

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ: Διοίκησης & Οικονομίας
ΤΜΗΜΑ: Διοίκησης Επιχειρήσεων

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
Μακροοικονομικές προοπτικές και δημοσιονομική αναπροσαρμογή εν μέσω οικονομικής κρίσης: Μία μελέτη περίπτωσης (case study).

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Εμμανουήλ Σφακιανάκης
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ: Μπαγάκη Άρτεμις, Πελέκη Σοφία
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2009-2010

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	9
SUMMARY.....	9
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
<i>1.1. Ορισμός της Οικονομικής Κρίσης</i>	<i>10</i>
<i>1.2. Σκοπός της Διπλωματικής Εργασίας</i>	<i>11</i>
<i>1.3 Δομή της Διπλωματικής Εργασίας</i>	<i>11</i>
2. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ .	13
<i>2.1 Οι Αιτίες της Διεθνούς Οικονομικής Κρίσης.....</i>	<i>13</i>
<i>2.2 Επιπτώσεις της Διεθνούς Οικονομικής Κρίσης</i>	<i>17</i>
3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ	19
<i>3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Εγχ.Π.)</i>	<i>19</i>
<i>3.2. Ανεργία και Απασχόληση</i>	<i>25</i>
<i>3.2.1 Ανεργία</i>	<i>25</i>
<i>3.2.2 Απασχόληση</i>	<i>32</i>
<i>3.3 Πληθωρισμός</i>	<i>35</i>
<i>3.4 Επιτόκια και συναλλαγματικές Ισοτιμίες</i>	<i>40</i>
4. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ	45
<i>4.1 Η Τελική Καταναλωτική Δαπάνη των Νοικοκυριών και της Κυβέρνησης.....</i>	<i>45</i>
<i>4.2 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία</i>	<i>49</i>
<i>4.3 Ακαθάριστος Σχηματισμός Κεφαλαίου-Επενδύσεις</i>	<i>52</i>

4.4 Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα, Καθαρό Εθνικό Εισόδημα. Και Καθαρή Αποταμίευση	57
4.5 Προτάσεις για την Αντιμετώπιση της Οικονομικής Κρίσης Μέσω του Τραπεζικού Συστήματος και οι Επιπτώσεις τους στους Εθνικούς Λογαριασμούς	62
4.5.1 Η.Π.Α.	63
4.5.2 Ηνωμένο Βασίλειο	64
4.5.3 Ιαπωνία	65
4.5.4 Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση	65
4.5.5 Βραζιλία	66
4.5.6 Ρωσία	67
4.5.7 Ινδία	69
4.5.8 Κίνα	70
4.5.9 Ασία	71
4.5.10 Αφρική	73
4.5.11 Συμπεράσματα των Παραπάνω Προτάσεων και Λύσεων	76
5. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	83
5.1 Εξέλιξη του Δημοσιονομικού Ελλείμματος και του Δημόσιου Χρέους	83
5.2 Μέτρα για την Αντιμετώπιση του Δημοσιονομικού Ελλείμματος και του Δημόσιου Χρέους	99
5.3 Προοπτικές για την Αντιμετώπιση του Δημοσιονομικού Ελλείμματος και του Δημόσιου Χρέους	114
6. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗΣ	117

<i>6.1 Ορισμός της Διατηρησιμότητας</i>	117
<i>6.2 Αναδιάρθρωση του Δημόσιου Χρέους</i>	119
<i>6.3 Δημοσιονομική Αναθεώρηση και Δείκτες Δημοσιονομικής Σταθεροποίησης</i> 122	
<i>6.4 Δημοσιονομική Προσαρμογή</i>	131
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	138
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	140

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1 Ετήσια δεδομένα για το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τρέχουσες και σταθερές τιμές σε εκατ. Ευρώ για την περίοδο 2000-2009	22
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2 Ετήσια δεδομένα για το Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο και Εθνικό Προϊόν σε τρέχουσες τιμές για την περίοδο 2002-2009	23
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3 Ρυθμός μεταβολής Ακαθάριστου Εγχώριου και Εθνικού Προϊόντος σε τρέχουσες τιμές και σταθερές τιμές για την περίοδο 2001-2009	24
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4 Τριμηνιαίες και ετήσιες προβλέψεις για το Α.Εγχ.Π για το έτος 2010.....	25
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5 Ποσοστό ανεργίας για την περίοδο 1998-2009	27
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6 Ποσοστό ανεργίας κατά φύλο για το τέταρτο τρίμηνο του 1998-2009.....	28
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.7 Ποσοστό ανεργίας κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης για το τέταρτο τρίμηνο του 2008-2009.....	30
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.8 Ποσοστό ανεργίας κατά περιφέρεια για το τέταρτο τρίμηνο του 2008-2009.....	31
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.9 Ποσοστό ανεργίας κατά κλάδο για το τέταρτο τρίμηνο του 2008-2009.....	33
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.10 Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών 2004-2009	37
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.11 Ποσοστιαία μεταβολή του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή Μάρτιος 2008-2010	39
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.12 Μακροχρόνια επιτόκια στην Ελλάδα, Η.Π.Α. και Ευρωζώνη για την περίοδο 1998-2007	42
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.13 Επιτόκια καταθέσεων και δανεισμού της Ε.Κ.Τ. και της FED για την περίοδο 1999-2009.....	43
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1 Τελική καταναλωτική δαπάνη νοικοκυριών και κυβέρνησης σε τρέχουσες και σταθερές τιμές 2000-2009 σε εκατ. Ευρώ	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία σε τρέχουσες και σταθερές τιμές 2000-2009 σε εκατ. Ευρώ	50
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3 Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου και μεταβολές αποθεμάτων σε τρέχουσες και σταθερές τιμές 2000-2009 σε εκατ. Ευρώ.....	54
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4 Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη σε τρέχουσες τιμές 2000-2009 σε εκατ. Ευρώ.....	58
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5 Κόστος των πακέτων βοήθειας (stimulus packages) σε ορισμένες χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.....	74
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6 Επισκόπηση των κυριότερων μέτρων στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.	75

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1 Εξέλιξη του δημοσίου και του ιδιωτικού χρέους και καθαρή αποταμίευση/καθαρός δανεισμός της ελληνικής οικονομίας (% του ΑΕΠ).....	85
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2010	135
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.2 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2011	136
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.3 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2012	136
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2013	137
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.5 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2014	137

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.1 Σύνθετος Δείκτης Τιμών Κατοικιών Case-Shiller, Ιανουάριος 1994 – Σεπτέμβριος 2008.....	14
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τρέχουσες και σταθερές τιμές σε εκατ. Ευρώ για την περίοδο 1990-2000	22
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2 Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο και Εθνικό Προϊόν σε τρέχουσες τιμές 2002-2009	23
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3 Ρυθμός μεταβολής Ακαθάριστου Εγχώριου και Εθνικού Προϊόντος σε τρέχουσες τιμές και σταθερές τιμές για την περίοδο 2001-2009	24
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4 Ποσοστά ανεργίας κατά ομάδες ηλικιών το τέταρτο τρίμηνο του 2009.....	29
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.5 Ποσοστά ανεργίας στις χώρες της Ε.Ε. 27 για τον Μάρτιο 2010.....	32
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.6 Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων, κατά τομέα της οικονομίας για το τέταρτο τρίμηνο 2009	34
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.7 Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων, κατά θέση στο επάγγελμα για το τέταρτο τρίμηνο 2009	35
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.8 Εξέλιξη ετήσιων ποσοστιαίων μεταβολών του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) στην Ευρωζώνη και στην Ελλάδα	40
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.9 Μακροχρόνια επιτόκια στην Ελλάδα, Η.Π.Α. και Ευρωζώνη για την περίοδο 1998-2007	43
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.10 Κανονικοποιημένος δείκτης συναλλαγματικές ισοτιμίες του Ευρώ έναντι Δολαρίου των Η.Π.Α., της Αγγλικής Στερλίνας και του Ιαπωνικού Γιεν με μήνα βάσης τον Ιανουάριο του 2002	44
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1 Τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π.....	48
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2 Τελική καταναλωτική δαπάνη της κυβέρνησης ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π.....	48
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3 Ακαθάριστη Προτιθέμενη Αξία ως Ποσοστό 2004-2009	51
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4 Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου ως Ποσοστό του Α.Εγχ.Π. 1998-2009	56
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5 Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου-ποσοστιαίες αλλαγές Β΄ τρίμηνο 2007-Δ΄ τρίμηνο 2009	56
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6 Ακαθάριστο και καθαρό εθνικό εισόδημα και καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα για την περίοδο 2000-2009	59
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7 Καθαρή Αποταμίευση 2000-2009	61

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1 Δημοσιονομικό έλλειμμα (-) και πλεόνασμα (+) ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για την περίοδο 1998-2009	86
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2 Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για την περίοδο 1998-2009	87
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.3 Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για την περίοδο 1998-2009	89
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.4 Ισοζύγιο προϊόντων σε εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2007-2009	91
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.5 Ισοζύγιο υπηρεσιών σε εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2007-2009	92
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.6 Ισοζύγιο εισοδημάτων εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2007-2009	92
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.7 Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2007-2009	93
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.8 Δημόσιες επενδύσεις ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για την περίοδο 1998-2009	96
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.9 Το φαινόμενο της χιονοστιβάδας υπό σενάριο χαμηλής και υψηλής ανάπτυξης	115
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.1 Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του λόγου του δημοσίου χρέους προς το Α.Εγχ.Π. για την περίοδο 2000-2009	123
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.2 Έσοδα του Ελληνικού δημοσίου ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για το 2009	124
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.3 Δαπάνες για τη δημόσια απασχόληση ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για το 2009	125

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία αναλύουμε την παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε τον Αύγουστο του 2007. Συγκεκριμένα περιγράφουμε και παρουσιάζουμε τις κύριες αιτίες που οδήγησαν στην μεγαλύτερη οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση από την κρίση του 1929, καθώς επίσης αναφέρουμε και τις πιθανές επιπτώσεις στη διεθνή οικονομία. Έπειτα παρουσιάζουμε την εξέλιξη των βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών καθώς και την εξέλιξη των εθνικών λογαριασμών της Ελληνικής οικονομίας. Παράλληλα περιγράφουμε και τα μέτρα που λήφθηκαν για την αντιμετώπιση της κρίσης μέσω του τραπεζικού συστήματος σε διάφορες χώρες, αλλά και γενικότερα παγκοσμίως. Αναλύουμε την εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους της Ελληνικής οικονομίας και τα μέτρα που έχουν ληφθεί από την ελληνική κυβέρνηση. Επίσης αναλύουμε και περιγράφουμε τα μέτρα που έχουν ληφθεί σύμφωνα με το πρόγραμμα δανειοδότησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, καθώς επίσης και την πιθανότητα που υπάρχει για χρεοκοπία της Ελλάδος ή για αναδιάρθρωση το χρέους.

SUMMARY

In this thesis we analyze the global economic crisis which began in August of 2007. More specifically we describe and present the main causes which have led to the greatest and deepest economic and financial crisis, since the crisis of 1929, as also we mention the possible impact on the world economy. Then we present the evolution of the key macroeconomic variables and the development of national accounts of the Greek economy. Meanwhile we describe the measures taken to address the crisis through the banking system in different countries, and generally worldwide. We analyze the evolution of the fiscal deficit and public debt of the Greek economy and the steps taken by the Greek government. Also we analyze and describe the measures obtained under the loan program from the European Union and the International Monetary Fund, as well as the possibilities of bankruptcy in Greece or the debt restructuring.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Ορισμός της Οικονομικής Κρίσης

Μετά από το ξέσπασμα στις τιμές της αγοράς των κατοικιών στις Η.Π.Α. τον Αύγουστο του 2007 και πλέον η εξάπλωση της κρίσης διεθνώς από τον Οκτώβριο του 2008, η κρίση αποτελεί ένα παγκόσμιο γεγονός που επέφερε αλλαγές στην καθημερινότητα εκατομμυρίων ανθρώπων, στη λειτουργία των τραπεζών, των επιχειρήσεων και των κυβερνήσεων. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος είναι οι κρίσεις που παρουσιάζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα, ως χαρακτηριστικό των οικονομικών κύκλων.

Στο παρελθόν ως οικονομική κρίση ορίζονταν συνήθως ως η ματαίωση της ανθρώπινης προσπάθειας, εξαιτίας των δυσμενών καιρικών συνθηκών, των ασθενειών και επιδημιών, και των πολέμων μεταξύ άλλων αιτιών. Μετά την ανάπτυξη όμως της βιομηχανικής παραγωγής, της ωρίμασης και της εξάπλωσης του καπιταλιστικού συστήματος στη διεθνή οικονομία μέσω της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης, και την αλματώδη ανάπτυξη της τεχνολογίας, ως οικονομική κρίση ορίζεται η υπερπαραγωγή ή υπερπροσφορά αγαθών και υπηρεσιών, αλλά και έλλειψη αντίστοιχης ζήτησης. Αυτό σημαίνει ότι οι καταναλωτές αδυνατούν να αγοράσουν είτε λόγω ανεπαρκούς εισοδήματος, είτε λόγω ανεργίας ή οτιδήποτε άλλο. Το αποτέλεσμα της μείωσης της ζήτησης οδηγεί σε ένα φαύλο κύκλο, αφού μειώνεται η βιομηχανική παραγωγή, μειώνοντας παράλληλα το προσωπικό και μειώνοντας ή «παγώνοντας» το επίπεδο των μισθών ώστε τελικά οι επιχειρήσεις να ζητούν λιγότερο εργατικό δυναμικό, λιγότερες πρώτες ύλες και λιγότερες μεταφορές. Η ζήτηση λιγότερου εργατικού προσωπικού οδηγεί σε αύξηση της ανεργίας και επομένως σε περαιτέρω μείωση της αγοραστικής δύναμης του κοινού με αποτέλεσμα ο φαύλος κύκλος να διογκώνεται και να εξαπλώνεται διεθνώς με συνέπεια τη μείωση των εισαγωγών και εξαγωγών και μείωση του διεθνούς εμπορίου (Kaminsky, 2003).

Γενικά μια κρίση μπορεί να αποτελείται από τέσσερα στάδια (Σφακιανάκης, 1998).

1. Στάδιο διαμόρφωσης της κατάστασης
2. Στάδιο εκδήλωσης-κορύφωσης της κρίσης
3. Στάδιο των επιπτώσεων της κρίσης

4. Στάδιο επίλυσης και ομαλοποίησης του οικονομικού συστήματος από την κρίση

Οι διαρθρωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις στη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, αλλά και γενικότερα στο οικονομικό σύστημα αποτελούν ένα από τα βασικά θέματα και προκλήσεις των σύγχρονων οικονομιών. Επιπλέον η ανησυχητική αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στις χώρες της Αμερικής και Ευρώπης αναιρεί την αντίληψη και θεωρία περί ύπαρξης υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων μόνο σε υπανάπτυκτες χώρες, καθιστώντας ακόμα πιο αναγκαία την αναζήτηση και εφαρμογή δημοσιονομικών προσαρμογών.

1.2 Σκοπός της Διπλωματικής Εργασίας

Σκοπός της μελέτης είναι η διερεύνηση και ανάλυση των αιτιών και των επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στην εξέλιξη των μακροοικονομικών μεταβλητών και των εθνικών λογαριασμών της Ελληνικής οικονομίας. Περαιτέρω θα αναλυθεί η εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους πριν και μετά το ξέσπασμα της κρίσης, καθώς επίσης και τα μέτρα που λαμβάνονται από την κυβέρνηση για τη μείωσή τους και τις επιπτώσεις που θα έχουν αυτά τα μέτρα στη μελλοντική κατάσταση της οικονομίας. Επιπλέον αναλύουμε πως τα οικονομικά μέτρα της Ελληνικής κυβέρνησης έχουν οδηγήσει σε δημοσιονομική προσαρμογή του ελλείμματος και πως αυτό επηρεάζει τους στόχους που έχει θέσει η κυβέρνηση για τη μείωσή του. Επίσης περιγράφουμε και μελετούμε τα μέτρα που έχουν ληφθεί από την κυβέρνηση για τη δημοσιονομική σταθεροποίηση, καθώς και το βαθμό που αυτά είναι εφικτά και τις επιπτώσεις που έχουν στους Έλληνες πολίτες, στα νοικοκυριά, στις επιχειρήσεις και γενικότερα στην Ελληνική οικονομία.

1.3 Δομή της Διπλωματικής Εργασίας

Η δομή της εργασίας έχει ως εξής. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρουμε και περιγράφουμε τις αιτίες και τις επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής και οικονομική κρίσης. Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφουμε τις έννοιες των κυριότερων μακροοικονομικών μεταβλητών, ενώ παράλληλα αναλύουμε τις επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης στην εξέλιξη των μακροοικονομικών μεταβλητών της Ελληνικής οικονομίας. Στο τέταρτο κεφάλαιο

παρουσιάζουμε την εξέλιξη των εθνικών λογαριασμών στην Ελληνική οικονομία και τις επιπτώσεις που παρατηρήθηκαν εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε και αναλύουμε την εξέλιξη του δημόσιου χρέους, αλλά και του δημοσιονομικού ελλείμματος, καθώς και τις εκτιμήσεις για την εξέλιξη τους στο μέλλον και τα μέτρα που λαμβάνονται από την κυβέρνηση για τη μείωσή τους και τη σταθεροποίησή τους. Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε τη δημοσιονομική αναθεώρηση, την αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους και τη δημοσιονομική σταθεροποίηση. Τέλος στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζουμε συνοπτικά τα πορίσματα της εργασίας και τη μελλοντική κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας.

2 ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζουμε συνοπτικά τις κύριες αιτίες και επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης στη διεθνή κοινότητα.

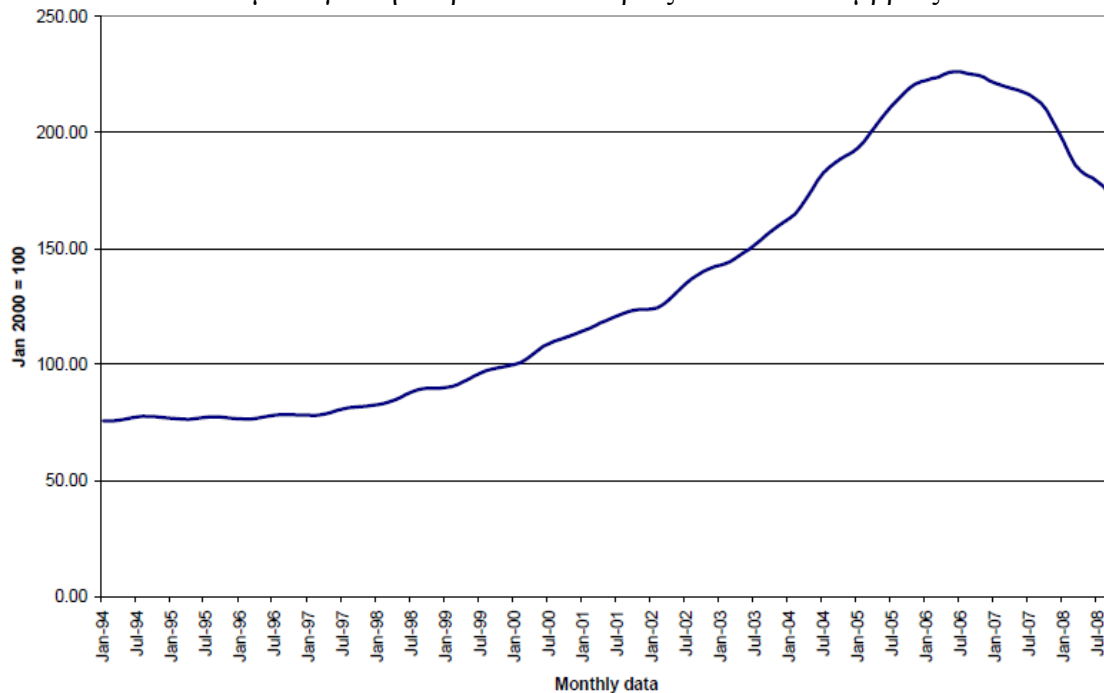
2.1 Αιτίες της Διεθνούς Οικονομικής Κρίσης

Στις Η.Π.Α. η βιομηχανία ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων εισήγαγε καινοτόμα προϊόντα καθιστώντας εύκολη την πρόσβαση των καταναλωτών στην πίστωση ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων και οδηγώντας στην αύξησή τους (Nabar and College, 2008; Cecchetti, 2008; Αμοιρίδης, 2009; Alpha Bank, 2009). Συγκεκριμένα, οι αλλαγές στην αξιολόγηση των δανειοληπτών έδωσαν την ευκαιρία χορήγησης ενυπόθηκου δανεισμού σε δανειολήπτες που συγκαταλέγονταν στην κατηγορία υψηλού κινδύνου και που προηγουμένως ήταν αδύνατον να λάβουν δάνειο. Αυτή η αγορά των ενυπόθηκων δανείων ξεκίνησε το 1996 και κορυφώθηκε το 2006 (Nabar and College, 2008; Σπανού, 2009; Alpha Bank, 2009).

Η τρέχουσα χρηματοπιστωτική κρίση ξεκίνησε τον Αύγουστο του 2007 στις Η.Π.Α. από την αδυναμία μεγάλων ομάδων του πληθυσμού να αποπληρώσουν τα δάνεια και οι τράπεζες υπέφεραν από έλλειψη ρευστού. Οι ρίζες της κρίσης ανάγονται πολύ περισσότερο και υπάρχουν διάφορες απόψεις σχετικά με τις θεμελιώδεις αιτίες. Είναι γενικά αποδεκτό ότι οι όροι για την πιστοληπτική διαβάθμιση του ενυπόθηκου δανεισμού των ΗΠΑ ήταν χαλαροί στις αρχές της δεκαετίας του 2000 και ότι η αύξηση των ποσοστών της παραβατικότητας και κατασχέσεων παρέδωσε ένα ισχυρό τράνταγμα σε μια σειρά χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων των ΗΠΑ. (Blundell-Wignall, *et al.*, 2008; Jickling, 2009). Ο κύριος λόγος της κρίσης είναι η έλλειψη ρευστότητας για να καλυφθούν οι εγγυήσεις που είχαν δοθεί για την κάλυψη του υπερβολικού αριθμού στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης που είχαν εγκριθεί στην Αμερική. Πιο συγκεκριμένα, η διεθνής οικονομική κρίση, προέκυψε μετά το ξέσπασμα των προβλημάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης και την μετέπειτα αλόγιστη χρήση δομημένων επενδυτικών προϊόντων που εξαρτιόταν άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τα οποία παράγονταν. Στο διάγραμμα 2.1 παρουσιάζουμε τον Σύνθετο Δείκτη Τιμών Κατοικιών Case-Shiller, ο οποίος χρησιμοποιείται ως μέτρο της μέσης τιμής των κατοικιών στις Η.Π.Α., με βάση μηνιαία δεδομένα. Γίνεται ευδιάκριτη η ραγδαία αύξηση των τιμών των κατοικιών, ιδιαίτερα από τις αρχές του 2000

μέχρι και την κορύφωση του δείκτη τον Ιούλιο του 2006, μια αύξηση της τάξης του 126%, ενώ έπειτα ακολούθησε πτώση των τιμών μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2008 της τάξης του 23%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.1 Σύνθετος Δείκτης Τιμών Κατοικιών S&P/Case-Shiller σε μηνιαία δεδομένα για την περίοδο Ιανουάριος 1994 – Σεπτέμβριος 2008..

Πηγή: Standard & Poor's, <http://www.standardandpoors.com>

Παρακάτω περιγράφουμε συνοπτικά τις αιτίες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης (Cox, 2008; Blundell-Wignall, *et al.*, 2008; Cecchetti, 2008; Jickling, 2009; Mohan, 2009; Alpha Bank, 2009).

Μια βασική αιτία της τρέχουσας οικονομικής κρίσης ήταν οι απώλειες που σημειώθηκαν στην αγορά κατοικιών των Η.Π.Α. Υπάρχει γενική συμφωνία ότι η στεγαστική φούσκα στις ΗΠΑ ήταν η γενεσιουργός αιτία για την κρίση η οποία έχει εξαπλωθεί και στη διεθνή οικονομία με σημαντικότερες απώλειες και επιπτώσεις, λόγω του μεγάλου μεγέθους της οικονομίας των Η.Π.Α.

Η δεύτερη αιτία είναι μακροοικονομική και συγκεκριμένα ο ασυλλόγιστος δανεισμός που σημειώθηκε στις Η.Π.Α. και που οδήγησε σε απώλειες. Η μεγαλύτερη διαθεσιμότητα χρηματοδότησης των ενυπόθηκων δανείων αναμενόμενα οδήγησε σε αύξηση της ζήτησης για κατοικίες, καθώς οι «subprime»-δανειολήπτες που δεν μπορούσαν να έχουν προηγουμένως τύχει πίστωσης – λόγω αδύναμου πιστωτικού παρελθόντος που περιλαμβάνει καθυστερήσεις στην αποπληρωμή των δόσεων, επιπλέον χρεώσεις με τόκους- έλαβαν δάνεια και οι «prime»

δανειολήπτες, οι οποίοι εμφάνιζαν περισσότερα από τα ελάχιστα τυπικά προσόντα για τη χορήγηση δανείων από ότι μπορούσαν να λάβουν κατά το παρελθόν. Όταν πλέον τα όρια είχαν υπερβεί οι δανειολήπτες δεν ήταν σε θέση να εκπληρώσουν τις πληρωμές των υποθηκών τους Αυτό υπονόμεισε την αγορά ενυπόθητων δανείων, με αποτέλεσμα να σημειωθούν τραγικές αποτυχίες πολλών επιχειρήσεων.

Η τρίτη αιτία αφορά τις εκτεταμένες απώλειες από την υπερβολική χρήση γης και τον ασυλλόγιστο δανεισμό. Συγκεκριμένα, αυτός ο ασυλλόγιστος δανεισμός οδήγησε σε αύξηση της ζήτησης για κατοικίες όπου παρήγαγε διαφορετικά αποτελέσματα σε διαφορετικές μητροπολιτικές και αστικές περιοχές που εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τον μικροοικονομικό παράγοντα του ρυθμιστικού κανονισμού της χρήσης γης. Σε ορισμένες μητροπολιτικές αγορές, οι περιορισμοί της χρήσης γης αύξησαν τις τιμές και οδήγησαν σε σημαντικά υψηλότερες εκθέσεις υποθηκών. Από την άλλη πλευρά, όπου η ρύθμιση της γης δεν ήταν τόσο σοβαρή, όπως στις παραδοσιακά οργανωμένες αγορές, υπήρχαν μόνο μικρές αυξήσεις των σχετικών τιμών των κατοικιών. Εάν η αύξηση των ανοιγμάτων στα στεγαστικά δάνεια ήταν σε όλη τη χώρα της τάξης των διατηρούμενων σε παραδοσιακά ρυθμιζόμενες αγορές, οι οικονομικές απώλειες θα ήταν πολύ λιγότερες.

Η τέταρτη αιτία είναι οι λεγόμενες τοξικές υποθήκες (toxic mortgages). Το συντριπτικό μερίδιο της υπερβατικής αύξησης των τιμών των κατοικιών των Η.Π.Α. και τα ανοίγματα, σε σχέση με την υποθήκη εισοδήματα, έχει συμβεί στις αγορές των περιοριστικών χρήσεων της γης.

Η πέμπτη αιτία αναφέρεται στο γεγονός ότι οι παγκόσμιες απώλειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης θα ήταν πολύ μικρότερες και η χρηματοπιστωτική κρίση λιγότερο σοβαρή, αν οι αγορές προμήθειας δεν είχαν περιοριστεί από υπερβολικές ρυθμίσεις των χρήσεων γης. Δηλαδή αντί της «στεγαστικής φούσκας» του ποσού των 5 τρισεκατομμυρίων δολαρίων θα είχαμε το πολύ μια «φούσκα» της τάξης του 0,5 τρισεκατομμυρίων δολαρίων, που σημαίνει ότι οι απώλειες θα ήταν πολύ λιγότερες και επομένως η αγορά και οι κυβερνήσεις πιθανότατα θα μπορούσαν να διαχειριστούν τις συνέπειες της κρίσης πιο αποτελεσματικά.

Μια πιθανή και σημαντική αιτία, που δεν αναφέρθηκε παραπάνω, μπορεί να είναι οι ανισορροπίες και το αδιέξοδο των χρηματοοικονομικών ροών κατά τα τελευταία έτη. Συγκεκριμένα, ορισμένες χώρες έχουν εμφανίσει μεγάλα πλεονάσματα, όπως η Κίνα, η Γερμανία και η Ιαπωνία, ενώ άλλες χώρες παρουσιάζουν μεγάλα ελλείμματα, όπως οι Η.Π.Α. και το Ηνωμένο Βασίλειο. Επιπλέον, τα εξωτερικά ελλείμματα των Η.Π.Α.

αντικατοπτρίζονται από τα εσωτερικά ελλείμματα στα νοικοκυριά και την κυβέρνηση (Smaghi, 2008).

Συμπεραίνουμε ότι με φόντο την άφθονη πίστωση, τα χαμηλά επιτόκια, τις αυξανόμενες τιμές των κατοικιών και τα χαλαρά πρότυπα δανεισμού, πολλοί άνθρωποι ήταν σε θέση να αγοράσουν σπίτια που δεν μπορούσαν να αντέξουν οικονομικά, με αποτέλεσμα όταν οι τιμές άρχισαν να πέφτουν και τα δάνεια να χειροτερεύουν και οι δανειολήπτες να αδυνατούν να αποπληρώσουν τα στεγαστικά δάνεια. διαδραματίστηκε σοβαρό «σοκ» στο οικονομικό σύστημα. (Murphy, 2008; Alpha Bank, 2009).

Επίσης ειδικοί νόμοι όπως οι όπως Gramm-Leach-Bliley Act (GLBA) και το Commodity Futures Modernization Act (CFMA) επέτρεψαν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να συμμετάσχουν σε υψηλού ρίσκου και κινδύνου συναλλαγές και μάλιστα σε ευρεία κλίμακα (Faiola *et al.*, 2008). Επίσης ένας άλλος σημαντικός λόγος που οδήγησε και επιδείνωσε την κρίση ήταν η μεταφορά χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων, που αφορά αποκλειστικά ρυθμιζόμενες τράπεζες, όπως ο δανεισμός, η χρήση της μόχλευσης, κλπ., σε ρινοκίνδυνα ιδρύματα με αποτέλεσμα την ανεξέλεγκτη ανάληψη κινδύνων από τα τελευταία ιδρύματα (Roubini , 2008; Hsu and Moroz, 2010). Επιπλέον τα ιδρύματα εκτός του τραπεζικού συστήματος δημιούργησαν τέτοιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις, όπου δανείζονταν βραχυχρόνια και δάνειζαν μακροχρόνια, με αποτέλεσμα να γίνουν ευάλωτα και να εκτεθούν σε κινδύνους ρευστότητας (Guha, 2007; Alpha Bank, 2009). Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που συντέλεσε στη δημιουργία της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, ήταν ότι πολλές τράπεζες συμμετείχαν σε πολλές ρινοκίνδυνες επενδύσεις και χορηγούσαν περισσότερα δάνεια κατά τη διάρκεια της οικονομικής επέκτασης δημιουργώντας όμως ταυτόχρονα περισσότερες υποχρεώσεις στο παθητικό των ισολογισμών τους με αποτέλεσμα κατά το ξέσπασμα της κρίσης να σημειωθεί μείωση της εμπιστοσύνης της αγοράς και της πιστοληπτικής ικανότητας των τραπεζών. (Blundell-Wignall, 2007; Alpha Bank, 2009). Τα νέα καινοτόμα χρηματοοικονομικά προϊόντα μέσα στα νέα χρηματοπιστωτικά μέσα εξελίχθηκαν τόσο γρήγορα, έτσι ώστε τα συστήματα και οι υποδομές της αγοράς δεν ήταν έτοιμα να ανταποκριθούν όταν παρήλθε κρίση σε αυτά τα καινοτόμα χρηματοοικονομικά προϊόντα . Ορισμένοι προτείνουν ότι θα πρέπει να δοθεί κάποια περίοδος ωριμότητας για αυτά τα προϊόντα (Mason, 2008). Παράλληλα οι προσδοκίες των επιδόσεων σχετικά με τα καινοτόμα σύνθετα δομημένα χρηματοοικονομικά προϊόντα που συνδέονται με τα ενυπόθηκα δάνεια, βασίζονταν μόνο σε στατιστικά δεδομένα λίγων δεκαετιών, αφού συγκεκριμένα για τα subprime δάνεια δεν υπάρχουν παρά μόνο δεδομένα λίγων ετών, οπότε και τα υπολογιστικά μοντέλα παρουσίαζαν αδυναμία.

Μια άλλη αιτία που είναι αξιοσημείωτο να σημειωθεί, είναι η ανθρώπινη αδυναμία, ένα στοιχείο που χρησιμοποιείται και λαμβάνεται συχνά στη θεωρία των χρηματοοικονομικών και των αποτελεσματικών αγορών. Συγκεκριμένα, είναι σχεδόν αδύνατον να κάνουν οι επενδυτές πάντοτε βέλτιστες επιλογές, αφού υποφέρουν από «περιορισμένο ορθολογισμό» (bounded rationality), καθώς και περιορισμένη ικανότητα αυτοελέγχου. Επομένως οι ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να βοηθούν τους ανθρώπους να διαχειρίζονται αποτελεσματικότερα την πολυπλοκότητα των επενδύσεων και των χρηματαγορών μέσω της καλύτερης ενημέρωσης και της ενίσχυσης της οικονομικής σύνεσης (Sunstein and Thaler, 2008). Παράλληλα τα έξω-χρηματιστηριακά παράγωγα υπόκεινται σε μη-κανονιστικές, μη-ρυθμιστικές και γενικά σε «άναρχες» καταστάσεις, όπου οι πληροφορίες για δυνητικές εκθέσεις στο ρίσκο και κίνδυνο είναι περιορισμένες για τις ρυθμιστικές αρχές και τους συμμετέχοντες στην αγορά.. Αυτό εξηγεί και τις παρεμβάσεις των Bear Stearns και AIG. Η υπερβολική μόχλευση ή χρήση δανειακών κεφαλαίων (Financial Leverage) μεγέθυνε τις επιπτώσεις της στεγαστικής ύφεσης και η διατραπεζική πιστωτική αγορά περιορίστηκε (Geithner, 2008). Επίσης, ο δημοσιονομικός κανονισμός στις Η.Π.Α. είναι διασκορπισμένος σε πολλές υπηρεσίες, όπου η καθεμιά έχει ευθύνη για μια συγκεκριμένη κατηγορία χρηματοπιστωτικού ιδρύματος με αποτέλεσμα κανένας οργανισμός ή υπηρεσία να είναι καλά τοποθετημένη για να παρακολουθεί με συνέπεια και επιτυχία τα προβλήματα σε ένα ευρύ αναδύομενο σύστημα. (Paulson *et al.*, 2008) Επίσης σύμφωνα με τον Kaufman (2008) καμιά ρυθμιστική αρχή δεν είχε αρμοδιότητα για τα συστημικά σημαντικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπου η Fed εξαρχής είχε αυτή την αρμοδιότητα και το ρόλο, αλλά ήταν ανίκανη να επιβλέψει και να εποπτεύσει τις επενδυτικές τράπεζες, τα μη τραπεζικά και τα έξω-χρηματιστηριακά παράγωγα μεταξύ άλλων.

2.2 Επιπτώσεις της Διεθνούς Οικονομικής Κρίσης

Όπως αναλύσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο η κρίση ξεκίνησε από τη «φούσκα» στις τιμές των κατοικιών, την αδυναμία αποπληρωμής δανείων από τους «subprime» δανειολήπτες και τα λεγόμενα «τοξικά» ομόλογα .Αρχικά στην οικονομία επικρατούσε μια ανησυχία.. Έπειτα όμως η αλατώδης αύξηση της τιμής του πετρελαίου και του χρυσού σηματοδοτούσε την έκρηξη και την εξάπλωση της κρίσης. Ακόμα και οι Η.Π.Α. που πριν την κρίση ακολουθούσαν μια νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική χωρίς κρατική παρέμβαση, κατά τη διάρκεια της κρίσης δε δίστασαν να παρέμβουν σθεναρά κρατικοποιώντας μάλιστα

και κάποιες τράπεζες. Μετά το ξέσπασμα όμως της χρηματοπιστωτικής κρίσης οι επιπτώσεις εξαπλώθηκαν διεθνώς και στην πραγματική οικονομία, όπως η μείωση της ζήτησης και του διεθνούς εμπορίου, η μείωση του Α.Ε.Π., όπου μάλιστα το Α.Ε.Π. σημείωσε αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης σχεδόν σε όλες τις χώρες διεθνώς. Επιπλέον σημειώθηκε μια σημαντική οπισθοχώρηση της βιομηχανικής παραγωγής μείωση των εισαγωγών και των εξαγωγών από τις αναδυόμενες οικονομίες της Βραζιλίας, Ρωσίας, Ινδία και Κίνας (BRICs) με αποτέλεσμα την περαιτέρω συρρίκνωση της διεθνούς οικονομίας και την ραγδαία αύξηση των απολύσεων, περικοπών και της ανεργίας Η αύξηση του παγκοσμίου ΑΕΠ επιβραδύνθηκε απότομα στο 3,2% το 2008, από 5,2% που ήταν το 2007 και σε ραγδαία πτώση κατά 1,1% το 2009. Ταυτόχρονα, η αύξηση του παγκοσμίου εμπορίου αγαθών επιβραδύνθηκε στο 3,2% το 2008, από 6,6% που ήταν το 2007 και 9,3% το 2006, για να σημειώσει δραματική πτώση κατά 11,9% το 2009 (Alpha Bank, 2009). Η πρωτοφανής εξάπλωση και μέγεθος της οικονομικής κρίσης ανάγκασε και οδήγησε στην συντονισμένη αντίδραση των κυβερνήσεων και των κεντρικών τραπεζών προκειμένου να αποφευχθεί περαιτέρω όξυνση της κατάστασης και να εξομαλυνθεί και να υπάρξει σταδιακή αποκατάσταση των συνθηκών της παγκόσμιας οικονομίας.

Οι κεντρικές τράπεζες των κρατών επενέβησαν συγχρονισμένα με σκοπό να εξασφαλίσουν ρευστότητα με εγγυήσεις και περιόρισαν την αστάθεια στα επιτόκια της βραχυπρόθεσμης αγοράς. Η Fed προέβη σε μείωση επιτοκίων, ενώ η Ευρωπαϊκή Κεντρική τράπεζα (ΕΚΤ) πάγωσε τις αυξήσεις και άρχισε να προσανατολίζεται σε πιθανές μειώσεις (Αμοιρίδης, 2009; Alpha Bank, 2009). Επιπλέον, η ΕΚΤ θεωρείται ότι είναι υπεύθυνη για την επέκταση της χρηματοοικονομικής κρίσης στην Ευρώπη, αφού αρχικά φάνηκε να αδιαφορεί και να αγνοεί για αυτή αυξάνοντας τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα στοχεύοντας στην αντιμετώπιση των πληθωριστικών πιέσεων υπερεκτιμώντας τις ικανότητες της ισχυρής της οικονομίας και παραβλέποντας τις αδυναμίες ή τα ελλείμματα που μπορεί να εμφάνιζαν κάποιες χώρες της Ευρωζώνης. Αποτέλεσμα ήταν η ραγδαία υποτίμηση του δολαρίου σε σχέση με το Ευρώ, η ραγδαία αύξηση του πετρελαίου και σε συνδυασμό αυτών με την πιστωτική στενότητα και την έλλειψη ρευστότητας ανατράπηκε η αναπτυξιακή δυναμική των χωρών και οικονομιών της Ευρωζώνης.

3 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ

Η μακροοικονομία είναι ο κλάδος των οικονομικών που ασχολείται με τα συνολικά μεγέθη μιας οικονομίας. Μερικές από τις βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο και Εθνικό προϊόν, η ανεργία, η απασχόληση, ο δείκτης τιμών καταναλωτή, ο πληθωρισμός, η ανεργία, η απασχόληση και τα επιτόκια μεταξύ άλλων. Επιπλέον μέσω αυτών των μεταβλητών μπορεί να γίνει μια συγκριτική ανάλυση για το βιοτικό επίπεδο, τις συνθήκες ζωής και εργασίας για την οικονομία των χωρών.

Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύουμε τις έννοιες και τους ορισμούς των βασικών μακροοικονομικών μεταβλητών, καθώς επίσης παρουσιάζουμε τις εξελίξεις αυτών των μακροοικονομικών μεταβλητών στην Ελληνική οικονομία πριν, αλλά και κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Εγχ.Π)

Προτού παρουσιάσουμε την εξέλιξη του Ακαθάριστου Εγχώριου προϊόντος θα περιγράψουμε τον ορισμό του καθώς θα ορίσουμε επίσης και το Ακαθάριστο Εθνικό προϊόν

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (Α.Εγχ.Π.) είναι το σύνολο όλων των προϊόντων και αγαθών που παράγει μια οικονομία, εκφρασμένο σε χρηματικές μονάδες ή σε τιμές αγοράς. Επομένως περιλαμβάνει το σύνολο της παραγωγής μιας χώρας που έχει παραχθεί μέσα σε ένα ημερολογιακό έτος. Η έννοια του εγχώριου σημαίνει ότι η παραγωγή και το εισόδημα που δημιουργούνται αφορούν μόνο τη συγκεκριμένη χώρα ή επικράτεια. (Σταμάτης, 1990; Βαβούρας, 1998; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999; Gillis *et al.*, 2002α).

Το ακαθάριστο εθνικό προϊόν ορίζεται παρόμοια με το ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν με τη διαφορά ότι το πρώτο περιλαμβάνει και το Εισόδημα που απέκτησαν οι κάτοικοι μιας χώρας στο εξωτερικό (Βαβούρας, 1998; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999; Gillis *et al.*, 2002α). Επομένως συμπεραίνουμε ότι το ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αποτελεί ένα καλύτερο μέτρο για την εκτίμηση του βιοτικού επιπέδου μιας χώρας. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ορίζεται ως η εξίσωση:

$$A.Eγγ.Π. = C + I + G + NX \quad (1)$$

, όπου, C είναι η κατανάλωση, I είναι η επένδυση, G συμβολίζει τις δημόσιες δαπάνες για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών και NX είναι οι καθαρές εξαγωγές (Σταμάτης, 1990; Βαβούρας, 1998; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999). Επίσης στη σχέση (1) το $A.Eγγ.Π.$ μπορεί να αντικατασταθεί με το Y που συμβολίζει το εισόδημα. Το $A.Eγγ.Π.$ είναι:

$$A.Eγγ.Π. = \sum p_i q_i \quad (2)$$

, όπου p_i είναι οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών και q_i είναι οι αντίστοιχες ποσότητες. Επομένως Το $A.Eγγ.Π.$ μπορεί να ερμηνευτεί ως η συνολική παραγωγή και προσφορά αγαθών και υπηρεσιών στην οικονομία που γίνονται αντικείμενο αγοραπωλησίας. Επιπλέον για την παραγωγή προϊόντων γίνεται χρήση παραγωγικών συντελεστών, όπως η γη, η εργασία και το κεφάλαιο. Οι αμοιβές που απαιτούνται για τη χρήση αυτών των παραγωγικών συντελεστών ονομάζεται εθνικό εισόδημα που είναι ταυτόσημο το ίδιο με το κόστος παραγωγής. Επιπλέον πρέπει να τονίσουμε ότι το $A.Eγγ.Π.$ περιλαμβάνει μόνο την αξία των τελικών προϊόντων και υπηρεσιών, όπου τα τελικά αγαθά είναι αυτά που προορίζονται για τελική χρήση, ενώ τα ενδιάμεσα είναι αυτά που αγοράζονται για περαιτέρω επεξεργασία. Τέλος η προστιθέμενη αξία μιας επιχείρησης είναι η διαφορά μεταξύ της αξίας του προϊόντος της επιχείρησης και της αξίας των ενδιάμεσων αγαθών που η επιχείρηση αυτή αγοράζει και κάνει χρήση (Σταμάτης, 1990; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999). Η εξίσωση (1) δηλώνει ότι το $A.Eγγ.Π.$ ή το εισόδημα Y ισούται με τη συνολική ζήτηση για εγχώρια αγαθά. $C+I+G$, συν το εμπορικό ισοζύγιο που συμβολίζεται ως NX ή ως $X-M$, όπου το X και το M συμβολίζουν αντίστοιχα τις εξαγωγές και εισαγωγές. Αυτό αντανακλά την πλευρά της ζήτησης στην οικονομία.

$$Y. = C + S + T \quad (3)$$

, όπου S είναι η ακαθάριστη ιδιωτική αποταμίευση και T είναι τα έσοδα του κράτους από τη φορολογία (Βαβούρας, 1998; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999). Η εξίσωση (3) είναι η ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος και αντανακλά την πλευρά της προσφοράς της οικονομίας. Από τις εξισώσεις (1) και (3) έχουμε:

$$X - M. = (S - I) + (T - G) \quad (4)$$

Η εξίσωση (4) δίνει μια έκφραση για τις πηγές αποταμίευσης της οικονομίας. Όπως αναφέραμε παραπάνω η σχέση $X-M$ είναι οι καθαρές εξαγωγές ή το πλεόνασμα των εξαγωγών σε σχέση με τις εισαγωγές. Αν είναι θετικό τότε ισούται με το εμπορικό πλεόνασμα, ενώ αν είναι αρνητικό τότε ισούται με το εμπορικό έλλειμμα. Το $S-I$ είναι η επιπλέον αποταμίευση σε σχέση με την επένδυση που ισούται με την καθαρή ιδιωτική αποταμίευση. Η διαφορά $T-G$ δείχνει το πλεόνασμα των κρατικών εσόδων σε όρους φορολογίας σε σχέση με την κρατική δαπάνη. Αν αυτή η διαφορά είναι θετική τότε δίνει ένα πλεόνασμα στον κρατικό προϋπολογισμό, ενώ αν είναι αρνητική τότε δίνει ένα έλλειμμα. Επειδή το ισοζύγιο αποκλείει την κρατική δαπάνη για πληρωμή τόκων αυτός ο τύπος ελλείμματος-πλεονάσματος στον κρατικό προϋπολογισμό αναφέρεται σαν πρωτογενές έλλειμμα-πλεόνασμα, καθώς επίσης είναι γνωστό και ως δημόσια αποταμίευση (Βαβούρας, 1998; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999).

Μια σημαντική διάκριση είναι μεταξύ του ονομαστικού και πραγματικού $A.Eγχ.Π$. Πιο συγκεκριμένα το ονομαστικό $A.Eγχ.Π$ μετράει την παραγωγή σε τρέχουσες τιμές, αλλά προσμετράει και τις τιμές, αλλά και τις ποσότητες των αγαθών που παράγονται σε μια οικονομία. Ένα καλύτερο μέτρο της οικονομικής ευημερίας θα μετρούσε την παραγωγή της οικονομίας σε αγαθά και υπηρεσίες, και δεν θα επηρεαζόταν από τις μεταβολές στις τιμές. Για το σκοπό αυτόν, οι οικονομολόγοι και οι αναλυτές χρησιμοποιούν το πραγματικό $A.Eγχ.Π$, που είναι η αξία των αγαθών και υπηρεσιών σε σταθερές τιμές. Επομένως το ονομαστικό $A.Eγχ.Π$, μεταβάλλεται όταν μεταβάλλονται ταυτόχρονα και οι τιμές και ποσότητες των αγαθών, ενώ το πραγματικό $A.Eγχ.Π$, μετράει μόνο τις μεταβολές των παραγόμενων ποσοτήτων. Επομένως είναι προτιμότερο να εκτιμούμε μια κοινωνία ή την οικονομία μιας χώρας από την ποσότητα των αγαθών που προσφέρονται σε αυτήν. Το πραγματικό $A.Eγχ.Π$ μπορεί να υπολογιστεί χρησιμοποιώντας το δείκτη τιμών καταναλωτή (Βαβούρας, 1998; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999) και είναι:

$$A.Eγχ.Π_{σταθερές} = \frac{A.Eγχ.Π_{τρέχουσες}}{\Delta.T.K.} * 100 \quad (5)$$

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή υπολογίζεται από ένα σταθερό καλάθι αγαθών (Βαβούρας, 1998; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999). Στον πίνακα 3.1 και στο διάγραμμα 3.1 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του $A.Eγχ.Π$ σε τρέχουσες τιμές και σε σταθερές τιμές με έτος βάσης το 2000 για την περίοδο 2000-2009. Παρατηρούμε ότι και στις δύο περιπτώσεις το

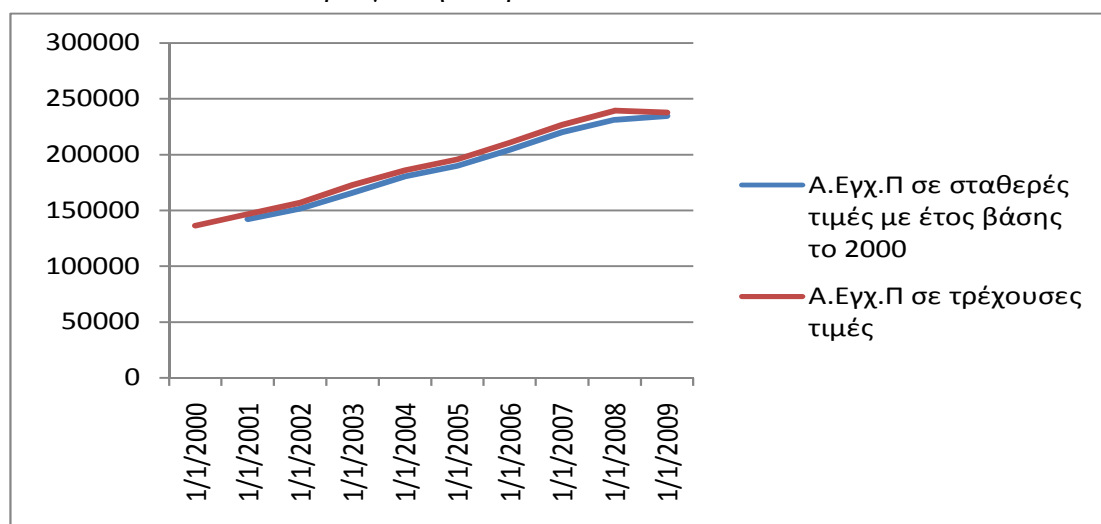
Α.Εγχ.Π σημείωσε αύξηση μέχρι και το έτος 2008 ενώ έπειτα παρουσίασε πτώση το 2009 εξαιτίας της κρίσης. Επίσης στον πίνακα 3.2 και στο διάγραμμα 3.2 παρουσιάζουμε τον πληθυσμό της Ελλάδας και του κατά κεφαλήν *Α.Εγχ.Π* σε τρέχουσες τιμές και σε σταθερές τιμές για την περίοδο 2002-2009 και παρατηρούμε ότι σημειώνεται και πάλι πτώση κατά το έτος 2009. Για να κατανοήσουμε όμως καλύτερα την πορεία του *Α.Εγχ.Π* θα μελετήσουμε το ρυθμό μεγέθυνσης, ο οποίος χρησιμοποιείται περισσότερο για τις οικονομικές αναλύσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1 Ετήσια δεδομένα για το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τρέχουσες και σταθερές τιμές σε εκατ. Ευρώ για την περίοδο 2000-2009

Έτος	<i>Α.Εγχ.Π</i> σε σταθερές τιμές με έτος βάσης το 2000	<i>Α.Εγχ.Π</i> σε τρέχουσες τιμές
2000		136281
2001	142001	146428
2002	151464	156615
2003	165923	172431
2004	180402	185813
2005	189977	195366
2006	204200	210459
2007	219871	226437
2008	231000	239141
2009	234448	237494

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τρέχουσες και σταθερές τιμές σε εκατ. Ευρώ για την περίοδο 1990-2000

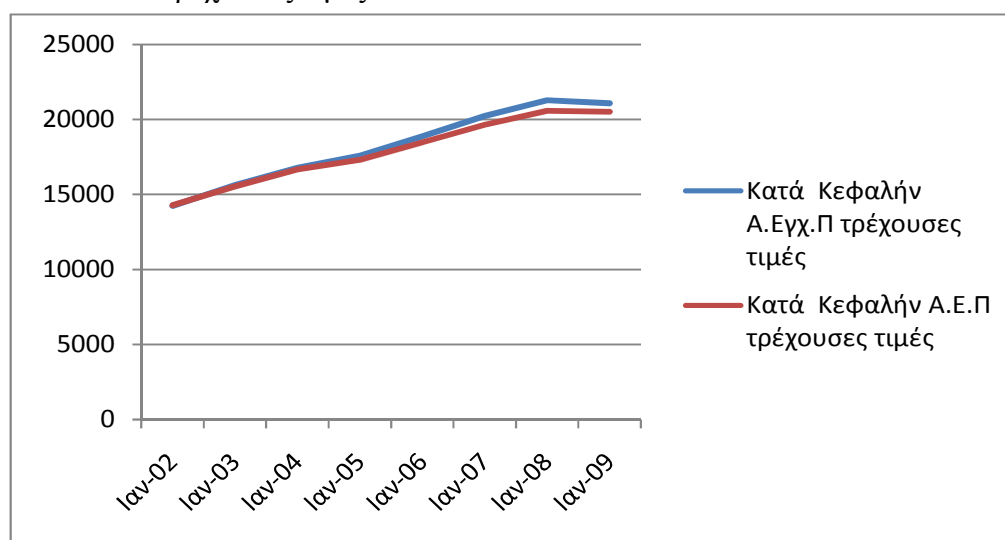
Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2 Ετήσια δεδομένα για το Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο και Εθνικό Προϊόν σε τρέχουσες τιμές για την περίοδο 2002-2009

Έτος	Πληθυσμός	Κατά Κεφαλήν Α.Εγχ.Π τρέχουσες τιμές	Κατά Κεφαλήν Α.Ε.Π τρέχουσες τιμές
2002	10987559	14254	14291
2003	11023532	15642	15553
2004	11061735	16798	16674
2005	11103929	17594	17297
2006	11148533	18878	18471
2007	11192849	20231	19639
2008	11237068	21281	20582
2009	11260402	21091	20509

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.2 Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο και Εθνικό Προϊόν σε τρέχουσες τιμές 2002-2009

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στον πίνακα 3.3 και στο διάγραμμα 3.3 παρουσιάζουμε τους ρυθμούς μεγέθυνσης του *Α.Εγχ.Π* σε τρέχουσες τιμές και σε σταθερές τιμές έτους βάσης το 2000 για την περίοδο 2001-2009. Παρατηρούμε ότι ο ρυθμός μεγέθυνσης του *Α.Εγχ.Π* σε σταθερές τιμές δεν ήταν σταθερά αυξημένος, αφού μειώθηκε κατά 0,8 μονάδες το 2002 σε σχέση με το 2001 και κατά 3,6 μονάδες το 2005 σε σχέση με το 2002. Επίσης τα έτη 2006-2007 ο ρυθμός μεγέθυνσης παρέμεινε σταθερός, ενώ το 2008 μειώθηκε κατά 1,5 σε σχέση με το προηγούμενο έτος και κατά 4 μονάδες το 2008-2009. Επομένως κατά τη διάρκεια της κρίσης το *Α.Εγχ.Π* στην Ελληνική οικονομία μειώθηκε κατά 6,5 μονάδες. Η κατάσταση αυτή φαίνεται πολύ καθαρά και στο διάγραμμα 3.3. Συγκεκριμένα ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ελλάδα το 4ο τρίμηνο του

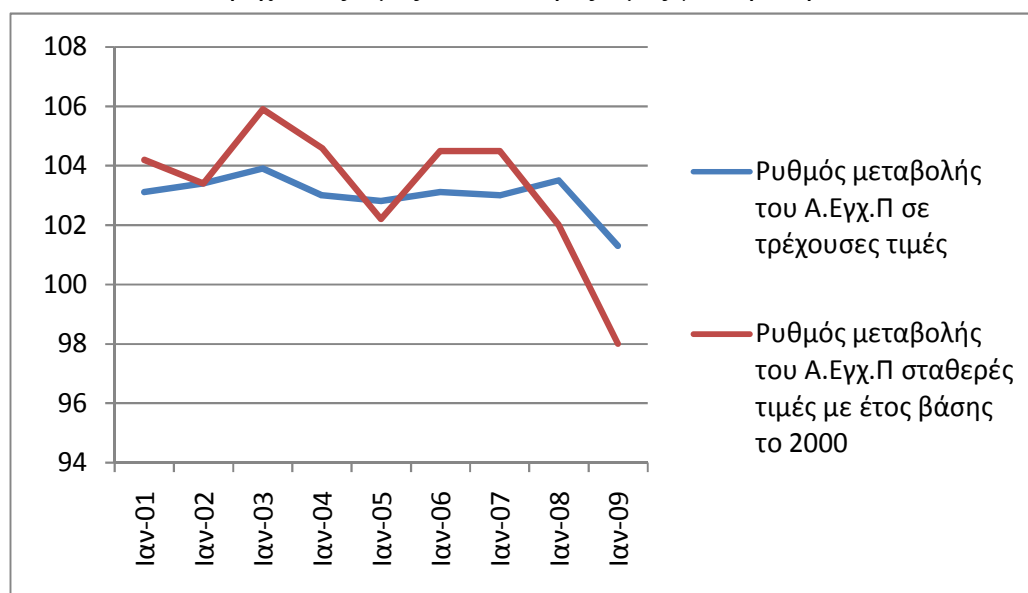
2009 σημείωσε μείωση κατά 2,5% και η ύφεση στην οικονομία είναι βαθύτερη σε σύγκριση με τις αρχικές εκτιμήσεις στον προϋπολογισμό και το Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Για το σύνολο του 2009, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (σε σταθερές τιμές του 2000 μειώθηκε κατά 2%, με μείωση 1% το 1ο τρίμηνο, μείωση 1,9% το 2ο τρίμηνο, μείωση 2,5% το 3ο τρίμηνο και μείωση 2,5% το 4ο τρίμηνο) έναντι αύξησης 2% το 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3 Ρυθμός μεταβολής Ακαθάριστου Εγχώριου και Εθνικού Προϊόντος σε τρέχουσες τιμές και σταθερές τιμές για την περίοδο 2001-2009

Έτος	Ρυθμός μεταβολής του Α.Εγχ.Π σε τρέχουσες τιμές	Ρυθμός μεταβολής του Α.Εγχ.Π σταθερές τιμές με έτος βάσης το 2000
2001	103,1	104,2
2002	103,4	103,4
2003	103,9	105,9
2004	103	104,6
2005	102,8	102,2
2006	103,1	104,5
2007	103	104,5
2008	103,5	102
2009	101,3	98

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.3 Ρυθμός μεταβολής Ακαθάριστου Εγχώριου και Εθνικού Προϊόντος σε τρέχουσες τιμές και σταθερές τιμές για την περίοδο 2001-2009

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στον πίνακα 3.4 παρουσιάζονται οι εξελίξεις του ρυθμού μεγέθυνσης κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2009 και οι προβλέψεις για το έτος 2010 για διάφορες χώρες της Ευρωζώνης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και ο μέσος όρος στην Ευρωζώνη και στην Ε.Ε. των 27 κρατών μελών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ρυθμοί αυτοί αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας δεν μπορούν να θεωρηθούν ικανοποιητικοί. Ο στόχος που είχε τεθεί στη σύνοδο της Λισσαβόνας, τον Μάρτιο 2000, για μέσους ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης γύρω από το 3,0%, κατά μέσο όρο, για όλη τη δεκαετία που διανύουμε, δεν φαίνεται πιθανό να υλοποιηθεί: Από 2,1% μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης τη δεκαετία 1991-2000, η μεγέθυνση του Α.Εγχ.Π. στην Ευρωζώνη και στην Ε.Ε. των 27 συρρικνώθηκε σε 0,1% το 2009 και από ότι φαίνεται η μεγέθυνση θα είναι επίσης πολύ μικρή κατά το 2010.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4 Τριμηνιαίες και ετήσιες προβλέψεις για το Α.Εγχ.Π για το έτος 2010

Χώρες	Τιμή	Τριμηνιαία πρόβλεψη για το Α.Εγχ.Π (% μεγέθυνση από τρίμηνο σε τρίμηνο)					Ετήσια πρόβλεψη για το Α.Εγχ.Π (% μεγέθυνση από έτος σε έτος)	
		2009/4	2010/1	2010/2	2010/3	2010/4	Νοέμβριος 2009	Πρόβλεψη Φεβρουάριος 2009
Γερμανία	0,0	0,0	0,3	0,3	0,4	1,2	1,2	
Ισπανία	-0,1	-0,1	0,1	-0,2	0,1	-0,8	-0,6	
Γαλλία	0,6	0,4	0,0	0,1	0,3	1,2	1,2	
Ιταλία	-0,2	0,4	0,1	0,2	0,3	0,7	0,7	
Ολλανδία	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,9	
Ευρωζώνη	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,7	0,7	
Πολωνία	1,7		0,1	0,5	0,8	0,9	1,8	
Ηνωμένο Βασίλειο	0,1	0,2	0,2	0,3	0,4	0,9	0,6	
Ε.Ε. 27	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,7	0,7	

Πηγή: European Commission, Interim Forecast, February 2010

3.2 Ανεργία και Απασχόληση

3.2.1 Ανεργία

Η ανεργία αποτελούσε ανέκαθεν το σημαντικότερο πρόβλημα στις σύγχρονες οικονομίες των καπιταλιστικών συστημάτων. Ακόμα και αν μια οικονομία παρουσιάζει ανάκαμψη λόγω της μεγέθυνσης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της, αυτό δεν ικανοποιεί τους πολίτες

εφόσον υπάρχει υψηλό ποσοστό ανέργων, ιδιαίτερα των νέων ηλικιών. Αυτό διότι η ανεργία έχει σοβαρές επιπτώσεις και επιδράσεις σε όσους είναι άνεργοι και δε διαθέτουν πηγές εισοδήματος. Επιπλέον η ανεργία σημαίνει απώλεια του παραγωγικού συντελεστή εργασία, του σημαντικότερου συντελεστή σε μια σύγχρονη οικονομία, που σημαίνει περαιτέρω μείωση της ζήτησης και επομένως και των προϊόντων που παράγονται και προσφέρονται σε μια οικονομία. Σύμφωνα με το γενικά αποδεκτό ορισμό, άνεργοι είναι όσοι είναι ικανοί για εργασία, θέλουν να εργασθούν με το τρέχοντα μισθό αλλά δε βρίσκουν απασχόληση. Στο εργατικό δυναμικό ανήκουν οι απασχολούμενοι και οι άνεργοι. Βέβαια κάποιες κοινωνικές ομάδες δε θεωρούνται ότι εντάσσονται στο εργατικό δυναμικό, όπως οι σπουδαστές, οι συνταξιούχοι και οι πολίτες ηλικίας κάτω των 16 ετών μεταξύ άλλων (Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999).

Από τον ορισμό προκύπτει η ταυτότητα:

$$\text{Εργατικό Δυναμικό (L)} = \text{Απασχόληση (E)} + \text{Ανεργία (U)} \quad (6)$$

, όπου το L συμβολίζει το labor, το E συμβολίζει το Employment και το U συμβολίζει το Unemployment

Η ανεργία μετριέται συνήθως σε άτομα, αλλά της οικονομικές αναλύσεις μετριέται με το ποσοστό ανεργίας, όπου ορίζεται ως:

$$U_{rate} = \frac{U}{L} \cdot 100 \quad (7)$$

Οι μεταβολές στη στα μεγέθη της προσφοράς και της ζήτησης είναι καθημερινό φαινόμενο. Εργαζόμενοι απολύονται, ενώ κάποιοι άλλοι παραιτούνται, άλλοι συνταξιοδοτούνται και άλλοι εισέρχονται στην αγορά εργασίας για πρώτη φορά. Ταυτόχρονα δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και γίνονται νέες προσλήψεις. Οι ροές αυτές είναι δυνατόν να αλλάζουν τα μεγέθη προσφοράς και ζήτησης και συνεπώς τη θέση ισορροπίας της την οποία τείνει η αγορά εργασίας. Οι πηγές της ανεργίας είναι τρεις :

-Νέο εργατικό δυναμικό δηλαδή άτομα που εισέρχονται στην αγορά εργασίας για πρώτη φορά, π.χ. άτομα που ενηλικιώνονται ή επιτρέπεται να εργαστούν , όπως άτομα άνω των 16 ετών άτομα κ.τ.λ.

-Απολύσεις, δηλαδή εργαζόμενοι που έχασαν την απασχόληση της παρά τη θέληση τους.

-Παραιτήσεις δηλαδή εργαζόμενοι που διέκοψαν την απασχόληση της με τη θέληση της για διάφορους λόγους, π.χ. αναζήτηση καλύτερου μισθού, αλλαγή τόπου κατοικίας κ.τ.λ.

Οι κενές θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στη παραγωγή προέρχονται από τρεις πηγές:

-Συνταξιοδοτήσεις, δηλαδή άτομα που αποχωρούν από το χώρο εργασίας και εγκαταλείπουν την παραγωγική διαδικασία, π.χ. λόγω ηλικίας

-Νέες θέσεις εργασίας, δηλαδή θέσεις εργασίας που δημιουργούνται από την αύξηση των αναγκών σε εργατικό δυναμικό διαφόρων επιχειρήσεων,

-Παραιτήσεις, δηλαδή από της εθελούσιες αποχωρήσεις εργαζομένων οι οποίες δημιουργούν κενά τα οποία οι εργοδότες θέλουν να καλύψουν.

Στον πίνακα 3.5 παρουσιάζουμε τα ποσοστά ανεργίας για την Ελληνική οικονομία στην περίοδο 1998-2009. Παρατηρούμε ότι τα χρόνια της παγκόσμιας οικονομικής άνθησης 2003-2007 το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε σε 8,1% και το 2008 μειώθηκε σε στο 7,9% παρόλο που ήταν στην περίοδο της κρίσης, διότι η ανεργία παρουσιάζει υστέρηση μέχρι να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα. Το 2009 όμως παρατηρούμε ότι η ανεργία αυξήθηκε απότομα κατά 2,4 ποσοστιαίες μονάδες πλησιάζοντας και πάλι τα επίπεδα του 2003-2004.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5 Ποσοστό ανεργίας για την περίοδο 1998-2009

Έτος	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ανεργία (%)	11,4	12,7	11	11,2	10,2	9,9
Έτος	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ανεργία (%)	10,4	9,7	8,8	8,1	7,9	10,3

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στον πίνακα 3.6 παρουσιάζουμε τα ποσοστά ανεργίας στο σύνολο, αλλά και σε ηλικιακή κατηγορία, καθώς και σε κατηγορία φύλου. Το συνολικό ποσοστό ανεργίας των γυναικών

είναι 14,0% το τέταρτο τρίμηνο του 2009 και είναι σχεδόν διπλάσιο από των ανδρών που είναι 7,7%. Από την κατά ομάδες ηλικιών διάρθρωση της ανεργίας προκύπτει ότι το υψηλότερο ποσοστό παρατηρείται στους νέους ηλικίας 15-29 ετών, δηλαδή 20,4% όπου για τις νέες γυναίκες το αντίστοιχο ποσοστό φθάνει στο 26,2% και για τους άντρες φθάνει στο 15,7% αρκετά χαμηλότερο. Επίσης στο διάγραμμα 3.4 παρουσιάζονται τα ποσοστά ανεργίας κατά ηλικιακή κατηγορία του πίνακα 3.6 και για το τέταρτο τρίμηνο του 2009. Αυτό καθιστά ένα σημαντικότατο πρόβλημα για την Ελληνική οικονομία και κοινωνία και σε συνάρτηση με τη γήρανση του πληθυσμού και την αύξηση του μέσου όρου ηλικίας θνησιμότητας σημαίνει ότι όλο και λιγότερο νέοι εργάζονται για τις ασφαλιστικές παροχές των συνταξιούχων, με αποτέλεσμα την περαιτέρω επιδείνωση του ασφαλιστικού συστήματος. Παρόλο όμως τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ στα δύο φύλα και στις ηλικίες, παρατηρούμε ότι υπάρχει σημαντική αύξηση της ανεργίας μέσα σε ένα έτος. Συγκεκριμένα το ποσοστό ανεργίας στην ηλικιακή κατηγορία των 15-29 ετών αυξήθηκε κατά 3,9 ποσοστιαίες μονάδες, δηλαδή από 16,5% σε 20,4% την περίοδο 2008-2009, ενώ το ποσοστό ανεργίας για τις ηλικιακές κατηγορίες των 30-44 και 45-64 ετών αυξήθηκε κατά 2,0 ποσοστιαίες μονάδες για την περίοδο 2008-2009.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.6 Ποσοστό ανεργίας κατά φύλο για το τέταρτο τρίμηνο του 2008-2009

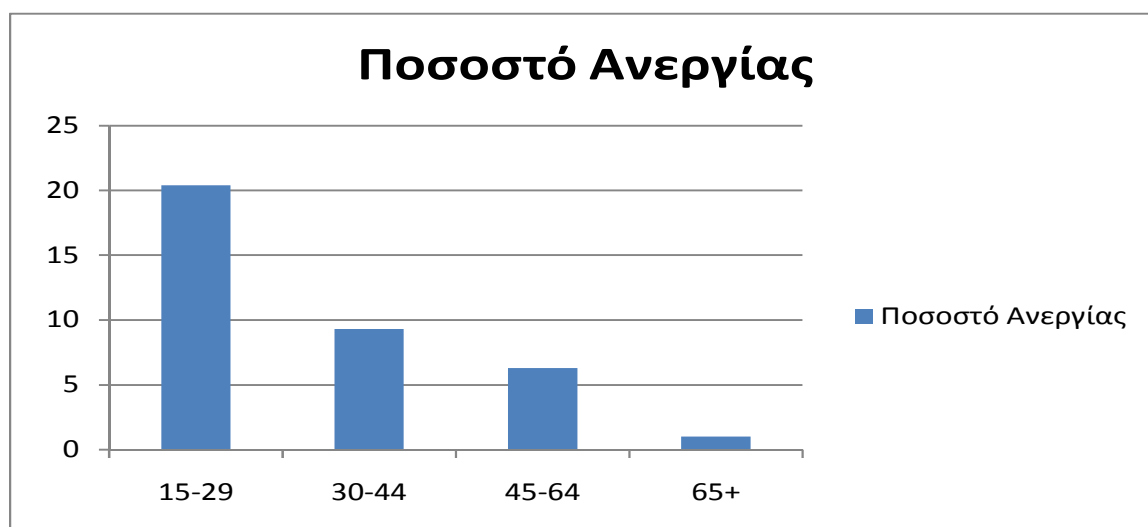
	Δ΄ τρίμηνο					
	2008			2009		
Ηλικία	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άντρες	Γυναίκες	Σύνολο
Σύνολο	5,3	11,7	7,9	7,7	14	10,3
15-29	12,9	21,1	16,5	15,7	26,2	20,4
30-44	4,1	11,3	7,2	6,5	13,1	9,3
45-64	3	6,4	4,3	5,3	8	6,3
65+	0,9	0	0,7	1,1	0,6	1

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Η τάση καθυστέρησης ένταξης στην απασχόληση ενδέχεται να είναι αποτέλεσμα της επιλογής των νεαρών ατόμων για επιμήκυνση των σπουδών τους αλλά σίγουρα οφείλεται και στο ότι οι νέοι αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες ανεύρεσης πρώτης εργασίας. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι νέοι αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα εμπόδια στην προσπάθειά τους να βρουν εργασία και τα εμπόδια αυτά μπορεί να συνδέονται με την διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στα προσόντα και δεξιότητες που διαθέτουν οι νέοι και τις ζητούμενες ειδικότητες από την παραγωγή. Η σύζευξη προσφοράς και ζήτησης ειδικοτήτων δεν μπορεί παρά να είναι μία μακροχρόνια και συνεχής συνεργασία ανάμεσα στο εκπαιδευτικό σύστημα και τα

συστήματα κατάρτισης, επανακατάρτισης και τον παραγωγικό μηχανισμό έτσι ώστε να προσαρμόζονται τόσο οι επιχειρήσεις όσο και οι υποψήφιοι εργαζόμενοι στις εκάστοτε συνθήκες. Σημαντικός παράγοντας που θεωρείται ως εμπόδιο στην είσοδο των νέων στην εργασία είναι η εκτεταμένη αδήλωτη εργασία που λειτουργεί ως τροχοπέδη για την είσοδο των νέων στην απασχόληση με την έννοια ότι οι εργοδότες προτιμούν το «φτηνό» εργατικό δυναμικό έναντι της κανονικής πρόσληψης των νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.4 Ποσοστά ανεργίας κατά ομάδες ηλικιών το τέταρτο τρίμηνο του 2009

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στον πίνακα 3.7 παρουσιάζουμε τα ποσοστά ανεργίας κατά φύλο επίπεδο εκπαίδευσης για το τέταρτο τρίμηνο του 2008-2009. Παρατηρούμε ότι το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται σε όσους δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο που είναι 14,4% το 2009, στους απόφοιτους ανώτερης τεχνολογικής επαγγελματικής εκπαίδευσης με ποσοστό 12,1% το 2009 και σε όσους έχουν απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης που είναι 11,7% για το ίδιο έτος. Από την άλλη πλευρά το χαμηλότερο ποσοστό παρατηρείται στους πτυχιούχους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με 6,7% και σε όσους έχουν κάνει διδακτορικές ή μεταπτυχιακές σπουδές που είναι 7,6%. Παρόλα αυτά όμως παρατηρούμε μια σημαντική αύξηση στους απόφοιτους μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών με αύξηση του ποσοστού ανεργίας από 5% σε 7,6% την περίοδο 2008-2009 και με αύξηση κατά 2,1 ποσοστιαίες μονάδες στους απόφοιτους ανώτερης τεχνολογικής επαγγελματικής εκπαίδευσης από 10,0% σε 12,1% για το 2008 και 2009 αντίστοιχα.

Σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (2010α) από το σύνολο των ανέργων που είναι 514.401, το 87,0% αναζητά εργασία ως μισθωτός με πλήρη απασχόληση.

Από το σύνολο των ανέργων που αναζητούν μισθωτή απασχόληση, το 49,3% αναζητά αποκλειστικά πλήρη απασχόληση, ενώ το 40,9% αναζητά πλήρη απασχόληση, αλλά στην ανάγκη είναι διατεθειμένο να εργαστεί και με μερική απασχόληση. Ένα σημαντικό ποσοστό ανέργων της τάξης του 9,9% απέρριψε κάποια πρόταση ανάληψης εργασίας για διάφορους λόγους, κυρίως για τους ακόλουθους:

-δεν ήταν ικανοποιητικές οι αποδοχές, με ποσοστό 22,2%

-δεν εξυπηρετούσε ο τόπος εργασίας, με ποσοστό 19,2%

-δεν εξυπηρετούσε το ωράριο, με ποσοστό 18,7%

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.7 Ποσοστό ανεργίας κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης για το τέταρτο τρίμηνο του 2008-2009

Επίπεδο εκπαίδευσης	Δ' τρίμηνο					
	2008			2009		
	Αντρες	Γυναίκες	Σύνολο	Αντρες	Γυναίκες	Σύνολο
Σύνολο	5,3	11,7	7,9	7,7	14	10,3
Διδακτορικό ή μεταπτυχιακό	3,8	6,6	5	5,8	9,7	7,6
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	4	7,2	5,6	4,9	8,6	6,7
Πτυχίο Ανώτερης Τεχνολογικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης	6,6	13,8	10	7,6	16,7	12,1
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	5,9	13,6	8,9	8,6	16,7	11,7
Απολυτήριο Τριτάξιας Μέσης Εκπαίδευσης	5,6	16,9	9	9,3	16,6	11,6
Απολυτήριο Δημοτικού	4,4	9,4	6,2	7	11,8	8,8
Μερικές τάξεις Δημοτικού	6,4	3,1	5,1	9,4	12,4	10,5
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	7,5	12,7	9,9	16,4	10,6	14,4

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Το ποσοστό των «νέων ανέργων», δηλαδή όσων εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, ανέρχεται στο 25,8% του συνόλου των ανέργων ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι, αποτελούν αντίστοιχα το 43,3%. Το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με ξένη υπηκοότητα, είναι ανώτερο από το αντίστοιχο των Ελλήνων υπηκόων που είναι 11,7% έναντι 10,2% αντίστοιχα. Επίσης, το 73,6% των ξένων υπηκόων είναι οικονομικά ενεργό, ποσοστό σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο των Ελλήνων το οποίο είναι 52,2%.

Στον πίνακα 3.8 παρουσιάζεται το ποσοστό ανεργίας σε επίπεδο περιφέρειας για το τέταρτο τρίμηνο του 2008 και 2009. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται στο Νότιο Αιγαίο με 13,2% και στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη με

12,2%. Από την άλλη πλευρά, το μικρότερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται στο Βόρειο Αιγαίο με ποσοστό ανεργίας 5,3% και στη Δυτική Ελλάδα και Πελοπόννησο με 8,7%

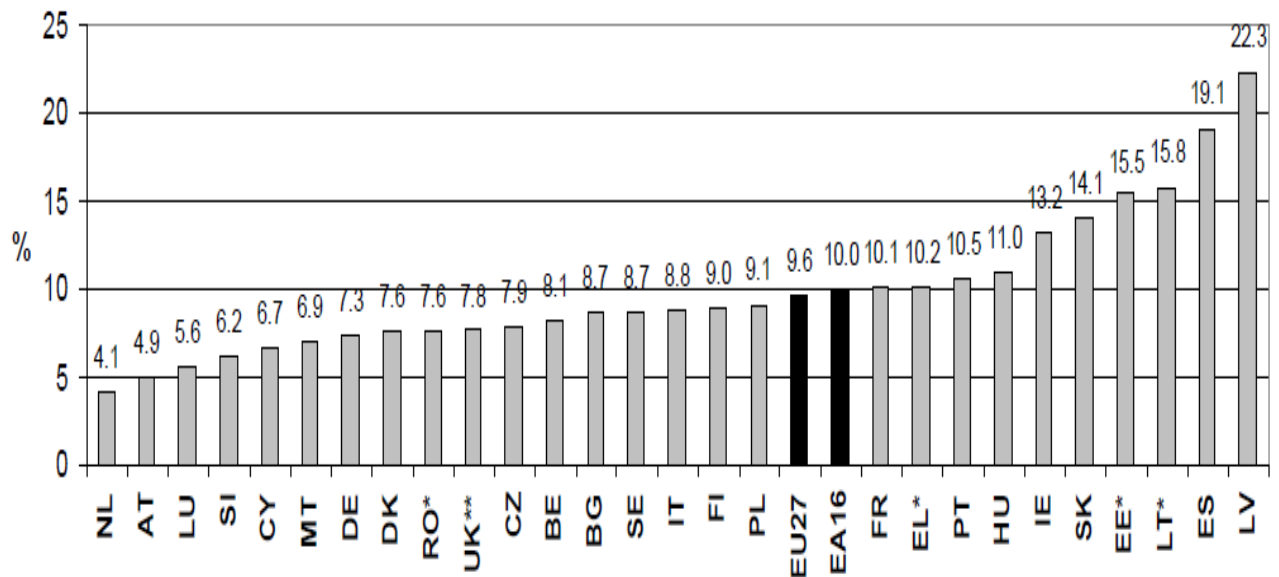
Η καταπολέμηση ή η μείωση της ανεργίας είναι εξαιρετικά δύσκολη. Αυτό φαίνεται και από εμπειρική παρατήρηση. Στις ευρωπαϊκές χώρες τα τελευταία 2 χρόνια το ποσοστό ανεργίας υπερβαίνει το 10%, ενώ στην Ελλάδα τα τελευταία 11 χρόνια, 1998-2009, ξεπερνάει ή είναι γύρω στο 10% με εξαίρεση τα έτη 2006-2008 (European Commission, 2010). Συγκεκριμένα στο διάγραμμα 3.5 παρουσιάζουμε τα ποσοστά ανεργίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 κρατών-μελών, όπου το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα είναι 10,2%, δηλαδή 0,6 και 0,2 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα από το μέσο όρο ανεργίας της Ε.Ε. και της Ευρωζώνης αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.8 Ποσοστό ανεργίας κατά περιφέρεια για το τέταρτο τρίμηνο του 2008- 2009

<i>Περιφέρειες</i>	<i>Δ τρίμηνο</i>	
	2008	2009
Σύνολο Χώρας	7,9	10,3
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	8,8	12,2
Κεντρική Μακεδονία	8,1	10,5
Δυτική Μακεδονία	12,6	12
Ήπειρος	10,5	11,8
Θεσσαλία	9,3	10
Ιόνιοι Νήσοι	9,3	11,4
Δυτική Ελλάδα	9,8	8,7
Στερεά Ελλάδα	8,7	10,7
Αττική	6,8	10,2
Πελοπόννησος	7	8,7
Βόρειο Αιγαίο	4,6	5,3
Νότιο Αιγαίο	7,2	13,2
Κρήτη	8,2	10,1

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.5 Ποσοστά ανεργίας στις χώρες της Ε.Ε. 27 για τον Μάρτιο 2010

Σημείωση: Το * αναφέρεται στο τέταρτο τρίμηνο του 2009 και το ** αναφέρεται στον Ιανουάριο 2010

Πηγή: EUROSTAT

3.2.2 Απασχόληση

Ως απασχόληση ορίζουμε το πηλίκο των απασχολούμενων μίας περιοχής ή χώρας προς τον συνολικό πληθυσμό αυτής. Εκφράζεται ως ποσοστό επί της εκατό του πληθυσμού και αποτελεί βασικό δείκτη του παραγωγικού συστήματος μίας οικονομίας. Επομένως η απασχόληση από τις σχέσεις (6) και (7) μπορεί να γραφτεί ως:

$$E_{rate} = \frac{E}{L} \cdot 100 \quad (8)$$

Ή εναλλακτικά

$$E_{rate} = 100 - U_{rate} \quad (9)$$

Ο αριθμός των απασχολούμενων, το τέταρτο τρίμηνο του 2009, εκτιμάται στα 4.476.806 άτομα. Κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2009 βρήκαν απασχόληση 92.614 άτομα, τα οποία ήταν άνεργα το 2008, ενώ παράλληλα, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, 66.873 άτομα μετακινήθηκαν από τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό σε θέσεις απασχόλησης. Αντίθετα,

129.302 άτομα, τα οποία το 2008 ήταν απασχολούμενα, σήμερα είναι άνεργα και άλλα 76.373 άτομα που ήταν απασχολούμενα, είναι πλέον οικονομικά μη ενεργά. Επιπλέον, 92.896 άτομα, που το 2008 ανήκαν στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό, εισήλθαν στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, αλλά είναι άνεργα (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, 2010α). Στον πίνακα 3.9 παρουσιάζουμε τον αριθμό των απασχολούμενων στο σύνολο αλλά και κατά κλάδο για τις περιόδους του τέταρτου τριμήνου του 2008 του τρίτου και τετάρτου τριμήνου του 2009.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.9 Ποσοστό ανεργίας κατά περιφέρεια για το τέταρτο τρίμηνο του 2008- 2009

Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ – 08)	Δ΄ τρίμηνο 2008	Γ΄ τρίμηνο 2008	Δ΄ τρίμηνο 2009
Σύνολο	4.553,60	4.540,10	4.476,80
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	516,9	545,4	551,2
Ορυχεία και Λατομεία	15,6	15,9	14,6
Μεταποίηση	533,7	514,2	494,3
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	32,1	25,8	27,1
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	31,4	31,4	31,6
Κατασκευές	386,8	376,9	364,1
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	834	806,6	791,7
Μεταφορά και αποθήκευση	214,9	220,2	214,5
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	307,1	345,7	315,8
Ενημέρωση και επικοινωνία	78	84,1	87,9
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	113,4	110,6	112,7
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	8,6	8,8	7
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	244,5	223,4	226,5
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	72,7	74,9	70,4
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	377,4	376,2	373,5
Εκπαίδευση	322,3	317,8	325,3
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	231	230,5	240,5
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	58,1	52,2	48,6
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	92	86,7	84,5
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	81,7	91	93,2
Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	1,6	1,8	1,9

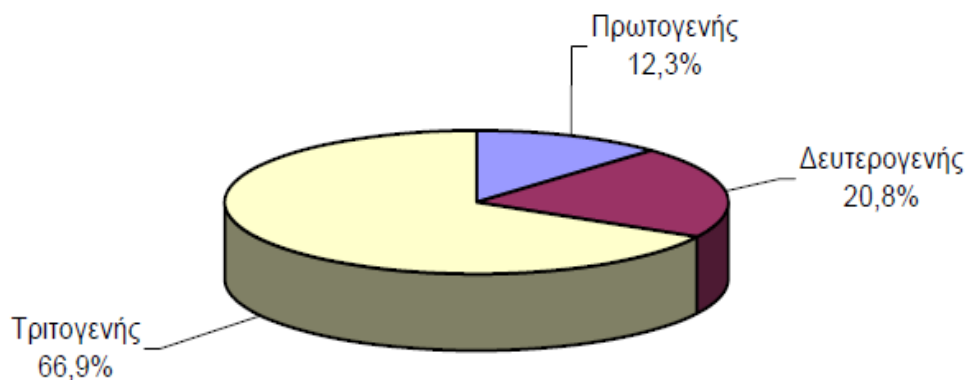
Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Εξετάζοντας την εξέλιξη του αριθμού των απασχολούμενων, ανά τομέα της οικονομίας, παρατηρούμε ότι στον πρωτογενή τομέα έχουμε αύξηση σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο κατά 6,6%. Αντίθετα, μείωση παρουσιάζεται στον δευτερογενή που είναι 6.8% και στον τριτογενή τομέα κατά 1,4%.

Επίσης, σύμφωνα με τον πίνακα 3.9, οι κλάδοι που παρουσίασαν τη μεγαλύτερη αύξηση είναι οι δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, οι δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων και η ενημέρωση και επικοινωνία αντίστοιχα κατά 13,1%, 17,1% και 11,94% περίπου. Αντίθετα οι κλάδοι που εμφάνισαν τη μεγαλύτερη πτώση είναι η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού ο κλάδος της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας και ο κλάδος των τεχνών διασκέδασης και ψυχαγωγία, αντίστοιχα κατά 16,9%, 20,5% και 17,8% περίπου.

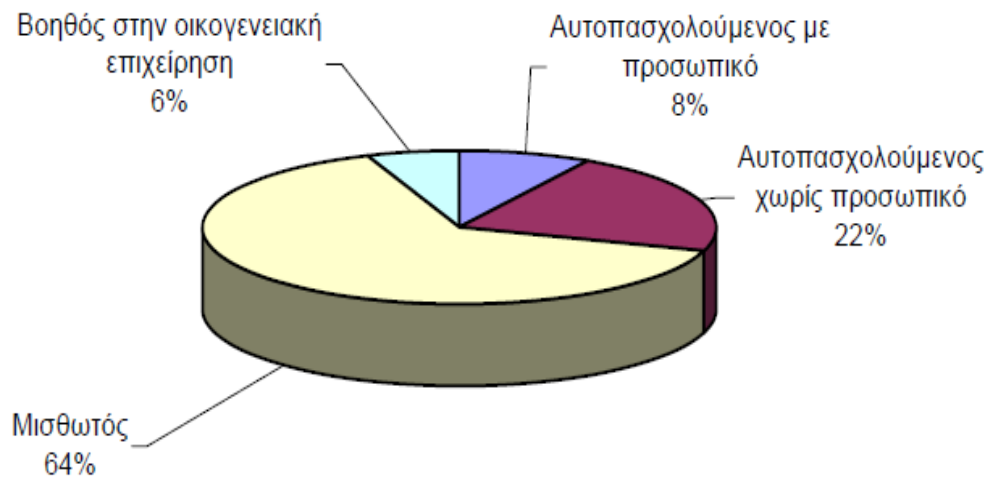
Στο διάγραμμα 3.6 παρουσιάζουμε την ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων κατά τομέα της οικονομίας για το τέταρτο τρίμηνο 2009, ενώ για την ίδια περίοδο στο διάγραμμα 3.7 παρουσιάζουμε την ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων κατά θέση στο επάγγελμα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.6 Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων, κατά τομέα της οικονομίας για το τέταρτο τρίμηνο 2009

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.7 Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων, κατά θέση στο επάγγελμα, για το τέταρτο τρίμηνο 2009

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Επίσης σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (2010α) το ποσοστό μερικής απασχόλησης παραμένει χαμηλό και ανέρχεται στο 6,2% των απασχολούμενων. Από το υποσύνολο αυτό των εργαζομένων το 48,5% έκανε αυτή την επιλογή διότι δεν μπόρεσε να βρει πλήρη απασχόληση, ενώ το 8,1% διότι φροντίζει μικρά παιδιά ή εξαρτώμενους ενήλικες. Το ποσοστό των μισθωτών, όπως παρατηρούμε στο διάγραμμα 3.7, το οποίο εκτιμάται σε 64%, εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ανέρχεται στο 80% του συνόλου των απασχολούμενων.

3.3 Πληθωρισμός

Ο δείκτης τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ) μετρά το συνολικό κόστος των αγαθών και υπηρεσιών που αγοράστηκαν από έναν τυπικό καταναλωτή και χρησιμοποιείται για να ελεγχθούν οι αλλαγές στο κόστος ζωής. Στην περίπτωση μας εξετάζουμε τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών καταναλωτή, ο οποίος καταρτίζεται για σκοπούς σύγκρισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αξιολόγησης της σύγκλισης με το αντίστοιχο κριτήριο του Μάαστριχτ (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 1995). Πρέπει να επισημάνουμε ότι:

-Ο Εναρμονισμένος Δείκτης δεν περιλαμβάνει τα τεκμαρτά ενοίκια και τις άδειες κυκλοφορίας αυτοκινήτων

-Στον Εναρμονισμένο Δείκτη συμπεριλαμβάνονται οι δαπάνες των τουριστών στην Κύπρο για τον καθορισμό των συντελεστών κάθε κατηγορίας

Πληθωρισμός είναι η ποσοστιαία μεταβολή του γενικού επιπέδου των τιμών μιας οικονομίας μέσα σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ο πληθωρισμός μπορεί να είναι είτε θετικός, είτε αρνητικός-αντιπληθωρισμός. Σε μια οικονομία όταν μετράμε τον πληθωρισμό, στην ουσία μελετάμε την ποσοστιαία μεταβολή του επιπέδου των τιμών για κάποια συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες, το σύνολο των οποίων καλείται το «καλάθι του καταναλωτή» (Βαβούρας, 1998; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999). Αυτό το «καλάθι του καταναλωτή» προσδιορίζεται και καταρτίζεται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε. Πρέπει να επισημανθεί ότι στην Οικονομική Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) και στην Ευρωζώνη, μέλος της οποίας είναι η Ελλάδα, η νομισματική πολιτική διευθύνεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με αρχικό στόχο τη διατήρηση της σταθερότητας του επιπέδου των τιμών στην Ευρωζώνη.

Στον πίνακα 3.10 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, με βάση το έτος 2005 σε μηνιαία δεδομένα για την περίοδο 2004-2009. Επίσης στον ίδιο πίνακα παρουσιάζουμε την ποσοστιαία μεταβολή και τη μέση ποσοστιαία μεταβολή δωδεκάμηνης περιόδου. Συγκεκριμένα παρατηρούμε ότι στο τέλος του 2009 ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν. ΔΤΚ) παρουσίασε αύξηση 2,6% σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2008. Επιπλέον από τον Μάιο μέχρι και τον Οκτώβριο του 2009 ο πληθωρισμός κυμαινόταν από 0,7-1,0 ως ένδειξη της κρίσης και ως προσπάθεια της οικονομίας να αποφύγει τις πληθωριστικές πιέσεις που μπορούσαν να επιδεινώσουν ακόμη περισσότερο την οικονομία κατά τη διάρκεια της κρίσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.10 Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή 2004-2009

<i>Έτος και μήνας</i>	<i>Εναρμονισμένος Δ.Τ.Κ.</i>	<i>Μεταβολή (%) δωδεκάμηνης περιόδου</i>	<i>Μέση μεταβολή(%) 12μηνιαίας περιόδου</i>
2004			
1	94,71	3,1	3,4
2	94,05	2,6	3,3
3	96,74	2,9	3,2
4	97,1	3,1	3,2
5	97,54	3,1	3,2
6	97,32	3	3,1
7	95,43	3,1	3,1
8	95,14	2,8	3
9	97,18	2,9	3
10	97,9	3,3	3
11	97,98	3,2	3
12	98,49	3,1	3
2005			
1	98,7	4,2	3,1
2	97,03	3,2	3,2
3	99,5	2,9	3,2
4	100,3	3,3	3,2
5	100,67	3,2	3,2
6	100,45	3,2	3,2
7	99,14	3,9	3,3
8	98,56	3,6	3,3
9	100,88	3,8	3,4
10	101,54	3,7	3,4
11	101,32	3,4	3,5
12	101,9	3,5	3,5
2006			
1	101,67	3	3,4
2	100,07	3,1	3,4
3	102,82	3,3	3,4
4	103,84	3,5	3,4
5	103,96	3,3	3,4
6	103,9	3,4	3,5
7	103,02	3,9	3,5
8	101,96	3,4	3,5
9	104,05	3,1	3,4
10	104,73	3,1	3,4
11	104,57	3,2	3,3
12	105,16	3,2	3,3

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.10 (συνέχεια) Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή 2004-2009

<i>Έτος και μήνας</i>	<i>Εναρμονισμένος Δ.Τ.Κ.</i>	<i>Μεταβολή (%) δωδεκάμηνης περιόδου</i>	<i>Μέση μεταβολή(%) 12μηνιαίας περιόδου</i>
2007			
1	104,76	3	3,3
2	103,11	3	3,3
3	105,66	2,8	3,3
4	106,5	2,6	3,2
5	106,69	2,6	3,1
6	106,64	2,6	3,1
7	105,83	2,7	3
8	104,75	2,7	2,9
9	107,11	2,9	2,9
10	107,86	3	2,9
11	108,67	3,9	2,9
12	109,22	3,9	3
2008			
1	108,85	3,9	3,1
2	107,8	4,5	3,2
3	110,29	4,4	3,3
4	111,21	4,4	3,5
5	111,96	4,9	3,7
6	111,91	4,9	3,9
7	111,06	4,9	4,1
8	109,82	4,8	4,2
9	112,16	4,7	4,4
10	112,2	4	4,5
11	111,96	3	4,4
12	111,62	2,2	4,2
2009			
1	111,02	2	4,1
2	109,77	1,8	3,8
3	111,98	1,5	3,6
4	112,48	1,1	3,3
5	112,76	0,7	3
6	112,68	0,7	2,6
7	111,84	0,7	2,3
8	110,9	1	1,9
9	112,99	0,7	1,6
10	113,59	1,2	1,4
11	114,31	2,1	1,3
12	114,47	2,6	1,3

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στον πίνακα 3.11 παρουσιάζουμε την ποσοστιαία μεταβολή του Εν. ΔTK για ομάδες ειδών για τον Μάρτιο 2008-2010. Ενδεικτικά παρατηρούμε ότι κατά την περίοδο Μάρτιος 2008-2009 η στέγαση μειώθηκε κατά 6,4 ποσοστιαίες μονάδες καταδεικνύοντας το ρόλο της κρίσης των στεγαστικών δανείων διότι μειώθηκε και η ζήτηση για ενοικίαση και ειδικά για αφορά κατοικιών. Αντίθετα στην περίοδο Μάρτιος 2009-2010 η στέγαση παρουσίασε μια σημαντική αύξηση της τάξης του 9,8%. Επίσης οι μεταφορές σημείωσαν μια μικρή μείωση την περίοδο Μάρτιος 2008-2009 κατά 1,9% ως αποτέλεσμα της μείωσης της ζήτησης και της μείωσης του διεθνούς εμπορίου, αφού στις μεταφορές συμπεριλαμβάνεται και η εμπορική και επιβατική ναυτιλία. Επομένως η μείωση του εγχωρίου και του διεθνούς εμπορίου, αλλά και του τουρισμού είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση των μεταφορών. Αντίθετα ο Εν. ΔTK των μεταφορών παρουσίασε μια ραγδαία ποσοστιαία αύξηση κατά 15,6% την περίοδο του Μαρτίου 2009-2010.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.11 Ποσοστιαία μεταβολή του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή Μάρτιος 2008-2010

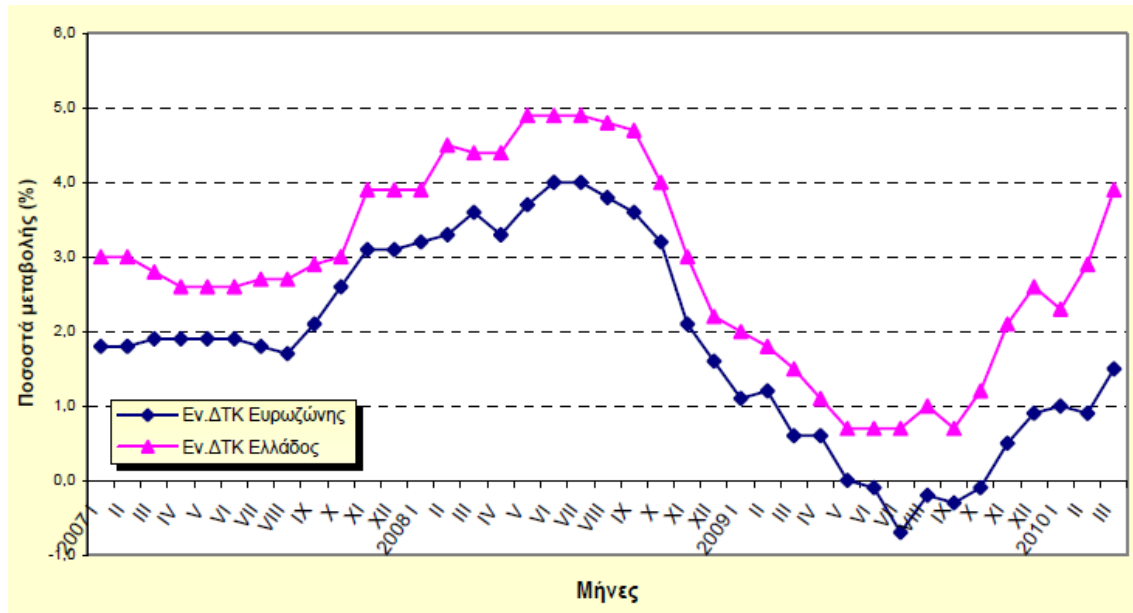
Εν.ΔTK και ομάδες ειδών	Ετήσια μεταβολή (%) Μάρτιος	
	2008/2009	2009/2010
Γενικός Δείκτης	1,5	3,9
1. Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	3,7	-1,5
2. Αλκοολούχα ποτά και καπνός	3,2	4,9
3. Ένδυση και υπόδηση	3,0	1,1
4. Στέγαση	-6,4	9,8
5. Διαρκή αγαθά-Είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες	2,0	0,9
6. Υγεία	3,4	2,8
7. Μεταφορές	-1,9	15,6
8. Επικοινωνίες	-0,6	1,6
9. Αναψυχή – Πολιτιστικές δραστηριότητες	0,8	0,6
10. Εκπαίδευση	4,5	2,7
11. Ξενοδοχεία-Καφέ Εστιατόρια	3,8	2,8
12. Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	3,6	2,4

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στο διάγραμμα 3.8. παρουσιάζουμε την εξέλιξη των ετήσιων μεταβολών του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη Για τη χρονική περίοδο Ιανουάριο 2007- Μάρτιο 2010. Παρατηρούμε ότι ο πληθωρισμός της Ελλάδος είναι μεγαλύτερος από το μέσο όρο τη Ευρωζώνης σε όλη την περίοδο που παρουσιάζεται στο διάγραμμα. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις δεν παρουσιάζεται σύγκλιση καθώς επίσης τον Μάρτιο του 2010 η ποσοστιαία μεταβολή του Εν.ΔTK στην Ελλάδα είναι

4,0% περίπου σε σχέση με το προηγούμενο έτος, η αντίστοιχη μεταβολή στην Ευρωζώνη είναι μόνο 1,6% περίπου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.8 Εξέλιξη ετήσιων ποσοστιαίων μεταβολών του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) στην Ευρωζώνη και στην Ελλάδα

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

3.4 Επιτόκια και Συναλλαγματικές Ισοτιμίες

Επιτόκιο είναι η τιμή του χρήματος ως αγαθού μέσα σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο και πιο συγκεκριμένα είναι το κόστος χρήματος. Υπάρχουν πολλά είδη επιτοκίων μέσα σε μια καπιταλιστική οικονομία, όπως το επιτόκιο δανεισμού, καταθέσεως, πιστωτικών καρτών, διατραπεζικό και διακρατικό μεταξύ άλλων. Συνήθως όταν αναφερόμαστε στο επιτόκιο ως τιμή εννοούμε μία συνισταμένη που αντιπροσωπεύει όλα τα είδη των επιτοκίων. Όλα τα είδη των επιτοκίων έχουν την ίδια κατεύθυνση. Δηλαδή είτε όλα αυξάνονται, είτε όλα μειώνονται. Σύμφωνα με την καθημερινή πρακτική το σύνηθες χρονικό διάστημα κατά το οποίο υπολογίζεται το επιτόκιο είναι το ένα έτος 360 ημέρες (όχι 365) χωρίς όμως να αποκλείονται και άλλα χρονικά διαστήματα. Επίσης το επιτόκιο αποτελεί τον τόκο κεφαλαίου για 100 χρηματικές μονάδες γι' αυτό συνήθως εκφράζεται ως ποσοστό επί τοις εκατό.

Στον πίνακα 3.12 και στο διάγραμμα 3.9 παρουσιάζεται η εξέλιξη των μακροχρόνιων επιτοκίων για την χρονική περίοδο 1998-2009. Συγκεκριμένα τα επιτόκια αυτά αναφέρονται στην ετήσια απόδοση κυβερνητικών ομολόγων με 10 έτη ωριμότητα. Παρατηρούμε ότι τα επιτόκια στην Ελλάδα συμπίπτουν και συγκλίνουν με το μέσο όρο της Ευρωζώνης μέχρι και τον Ιανουάριο του 2008. Έπειτα από αυτή την περίοδο μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2008 τα μακροχρόνια επιτόκια στην Ελλάδα σημειώνουν μια σημαντική αύξηση σε σχέση με το μέσο όρο της Ευρωζώνης, ενώ μετά από αυτή την περίοδο παρουσιάζουν πτώση και μια μικρή αύξηση προς το τέλος του έτους 2009, διατηρώντας σε όλη αυτή την περίοδο την απόκλιση από το μέσο όρο της Ευρωζώνης. Από την άλλη πλευρά παρατηρούμε ότι τα αντίστοιχα επιτόκια στις Η.Π.Α. ήταν υψηλότερα την περίοδο Σεπτεμβρίου 2004- Σεπτεμβρίου 2007, ενώ έπειτα ακολουθούν μια σημαντική μείωση, ως ενδεικτικό της κρίσης που ξεκίνησε από τις Η.Π.Α.

Το επιτόκιο της ΕΚΤ για τον εκάστοτε ημερολογιακό μήνα είναι το τελευταίο επιτόκιο το οποίο καθορίστηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για τον καθορισμό της θέσης της νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, και μπορεί να μεταβληθεί από καιρού σε καιρό, ή οποιοδήποτε άλλο επιτόκιο το οποίο θα αποφασίσει να εφαρμόσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ως μέσο καθορισμού της θέσης της νομισματικής πολιτικής της (www.bankofgreece.gr/statistics/epitokia.asp). Στον πίνακα 3.13 παρουσιάζουμε τα επιτόκια καταθέσεων και δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (Ε.Κ.Τ.) και της Federal Reserve System (FED) σε ετήσια βάση για την χρονική περίοδο 1999-2009.

Από τον πίνακα 3.13 παρατηρούμε τις μεγάλες αποκλίσεις επιτοκίων ιδιαίτερα στα επιτόκια δανεισμού. Συγκεκριμένα στην περίοδο της διεθνούς οικονομικής κρίσης και ιδιαίτερα το 2008 που ήταν πιο έντονη, τα επιτόκια δανεισμού της Ε.Κ.Τ. και της FED ήταν αντίστοιχα 3% και 0.5%. Σε αυτή την περίπτωση φαίνεται ότι ΕΚΤ είναι υπεύθυνη για την επέκταση της χρηματοοικονομικής κρίσης στην Ευρώπη, όπως αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, αφού διατηρούσε τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα για να αντιμετωπίσει τις πληθωριστικές πιέσεις, με αποτέλεσμα την υποτίμηση του δολαρίου έναντι του Ευρώ και την αύξηση της τιμής του πετρελαίου και του χρυσού. Αυτό φαίνεται και από το διάγραμμα 3.10, όπου παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη των συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ευρώ έναντι του Αμερικάνικου δολαρίου, της Αγγλικής Στερλίνας και του Ιαπωνικού Γιεν σε μηνιαία δεδομένα. Συγκεκριμένα λόγω των διαφορών των ισοτιμιών λάβαμε τον κανονικοποιημένο δείκτη με μήνα βάσης τον Ιανουάριο του 2002.

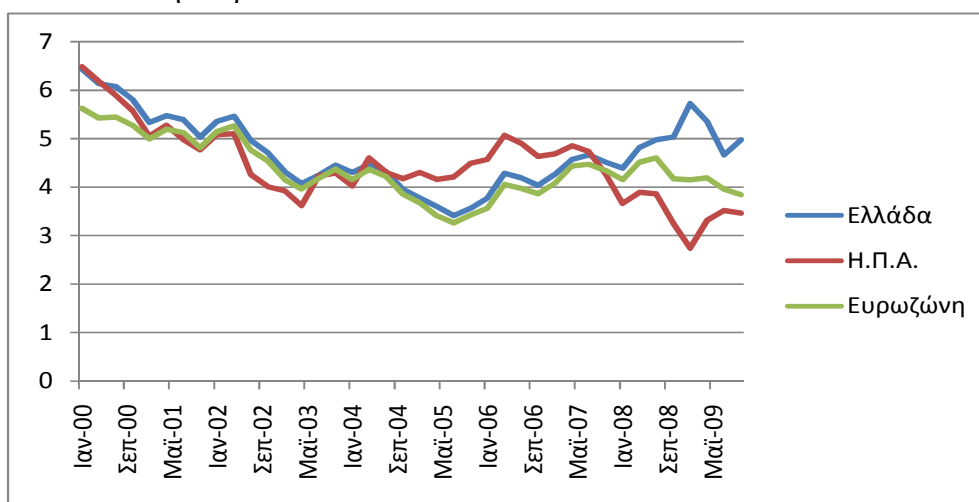
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.12 Μακροχρόνια επιτόκια στην Ελλάδα, Η.Π.Α. και Ευρωζώνη για την περίοδο 1998-2007

Μακροχρόνια Επιτόκια			
Περίοδος	Ελλάδα	Η.Π.Α.	Ευρωζώνη
Ιαν-00	6,43	6,48	5,62
Απρ-00	6,13	6,18	5,42
Ιουλ-00	6,07	5,89	5,44
Οκτ-00	5,8	5,57	5,27
Ιαν-01	5,33	5,05	4,99
Απρ-01	5,47	5,27	5,19
Ιουλ-01	5,39	4,98	5,12
Οκτ-01	5,03	4,77	4,81
Ιαν-02	5,35	5,08	5,14
Απρ-02	5,46	5,1	5,26
Ιουλ-02	4,96	4,26	4,76
Οκτ-02	4,71	4,01	4,54
Ιαν-03	4,31	3,92	4,15
Απρ-03	4,07	3,62	3,96
Ιουλ-03	4,24	4,23	4,17
Οκτ-03	4,45	4,29	4,37
Ιαν-04	4,3	4,02	4,15
Απρ-04	4,46	4,6	4,36
Ιουλ-04	4,31	4,3	4,21
Οκτ-04	3,95	4,17	3,85
Ιαν-05	3,77	4,3	3,67
Απρ-05	3,6	4,16	3,41
Ιουλ-05	3,41	4,21	3,26
Οκτ-05	3,56	4,49	3,42
Ιαν-06	3,77	4,57	3,56
Απρ-06	4,28	5,07	4,05
Ιουλ-06	4,19	4,9	3,97
Οκτ-06	4,03	4,63	3,86
Ιαν-07	4,26	4,68	4,08
Απρ-07	4,57	4,85	4,43
Ιουλ-07	4,66	4,73	4,47
Οκτ-07	4,51	4,26	4,34
Ιαν-08	4,39	3,66	4,15
Απρ-08	4,82	3,89	4,51
Ιουλ-08	4,97	3,86	4,6
Οκτ-08	5,03	3,25	4,17
Ιαν-09	5,72	2,74	4,15
Απρ-09	5,35	3,31	4,19
Ιουλ-09	4,66	3,52	3,95
Οκτ-09	4,97	3,46	3,84

Πηγή: OECD

Αυτές οι εξελίξεις των ισοτιμιών οφείλονται σε τάσεις των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών και παραμέτρων, όπως ο ρυθμός ανάπτυξης του Α.Εγχ.Π., τα επίπεδα ανεργίας, ο πληθωρισμός, τα δημοσιονομικά ελλείμματα και οι ανακοινώσεις της νομισματικής πολιτικής για τα επιτόκια. Συγκεκριμένα η ανατίμηση του Ευρώ στην περίοδο 2008-2009 αιτιολογείται με βάση την αυξανόμενη αδυναμία των Η.Π.Α και της Μεγάλης Βρετανίας σε σχέση με την Ευρώπη, την αυξανόμενη διαφορά των επιτοκίων μεταξύ τους, αλλά και τα τεράστια ελλείμματα των Η.Π.Α. και Μεγάλης Βρετανίας.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.9 Μακροχρόνια επιτόκια στην Ελλάδα, Η.Π.Α. και Ευρωζώνη για την περίοδο 1998-2007

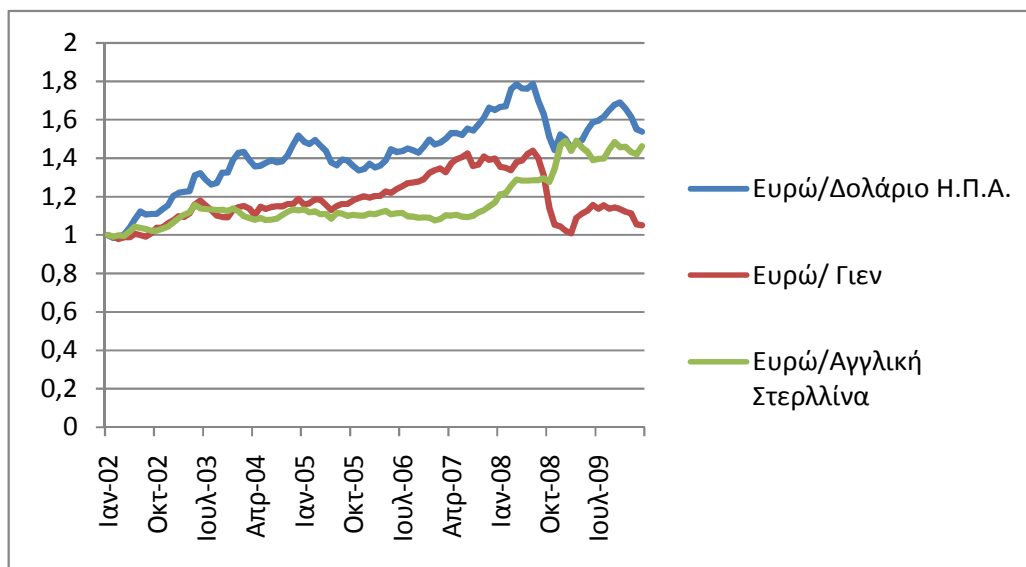
Πηγή: OECD

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.13 Επιτόκια καταθέσεων και δανεισμού της Ε.Κ.Τ. και της FED για την περίοδο 1999-2009

Έτος	Επιτόκια καταθέσεων	Επιτόκια δανεισμού	Επιτόκια καταθέσεων	Επιτόκια δανεισμού
	ΕΚΤ	ΕΚΤ	FED	FED
1999	2	4	5,25	5
2000	3,75	5,75	6,5	6
2001	2,25	4,25	2	1,5
2002	1,75	3,75	1,25	0,75
2003	1	3	1	2
2004	1	3	2	3,25
2005	1,25	3,25	4	5,25
2006	2,5	4,5	5,25	6,25
2007	3	5	4,5	4,75
2008	2	3	1	0,5
2009	0,25	1,75	0,0-0,25	0,5

Πηγές: 1. Federal Reserve Board
2. EUROSTAT

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.10 Κανονικοποιημένος δείκτης συναλλαγματικές ισοτιμίες του Ευρώ έναντι Δολαρίου των Η.Π.Α., της Αγγλικής Στερλίνας και του Ιαπωνικού Γιεν με μήνα βάση τον Ιανουάριο του 2002

Πηγή: EUROSTAT

Ένα γενικό συμπέρασμα είναι ότι η ανατίμηση του Ευρώ, ιδιαίτερα στην περίοδο 2008-2009, έναντι άλλων νομισμάτων καθιστά ακριβότερα τα προϊόντα των χωρών της Ευρωζώνης και επομένως και της Ελλάδας, με αποτέλεσμα τη μείωση της εγχώριας ζήτησης και αύξηση της προτίμησης προς τα ξένα προϊόντα με αποτέλεσμα την αύξηση των εισαγωγών. Παράλληλα τα ακριβότερα Ελληνικά προϊόντα οδηγούν σε μείωση των εξαγωγών προς τρίτες χώρες εκτός της Ευρωζώνης με αποτέλεσμα τη διόγκωση του ελλείμματος. Εξάλλου η κρίση σχετικά με το δημοσιονομικό έλλειμμα που περνάει αυτή τη στιγμή η Ελλάδα οδήγησε στην πτώση του Ευρώ κατά 12% περίπου από τα τέλη του Νοεμβρίου του 2009 μέχρι και τον Μάρτιο του 2010, καθιστώντας φθηνότερα τα Ευρωπαϊκά προϊόντα βοηθώντας ιδιαίτερα την οικονομία της Γερμανίας με τη ραγδαία αύξηση των νέων παραγγελιών για τα βιομηχανικά της προϊόντα (Παναγιώτου, 2010).

4. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζουμε την εξέλιξη των εθνικών λογαριασμών της Ελληνικής οικονομίας πριν και μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007, όπως η κατανάλωση, η επένδυση, οι δημόσιες δαπάνες, ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, και το εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ άλλων. Οι εθνικοί λογαριασμοί είναι πολύ χρήσιμοι γιατί αυτά αντικατοπτρίζουν την οικονομική εξέλιξη και την οικονομική διαδικασία της δεδομένης χώρας και καθιστούν δυνατή την ανάλυση των οικονομικών εξελίξεων και προβλημάτων της οικονομίας η οποία βρίσκεται υπό μελέτη

4.1 Η Τελική Καταναλωτική Δαπάνη των Νοικοκυριών και της Κυβέρνησης

Οι λογαριασμοί εθνικού εισοδήματος διαιρούν τις δαπάνες που περιλαμβάνονται στο ΑΕΠ σε τέσσερις κατηγορίες, όπου στο προηγούμενο κεφάλαιο είδαμε ότι ισχύει:

$$A.Εγχ.Π. = C + I + G + NX \quad (10)$$

Οι τέσσερις κατηγορίες είναι C που συμβολίζει την κατανάλωση, I που είναι η επένδυση, G που συμβολίζει τις δημόσιες δαπάνες για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών και NX που είναι καθαρές εξαγωγές ή το εμπορικό ισοζύγιο. Η κατανάλωση ή καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών αποτελείται από τα αγαθά και υπηρεσίες που αγοράζονται από τα νοικοκυριά. Οι δημόσιες δαπάνες ή διαφορετικά η τελική καταναλωτική δαπάνη της κυβέρνησης είναι η δαπάνη για τα αγαθά και υπηρεσίες που πραγματοποιούνται από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση και την τοπική αυτοδιοίκηση (Σταμάτης, 1990; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999). Στον πίνακα 4.1 παρουσιάζουμε την τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών και της κυβέρνησης σε τρέχουσες και σταθερές τιμές με έτος βάσης το 2000 και για την περίοδο 2000-2009.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1 Τελική καταναλωτική δαπάνη νοικοκυριών και κυβέρνησης σε τρέχουσες και σταθερές τιμές 2000-2009 σε εκατ. Ευρώ

I. Τρέχουσες τιμές			2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Τελική Καταναλωτική Δαπάνη	Σύνολο		122.899	131.720	142.895	151.367	161.876	173.673	187.175	201.221	213.589	217.508
	Νοικοκυριά ΜΚΙΕΝ		97.354	104.484	112.432	120.037	127.972	138.520	150.655	160.398	170.865	169.913
			1.274	1.807	1.806	1.900	2.008	1.929	2.203	2.315	2.416	2.428
	Γενική Κυβέρνηση	Σύνολο	24.271	25.430	28.656	29.430	31.897	33.225	34.317	38.507	40.308	45.167
		Ατομική Συλλογική	8.093 16.178	8.443 16.987	9.409 19.247	10.966 18.464	11.852 20.045	13.695 19.530	14.636 19.681	16.234 22.273	17.003 23.305	19.377 25.790
Πραγματική ατομική κατανάλωση		106.720	114.733	123.647	132.903	141.831	154.144	167.494	178.948	190.284	191.718	

16.178

II. Σταθερές τιμές προηγούμενου έτους			2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Τελική Καταναλωτική Δαπάνη	Σύνολο			127.980	138.598	146.385	156.795	168.173	181.090	195.116	205.183	214.344
	Νοικοκυριά ΜΚΙΕΝ			101.766	109.631	116.140	124.384	134.049	145.767	155.671	164.136	167.785
					1.761	1.701	1.838	1.946	1.867	2.135	2.240	2.326
	Γενική Κυβέρνηση	Σύνολο		24.452	27.266	28.407	30.465	32.257	33.188	37.205	38.721	44.163
		Ατομική Συλλογική		8.118 16.334	8.952 18.313	10.585 17.822	11.320 19.145	13.296 18.961	14.155 19.034	15.685 21.520	16.333 22.387	18.946 25.217
Πραγματική ατομική κατανάλωση			111.646	120.285	128.563	137.650	149.212	162.056	173.596	182.795	189.128	

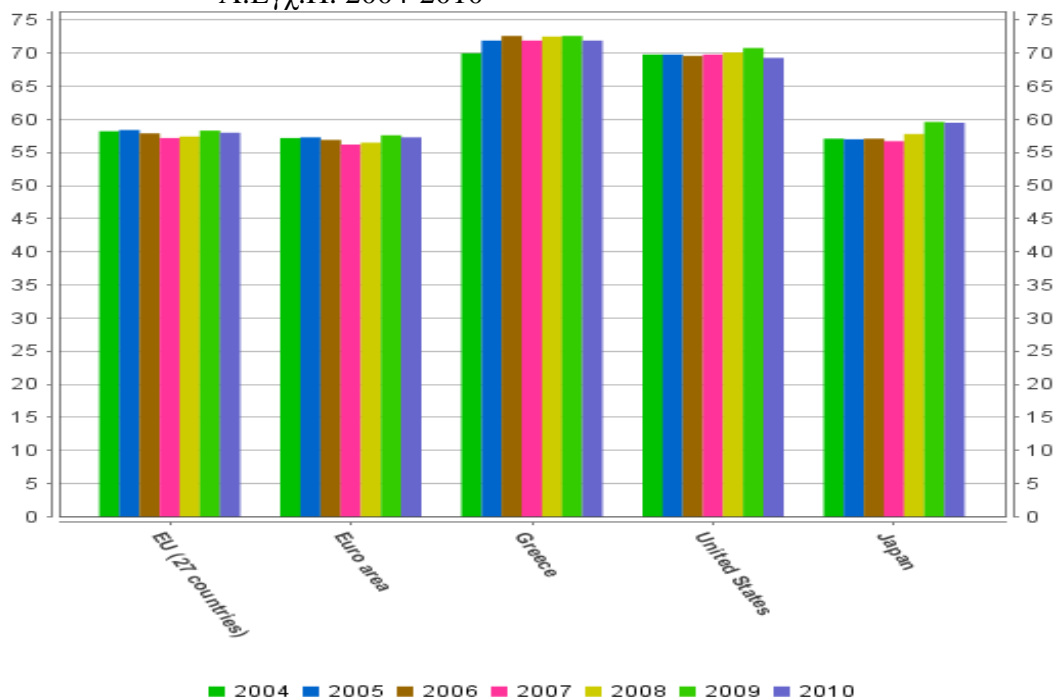
Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Η συνολική καταναλωτική δαπάνη το 2009 παρουσίασε οριακή αύξηση κατά 0,3% σε σχέση με το 4ο τρίμηνο του 2008. Ειδικότερα, αύξηση κατά 8,4% παρουσίασε η δημόσια κατανάλωση ή η καταναλωτική δαπάνη της κυβέρνησης, ενώ αντίθετα, η ιδιωτική κατανάλωση παρουσίασε μείωση κατά 1,6%. Επιπλέον πριν την κρίση η αύξηση της τελικής καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών ήταν 7,9%, 8,4%, 6,35% και 6,3% για 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007 και 2007-2008 αντίστοιχα σε τρέχουσες τιμές, ενώ η μεταβολή ήταν 7,5%, 8,4%, 6,6% και 5,3% για 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007 και 2007-2008 αντίστοιχα σε σταθερές τιμές. Αντίθετα ο ρυθμός μεταβολής της καταναλωτικής δαπάνης της κυβέρνησης ήταν 4,1%, 3,2%, 11,5% και 4,6% για 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007 και 2007-2008 αντίστοιχα σε τρέχουσες τιμές, ενώ η αντίστοιχη μεταβολή σε σταθερές τιμές και για τα ίδια έτη ήταν 5,7%, 2,8%, 11,4% και 4,0%. Επομένως πέρα από τη μείωση που σημειώθηκε το 2008-2009 παρατηρούμε ότι ο ρυθμός αύξησης της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών και της κυβέρνησης μειώθηκε κατά το 2007-2008.

Στα διαγράμματα 4.1 και 4.2 παρουσιάζουμε αντίστοιχα την καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών και της κυβέρνησης ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. της Ελλάδας σε σχέση με το μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ευρωζώνης, των Η.Π.Α. και της Ιαπωνίας. Συγκεκριμένα στο διάγραμμα 4.1 παρατηρούμε ότι η κατανάλωση των νοικοκυριών ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. στην Ελλάδα είναι πολύ υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο των Ε.Ε. 27 και της Ευρωζώνης, αλλά είναι υψηλότερο και από τα αντίστοιχα ποσοστά των Η.Π.Α και της Ιαπωνίας για την περίοδο 2004-2010. Αυτό σημαίνει ό τι η κατανάλωση των νοικοκυριών παραμένει ένας σημαντικός παράγοντας συνεισφοράς στο Α.Εγχ.Π.. Επίσης παρατηρούμε ότι σε όλες τις περιοχές εκτός από την Ιαπωνία το ποσοστό παραμένει σχετικά σταθερό με μικρές αυξομειώσεις. Αντίθετα στο διάγραμμα 4.2, όπου παρουσιάζουμε την καταναλωτική δαπάνη της κυβέρνησης για τις ίδιες γεωγραφικές περιοχές, το ποσοστό της Ελλάδος είναι πολύ μικρότερο από το αντίστοιχο ποσοστό των 27 κρατών μελών της Ε.Ε., της Ευρωζώνης και της Ιαπωνίας, αλλά μεγαλύτερο από το ποσοστό των Η.Π.Α. στην περίοδο 2004-2010. Επιπλέον παρατηρούμε ότι σε όλες τις οικονομίες υπάρχει μια ραγδαία αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης της κυβέρνησης κατά την περίοδο 2009-2010 και αυτό εξηγείται από τα δημοσιονομικά πακέτα βοήθειας (fiscal stimulus packages) που

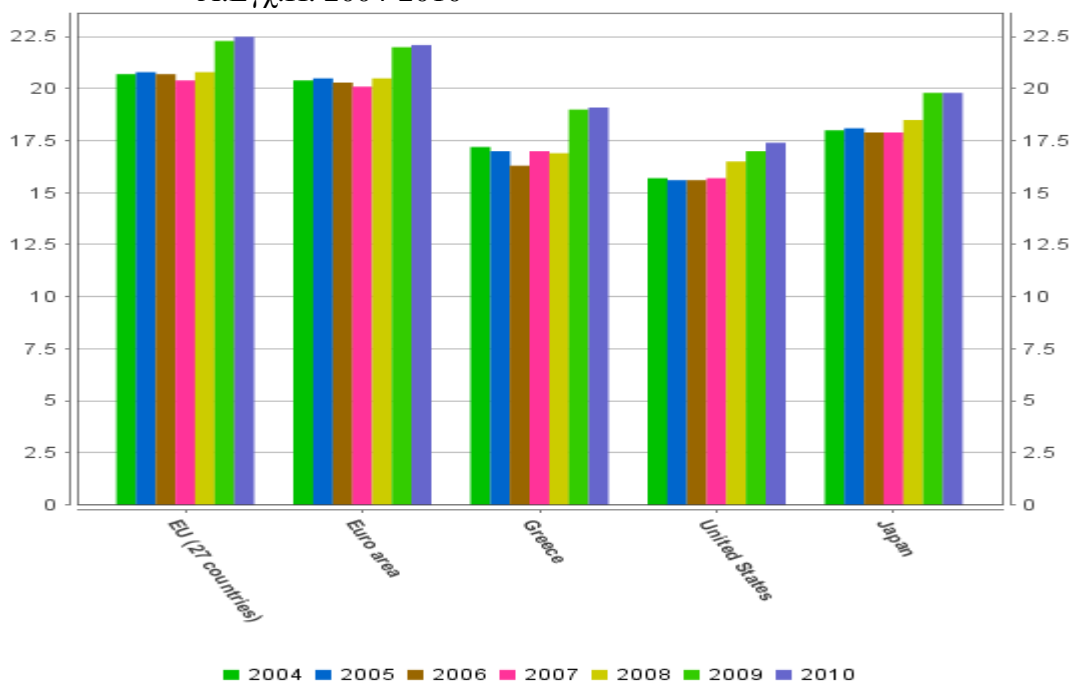
ελήφθησαν από τις κυβερνήσεις με σκοπό την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης (Nanto, 2009).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1 Τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. 2004-2010

Πηγή: EUROSTAT

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2 Τελική καταναλωτική δαπάνη της κυβέρνησης ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. 2004-2010

Πηγή: EUROSTAT

4.2 Ακαθάριστη Προστιθεμένη Αξία

Ως προστιθέμενη αξία ορίζεται η αξία που δημιουργείται από νέα αγαθά μείον την αξία των αγαθών και υπηρεσιών που χρησιμοποιήθηκαν ως ενδιάμεσα αγαθά (Σταμάτης, 1990; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999). Όσον αφορά στην εκτίμηση του Α.Εγχ.Π. με την προσέγγιση της παραγωγής, από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ προκύπτει ότι η συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία παρουσίασε το 2009 μείωση κατά 0,3% σε σχέση με το 2008, όπως παρατηρούμε στον πίνακα 4.2. Αύξηση στην προστιθέμενη αξία παρουσίασαν οι εξής κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας: ο κλάδος γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας κατά 2,9%, ο κλάδος χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων, δραστηριοτήτων σχετικών με την ακίνητη περιουσία, εκμισθώσεων και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων κατά 0,7% και ο κλάδος των λοιπών υπηρεσιών κατά 8,5%. Αντίθετα, μείωση στην προστιθέμενη αξία, παρουσίασαν ο κλάδος της βιομηχανίας, συμπεριλαμβανομένης της ενέργειας κατά 6,6%, των κατασκευών κατά 14,3% και του εμπορίου, ξενοδοχείων- εστιατορίων, μεταφορών και επικοινωνιών κατά 2,9%. Συγκεκριμένα η προστιθέμενη αξία στον κλάδο γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας σε σταθερές τιμές με έτος βάσης το 2000 μειώθηκε κατά 10,2%, 21,0% και 16,5% κατά τα έτη 2004-2005, 2005-2006 και 2006-2007, ενώ αυξήθηκε σημαντικά κατά 14,1% την περίοδο 2007-2008. Η προστιθέμενη αξία στον κλάδο της βιομηχανίας παρουσίασε σημαντική αύξηση της τάξης του 17,3% και του 11,5% τα έτη 2004-2005 και 2006-2007 αντίστοιχα. Ο κλάδος των κατασκευών παρουσίασε σχετικά αύξηση του ρυθμού προστιθέμενης αξίας την περίοδο 2004-2007, αλλά σημειώθηκε μια δραματική μείωση της τάξης του 38,9% την περίοδο 2007-2008 ως ένδειξη των επιπτώσεων της κρίσης στον κλάδο των κατασκευών και της έλλειψης χρηματοδότησης. Παρόλα αυτά όμως η προστιθέμενη αξία σε τρέχουσες τιμές μειώθηκε ελαφρά το 2008-2009, αλλά αυξήθηκε σημαντικά σε σταθερές τιμές για την ίδια περίοδο κατά 18,3%. Η προστιθέμενη αξία σε σταθερές τιμές στον κλάδο του χονδρικού εμπορίου παρουσίασε μια μικρή αύξηση κατά μέσο όρο 7,0% τη περίοδο 2004-2008, ενώ η προστιθέμενη αξία στον κλάδο των χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων αυξήθηκε κατά 3,2%, 4,1%, 9,7% και 7,8% τα έτη 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007 και 2007-2008 αντίστοιχα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2 Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε τρέχουσες και σταθερές τιμές για την περίοδο 2000-2009

σε εκατ. Ευρώ

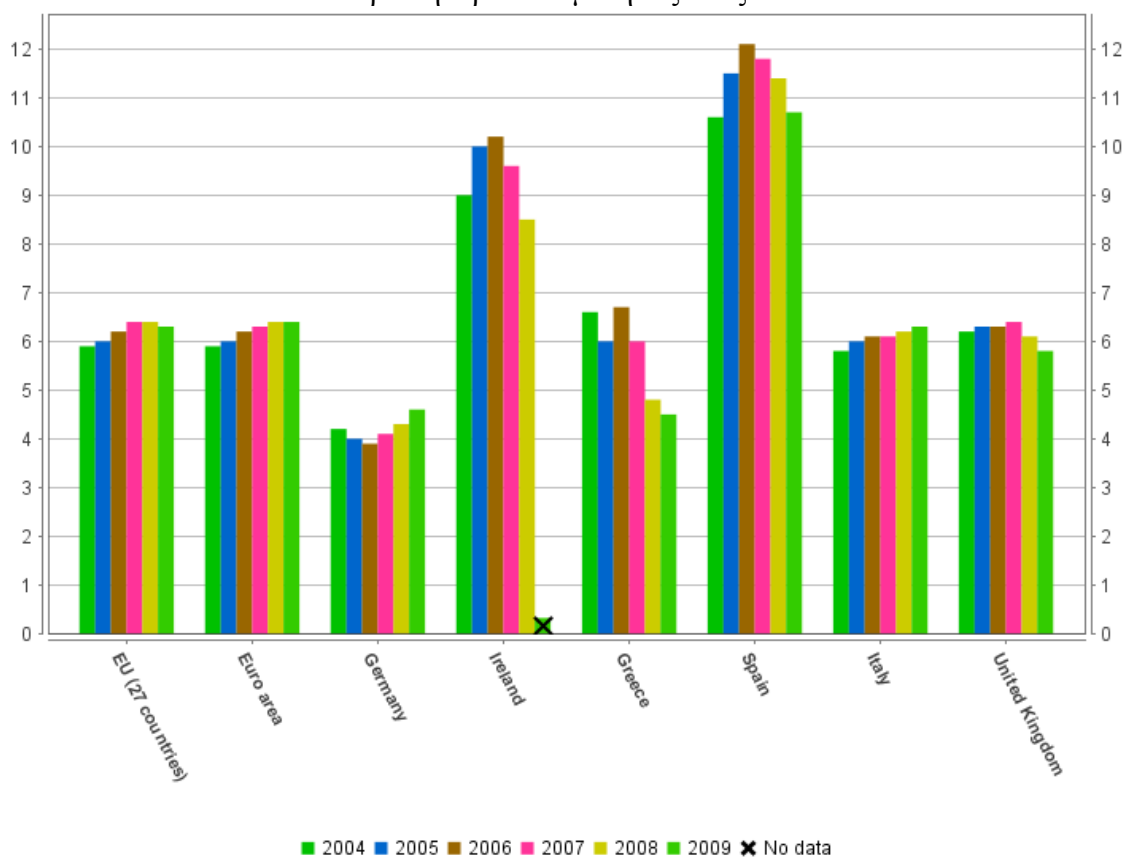
I. Τρέχουσες τιμές	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Γεωργία, θήρα και δασοκομία, αλιεία και υδατοκαλλιέργειες	7.933	8.260	8.184	8.448	8.223	8.602	7.272	7.670	7.802	8.043
Βιομηχανία συμπεριλαμβανομένης ενέργειας και ύδρευσης	16.754	17.058	18.537	19.326	21.401	23.731	24.753	27.110	29.949	25.145
Κατασκευές	8.470	10.528	8.577	10.045	11.028	10.549	12.429	12.077	10.173	9.581
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων και ειδών νοικοκυριού,	36.264	40.049	44.620	51.940	55.278	57.806	62.592	66.943	72.890	71.441
ξενοδοχεία και εστιατόρια, μεταφορές, αποθηκεύσεις και επικοινωνίες	24.794	25.136	27.575	30.209	32.591	33.270	34.535	37.484	38.680	42.128
Χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες, δραστηριότητες σχετικές με την ακίνητη περιουσία, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες	26.166	27.936	31.622	34.334	38.557	41.212	44.463	48.517	51.229	56.752
Άλλες υπηρεσίες										
II. Σταθερές τιμές προηγούμενου έτους	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Γεωργία, θήρα και δασοκομία, αλιεία και υδατοκαλλιέργειες		7.836	7.949	7.464	9.018	8.140	7.967	6.758	7.783	7.989
Βιομηχανία συμπεριλαμβανομένης ενέργειας και ύδρευσης		16.856	16.931	19.255	19.959	23.724	23.457	26.303	28.892	27.008
Κατασκευές		10.559	8.314	9.754	11.144	10.644	12.825	11.749	7.964	9.561
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων και ειδών νοικοκυριού,		38.919	45.953	50.428	55.307	56.617	60.429	65.285	69.927	69.351
ξενοδοχεία και εστιατόρια, μεταφορές, αποθηκεύσεις και επικοινωνίες		24.100	25.995	28.429	31.034	32.040	33.378	36.774	37.971	41.044
Χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες, δραστηριότητες σχετικές με την ακίνητη περιουσία, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες		26.408	29.137	32.741	36.093	39.791	42.744	47.255	51.207	55.240
Άλλες υπηρεσίες										

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στο διάγραμμα 4.3 παρουσιάζουμε την ποσοστιαία μεταβολή της προστιθέμενης αξίας στην Γερμανία, Ιρλανδία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ε.Ε. των 27 και στην Ευρωζώνη. Παρατηρούμε ότι ο ρυθμός μεταβολής της προστιθέμενης αξίας στην Ελλάδα ήταν υψηλότερος από το μέσο όρο των Ε.Ε. των 27 και της Ευρωζώνης κατά τα έτη 2004 και 2006, παραμένει χαμηλότερος μετά το 2006, όπου παρουσιάζει ραγδαία πτώση όπως και η Ισπανία και Ιρλανδία. Επιπλέον είναι αξιοσημείωτο να σημειωθεί ο ρυθμός μεταβολής της Γερμανίας είναι χαμηλότερος της Ελλάδας και πολύ χαμηλότερος της Ισπανίας και της Ιρλανδίας, οι οποίες χώρες παρουσιάζουν πολύ υψηλούς ρυθμούς προστιθέμενης αξίας.

Γενικά παρατηρούμε ότι η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στην Ελλάδα ενώ παρουσίαζε μια αύξηση την περίοδο πριν την κρίση, δηλαδή το 2004-2006, σημείωσε μια ραγδαία μείωση κατά την περίοδο της κρίσης 2007-2009 ως ένδειξη των επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στην Ελληνική οικονομία.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ως Ποσοστό 2004-2009

Πηγή: EUROSTAT

4.3 Ακαθάριστος Σχηματισμός Κεφαλαίου-Επενδύσεις

Σε αυτό το τμήμα αναλύουμε τον ακαθάριστο σχηματισμό κεφαλαίου και τις μεταβολές στα αποθέματα, που παρουσιάζονται στον πίνακα 4.3. Ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου που αναφέρεται κιάλας και ως επενδύσεις αποτελείται από τις ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (ΑΕΠΚ) και τις μεταβολές στα αποθέματα . Επιπλέον οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αποτελούνται από την αξία υλικών αγαθών, που δύνανται να αναπαραχθούν και έχουν διάρκεια ζωής μεγαλύτερη από ένα έτος και τα οποία σε δεδομένη περίοδο προστίθενται στα ήδη υπάρχοντα για να χρησιμοποιηθούν στην παραγωγική λειτουργία. Στις επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου περιλαμβάνονται οι έκτακτες δαπάνες για επισκευές κεφαλαιακών αγαθών, οι οποίες γίνονται για να αυξήσουν την παραγωγική ικανότητα των αγαθών αυτών η να παρατείνουν την διάρκεια της χρήσης τους (Σταμάτης, 1990; ΕΣΛ 1995, 3.102; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999).

Ο μεταβολές των αποθεμάτων αναφέρονται στις διαφορές, θετικές η αρνητικές, των αποθεμάτων τελικών προϊόντων και υποπροϊόντων, των προϊόντων που βρίσκονται σε στάδιο επεξεργασίας των πρώτων και βοηθητικών υλών και άλλων υλικών αγαθών όπως και η μεταβολή του ζωικού κεφαλαίου, τα οποία βρίσκονται στα χέρια των επιχειρήσεων ή και του δημοσίου. Ο υπολογισμός δεν περιλαμβάνει μεταβολές αποθεμάτων στα χέρια ιδιωτών. Ο υπολογισμός των μεταβολών των αποθεμάτων μετρά τις αυξήσεις ή μειώσεις του φυσικού όγκου μεταξύ των αποθεμάτων έναρξης και λήξης δεδομένης περιόδου. Συνεπώς δεν περιλαμβάνονται κέρδη ή ζημιές που συνδέονται με τις μεταβολές τιμών. Αυτό επιτυγχάνεται με την αποτίμηση της ποσότητας των αγαθών με μια μέση ετήσια τιμή (Σταμάτης, 1990; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999).

Από τον πίνακα 4.3 συμπεραίνουμε ότι η μεταβολή του συνόλου του ακαθάριστου σχηματισμού κεφαλαίου, σε σταθερές τιμές με έτος βάσης το 2000, μεταξύ των ετών 2005-2006 και 2006-2007 ήταν 11,2% και 7,4% τα έτη, ενώ τα έτη 2007-2008 και 2008-2009 μειώθηκε αντίστοιχα κατά 5,6% και 11,6%. Συγκεκριμένα πριν την κρίση του 2007 ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου στα αγροτικά προϊόντα αυξήθηκε κατά 33,2% και 17,2% τα έτη 2004-2005 και 2005-2006 αντίστοιχα, ενώ μειώθηκε κατά 7,2% και 2,2% αντίστοιχα τα έτη 2006-2007 και 2007-2008. Παρόλο τη μείωση, ο

ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου στον κλάδο των αγροτικών προϊόντων αυξήθηκε σχετικά σημαντικά το έτος 2008-2009 κατά 10,3%.

Σημαντική μείωση παρατηρήθηκε στον κλάδο των μεταλλικών προϊόντων και μηχανημάτων το έτος 2008-2009 κατά 20,6%, ενώ κατά την περίοδο 2004-2008 σημειώνει μια μέση ετήσια αύξηση 11% περίπου. Από την άλλη πλευρά ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου στον κλάδο του εξοπλισμού μεταφορών παρουσίασε σημαντική μείωση στα έτη 2004-2005 και 2008-2009 κατά 24,8% και 14,6% αντίστοιχα, ενώ αυξήθηκε σημαντικά κατά 39,0% την περίοδο 2006-2007.

Στον κλάδο των κατοικιών ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου αυξήθηκε σημαντικά την περίοδο 2005-2006 κατά 28,5%, ενώ παρουσίασε μια δραματική μείωση τις περιόδους 2007-2008 και 2008-2009 της τάξεως του -31,7% και -20,6% ως ένδειξη των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσεως ειδικά στον κλάδο των κατοικιών με τη μείωση της ζήτησης και τα προβλήματα στην ρευστότητα που αντιμετωπίζουν οι Ελληνικές τράπεζες, με αποτέλεσμα να έχουν μειώσει τη χορήγηση δανείων με στόχο την κάλυψη των τρεχουσών συναλλαγών τους και την ενίσχυση της ρευστότητάς τους.

Ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου στον κλάδο των άλλων κατασκευών παρουσιάζει μια σταθερή σχετικά αύξηση την περίοδο 2004-2009 που φαίνεται ότι δεν επηρεάστηκε από την παγκόσμια οικονομική κρίση, καθώς στον κλάδο των άλλων προϊόντων παρατηρούμε ότι υπήρξε μια σημαντική μείωση του ακαθάριστου σχηματισμού κεφαλαίου κατά 11,6% το 2008-2009.

Όσον αφορά τις μεταβολές αποθεμάτων σε σταθερές τιμές με έτος βάσης το 2000, παρατηρούμε ότι σημειώθηκε μια αξιοσημείωτη αύξηση την περίοδο 2006-2008, αφού οι μεταβολές αυξήθηκαν από 222 το 2006 σε 1.887 το 2007 και σε 4.274 το 2008. Έπειτα όμως σημειώθηκε μια πτώση στις μεταβολές των αποθεμάτων το 2008-2009, αφού μειώθηκαν από 4.274 το 2008 σε 3.475 το 2009.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (2010β), οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου μειώθηκαν κατά 19% το 2009 σε σχέση με το 2008. Ειδικότερα, μείωση σημειώθηκε στις κατοικίες κατά 23,3%, στο μηχανολογικό εξοπλισμό κατά 19,6%, στον εξοπλισμό μεταφορών κατά 13,2%, στις λοιπές κατασκευές κατά 20,8% και στα λοιπά επενδυτικά προϊόντα κατά 0,4%. Αντίθετα, αύξηση κατά 3,3% σημειώθηκε στα αγροτικά προϊόντα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3 Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου και μεταβολές αποθεμάτων σε τρέχουσες και σταθερές τιμές 2000-2009 σε εκατ. Ευρώ

I. Τρέχουσες τιμές		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ακαθάριστος Σχηματισμός Κεφαλαίου		31.778	33.979	34.937	42.205	42.218	39.663	45.582	50.331	50.048	43.042
Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου κατά επενδυτικό αγαθό	Αγροτικά προϊόντα	74	81	85	99	74	91	106	78	95	102
	Μεταλικά προϊόντα, μηχανήματα	6.724	6.908	7.659	8.173	9.061	9.995	11.446	12.812	14.451	11.584
	Εξοπλισμός μεταφορών	3.692	3.667	6.007	6.854	6.821	5.464	4.927	7.246	7.401	6.166
	Κατοικίες	9.325	9.907	11.580	13.277	13.478	13.726	18.309	17.207	12.719	9.938
	Άλλες κατασκευές	8.619	9.981	8.384	10.195	9.991	9.008	8.420	8.844	9.424	9.783
	Άλλα προϊόντα	1.016	1.121	1.496	1.567	1.821	1.877	2.079	2.170	2.219	2.327
Σύνολο		29.450	31.665	35.211	40.165	41.246	40.161	45.288	48.358	46.310	39.900
Μεταβολές αποθεμάτων		2.328	2.314	-274	2.040	972	-498	294	1.973	3.738	3.142
II. Σταθερές τιμές προηγούμενου έτους		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ακαθάριστος Σχηματισμός Κεφαλαίου			33.025	34.408	41.401	41.653	38.883	44.336	49.273	49.061	43.338
Ακαθάριστος Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου κατά επενδυτικό αγαθό	Αγροτικά προϊόντα		74	68	95	61	85	101	94	92	102
	Μεταλικά προϊόντα, μηχανήματα		6.735	7.603	8.138	9.181	10.070	11.286	12.608	14.237	11.587
	Εξοπλισμός μεταφορών		3.581	5.988	6.776	6.907	5.391	4.882	7.210	7.089	6.126
	Κατοικίες		9.722	11.409	12.978	13.162	13.378	17.793	16.738	12.195	9.961
	Άλλες κατασκευές		9.681	8.144	9.876	9.623	8.608	8.037	8.628	9.036	9.799
	Άλλα προϊόντα		1.081	1.453	1.516	1.774	1.840	2.015	2.110	2.139	2.288
Σύνολο			30.874	34.665	39.380	40.708	39.373	44.114	47.387	44.787	39.863
Μεταβολές αποθεμάτων			2.151	-257	2.021	945	-491	222	1.887	4.274	3.475

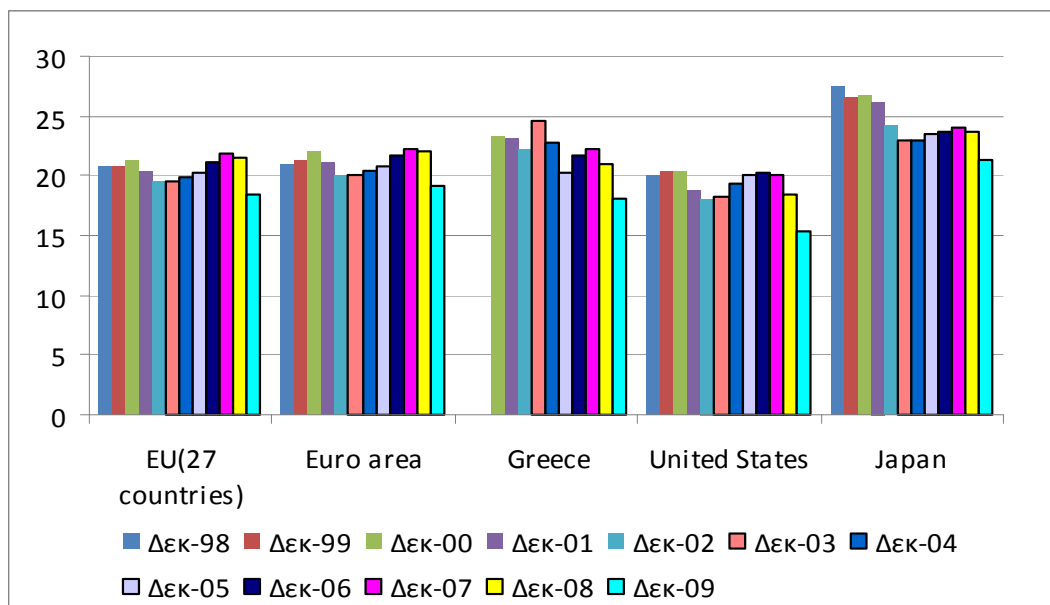
Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στο διάγραμμα 4.4 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του ακαθάριστου σχηματισμού κεφαλαίου ή επενδύσεων ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. σε ετήσια δεδομένα για την περίοδο 1998-2009 που αναφέρεται στην Ελλάδα, στις Η.Π.Α., στην Ιαπωνία, στο μέσο όρο των Ε.Ε. 27 και της Ευρωζώνης. Παρατηρούμε ότι σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου ή οι επενδύσεις παρουσιάζουν πτώση την περίοδο 2007-2009, ακριβώς κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Επιπλέον παρατηρούμε ότι οι επενδύσεις στην Ελλάδα την περίοδο 2002-2004 ήταν υψηλότερες από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης, αλλά και των Η.Π.Α. Έπειτα όμως από το 2004 παρουσιάζεται πτώση των επενδύσεων ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. στην Ελλάδα.

Στο διάγραμμα 4.5 παρουσιάζουμε τις ποσοστιαίες μεταβολές των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στην Ελλάδα, στην Ευρωζώνη, στην Ε.Ε. των 27 κρατών-μελών, στις Η.Π.Α. και στην Ιαπωνία. Παρατηρούμε ότι η ποσοστιαία μεταβολή είναι αρνητική για την Ελλάδα στα περισσότερα τρίμηνα της περιόδου που εξετάζουμε και είναι αρνητικά πολύ μεγαλύτερες από το μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ευρωζώνης και της Ιαπωνίας, ειδικά στο τέταρτο τρίμηνο του 2007 και στο δεύτερο τρίμηνο του 2009. Επομένως παρατηρούμε ότι η παγκόσμια οικονομική κρίση είχε τεράστιες αρνητικές επιπτώσεις στο ρυθμό μεταβολής των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στην Ελλάδα σε σχέση με την Ευρώπη. Επίσης είναι αξιοσημείωτο να επισημάνουμε ότι οι Η.Π.Α. επίσης παρουσιάζουν σημαντικές αρνητικές μεταβολές, ειδικά το πρώτο τρίμηνο του 2009.

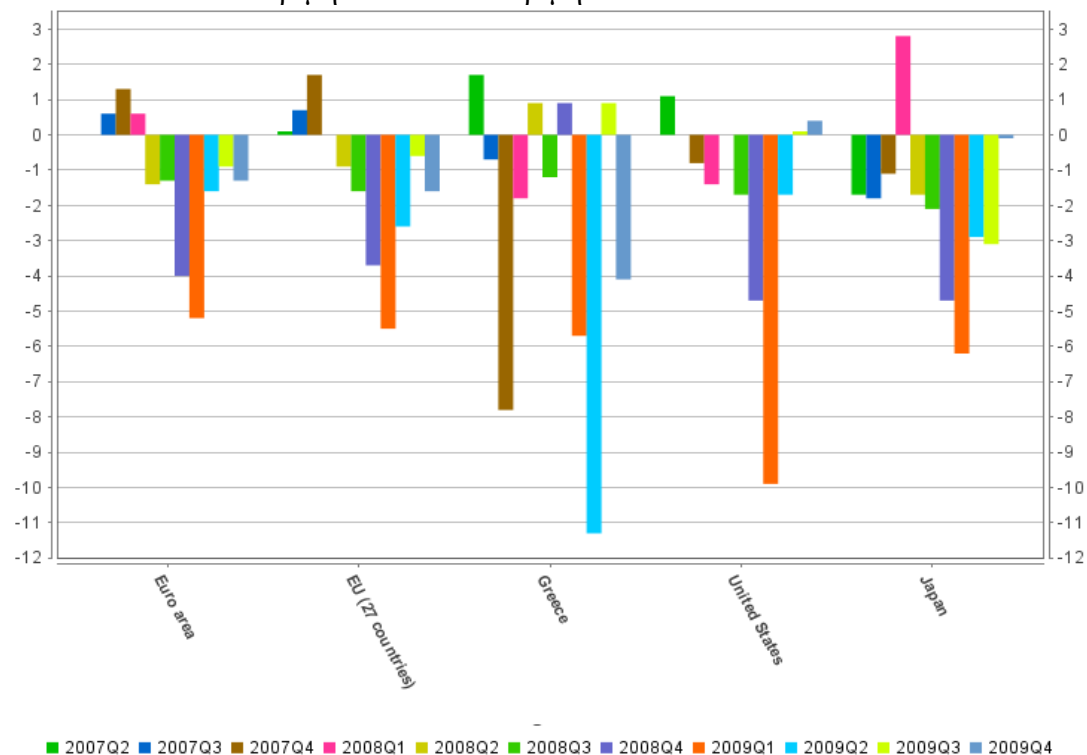
Γενικά συμπεραίνουμε ότι η μείωση των επιχειρηματικών επενδύσεων αντανακλά γενικά το δυσμενές επιχειρηματικό κλίμα, αλλά και την αυξημένη αβεβαιότητα, ιδίως το τελευταίο τρίμηνο του 2009, καθώς αναμενόταν η λήψη νέων μέτρων οικονομικής πολιτικής. Ταυτόχρονα, ο ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις επιβραδύνθηκε σημαντικά στο 5,1% το Δεκέμβριο του 2009 από 18,7% το Δεκέμβριο του 2008. Η μείωση των επενδύσεων για δεύτερο συνεχόμενο έτος επηρέασε αρνητικά το ρυθμό μεταβολής τόσο του τρέχοντος Α.Εγχ.Π. όσο και του δυνητικού προϊόντος (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.4 Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. 1998-2009

Πηγή: EUROSTAT

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.5 Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου -ποσοστιαίες αλλαγές Β' τρίμηνο 2007 – Δ' τρίμηνο 2009

Πηγή: EUROSTAT

4.4 Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα, Καθαρό Εθνικό Εισόδημα και Καθαρή Αποταμίευση

Ως Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα ορίζεται το εισόδημα που δημιουργείται από τους μόνιμους κατοίκους μιας χώρας, ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους ή της δραστηριότητας τους ως συντελεστές παραγωγής. Έτσι το Εθνικό Εισόδημα περιλαμβάνει και το εισόδημα ή την παραγωγή που έχει δημιουργηθεί από τους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας στο εξωτερικό. Κατά συνέπεια το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα αποτελεί το σύνολο των αμοιβών που αποκτώνται από τους μόνιμους κατοίκους της επικράτειας σε δεδομένη χρονική περίοδο σε αντάλλαγμα των υπηρεσιών που παρείχαν στην παραγωγική διαδικασία, οπουδήποτε και αν διεξάγεται αυτή, δηλαδή είτε μέσα στα όρια της επικράτειας, είτε έξω από αυτήν, αυξημένο κατά τις αποσβέσεις. Το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα διαφέρει από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν κατά το ποσόν του καθαρού εισοδήματος από την αλλοδαπή, που μπορεί να είναι θετικό ή αρνητικό. Πιο συγκεκριμένα το ποσόν του καθαρού εισοδήματος από την αλλοδαπή προκύπτει από τη διαφορά των εισροών και εκροών εισοδημάτων από και προς την αλλοδαπή (Σταμάτης, 1990; Βαβούρας, 1998; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999; Gillis *et al.*, 2002α) Στον πίνακα 4.4 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος, καθώς και του καθαρού εθνικού εισοδήματος σε τιμές αγοράς το οποίο προκύπτει από τη διαφορά του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος και των αποσβέσεων πάγιου κεφαλαίου. Επιπλέον στον ίδιο πίνακα παρουσιάζουμε την εξέλιξη του καθαρού εθνικού διαθέσιμου εισοδήματος, το οποίο προκύπτει από τη διαφορά του καθαρού εθνικού εισοδήματος σε τιμές αγοράς και του ποσού των καθαρών μεταβιβάσεων της αλλοδαπής, όπου το τελευταίο είναι η διαφορά των τρεχουσών μεταβιβάσεων από και προς την αλλοδαπή. Τέλος στον ίδιο πίνακα παρουσιάζουμε την εξέλιξη της καθαρής αποταμίευσης για την περίοδο 2000-2009 η οποία προκύπτει από τη διαφορά του καθαρού εθνικού διαθέσιμου εισοδήματος και της τελικής καταναλωτικής δαπάνης (Σταμάτης, 1990; Πουρναράκης και Χατζηκωνσταντίνου, 1999). Επίσης πρέπει να επισημάνουμε ότι οι τιμές αγοράς ή αγοραίες τιμές είναι οι τιμές συντελεστών παραγωγής αυξημένες κατά τις επιβαρύνσεις από την έμμεση φορολογία και μειωμένες κατά τις επιδοτήσεις ή τις εισοδηματικές ενισχύσεις προς τις επιχειρήσεις (Σταμάτης 1990).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4 Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη σε τρέχουσες τιμές 2000-2009

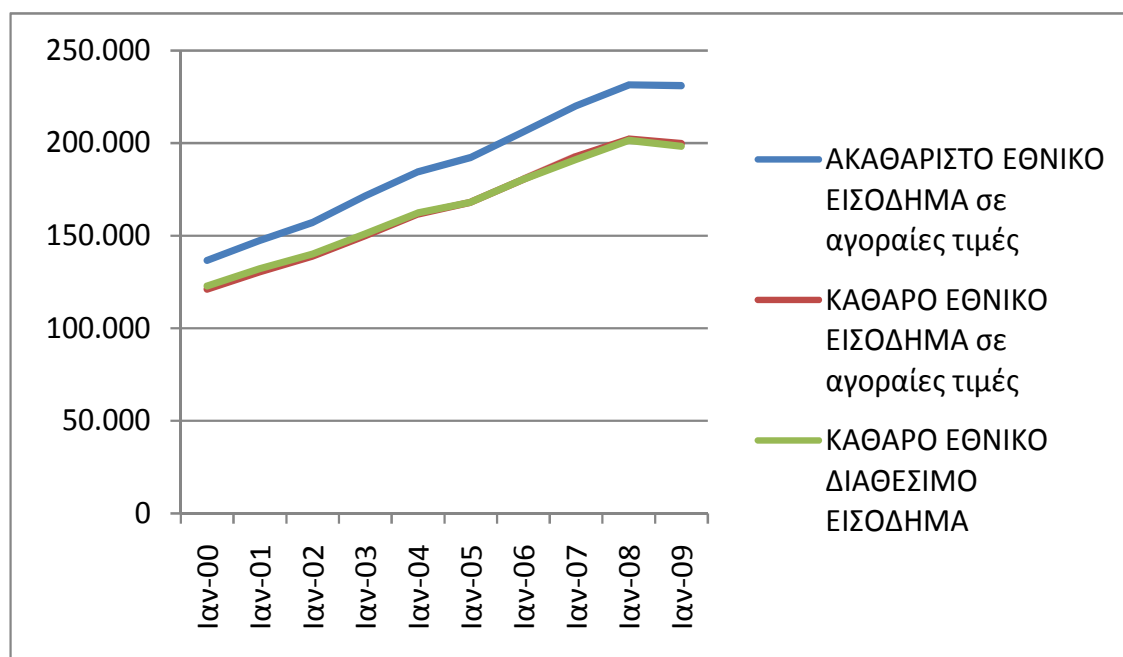
σε εκατ. Ευρώ

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ σε αγοραίες τιμές	136.648	147.352	157.028	171.449	184.446	192.066	205.922	219.817	231.285	230.938
Αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου	15.541	16.932	17.948	21.476	22.779	23.983	25.533	27.170	29.210	31.200
ΚΑΘΑΡΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ σε αγοραίες τιμές	121.107	130.419	139.080	149.973	161.666	168.083	180.390	192.647	202.075	199.738
Τρέχουσες μεταβιβάσεις που εισπράττονται από την αλλοδαπή	3.100	3.058	2.641	2.700	2.626	2.569	2.747	2.531	2.927	2.516
Τρέχουσες μεταβιβάσεις που πληρώνονται στην αλλοδαπή	1.482	1.467	1.665	1.706	2.101	2.760	2.794	4.026	3.596	4.089
ΚΑΘΑΡΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	122.725	132.010	140.056	150.967	162.191	167.892	180.343	191.152	201.406	198.166
Τελική καταναλωτική δαπάνη	122.899	131.720	142.895	151.367	161.876	173.673	187.175	201.221	213.589	217.508
ΚΑΘΑΡΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ	-174	290	-2.839	-400	314	-5.781	-6.832	-10.069	-12.183	-19.342
Κεφαλαιακές μεταβιβάσεις που εισπράττονται από την αλλοδαπή	3.415	2.005	1.714	2.757	2.846	2.750	4.990	5.332	3.709	2.308
Κεφαλαιακές μεταβιβάσεις που πληρώνονται στην αλλοδαπή	87	126	145	130	152	188	208	300	309	291
Ακαθάριστος Σχηματισμός Κεφαλαίου	31.778	33.979	34.937	42.205	42.218	39.663	45.582	50.331	50.048	43.042
Αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου	15.541	16.932	17.948	21.476	22.779	23.983	25.533	27.170	29.210	31.200
ΚΑΘΑΡΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ(+) / ΚΑΘΑΡΗ ΛΗΨΗ (-) ΔΑΝΕΙΩΝ	-13.082	-14.877	-18.259	-18.502	-16.431	-18.899	-22.099	-28.197	-29.621	-29.167

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στο διάγραμμα 4,6 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του ακαθάριστου και καθαρού εθνικού εισοδήματος, καθώς και του καθαρού εθνικού διαθέσιμου εισοδήματος το οποίο μας ενδιαφέρει περισσότερο. Παρατηρούμε ότι τα μεγέθη εμφανίζουν μια σταθερή σημαντική αύξηση στη περίοδο 2000-2008, όπου το καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα αυξήθηκε από 122.275 τα που ήταν το 2000 σε 201.406 το 2008, μια αύξηση της τάξης του 49,5%. Επομένως παρατηρούμε ότι παρόλο την οικονομική κρίση που μάζιζε τις οικονομίες το 2007 και 2008 το καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα παρουσίασε αύξηση και το έτος 2008. Επιπλέον το καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα παρουσίασε μια μικρή μείωση της τάξης του 1,6% το 2009. Επίσης παρατηρούμε ότι οι διαφορές μεταξύ του καθαρού εθνικού εισοδήματος και του καθαρού εθνικού διαθέσιμου εισοδήματος είναι ελάχιστες, αφού το καθαρό ποσό των τρεχουσών μεταβιβάσεων της αλλοδαπής είναι πολύ μικρό. Βέβαια με τα νέα μέτρα που λαμβάνονται από την κυβέρνηση στα πλαίσια μείωσης του δημοσιονομικού ελλείμματος είναι πιθανόν να έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο διαθέσιμο εισόδημα, όπως και σε άλλες μεταβλητές των εθνικών λογαριασμών, που θα τα αναλύσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.6 Ακαθάριστο και καθαρό εθνικό εισόδημα και καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα για την περίοδο 2000-2009

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Στο διάγραμμα 4.7 παρουσιάζουμε την καθαρή αποταμίευση για την περίοδο 2000-2009, η οποία προκύπτει από τη διαφορά του καθαρού διαθέσιμου εισοδήματος και της τελικής καταναλωτικής δαπάνης, όπως αναφέραμε παραπάνω. Παρατηρούμε ότι στα έτη που η καθαρή αποταμίευση ήταν θετική, όπως το 2001 και το 2004, ήταν ταυτόχρονα πολύ μικρή, ενώ στα άλλα έτη είναι αρνητική. Συγκεκριμένα η καθαρή αποταμίευση άρχισε να παρουσιάζει δραματική μείωση και υψηλές αρνητικές τιμές από το 2004 μέχρι και το 2006, δηλαδή πριν από την έναρξη της τρέχουσας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Έπειτα η μείωση της καθαρής αποταμίευσης συνεχίστηκε δραματικά, αφού μειώθηκε σχεδόν κατά 92% από το 2007 μέχρι και το τέλος του 2009. Επομένως συμπεραίνουμε ότι το πρόβλημα της μείωσης της καθαρής αποταμίευσης σε αρνητικές αξίες ξεκίνησε τρία τουλάχιστον έτη πριν από την διεθνής οικονομική κρίση του 2007, αλλά επιδεινώθηκε ακόμη περισσότερο κατά τη διάρκεια των ετών της κρίσης.

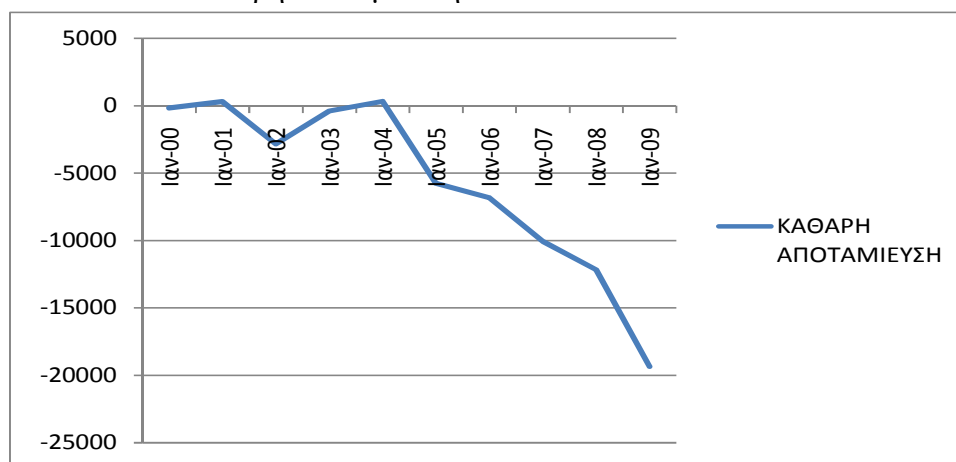
Επίσης η υστέρηση της εθνικής αποταμίευσης έναντι των εγχώριων επενδύσεων την τελευταία δεκαετία οφείλεται στην ταυτόχρονη ταχεία αύξηση τόσο της κατανάλωσης όσο και των επενδύσεων, που ήταν αποτέλεσμα της μεγάλης μείωσης των επιτοκίων λόγω της ένταξης της Ελλάδας στην Οικονομική Νομισματική Ένωση (Ο.Ν.Ε.), της σχετικά υψηλής πιστωτικής επέκτασης, της βελτίωσης των προσδοκιών των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων και των μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Η ανεπάρκεια της ακαθάριστης εθνικής αποταμίευσης και η διαρκής τάση μείωσής της ως ποσοστού του Α.Εγχ.Π. την τελευταία εικοσαετία προκύπτει από τα εθνικολογιστικά στοιχεία, αφού από 18,5% που ήταν την πενταετία 1992-1996 υποχώρησε σε 14,0% την πενταετία 1997-2001, σε 10,5% την περίοδο 2002-2006, 7,5% το 2007 και 7,1% το 2008, ενώ μειώθηκε περαιτέρω στο 5,0% το 2009. Τα ποσοστά αυτά είναι τα χαμηλότερα μεταξύ των χωρών Ευρωζώνης (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α).

Αναλυτικά, η ακαθάριστη αποταμίευση του ιδιωτικού τομέα μειώθηκε από 24,6% του ΑΕΠ που ήταν την περίοδο 1992-1996 σε 9,6% το 2007. Κατά τα δύο τελευταία έτη η πτωτική τάση αντιστράφηκε αυξήθηκε ελαφρά σε 10,7% το 2008 και περαιτέρω το 2009 στο 15% περίπου, αλλά η αποταμίευση είναι ακόμη χαμηλή. Όσο για την εξέλιξη της ακαθάριστης αποταμίευσης της γενικής κυβέρνησης, αντανάκλα τις διακυμάνσεις της δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία ήταν αρνητική την πενταετία 1992-1996, που αντιστοιχούσε στο -6,1% του Α.Εγχ.Π. και σχεδόν μηδενίστηκε στο

-0,5% την πενταετία που ακολούθησε 1997-2001. Έπειτα γινόταν ολοένα πιο αρνητική, φθάνοντας το 2009 στο -10,1%. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, το πρόβλημα με την φθίνουσα αποταμίευση είναι ακόμη σοβαρότερο αν ληφθεί υπόψη ότι η καθαρή εθνική αποταμίευση, που ήταν ίσες με 12,2% του Α.Εγχ.Π. την περίοδο 1992-1996, ήταν αρνητική κατά την περίοδο 2000-2008, με -5,1% και -8,1% του Α.Εγχ.Π. το 2008 και 2009 αντίστοιχα, με εξαίρεση τα έτη 2001 και 2004 που ήταν θετική αλλά δεν υπερέβαινε το 0,2% του Α.Εγχ.Π.. Το 2009 η αρνητική καθαρή εθνική αποταμίευση έφθασε στο 8,1% του Α.Εγχ.Π. (Τράπεζα της Ελλάδος , 2010). Τα στοιχεία αυτά δείχνουν πώς τα υψηλά ελλείμματα του δημόσιου τομέα και η χαμηλή αποταμίευση του ιδιωτικού τομέα έχουν τροφοδοτήσει τις εξωτερικές ανισορροπίες.

Γενικά συμπεραίνουμε ότι στην Ελλάδα η εθνική αποταμίευση είναι πολύ χαμηλή με αποτέλεσμα να είναι μεγάλη η εξάρτηση από εισροές κεφαλαίων για χρηματοδότηση μέρους του χρέους, όπως υποδηλώνει το υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.7 Καθαρή αποταμίευση 2000-2009

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος Ε.Σ.Υ.Ε.

Θα αναλύσουμε πιο εκτεταμένα για την εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους στο επόμενο κεφάλαιο, όπου θα αναλύσουμε επίσης και τα μέτρα που λαμβάνονται από την κυβέρνηση, των οποίων η τελική επίδραση στη διαμόρφωση του δημόσιου ελλείμματος και του χρέους της Ελλάδας θα εξαρτηθεί από την ταχύτητα και την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής τους αλλά και από τα μέτρα διαρθρωτικής πολιτικής που προβλέπονται και πρέπει να ληφθούν και να εφαρμοστούν το ταχύτερο.

Γενικά από την ανάλυση αυτού του κεφαλαίου συμπεραίνουμε ότι το 2009 η εγχώρια ζήτηση, συμπεριλαμβανομένης και της μεταβολής των αποθεμάτων, συνέβαλε αρνητικά για πρώτη φορά από το 1992 στη μεταβολή του Α.Εγχ.Π., αντανακλώντας κυρίως τη μείωση των επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης. Η δημόσια κατανάλωση συνέβαλε θετικά στη μεταβολή του Α.Εγχ.Π. Οι αρνητικές εξελίξεις στην τελική εγχώρια ζήτηση αντισταθμίστηκαν μόνο εν μέρει από τη θετική συμβολή του πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου, η οποία αντανακλούσε το γεγονός ότι λόγω της ύφεσης οι εισαγωγές μειώθηκαν πολύ περισσότερο από ότι οι εξαγωγές (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α). Συγκεκριμένα οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν το 2009 κατά 18% σε σχέση με το 2008, όπου οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 20,4% και οι εισαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν 9%. Αντίθετα οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 15,5% και πιο αναλυτικά οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 13,7% και οι εξαγωγές υπηρεσιών κατά 16,9% (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας, 2010β). Επιπλέον η υποχώρηση της τελικής καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών οφείλεται στη μείωση της απασχόλησης, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, και στην επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του καθαρού εθνικού διαθέσιμου εισοδήματος, όπως είδαμε στον πίνακα 4.4, ακόμη και των ατόμων που δεν έχασαν μεν τις θέσεις εργασίας τους, αλλά αντιμετώπισαν περιορισμό του μέσου χρόνου απασχόλησής τους (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α).

4.5 Προτάσεις για την Αντιμετώπιση της Οικονομικής Κρίσης Μέσω του Τραπεζικού Συστήματος και οι Επιπτώσεις τους στους Εθνικούς Λογαριασμούς

Σε αυτό το τμήμα θα παρουσιάσουμε τις προτάσεις και τις λύσεις για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης μέσω του τραπεζικού συστήματος σε διάφορες χώρες, καθώς επίσης θα περιγράψουμε τις επιπτώσεις αυτών των μέτρων στους εθνικούς λογαριασμούς. Στην ανάλυση θα συμπεριλάβουμε τις μεγάλες ανεπτυγμένες οικονομίες των Η.Π.Α., του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιαπωνίας, της Ευρωζώνης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έπειτα θα αναφερθούμε στα μέτρα που ακολούθησαν οι αναδυόμενες οικονομίες BRICs που είναι η Βραζιλία, η Ρωσία, η Ινδία και η Κίνα. Επίσης θα αναφερθούμε γενικά στα μέτρα που ακολούθησαν οι χώρες της Ασίας και

της Αφρικής συνολικά, ενώ θα αναλύσουμε ξεχωριστά την περίπτωση της Ελλάδας στα επόμενα κεφάλαια.

4.5.1. Η.Π.Α.

Τον Ιούνιο του 2009 ο Πρόεδρος Ομπάμα και το επιτελείο του αποφάσισαν για μεταρρυθμίσεις στους κανονισμούς επίβλεψης και εποπτείας του χρηματοοικονομικού συστήματος και των χρηματοοικονομικών εταιρειών. Επιπλέον συγκροτήθηκε και το Γραφείο Εθνικής Ασφάλισης το οποίο θα επιβλέπει και θα επιτηρεί τις οικονομικές ρυθμιστικές δραστηριότητες της Ομοσπονδιακής κυβέρνησης μεταξύ άλλων εργασιών (Nanto, 2009). Η νομισματική πολιτική έχει φθάσει ήδη τα όρια της, αφού το επιτόκιο προεξόφλησης είναι 0,5% και με στόχο διαμόρφωσης του επιτοκίου των ομοσπονδιακών ομολόγων στο 0,00%-0,25%. Το δημοσιονομικό πακέτο βοήθειας των 787 δισεκατομμυρίων δολαρίων λήφθηκε για τη χρηματοδότηση σε τεχνολογική υποδομή, οι φορολογικές ελαφρύνσεις, την εκπαίδευση, τις μεταφορές, στη ενέργεια, στη διατροφή, στην υγεία, στα επιδόματα ανεργίας και στο έλλειμμα του προϋπολογισμού (Nanto, 2009; Furceri and Mourougane, 2009).

Παρόλα αυτά η αύξηση του Α.Εγχ.Π. στο τέλος του 2009 προήλθε από την αύξηση των εξαγωγών λόγω της υποτίμησης του δολαρίου έναντι του ευρώ. Αυτή η κατάσταση όμως μπορεί να αλλάξει μέσα στο 2010 αφού το δολάριο ανατιμήθηκε σε σχέση με το ευρώ από 1,52 στις αρχές του Δεκεμβρίου του 2009 σε 1,23 περίπου στις αρχές του Μαΐου του 2010. Παρόλα αυτά ο ρυθμός του Α.Εγχ.Π. εκτιμάται ότι θα είναι θετικός και το 2010. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Scotiabank Group (2009) ο ρυθμός του Α.Εγχ.Π. για τις Η.Π.Α θα είναι 3,6% και 2,8% για το 2010 και 2011 αντίστοιχα, ενώ οι εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ (OECD, 2009) προβλέπουν ότι ο ρυθμός του Α.Εγχ.Π. θα είναι 2,5% και 3,0% για το 2010 και 2011 αντίστοιχα. Το υψηλό όμως ποσοστό της ανεργίας που εκτιμάται ότι θα παραμείνει στο 9,8-10% όλο το έτος του 2010 καθώς και η αύξηση της ζήτησης των επιδομάτων ανεργίας, καθιστούν ευάλωτη την Αμερικάνικη οικονομία και την ανάκαμψη της οικονομίας της ακόμα αργή και εύθραυστη, αφού το πακέτο βοήθειας αρχίσει να χάνει τις επιδράσεις του και η ζήτηση των επιδομάτων ανεργίας παρουσίασε αύξηση και τον Μάιο του 2010, ενώ ειδικοί προέβλεψαν λανθασμένα για μείωση αυτών (Reuters, 2010).

4.5.2 Ηνωμένο Βασίλειο

Η βρετανική κυβέρνηση πρότεινε να εισφέρει ίδια κεφάλαια μέσω προνομιούχων μετοχών σε ένα ευρύ φάσμα των επιλέξιμων ιδρυμάτων. Τα επιλέξιμα ιδρύματα είναι Βρετανικές τράπεζες (συμπεριλαμβανομένων των Βρετανικών θυγατρικών των ξένων θεσμικών οργάνων), που έχουν σημαντική δραστηριότητα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η χρήση των προνομιούχων μετοχών επιτρέπει στους φορολογούμενους να κερδίσουν αν οι τράπεζες τελικά ανακάμψουν. Επιπλέον, θα υπάρχουν ειδικές προϋποθέσεις όσον αφορά τις πολιτικές για μέρισμα, εκτελεστική αποζημίωση και πολιτικές δανεισμού. Η εισφορά αυτή, ανήλθε έως σε 50 δισεκατομμύρια λίρες ή 87 δισεκατομμύρια δολάρια των Η.Π.Α. Στη συνέχεια, η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα κάνει επενδύσεις κεφαλαίου στην RBS και μετά για επιτυχή συγχώνευση των HBOS και Lloyds TSB για το συνολικό ποσό των 37 δισεκατομμυρίων λιρών (Nanto, 2009; Furceri and Mourougane, 2009).

Η Τράπεζα της Αγγλίας ειδικού καθεστώτος ρευστότητας διπλασιάστηκε σε μέγεθος, με αποτέλεσμα κρατικά αξιόγραφα αξίας τουλάχιστον 200 δισεκατομμυρίων λιρών να είναι εύκολα διαθέσιμα για τις τράπεζες για παράγωγα (swaps) για τα λιγότερο ρευστά στοιχεία του ενεργητικού τους. Έως οι αγορές σταθεροποιηθούν, η Τράπεζα θα συνεχίσει να διεξάγει δημοπρασίες να δανείζει στερλίνες για τρεις μήνες, και σε δολάρια για μία εβδομάδα. Το Δημόσιο εγγυήθηκε με εμπορικούς όρους το ποσό των 250 δισεκατομμυρίων λιρών χρηματοδότησης που λαμβάνεται από τις τράπεζες. Η εγγύηση θα είναι διαθέσιμη έναντι προμήθειας. Η δέσμη αυτή συμπληρώνεται από ένα δεύτερο πακέτο διάσωσης, στις 19 Ιανουαρίου 2009 έως την ώθηση του τραπεζικού δανεισμού (Nanto, 2009; Furceri and Mourougane, 2009). Παρόλα αυτά το Α.Εγχ.Π. αυξήθηκε μόνο κατά 0,3% το πρώτο τρίμηνο του 2010, καθώς επίσης η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παρουσίασε μείωση το 2009 σύμφωνα με το διάγραμμα 4.3. Επίσης ο ακαθάριστος επενδύσεις κεφαλαίου το πρώτο τρίμηνο του 2010 ήταν 5.7% λιγότερο σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2009 (Office for National Statistics, 2010) Επιπλέον το Ηνωμένο Βασίλειο, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο, παρουσίασε το 2009 σημαντική αύξηση στο δημόσιο χρέος και έλλειμμα σε σχέση με το 2007 και 2008.

4.5.3 Ιαπωνία

Η κεντρική τράπεζα της Ιαπωνίας δεν μείωσε τα επιτόκια κατά τα πρόωρα στάδια της κρίσης, αλλά στις 31 Οκτωβρίου του 2008, με την ένταξή της σε άλλες παγκόσμιες κεντρικές τράπεζες, συμπεριλαμβανομένης της αμερικανικής Ομοσπονδιακής Αποθεματικής τράπεζας (Fed), μείωσε το βασικό βραχυπρόθεσμο επιτόκιο στο 0,3%, από 0,5%, και στις 19 Δεκεμβρίου μείωσε το ποσοστό σε 0,1%. Για κάποιο διάστημα η Ιαπωνία δεν αντιμετώπιζε ιδιαίτερο πρόβλημα εξαιτίας της υγιούς κατάστασης της κεφαλαιοποίησης των τραπεζών της, καθώς και των σημαντικών αποθεμάτων και πλεονασμάτων των τρεχουσών συναλλαγών. Η Ιαπωνία δαπάνησε περίπου 440 δισεκατομμύρια δολάρια μεταξύ το 1998 και το 2003 για να βοηθήσει στην αύξηση του κεφαλαίου του τραπεζικού συστήματος. Καθώς όμως η οικονομική ανάπτυξη άρχισε να επιβραδύνει στις δυτικές οικονομίες και λόγω του γεγονότος ότι η Ιαπωνία είναι μια ιδιαίτερα ανοικτή οικονομία παρουσιάστηκε δραματική πτώση στις εξαγωγές της, αφού οι Η.Π.Α. αντιπροσώπευαν το 20,1% των εξαγωγών της Ιαπωνίας το 2007. Η Ιαπωνική κυβέρνηση τελικά παρουσίασε τον Αύγουστο του 2008 ένα πακέτο βοήθειας αξίας 107 δισεκατομμυρίων δολαρίων, καθώς επίσης το ιαπωνικό κοινοβούλιο ψήφισε μία δεύτερη δέσμη μέτρων, στις 27 Ιανουάριου του 2009, τα οποία εκτιμώνται σε 54 δισεκατομμύρια δολάρια. Η Ιαπωνία παρουσιάζει μια σημαντική αύξηση του ρυθμού του Α.Εγχ.Π. σε σχέση με τις οικονομίες των Η.Π.Α. και του Ηνωμένου Βασιλείου αλλά και σε σχέση με τις οικονομίες της Ευρώπης, όπως θα δούμε παρακάτω. Συγκεκριμένα προβλέπεται ότι το Α.Εγχ.Π. θα αυξηθεί κατά 4,9%, ενώ το πρώτο τρίμηνο του 2010 η καταναλωτική δαπάνη αυξήθηκε κατά 0,3%, ενώ το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 5,0% σε σχέση με το 5,7% τον Αύγουστο του 2009, ενώ αναμενόταν το ποσοστό αυτό να αυξηθεί στο 5,9% το πρώτο τρίμηνο του 2010 (Bureau Report , 2009; Bloomberg , 2010).

4.5.4 Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι κεντρικές τράπεζες των Η.Π.Α., της Ε.Κ.Τ, του Ηνωμένου Βασιλείου, του Καναδά, της Σουηδίας και της Ελβετίας προχώρησαν σε συντονισμένη μείωση των επιτοκίων στις 8 Οκτωβρίου 2008, και ανακοίνωσαν ότι είχαν συμφωνήσει σε ένα

σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση των συνεχών διευρυνόμενων οικονομικών κρίσεων. Οι δράσεις αυτές, ωστόσο, ελάχιστα έκαναν για να ανακόψουν τις διαδεδομένες ανησυχίες που οδηγούσαν τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Πολλοί Ευρωπαίοι εξεπλάγησαν από την ταχύτητα με την οποία η οικονομική κρίση είχε εξαπλωθεί πέρα από εθνικά σύνορα και τον βαθμό στον οποίο απειλεί να αποδυναμώσει την οικονομική ανάπτυξη στην Ευρώπη. Παρόλα αυτά στα διαγράμματα που παρουσιάσαμε στα προηγούμενα μέρη παρατηρούμε ότι στις Η.Π.Α., στην Ιαπωνία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης ο ρυθμός ανάπτυξης του Α.Εγχ.Π. ήταν αρνητικός το 2008 και στις αρχές του 2009, ενώ έπειτα ήταν πολύ μικρός. Επιπλέον ακόμα και αν το Α.Εγχ.Π. άρχισε να παρουσιάζει θετικούς ρυθμούς η ανεργία εκτινάχτηκε στο 10% στις Η.Π.Α. και του μέσου όρου των χωρών μελών της Ε.Ε. Επιπλέον όπως είδαμε η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παρουσίασε πτώση το 2009 σε σχέση με το 2008 με εξαίρεση ορισμένες χώρες όπως η Γερμανία. Επίσης στα διαγράμματα 4.4 και 4.5 παρατηρήσαμε ότι ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου και οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου παρουσίασαν δραματική πτώση σε όλη την Ε.Ε. και την Ευρωζώνη.

4.5.5 Βραζιλία

Η χρηματοοικονομική κρίση στις χώρες της Λατινικής Αμερικής δεν είναι πρωτόγνωρο φαινόμενο. Η χρηματοπιστωτική κρίση που προκλήθηκε στις Η.Π.Α. είχε επιπτώσεις στις οικονομίες της Λατινικής Αμερικής παρόλο που αυτές δεν ήταν εκτεθειμένες σε «τοξικά» κεφάλαια και παρά το γεγονός ότι αυτές οι χώρες γνώρισαν σημαντική οικονομική άνθηση πριν την παγκόσμια κρίση, αύξησαν την οικονομική σταθερότητα και μείωσαν τους παράγοντες κινδύνου, ειδικά στον χρηματοοικονομικό τομέα (Nanto, 2009). Η κυβέρνηση της Βραζιλίας πούλησε δισεκατομμύρια δολάρια για την καταπολέμηση της ταχείας πτώσης του νομίσματος, η οποία μειώθηκε σε ένα σημείο πάνω από το 35% στο τέλος του 2009 από τον Αύγουστο του 2008. Η Βραζιλία, όπως το Μεξικό, έχει επίσης μια μεγάλη αγορά παραγώγων νομίσματος, όπου οι κερδοσκοπικές συναλλαγές συνέβαλαν στην πραγματική πτώση του νομίσματος και για αυτό το λόγο η κεντρική τράπεζα της Βραζιλίας συμφώνησε με την Ομοσπονδιακή

Τράπεζα (Fed) των Η.Π.Α. για προσωρινή συμφωνία ανταλλαγής νομισμάτων. Επίσης, η κεντρική τράπεζα της Βραζιλίας έχει περίπου 200 δισεκατομμύρια δολάρια σε διεθνή αποθέματα, τα οποία χρησίμευσαν ως μια αποτελεσματική προστασία από τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Η Βραζιλία εισήγαγε δημοσιονομικό πακέτο βοήθειας (fiscal stimulus package) ίσο με το 8,5% του Α.Εγχ.Π. Επιπλέον η Κεντρική τράπεζα μείωσε τα επιτόκια από 13,75% σε 8,75% καθώς έχει προβεί σε αγορές ιδιωτικών τραπεζών. Ο δείκτης μετοχών έχει ανακτηθεί στο 17% από τον Ιανουάριο του 2009 και τα spreads ομολογιών του χρέους της Βραζιλίας είναι μόνο 200 μονάδες βάσης πάνω από τα US-Treasuries, αντανακλώντας εμπιστοσύνη στις οικονομικές προοπτικές της Βραζιλίας. Το Βραζιλιάνικο δημόσιο χρέος αναβαθμίστηκε από κερδοσκοπικό σε επενδυτικό βαθμό από τους μεγαλύτερους οργανισμούς στα τέλη Σεπτεμβρίου, αναδεικνύοντας περαιτέρω υποστήριξη για την εμπιστοσύνη στις χρηματοπιστωτικές και οικονομικές προοπτικές της χώρας. Παρόμοια μέτρα ακολούθησαν και οι άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής, αλλά τα προβλήματα εξακολουθούν να υπάρχουν, αφού η ανεργία αυξήθηκε κατά μέσο όρο στο 9,0% περίπου, οι εξαγωγές ακόμα παραμένουν χαμηλές, οι εισροές κεφαλαίου που ήταν υψηλές μέχρι και το 2008, παραμένουν τώρα χαμηλές. Επιπλέον αναλυτές παρατηρούν με ανησυχία την αύξηση των ελλειμμάτων σε αυτές τις χώρες και σημειώνουν ότι δεν υπάρχουν άλλα περιθώρια για περαιτέρω δημοσιονομική πολιτική (Nanto, 2009). Όλα αυτά καταδεικνύουν ότι ο δρόμος προς την οικονομική άνθηση είναι ακόμα μακρύς. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Scotiabank Group (2009) ο ρυθμός του ΑΕΠ για την Βραζιλία θα είναι 5,5% και 5,0% για το 2010 και 2011 αντίστοιχα. Επιπλέον σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (OECD, 2009) εκτιμάται ότι ο ρυθμός του ΑΕΠ θα είναι 4,8% και 4,5% για τα ίδια έτη, ενώ για την Αργεντινή και το Μεξικό προβλέπεται να είναι κατά μέσο όρο 3,0% για τα ίδια έτη.

4.5.6 Ρωσία

Αναλύουμε ξεχωριστά την Ρωσία, διότι αποτελεί μια ξεχωριστή κατηγορία. Συγκεκριμένα η Ρωσία μπορεί να θεωρηθεί ως μια αναδυόμενη οικονομία, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να θεωρηθεί και ως βιομηχανικά αναπτυγμένη οικονομία. Ακόμα και πριν την κρίση η Ρωσία παρουσίαζε οικονομικά προβλήματα. Συγκεκριμένα η ραγδαία πτώση των τιμών του πετρελαίου παγκοσμίως έχει αποτελέσει σημαντικό

παράγοντα για τη μείωση των δημόσιων εσόδων και των εξαγωγών της Ρωσίας. Επιπλέον η κρίση οδήγησε τη Ρωσία στο μεγαλύτερο έλλειμμα των τελευταίων δέκα ετών που αγγίζει το 8% του Α.Εγχ.Π. Ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού Α.Εγχ.Π. ήταν 5,6% το 2008 σε σχέση με το 2007 που ήταν 8,1% (Nanto, 2009).

Η ρωσική κυβέρνηση ανταποκρίθηκε στην κρίση με διάφορα μέτρα για τη στήριξη της αγοράς και των τραπεζικών αποθεματικών. Τα πακέτα βοήθειας, τα οποία εκτιμώνται σε περίπου 180 δισεκατομμύρια δολάρια είναι αναλογικά μεγαλύτερα σε σχέση με το Α.Εγχ.Π. από το αντίστοιχο πακέτο των Η.Π.Α. Το Σεπτέμβριο του 2008, η Ρωσική κυβέρνηση διέθεσε 44 δισεκατομμύρια δολάρια σε κεφάλαια στις τρεις μεγαλύτερες κρατικές τράπεζες για την ενίσχυση της δανειοδότησης και άλλα 16 δισεκατομμύρια δολάρια για την ενίσχυση των επόμενων 25 μεγαλύτερων τραπεζών. Επίσης, μείωσε τους φόρους επί των εξαγωγών πετρελαίου για να μειωθεί το κόστος για τις εταιρείες πετρελαίου διέθεσε 20 δισεκατομμύρια δολάρια για την αγορά μετοχών στο χρηματιστήριο. Στα τέλη Σεπτεμβρίου, η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι επιπλέον 50 δισεκατομμύρια δολάρια θα είναι στη διάθεση των τραπεζών και ρωσικών εταιρειών για την αποπληρωμή του εξωτερικού της χρέους που λήγει στο τέλος του έτους. Στις 7 Οκτωβρίου 2008, η κυβέρνηση ανακοίνωσε ένα άλλο πακέτο βοήθειας των 36,4 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε τραπεζικές πιστώσεις. Το 2009, η Ρωσική κυβέρνηση άλλαξε στρατηγική, εστιάζοντας σε μακροοικονομικά μέτρα και όχι σε μέτρα για τη στήριξη συγκεκριμένων κλάδων ή επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, η κυβέρνηση μείωσε το φορολογικό συντελεστή από 24% σε 20% και το συντελεστή φορολογίας για τις μικρές εταιρείες που προσπαθούν να υποκινήσουν επενδύσεις (Nanto, 2009).

Η Ρωσία εξακολουθεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό στις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου ως πηγή εισοδήματος. Εάν οι τιμές του πετρελαίου εξακολουθούν να μειώνονται, η ρωσική οικονομία θα αντιμετωπίζε πιθανόν αργή ανάπτυξη. Πολλοί οικονομολόγοι έχουν υποστηρίξει ότι, μακροπρόθεσμα, η επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης για τη Ρωσία είναι η μείωση της εξάρτησής της από τις εξαγωγές πετρελαίου, φυσικού αερίου, καθώς και άλλων βασικών προϊόντων και τη διαφοροποίηση της σε πιο σταθερή παραγωγή (Nanto, 2009). Επιπλέον η Ρωσία παρουσίασε μείωση του ρυθμού του Α.Εγχ.Π. περίπου κατά 7,9% ενώ ταυτόχρονα μειώθηκε η εγχώρια ζήτηση και οι εξαγωγές κατά το ίδιο έτος (Euronews, 2010)

4.5.7 Ινδία

Είναι αξιοσημείωτο να αναφερθούμε στην περίπτωση της Ινδίας, καθώς είναι η οικονομία που παρουσιάζει παγκοσμίως το μεγαλύτερο ρυθμό ανάπτυξης και αύξησης του Α.Εγχ.Π. μετά από την Κίνα. Στην Ινδία εφαρμόστηκαν διάφορες πολιτικές. Το επιτόκιο των συμφωνιών επαναγοράς πολιτικής στο πλαίσιο του μηχανισμού ρύθμισης ρευστότητας (LAF) μειώθηκε κατά 400 μονάδες βάσης από το 9,0% έως 4,75%, ενώ το επιτόκιο γερο μειώθηκε από 6,0% έως 3,25%.

Ο συντελεστής των υποχρεωτικών ελάχιστων αποθεματικών (CRR) μειώθηκε από 9,0% της καθαρής ζήτησης και του παθητικού σε 5,0%. Ο νόμιμος λόγος ρευστότητας (SLR) μειώθηκε από 25,0% σε 24,0%. Το όριο χρηματοδότησης των εξαγωγικών πιστώσεων για τις εμπορικές τράπεζες ενισχύθηκε σε 50,0% από 15,0%. Επιπλέον η αποθεματική τράπεζα πώλησε ξένο συνάλλαγμα-δολάρια Η.Π.Α.- για τη διάθεση σε παράγωγα-swap- στο Forex, καθώς επίσης και το «κατώφλι» του επιτοκίου καταθέσεων για τους κατοίκους εκτός Ινδίας αυξήθηκε. Οι ενέργειες αυτές της κεντρικής τράπεζας της Ινδίας ενίσχυσαν σημαντικά την ρευστότητα των τραπεζών (Misra, 2009).

Αντίθετα με τις Η.Π.Α. και την Ευρώπη η κρίση ήταν διαφορετική στην Ινδία, διότι δεν αντιμετώπιζε τα προβλήματα του subprime δανεισμού, των «τοξικών» παραγώγων, τις ζημιές των τραπεζών που οδηγούσαν σε μείωση των κεφαλαίων, την πτώση της πίστωσης και την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών. Αυτό που αντιμετωπίζει η Ινδία αφορά τη μείωση των κεφαλαιακών εισροών που οδηγεί σε πιέσεις στο ισοζύγιο πληρωμών, στην εξασθενημένη εμπιστοσύνη στις χρηματαγορές, στη μείωση των ροών από μη τραπεζικούς οργανισμούς. Γενικά οι βάσεις της Ινδικής οικονομίας παραμένουν σχετικά δυνατές σε σχέση με τις ανεπτυγμένες οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και της βόρειας Αμερικής, καθώς και ο χρηματοοικονομικός της τομέας παραμένει ανθεκτικός. Η νομισματική πολιτική είναι ευέλικτη, υπάρχουν διαθέσιμα εργαλεία οικονομικής πολιτικής και οι εταιρείες δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα δανειακών υποχρεώσεων. Η Ινδία είναι μία από τις οικονομίες του κόσμου, συμπεριλαμβανομένων της Κίνας και της Βραζιλίας, που μπορούν να οδηγήσουν στην έξοδο της διεθνής κοινότητας από την κρίση και να ωθήσουν ξανά την οικονομική ανάπτυξη (Nanto, 2009).

4.5.8 Κίνα

Η χρηματοοικονομική κρίση είχε άμεση επίπτωση πάνω στο εξωτερικό εμπόριο της Κίνας, που μειώθηκε κατά 25,9 % τον Μάιο 2009 σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του περασμένου έτους, όπου πολλές εξαγωγικές επιχειρήσεις χρεοκόπησαν και πάνω από 20 εκατομμύρια εργάτες έχουν μείνει άνεργοι (Men, 2010). Επιπλέον οι ρυθμοί του Α.Εγχ.Π. της Κίνας πριν την κρίση άγγιζαν και το 11% όπου αυτός ο ρυθμός μειώθηκε σε 8% κατά την κρίση.

Στις 8 Οκτωβρίου του 2008, η κεντρική τράπεζα της Κίνας ανακοίνωσε σχέδια μείωσης των επιτοκίων ώστε να συμβάλει στην τόνωση της οικονομίας. Η ανακοίνωση συνέπεσε με ανακοινώσεις από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Η.Π.Α. και άλλες κεντρικές τράπεζες των μεγαλύτερων οικονομιών σε όλο τον κόσμο για μείωση των επιτοκίων αναφοράς τους. Στις 21 Οκτωβρίου 2008, μέλος του Συμβουλίου της Κίνας ανακοίνωσε ότι εξετάζει την εφαρμογή ενός νέου οικονομικού πακέτου κινήτρων, το οποίο θα περιλαμβάνει την επιτάχυνση των έργων κατασκευής, νέων εκπτώσεων φόρου κατά την εξαγωγή, τη μείωση του φόρου συναλλαγής κατοικιών, αύξηση των επιδοτήσεων της γεωργίας, και επέκταση της χορήγησης δανείων σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Στις 9 Νοεμβρίου 2008, η Κινεζική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα εφαρμόσει ένα διετές δημοσιονομικό πακέτο βοήθειας αξίας 586 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Η δέσμη θα χρηματοδοτήσει προγράμματα σε 10 βασικούς τομείς, στη στέγαση, τις αγροτικές υποδομές, ύδρευση, ηλεκτρισμός, μεταφορές, περιβάλλον, στην τεχνολογική καινοτομία και την ανασυγκρότηση των ζωνών που έχουν πληγεί από καταστροφές (Global Insight, 2008; Nanto, 2009). Παρόλα αυτά όπως θα αναφέρουμε παρακάτω η Κίνα διατηρεί συναλλαγματικά αποθέματα περίπου 2 τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Μερικοί αναλυτές έχουν σκεφτεί ότι η Κίνα θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει κάποια από αυτά τα αποθεματικά για να ενισχύσει τη ρευστότητα σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις σε όλο τον κόσμο. Άλλοι υποστήριξαν ότι η Κίνα θα μπορούσε, προκειμένου να βοηθήσει στη σταθεροποίηση της μεγαλύτερης εξαγωγικής αγοράς της που είναι οι Η.Π.Α., να αγοράσει χρεωστικούς τίτλους των Η.Π.Α. και να χρηματοδοτήσει εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια σε νέες ομοσπονδιακές δαπάνες για τις προμήθειες της κυβέρνησης των προβληματικών στοιχείων του ενεργητικού και των προγραμμάτων για την τόνωση της οικονομίας των Η.Π.Α.

Πολλοί αναλυτές -περιλαμβανομένων και ορισμένων στην Κίνα- έχουν αμφισβητήσει την ορθότητα της επενδυτικής πολιτικής της Κίνας που διατηρεί σε μεγάλο επίπεδο συναλλαγματικών αποθεμάτων σε τίτλους του δημοσίου των Η.Π.Α., τα οποία προσφέρουν ένα σχετικά χαμηλό ποσοστό απόδοσης, όταν η Κίνα έχει τόσο τεράστιες αναπτυξιακές ανάγκες. Στις 19 Φλεβάρη του 2008, η κινεζική κυβέρνηση δήλωσε ότι θα χρησιμοποιήσει μερικά από τα συναλλαγματικά αποθέματα για να ενισχύσει τις εισαγωγές, την τόνωση της εγχώριας οικονομίας, και για να βοηθήσει Κινέζικες εταιρείες στην προώθηση των επενδύσεων στο εξωτερικό και για να βοηθήσει τις Κινέζικες εξαγωγικές βιομηχανίες. Κάποιοι δείκτες δείχνουν ότι η οικονομία της Κίνας μπορεί να έχει βελτιωθεί. Για παράδειγμα, η αξία του κύριου δείκτη χρηματιστηρίου της Κίνας, έχει αυξηθεί κατά 48% το 2009. Η βιομηχανική παραγωγή τον Μάρτιο, Απρίλιο και τον Μάιο του 2009 αυξήθηκαν κατά 8,3%, 7,3% και 8,9% αντίστοιχα. Οι τιμές έχουν επίσης σταθεροποιηθεί τους τελευταίους μήνες. Ο δείκτης λιανικών πωλήσεων καταναλωτικών αγαθών αυξήθηκε κατά 15,2% το 2009 σε σχέση με το 2008. Αντιθέτως όμως οι εξαγωγές της Κίνας δεν έχουν δείξει ακόμα κάποια ουσιαστική βελτίωση (Nanto, 2009).

4.5.9 Ασία

Πολλές ασιατικές οικονομίες έχουν γνωρίσει σημαντικές οικονομικές κρίσεις τα τελευταία 10-15 χρόνια. Αν και οι περισσότεροι αναλυτές υποστηρίζουν ότι τα θεμελιώδη οικονομικά δεδομένα της περιοχής έχουν βελτιωθεί σε μεγάλο βαθμό στην τελευταία δεκαετία, η τρέχουσα κρίση έχει παράσχει μια ανησυχητική κατάσταση για την περιοχή. Επιπλέον οι αλλαγές στην πολιτική των τελευταίων ετών, συμπεριλαμβανομένων των αργών αλλά εκτεταμένων μεταρρυθμίσεων του τραπεζικού συστήματος της Ιαπωνίας, άνοιγμα των χρηματοπιστωτικών αγορών της Κορέας, οι σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις της Κίνας, δεν έχουν οδήγησει σε σημαντική έξοδο της περιοχής από την κρίση. Ωστόσο, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2009, υπήρχαν ενδείξεις ότι πολλές ασιατικές οικονομίες ανακάμπτονταν αισθητά από την οικονομική επιβράδυνση

Οι περισσότεροι αναλυτές αποδίδουν αυτήν τη ανάκαμψη στην ταχεία υλοποίηση των μεγάλων δημοσιονομικών και νομισματικών προγραμμάτων που ήταν δυνατόν να

επιτευχθούν εξαιτίας της δυνατής δημοσιονομικής κατάστασης της πλειοψηφίας των Ασιατικών οικονομιών καθώς και εξαιτίας του γεγονότος ότι τα τραπεζικά συστήματά τους θεωρούνται «υγιή». Επιπλέον σχεδόν όλες οι Ασιατικές οικονομίες παρουσιάζουν πλεονάσματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, ακριβώς το αντίθετο από ότι συνέβαινε στην Ασιατική κρίση στα τέλη του 1990. Παρόλα αυτά όμως η κρίση στις Η.Π.Α. εξαπλώθηκε και στην Ασία το τελευταίο τρίμηνο του 2008 με το πρώτο τρίμηνο του 2009, ακόμα και αν οι χώρες της Ασίας δεν ήταν εκτεθειμένες στα τοξικά «ομόλογα». Αυτό συνέβη διότι οι χώρες αυτές κρατούν ένα τεράστιο αποθεματικό σε δολάρια και μετοχές, όπως η Κίνα και η Ιαπωνία με αποθεματικό 2,1 τρισεκατομμυρίων δολαρίων και 996 δισεκατομμυρίων δολαρίων αντίστοιχα, καθιστώντας τις χώρες αυτές τις μεγαλύτερες σε αποθεματικά. Επιπλέον το αποθεματικό της Κίνας είναι περίπου ίσο με το έλλειμμα των Η.Π.Α. Άρα και οι δύο χώρες, Κίνα και Η.Π.Α., πρέπει να αποδεχθούν αυτή την καίρια αλληλεξάρτηση και να συντονιστούν μεταξύ τους., αφού η Κίνα θα είναι υποχρεωμένη να συνεχίζει να αγοράζει αμερικανικό χρέος (Nanto, 2009; Men, 2010).

Στις 26 Οκτωβρίου, η Ιαπωνία, η Κίνα, η Νότια Κορέα, καθώς και μέλη του οργανισμού των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) συμφώνησαν να ξεκινήσουν πολυμερή συμφωνία ανταλλαγής 80 δισεκατομμυρίων δολαρίων το 2009, η οποία θα επέτρεπε στις χώρες με σημαντικά προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών να αξιοποιήσουν τα αποθεματικά των μεγαλύτερων οικονομιών.

Παρόλα αυτά όμως η οικονομική ανάπτυξη και άνθηση των αναπτυσσόμενων και αναδύομενων οικονομιών εξαρτάται σε τεράστιο βαθμό από την αντίστοιχη ανάπτυξη των ανεπτυγμένων οικονομιών, ιδιαίτερα των Η.Π.Α και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου είναι οι μεγαλύτεροι εισαγωγείς προϊόντων από την Ασία. Επομένως, εξαιτίας τη κρίσης σημειώθηκε μια σημαντική μείωση των εξαγωγών από τις χώρες της Ασίας, που ακολούθως οδήγησε σε μείωση του ρυθμού του Α.Εγχ.Π., σε μείωση των κερδών και πωλήσεων και σε αύξηση της ανεργίας. Άρα η πραγματική και ουσιαστική ώθηση αυτών των οικονομιών θα εξαρτηθεί από την ταυτόχρονη ώθηση της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών της Βόρειας Αμερικής και Ευρώπης. (Nanto, 2009).

4.5.10 Αφρική

Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες υπολογίζεται ότι θα χαθούν εισοδήματα αξίας τουλάχιστον 750 δισεκατομμυρίων δολαρίων και στη νότιο Σαχάρα τη Αφρικής τουλάχιστον 50 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Επιπλέον οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις αναπτυσσόμενες οικονομίες είναι η αύξηση της ανεργίας, της φτώχειας και της πείνας (Te Velde, 2009). Η οικονομική βοήθεια από το εξωτερικό παραμένει σχετικά σταθερή, εκτός από την Ιταλία, Γαλλία και Ισλανδία, οι οποίες έχουν μειώσει τη διμερή βοήθεια λόγω της κρίσης, η παγκόσμια ροή της εξωτερικής βοήθειας θα μπορούσε να μειωθεί σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο εάν η παγκόσμια ύφεση εξακολουθεί να μαστίζει και να ταλαιπωρεί τις οικονομίες. Η οικονομική μεγέθυνση στην Αφρική άρχισε να μειώνεται το δεύτερο μισό του 2008, όπου ο ρυθμός αυτός ήταν 7,0% και λιγότερο από 5,5% το 2007 και 2008 αντίστοιχα, καθώς το 2009 μειώθηκε περίπου στο 1,0%. Οι χώρες με ανεπτυγμένες χρηματοοικονομικές αγορές, όπως η Νότιος Αφρική και η Νιγηρία, ένιωσαν τις πρώτες επιπτώσεις της κρίσης. Γενικά δεν αναλύουμε εκτενέστερα την περίπτωση των χωρών της Αφρικής διότι εξαρτώνται άμεσα από εξωτερική οικονομική βοήθεια. (Arieff *et al.*, 2010).

Γενικά μπορούμε να πούμε ότι η μείωση της ζήτησης του πετρελαίου οδήγησε σε μείωση των εξαγωγών των πετρελαιοπαραγωγών χωρών το 2009 με αποτέλεσμα και τη συρρίκνωση του ρυθμού του Α.Εγχ.Π. και την αύξηση της φτώχειας, όπου η κρίση θα οδηγήσει 7 επιπλέον εκατομμύρια ανθρώπους με βιοτικό επίπεδο λιγότερο του 1,25 δολαρίου την ημέρα και άλλα 3 εκατομμύρια ανθρώπους το 2010 (IMF, 2009a; Arieff *et al.*, 2010).

Στον πίνακα 4.5 παρουσιάζουμε το κόστος πακέτων βοήθειας σε κάποιες χώρες του κόσμου, ενώ στον πίνακα 4.6 παρουσιάζουμε τις νομισματικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. Παρατηρούμε ότι στις χώρες της Αυστρίας, της Σουηδίας και ιδιαίτερα της Ιρλανδίας το κόστος πακέτων βοήθειας ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. είναι πολύ υψηλό. Περαιτέρω από τον πίνακα 4.6 παρατηρούμε ότι οι χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. στην πλειοψηφία τους για την αντιμετώπιση της κρίσης έχουν προέβη σε μειώσεις των επιτοκίων και έπειτα σε «ενέσεις»-ενισχύσεις της ρευστότητας και ενισχύσεις του κεφαλαίου των τραπεζικών συστημάτων τους, συνήθως μέσω προνομιούχων μετοχών, καθώς και σε εγγυήσεις των δανειακών χρεών, με σκοπό την

ανακεφαλαιοποίηση και τη βελτίωση της διατραπεζικής χορήγησης δανείων. Μάλιστα οι κεντρικές τράπεζες των χωρών έχουν προέβη σε περικοπές των επιτοκίων σε μηδενικά ή σε τόσο χαμηλά επίπεδα χωρίς προηγούμενο παρόμοιο ιστορικό. Πέρα από τις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. παρόμοιες πολιτικές ακολουθήθηκαν και από τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου, όπως ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών και εγγυήσεις για τα χρέη, μειώσεις επιτοκίων και δημοσιονομικά πακέτα βοήθειας. Το συμπέρασμα είναι ότι η ουσιαστική οικονομική ανάκαμψη δεν έχει φθάσει ακόμα, παρά τους θετικούς ρυθμούς του Α.Εγχ.Π. στο τελευταίο τρίμηνο του 2009 με το πρώτο τρίμηνο του 2010, διότι η εγχώρια ζήτηση είναι ακόμη χαμηλή, η ανεργία έχει εκτοξευτεί στα υψηλότερα επίπεδα των τελευταίων ετών και το διεθνές εμπόριο έχει μειωθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5 Κόστος των πακέτων βοήθειας (stimulus packages) σε ορισμένες χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.

	<i>«Ενέσεις» Κεφαλαίου</i>	<i>Εγγυήσεις</i>	<i>Σύνολο ανακοινωθέντων μέτρων</i>	<i>Σύνολο (ποσοστό του Α.Εγχ.Π.)</i>
Η.Π.Α.	USD 250 δις.		USD 700 δις.	5.1
Γερμανία	€ 70 δις.	€ 400 δις.	€ 480 δις.	19.8
Γαλλία	€ 40 δις.	€ 320 δις.	€ 360 δις.	19.0
Ιταλία			€ 40 δις.	2.6
Ηνωμένο Βασίλειο	£ 50 δις.	£ 250 δις.	£ 400 δις.	28.6
Καναδάς			CAD 75 δις.	4.8
Αυστρία	€ 15 δις.	€ 85 δις.	€ 100 δις.	36.9
Δανία			Kr 35 δις.	2.1
Ελλάδα	€ 5 δις.	€ 15 δις.	€ 28 δις.	11
Ιρλανδία		€ 450 δις.	€ 450 δις.	235.7
Ουγγαρία	USD 3 δις.			
Κορέα		USD 100 δις.	USD 100 δις.	
Ολλανδία		€ 200 δις.	€ 200 δις.	
Πορτογαλία		€ 20 δις.	€ 20 δις.	6.1
Σουηδία	SEK 15 δις.	SEK 1500 δις.	SEK 1515 δις.	50.5
Ελβετία			SFR 60 δις.	
Ισπανία	αρχικά € 30 δις, αύξηση στα 50	€ 100 δις.	€ 150 δις.	14.3

* USD υποδηλώνει Αμερικάνικα δολάρια. € συμβολίζει το Ευρώ, £ συμβολίζει την Αγγλική Στερλίνα, SEK υποδηλώνει τη Σουηδική Κορόνα, CAD υποδηλώνει δολάρια Καναδά και SFR υποδηλώνει το Ελβετικό φράγκο.
Πηγή: Furceri and Mourougane, 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6 Επισκόπηση των κυριότερων μέτρων στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.

Παραδοσιακά νομισματικά μέτρα

Χώρες	Ενέσεις ρευσιτότητας	Αλλαγές επιτοκίων	Αυξημένες εγγυήσεις για ιδιωτικές καταθέσεις	Εγγυήσεις τραπεζική δάνεια ή χρέη	Κεφάλαια για συναλλαγή εμπορικών χρεογράφων
Η.Π.Α.	x	Μείωση	x	x	x
Ιαπωνία	x	Μείωση		x	x
Ευρωζώνη	x	Μείωση	x	x	
Γερμανία			x	x	
Γαλλία			Ήδη υψηλά	x	
Ιταλία			x		
Ηνωμένο Βασίλειο	x	Μείωση	x	x	x
Καναδάς	x	Μείωση		x	
Αυστραλία			x	x	
Αυστρία			x	x	
Βέλγιο			x	x	
Τσεχία		Μείωση			
Δανία	x	Αύξηση/ Μείωση	x	x	
Φιλανδία			x	x	
Ελλάδα			x	x	
Ουγγαρία	x	Μείωση	x	x	
Ισλανδία		Μείωση	x		
Ιρλανδία			x	x	
Κορέα		Μείωση		x	
Λουξεμβούργο			x	x	
Ολλανδία			x	x	
Νέα Ζηλανδία	x	Μείωση	x	x	
Νορβηγία	x	Μείωση	Ήδη υψηλά	x	
Σλοβακία		Μείωση	x		
Πολωνία	x		x	x	
Πορτογαλία			x	x	
Σουηδία	x	Μείωση	x	x	
Ισπανία			x	x	
Μεξικό	x			x	
Ελβετία	x	Μείωση	x		x
Τουρκία	x	Μείωση			

Πηγή: Furceri and Mourougane, 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6 (συνέχεια) Επισκόπηση των κυριότερων μέτρων στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.

Μέτρα επίλυσης της τρέχουσας κρίσης

Χώρες	Αγορά ενυπόθηκων ομολόγων	Απαγόρευση ή περιορισμός ακάλυπτων πωλήσεων	«Ενέσεις» Κεφαλαίου	Επιλογή για συναλλαγή «τοξικών» περιουσιακών στοιχείων
Η.Π.Α.	x	x	x	x
Ιαπωνία		x		
Ευρωζώνη				
Γερμανία		x	x	x
Γαλλία		x	x	
Ιταλία		x	x	
Ηνωμένο Βασίλειο	x	x	x	
Καναδάς	x	x		
Αυστραλία	x	x		
Αυστρία		x	x	
Βέλγιο		x	x	
Τσεχία				
Δανία	x	x		
Φιλανδία		x		
Ελλάδα			x	
Ουγγαρία			x	
Ισλανδία			x	
Ιρλανδία			x	
Κορέα				
Λουξεμβούργο				
Ολλανδία		x	x	
Νέα Ζηλανδία				
Νορβηγία				
Σλοβακία				
Πολωνία				
Πορτογαλία			x	
Σουηδία	x		x	
Ισπανία	x	x		
Μεξικό				
Ελβετία			x	x
Τουρκία				

Πηγή: Furceri and Mourougane, 2009

4.5.11 Συμπεράσματα των Παραπάνω Προτάσεων και Λύσεων

Αυτά τα σχέδια διάσωσης έχουν βοηθήσει στη σταθεροποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών αν και οι τελευταίες παραμένουν ακόμη υπό πίεση. Με αυτά τα μέτρα οι τράπεζες μπορούν να γίνουν βιώσιμες με την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου τους. Για το σκοπό όμως αυτό οι χώρες πρέπει να ενισχύσουν επίσης και τον

ιδιωτικό τομέα. Επίσης μπορεί να φανεί απαραίτητη η μετακίνηση προβληματικών κεφαλαίων των ισολογισμών των τραπεζών αν η ανακεφαλαιοποίηση αποτύχει και η ενίσχυση της ρευστότητας δεν είναι αρκετή. Επιπλέον θα πρέπει να εφαρμοστούν έκτακτα μέτρα για την απαγόρευση «ανοικτών» πωλήσεων που οδηγούν σε αβεβαιότητες και επιβράδυνση του ρυθμού επίλυσης της κρίσης (OECD, 2008). Πρέπει να σημειώσουμε οι κρατικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης συνεπάγονται ένα δημοσιονομικό κόστος, που σε μερικές χώρες αυτό το κόστος μπορεί να είναι πολύ υψηλό, όπως είδαμε και στον πίνακα 4.5. Όμως σε περίπτωση που οι χώρες και οι κυβερνήσεις δεν παρέμβαιναν για την αντιμετώπιση της κρίσης, τα κόστη θα ήταν πολύ υψηλότερα. Ιστορικά στο παρελθόν για την αντιμετώπιση των κρίσεων τρία στοιχεία συνήθως συνδυάζονταν. Εγγυήσεις υποχρεώσεων, ανακεφαλαιοποίηση των ιδρυμάτων που είχαν επιπτώσεις και ξεχωρίζοντας τα «προβληματικά» κεφάλαια. Οι ενισχύσεις κεφαλαίου θεωρούνται ως συμπληρωματικά μέτρα, αλλά όχι ως υποκατάστατα και είναι ευκολότερο και γρηγορότερο να επιτευχθούν από ότι η συναλλαγή των «τοξικών» ομολόγων, αλλά μπορεί να γίνουν ουδέτερες σε περίπτωση της πτώσης της τιμής του κεφαλαίου. Η ταχεία έγκριση του συστηματικού σχεδίου διάσωσης στις Η.Π.Α. ήταν σαφώς αναγκαία και τα 700 δισεκατομμύρια δολάρια ήταν μια προσπάθεια προκειμένου να περιοριστεί το δυνητικά τεράστιο δημοσιονομικό κόστος που συνδέεται με το σχέδιο διάσωσης. Ωστόσο, η έλλειψη μιας συνεκτικής στρατηγικής είχε ως αποτέλεσμα μερικές φορές τη σύγχυση στις χρηματοπιστωτικές αγορές (Furceri and Mourougane, 2009).

Όπως αναφέραμε τα σχέδια διάσωσης και τα έκτακτα μέτρα συνεπάγονται συνήθως πολύ μεγάλο κόστος. Η χρηματοδότηση αυτών των μέτρων θα έχουν την τάση να επιδεινώνουν την κατάσταση των δημόσιων οικονομικών εκτός αν αυξάνονται και οι φόροι, κάτι που συνέβη και στην περίπτωση της Ελλάδος. Αλλά όπως θα αναλύσουμε και στο επόμενο κεφάλαιο όλες οι χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη παρουσίασαν δραματικές αυξήσεις στο δημοσιονομικό έλλειμμα και στο δημόσιο χρέος, ακόμα και χώρες που παρουσίαζαν πλεονάσματα ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. πριν την κρίση και τη λήψη αυτών των μέτρων, όπως η Ισπανία και η Γερμανία οι οποίες εμφάνισαν σημαντικά δημοσιονομικά ελλείμματα. Ιστορικά, οι δαπάνες αυτές ήταν σημαντικές, το 13% περίπου του Α.Εγχ.Π. κατά μέσο όρο για ένα δείγμα 42 περιπτώσεων κρίσης (Laeven and Valencia, 2008), αν και παρατηρούμε ότι στον

πίνακα 4.5 για ένα δείγμα χωρών οι δαπάνες και το κόστος υπερβαίνουν κατά πολύ το μέσο όρο, καταδεικνύοντας τη σπουδαιότητα της τρέχουσας κρίσης, ακόμα και αν αφορά μόνο ένα δείγμα χωρών.

Στην τρέχουσα κρίση πρέπει να δοθεί προσοχή σε τρία θέματα. Η στενότητα στη ρευστότητα, η αβεβαιότητα σχετικά με την αξία των προβληματικών κεφαλαίων και η έλλειψη κεφαλαίου. Τα μέτρα που αναφέραμε παραπάνω είχαν ως σκοπό τη επίλυση αυτών των θεμάτων. Αυτά τα μέτρα όμως απέτυχαν να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη στις χρηματοοικονομικές αγορές και οι συνθήκες αγοράς συνέχισαν να επιδεινώνονται. Για αυτό το λόγο οι χώρες έχουν προέβη σε ενέργειες προκειμένου να αποκατασταθεί ο τραπεζικός δανεισμός και να βοηθήσουν στη ανακεφαλαιοποίηση τους. Αυτό μπορεί να έχει λιγότερο κόστος, καθώς επίσης η ανάγκη για διεθνή συνεργασία παρουσιάστηκε στο προσκήνιο (Furceri and Mourougane, 2009). Επίσης προηγούμενες εμπειρικές έρευνες έχουν δείξει ότι τα μέτρα αντιμετώπισης κρίσεων, όπως η ενίσχυση της ρευστότητας, οι εγγυήσεις δανείων και άλλα συνοδεύονται από υψηλό κόστος, αλλά δεν οδηγούν απαραίτητα στην επιτάχυνση της ταχύτητας της οικονομικής ανάκαμψης, όπως συμβαίνει μέχρι σήμερα (Bordo *et al.*, 2001; Honohan and Klingebiel, 2003; Laeven and Valencia, 2008).

Το συνολικό κόστος των πακέτων που ανακοινώθηκε από τις οικονομίες G7 θα ανέλθει σε περισσότερα από 2,5 τρισεκατομμύρια δολάρια. Είναι δύσκολο να εκτιμηθεί με ακρίβεια πόση χρηματοδότηση θα απαιτηθεί για τις κρατικές εγγυήσεις. Με την επιδείνωση του δημόσιου ελλείμματος σε βραχυπρόθεσμες πολιτικές επίλυσης μπορεί να παρεμποδίσουν τη δημοσιονομική αξιοπιστία και τις δεσμεύσεις της κυβέρνησης για την τοποθέτηση των δημοσίων οικονομικών σε μια βιώσιμη πορεία Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση του επιτοκίου του δημόσιου χρέους και την περαιτέρω επιβάρυνση των δημοσίων οικονομικών, να οδηγήσει σε πίεση στις νομισματικές αρχές να δέχονται κάποια αύξηση του πληθωρισμού προκειμένου να μειωθεί το χρέος και να θέσει σε κίνδυνο την αξιοπιστία των κεντρικών τραπεζών. Οι διαταραχές στις χρηματοπιστωτικές αγορές μπορούν να προκαλέσουν ταχεία απόσβεση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και να επιταχύνουν τις απώλειες παραγωγής. Η υποτίμηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών μπορεί να προκαλέσει απώλειες στον πλούτο των δανειοληπτών, όταν το χρέος είναι εκφρασμένο σε ξένο νόμισμα. Οι τελευταίες εξελίξεις του Ευρώ σε σχέση με το δολάριο από το τέλος του 2009 μέχρι σήμερα και η

τεράστια μεταβλητότητα οδηγεί σε αυτούς τους κινδύνους και σε περαιτέρω αβεβαιότητες για την πορεία του Ευρώ. Επίσης η υποτίμηση οδηγεί σε αύξηση των επιτοκίων δανεισμού, ώσπου οι μειώσεις στο εισόδημα και στον καθαρό πλούτο των δανειοληπτών χειροτερεύει με τη σειρά τους τον καθαρό πλούτο των τραπεζών. Επιπλέον οι απώλειες για τις τράπεζες είναι η άμεση έκθεση σε κινδύνους επιτοκίων και συναλλαγματικών ισοτιμιών (Furceri and Mourougane, 2009).

Η αγορά εργασίας επηρεάζεται από τις οικονομικές κρίσεις. Συνήθως στις σημαντικές κρίσεις η επίδραση στην ανεργία εξαρτάται από την ανθεκτικότητα των χωρών, αλλά τα ποσοστά ανεργίας αυξήθηκαν στο παρελθόν σε περίπτωση μιας βαθιάς οικονομικής κρίσης κατά μέσο όρο κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες. Παρόλα αυτά παρατηρούμε ότι στις Η.Π.Α. και στην Ευρώπη η ανεργία έχει αγγίξει διψήφιο ποσοστό και θα χρειαστούν κάποια χρόνια προκειμένου να μειωθεί, διότι η αγορά εργασίας προσαρμόζεται με αργούς ρυθμούς (European Commission, 2010).

Γενικά στο παρελθόν στις μεγάλες οικονομικές κρίσεις χρειάστηκαν τουλάχιστον δύο χρόνια, προκειμένου να φανούν τα πρώτα σημάδια οικονομικής ανάκαμψης (IMF, 2008). Στις μεγάλες οικονομικές κρίσεις έχουν προηγηθεί από μια αύξηση του δημόσιου ελλείμματος και η τρέχουσα κρίση δεν αποτελεί εξαίρεση. Το έλλειμμα επιδεινώνεται συνήθως με ακόμη πιο γρήγορους ρυθμούς στα χρόνια που ακολούθησαν την κρίση, γεγονός που αντικατοπτρίζει την επίταση των κυκλικών διακυμάνσεων του ελλείμματος και την εφαρμογή των διακριτικών φορολογικών πολιτικών. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές χαρακτηρίζονται σήμερα από αύξηση της απομόχλευσης από επενδύσεις των τραπεζών, τη μεγάλη αύξηση της αποστροφής του κινδύνου και τη στήριξη αποτυχιών των τραπεζών. Η συστηματική ανάλυση στην διατραπεζική αγορά χρήματος δημιουργεί σοβαρούς κινδύνους από μια ξαφνική διακοπή στις εισροές κεφαλαίων προς τις αναδυόμενες οικονομίες. Αυτή η στάση θα έχει σημαντικές επιπτώσεις για τα νομίσματα αυτών των χωρών και την ανάπτυξή τους. Τέλος, όπως οι τιμές των μετοχών στις αναδυόμενες οικονομίες συσχετίζονται με εκείνα των ξένων αγορών, αυτές οι οικονομίες μπορούν να υποστούν αρνητικές συνέπειες για τον πλούτο και πτώση της κατανάλωσης και των επενδύσεων. Εξάλλου όπως αναφέραμε σε προηγούμενα μέρη της εργασίας, η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας θα εξαρτηθεί άμεσα από τις αναδυόμενες αγορές και ιδιαίτερα των BRICs (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Κίνα), επομένως αυτές οι εξελίξεις μπορεί να οδηγήσουν σε περεταίρω

επιβράδυνση της οικονομικής ανάκαμψης της παγκόσμιας κοινότητας. Εκτός από τις άμεσες αρνητικές επιπτώσεις της πιστωτικής κρίσης και την αιφνίδια διακοπή της εισροής κεφαλαίων, οι οικονομίες θα επηρεαστούν από την επιβράδυνση στην οικονομία των κυριότερων εμπορικών τους εταίρων. Ο τελευταίος παράγοντας αναμένεται να είναι ιδιαίτερα σημαντικός για κάποιες από τις αναδυόμενες οικονομίες, καθώς και για τις χώρες της NAFTA (North American Free Trade Agreement). Το πιο πιθανό σενάριο είναι ότι η οικονομική πίεση θα συνεχιστεί για κάποιο χρονικό διάστημα, έτσι ώστε οι όροι χορήγησης δανείων θα είναι πιο αυστηροί από ότι πριν από το 2007. Στο πλαίσιο αυτό, οι οικονομίες του Ο.Ο.Σ.Α αναμένεται να ανακάμψουν από μια βαθιά ύφεση κατά τα προσεχή έτη (OECD, 2008). Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν μεγάλες αβεβαιότητες ως προς το βάθος και τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης οι οποίες εξαρτώνται, από την ταχύτητα της οικονομικής επίλυσης κρίσεων.

Ωστόσο, η σχετικά αδύναμη δημοσιονομική θέση σε πολλές οικονομίες του Ο.Ο.Σ.Α., καθώς και των φορολογικών περιορισμών στο πλαίσιο του συμφώνου ανάπτυξης και σταθεροποίησης του Συμφώνου στις χώρες της Ε.Ε., είναι πιθανόν να περιορίσουν την ευρύτατη χρήση των φορολογικών μέσων, ως σταθεροποιητικό μέσο πολιτικής κατά τη διάρκεια της τρέχουσας ύφεσης, ενισχύοντας τη σημασία των αυτόματων σταθεροποιητών. Ταυτόχρονα, οι εν λόγω περιορισμοί, έστω και αν περιορίζουν τα περιθώρια για τη διακριτική πολιτική, μπορούν να βοηθήσουν να μειωθεί η φορολογική αστάθεια με αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής μεταβλητότητας (Fátas and Mihov, 2006) και να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα των αυτόματων σταθεροποιητών (Arreaza *et al.*, 1998; Galí and Perotti, 2003). Μια συντονισμένη προσέγγιση βοηθά επίσης την άποψη της συνοχής κατά τη χρονική στιγμή και την κατεύθυνση της δημοσιονομικής τόνωσης στις διάφορες χώρες. Η εμπειρία του παρελθόντος παρέχει λίγη καθοδήγηση σχετικά με την επιλογή των διαφόρων μέσων δεδομένου του παγκόσμιου χαρακτήρα και την πολυπλοκότητα της παρούσας κατάστασης. Αλλά και οι βραχυπρόθεσμες πολιτικές σταθεροποίησης θα πρέπει να είναι συνεπείς με τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα. Ειδικότερα, η σχεδίαση των φορολογικών πακέτων θα πρέπει να μην θέτουν σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και την προώθηση όσο το δυνατόν περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον μέτρων.

Οι πρόσφατες διακοπές στις διατραπεζικές αγορές χρηματοδότησης και η συνακόλουθη αύξηση της εξάρτησης των καταθέσεων μίας ημέρας και στη βραχυπρόθεσμη ρευστότητα προσκόμισαν αποδεικτικά στοιχεία για την αλλαγή του καθεστώτος. Επιπλέον, ενώ υπάρχει ένας καλά εδραιωμένος μηχανισμός της ενίσχυσης των αποθεματικών στο οικονομικό σύστημα μιας χώρας, δεν υπάρχει κανένας τρόπος να εγγυηθεί ότι η ρευστότητα θα πάει στις τράπεζες που πράγματι έχουν ανάγκη. Έτσι, η διαχείριση της ρευστότητας διάταξης στην αγορά έχει καταστεί βασικό μέσο για τις κεντρικές τράπεζες για την αντιμετώπιση της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Τέλος, η σπουδαιότητα των αμερικανικών πιέσεων ρευστότητας σε δολάρια για τις αποδόσεις (spreads) του Euribor τονίζει την παγκόσμια ολοκλήρωση των αγορών χρηματοδότησης και τη σημασία που έχει για τις κεντρικές τράπεζες προκειμένου να ληφθούν υπόψη διεθνείς διαχύσεις των διαταραχών στις αποφάσεις που λαμβάνουν. Η πιο συχνή συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των κεντρικών τραπεζών, συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής πληροφοριών, γίνεται όλο και πιο σημαντική κατά τη διάρκεια μιας κρίσης. Ατενίζοντας το μέλλον, σημαντικές διαφορές ως προς τις θέσεις της νομισματικής πολιτικής μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ και των αναδυόμενων οικονομιών μπορεί να διαρκέσουν αρκετά, ανάλογα με τις διαφορετικές θέσεις ή τις κερδοσκοπικές επιθέσεις στο συνάλλαγμα, όπως γίνεται τις τελευταίες ημέρες στο Ευρώ, όπου όπως αναφέραμε παραπάνω, η υποτίμηση μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των επιτοκίων παρά την οικονομική επιβράδυνση. Επιπλέον, η ίδια νομισματική πολιτική στη χρηματοοικονομική κρίση μπορεί να έχει ασύμμετρες επιδράσεις μεταξύ των διαφόρων οικονομιών (Christiano *et al.*, 2002). Ειδικότερα, ενώ μια μείωση των επιτοκίων μπορεί προκαλέσει αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης των ευέλικτων οικονομιών, που χαρακτηρίζονται από σημαντικές δυνατότητες υποκατάστασης μεταξύ των συντελεστών της παραγωγής και όχι σημαντικές φθίνουσες αποδόσεις, μπορεί να επιδεινώσει την ύφεση στις σχετικά άκαμπτες οικονομίες.

Η χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε τις αδυναμίες του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου και της πολιτικής και την ανάγκη να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα των οικονομιών. Οι αλλαγές στα συστήματα που θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση της ικανότητας των οικονομιών να προσαρμοστούν στα εξωγενή «σοκ». Εκτός από την κρατική παρέμβαση, τις ενισχύσεις του τραπεζικού συστήματος και την εφαρμογή των προσωρινών μέτρων (κινήτρων), θα μπορούσε να φανεί χρήσιμη η υλοποίηση ή η

ενίσχυση ενός πλαισίου αντικυκλικής διακριτικής δημοσιονομικής πολιτικής με στόχο την επίτευξη μιας σταθερής διάρθρωσης ή μιας μακροπρόθεσμης ισορροπίας του προϋπολογισμού που να επιτρέπει τα αντικυκλικά δημοσιονομικά ελλείμματα. Τέλος, ο ρόλος των τιμών των περιουσιακών στοιχείων στη νομισματική απόφαση είναι ακόμη υπό συζήτηση. Από τη μια πλευρά, υποστηρίζεται ότι η πολιτική των επιτοκίων δεν πρέπει να αντιδρά στις τιμές περιουσιακών στοιχείων και πιστωτικής επέκτασης πέρα και πάνω από τις υπολογιζόμενες επιπτώσεις τους για τον πληθωρισμό και την πραγματική και οικονομική σταθερότητα. Πράγματι, είναι δύσκολο να εκτιμηθεί σε ποιο επίπεδο τα επιτόκια θα πρέπει να οριστούν προκειμένου για τη διόρθωση μιας πιθανή ανισορροπίας στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων. Από την άλλη πλευρά, τα υποδείγματα των τιμών των περιουσιακών στοιχείων υπάρχουν και δεν πρέπει να είναι δύσκολη η χρήση τους. Επιπλέον, η αύξηση των επιτοκίων σε πρώιμο στάδιο, όταν οι τιμές των περιουσιακών στοιχείων έχουν αρχίσει να επιταχύνουν και η επέκταση της πίστωσης έχει γίνει πάρα πολύ μεγάλη, η κεντρική τράπεζα μπορεί να επιτύχει κάπως χαμηλότερο πληθωρισμό από ότι είναι επιθυμητό, σε σύντομο χρονικό διάστημα. Επίσης η αυστηρότερη νομισματική πολιτική θα μπορούσε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει μια υπεραισιόδοξη τιμή των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων.

5. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζουμε την εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους της Ελληνικής οικονομίας. Επιπλέον αναλύουμε τα μέτρα που λαμβάνονται από την κυβέρνηση για την αντιμετώπιση και τη μείωσή τους, καθώς και τις βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες επιπτώσεις αυτών των μέτρων στην Ελληνική οικονομία και κοινωνία.

5.1 Εξέλιξη του Δημοσιονομικού Ελλείμματος και του Δημόσιου Χρέους

Το δημόσιο έλλειμμα- πλεόνασμα ορίζεται ως ο καθαρός δανεισμός -παροχή δανείων αντίστοιχα της γενικής κυβέρνησης. Το δημόσιο χρέος είναι η ονομαστική αξία όλων των υφιστάμενων ακαθάριστων υποχρεώσεων του τομέα της γενικής κυβέρνησης, στο τέλος του έτους, εξαιρουμένων των υποχρεώσεων των οποίων τα αντίστοιχα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού βρίσκονται στην κατοχή του τομέα της γενικής κυβέρνησης. Συγκεκριμένα το δημόσιο χρέος αποτελείται από τις υποχρεώσεις της γενικής κυβέρνησης στις ακόλουθες κατηγορίες: νομισματική κυκλοφορία και καταθέσεις (F20 και F30), βραχυπρόθεσμοι τίτλοι (F40), ομολογίες (F50), λοιπά βραχυπρόθεσμα δάνεια (F79), καθώς και μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια (F89), σύμφωνα με τους ορισμούς του ΕΣΟΛ (Επίσημη Εφημερίδα L 290, 2000).

Τα ελλείμματα και πλεονάσματα του δημόσιου τομέα επηρεάζουν αντίστοιχα θετικά και αρνητικά τη συνολική ζήτηση, αλλά και οι μεταβολές της οικονομικής δραστηριότητας επηρεάζουν επίσης το μέγεθος των δημοσίων ελλειμμάτων. Επομένως τα δημόσια ελλείμματα τείνουν να αυξάνονται σε περιόδους οικονομικής στασιμότητας και ύφεσης, ενώ τείνουν να περιορίζονται σε περιόδους άνθησης της οικονομικής δραστηριότητας. Άρα τα δημόσια ελλείμματα δεν είναι ανεξάρτητα από τις φάσεις του οικονομικού κύκλου, αφού εξαρτώνται σε κάποιο βαθμό, από το επίπεδο και την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας (Βαβούρας, 1998; Gillis *et al.*, 2002β). Η δυναμική του δημοσίου χρέους επηρεάζεται από παράγοντες οι οποίοι βρίσκονται στον άμεσο έλεγχο των ασκούντων οικονομικής πολιτικής όπως είναι οι ιδιωτικοποιήσεις και

η δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων. Υπάρχουν όμως και παράγοντες όπως ο ρυθμός ανάπτυξης, οι μεταβολές των επιτοκίων, του πληθωρισμού και των συναλλαγματικών ισοτιμιών οι οποίοι δεν βρίσκονται στον άμεσο έλεγχο των ασκούντων οικονομικής πολιτικής αλλά επηρεάζουν την δυναμική του δημοσίου χρέους. Η ύπαρξη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, της οποίας τα κύρια χαρακτηριστικά είναι ο μεγάλος βαθμός ανεξαρτησίας της και η επιδίωξη της σταθεροποίησης των τιμών, έχει ως αποτέλεσμα ο πληθωρισμός να μην μπορεί να συνεισφέρει πλέον στη μείωση του ποσοστού του δημοσίου χρέους

Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Οικονομική Νομισματική Ένωση (Ο.Ν.Ε.) της πρόσφερε συναλλαγματική σταθερότητα, πτώση επιτοκίων και ταχεία πιστωτική επέκταση που προήλθε από την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η τελευταία δεκαετία υπήρξε για την Ελλάδα μια περίοδος ισχυρής οικονομικής ανάπτυξης, δεδομένου ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης ήταν 4% σε σχέση με το μέσο όρο της Ευρωζώνης που πλησίαζε το 2,1% (European Commission, 2010). Για την Ελλάδα αυτή την κρίσιμη περίοδο που διανύει τώρα, από το 2010 δηλαδή και έπειτα, ο έλεγχος και η συγκράτηση των δημοσίων δαπανών είναι καθοριστικής σημασίας. Η συνεχής αύξηση των δημοσίων δαπανών, σε συνδυασμό με την εκτεταμένη φοροδιαφυγή, προκάλεσε σημαντικά δημοσιονομικά ελλείμματα, τα οποία οδήγησαν σε ταχύτατη συσσώρευση του δημοσίου χρέους.

Στον πίνακα 5.1 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του δημοσίου και του ιδιωτικού χρέους, της καθαρής αποταμίευσης, καθώς και το έλλειμμα-πλεόνασμα εκφρασμένα ως ποσοστά του Α.Εγχ.Π. Παρατηρούμε ότι το έλλειμμα που ήταν -3,7% του Α.Εγχ.Π. το 2000 αυξήθηκε σε -7,5% το 2004, ενώ υπήρξε μείωση του ελλείματος στο -3,6% το 2006 ένα χρόνο πριν την παγκόσμια οικονομική κρίση. Μετά από αυτή την περίοδο όμως το έλλειμμα άρχισε να αυξάνεται ξανά, κυρίως λόγω της αύξησης των δημόσιων δαπανών κατά τη διάρκεια της κρίσης όπως θα δούμε παρακάτω, με την ανεξέλεγκτη αύξηση του ελλείματος αγγίζοντας πλέον το -13,6% το 2009. Από την άλλη πλευρά το δημόσιο χρέος της γενικής κυβέρνησης, ενώ ήταν αρκετά υψηλό το 2000 που πλησίαζε το 103,2% του Α.Εγχ.Π. μειώθηκε στο 94,8% το 2007. Με το ξέσπασμα όμως της οικονομικής κρίσης και λόγω της υστέρησης που υπάρχει στις δημόσιες δαπάνες και έσοδα τα έτη 2008 και 2009 σημειώθηκε και πάλι αύξηση του δημόσιου χρέους σε 97,6% και 113,4% του Α.Εγχ.Π. αντίστοιχα. Επίσης, όπως αναλύσαμε και στο

προηγούμενο κεφάλαιο, η καθαρή αποταμίευση, για τη χρονική περίοδο 2000-2009 που εξετάζουμε, ήταν θετική μόνο σε δύο έτη, το 2001 και το 2004 και ταυτόχρονα πολύ χαμηλή, που αντιστοιχεί στο 0,2% και στο 1,4% του Α.Εγχ.Π. αντίστοιχα. Έπειτα, ενώ τα έτη 2005 και 2006 η καθαρή αποταμίευση ήταν αρνητική και χαμηλή στο -0,6% του Α.Εγχ.Π., αυξήθηκε δραματικά στο -5,1% και στο -8,1% του Α.Εγχ.Π. το 2008 και 2009 αντίστοιχα (Υπουργείο Οικονομικών, 2009; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1 Εξέλιξη του δημοσίου και του ιδιωτικού χρέους και καθαρή αποταμίευση/καθαρός δανεισμός της ελληνικής οικονομίας (% του ΑΕΠ)

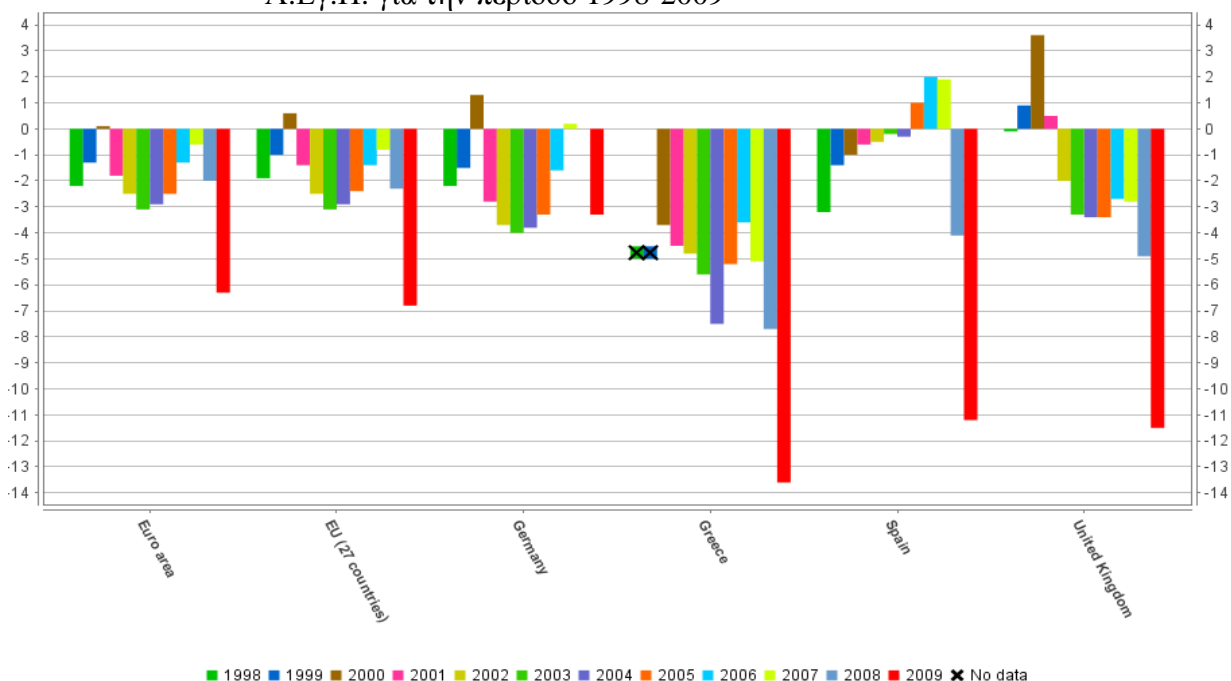
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Έλλειμμα (-)/ Πλεόνασμα (+) ως % του ΑΕΠ	-3,7	-4,5	-4,7	-5,7	-7,5	-5,1	-3,6	-5,1	-7,7	-13,6
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ	103,2	103,6	100,6	97,9	98,6	98,8	95,9	94,8	97,6	115,1
Χρέος Εγχώριων Επιχειρήσεων	31,1	34,3	35,1	37,1	38,4	41,0	43,9	48,8	54,5	
Χρέος Εγχώριων Νοικοκυριών	12,5	16,3	20,1	23,5	28,3	34,9	40,3	45,6	48,2	
Καθαρή αποταμίευση	-0,1	0,2	0,0	0,0	1,4	-0,6	-0,6	-2,2	-5,1	-8,1
Καθαρός δανεισμός της Οικονομίας	9,6	10,2	11,7	11,0	8,9	9,3	9,1	12,1	11,0	12,5

Πηγή: 1. Ε.Σ.Υ.Ε., 2. Τράπεζα της Ελλάδος, 3. EUROSTAT

Στο διάγραμμα 5.1 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος και πλεονάσματος στην Ελλάδα, στην Γερμανία, στην Ισπανία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και τις χώρες της Ε.Ε. των 27 και της Ευρωζώνης για την περίοδο 1998-2009. Παρατηρούμε ότι η Ελλάδα παρουσιάζει δημοσιονομική ελλείμματα από το 2000 μέχρι και το 2009 και μάλιστα συμμετέχει με τα υψηλότερα ποσοστά στο Α.Εγ.Π. από όλες τις χώρες της Ευρωζώνης και της Ε.Ε. των 27 κρατών-μελών. Επιπλέον παρατηρούμε ότι ανεξαιρέτως σε όλες τις χώρες που παρουσιάζουμε στο διάγραμμα 5.1, καθώς και στο μέσο όρο της Ε.Ε. των 27 και των χωρών της Ευρωζώνης, σημειώνεται μια σημαντική αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος ως ποσοστό του Α.Εγ.Π. καταδεικνύοντας τις σοβαρότατες συνέπειες της οικονομικής κρίσης στις οικονομίες

αυτών των χωρών. Επίσης ακόμα και στην περίπτωση της Ισπανίας, η οποία εμφάνιζε δημοσιονομικά πλεονάσματα κατά τα έτη 2006-2007, παρουσίασε σημαντικά δημοσιονομικά ελλείμματα τα έτη 2008-2009. Πρέπει να σημειωθεί ότι πέρα από την Ελλάδα, σημαντικά ελλείμματα παρουσιάζουν και οι χώρες της Ισπανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και της Ιταλίας και της Γαλλίας (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1 Δημοσιονομικό έλλειμμα (-) και πλεόνασμα (+) ως ποσοστό του Α.Εγ.Π. για την περίοδο 1998-2009

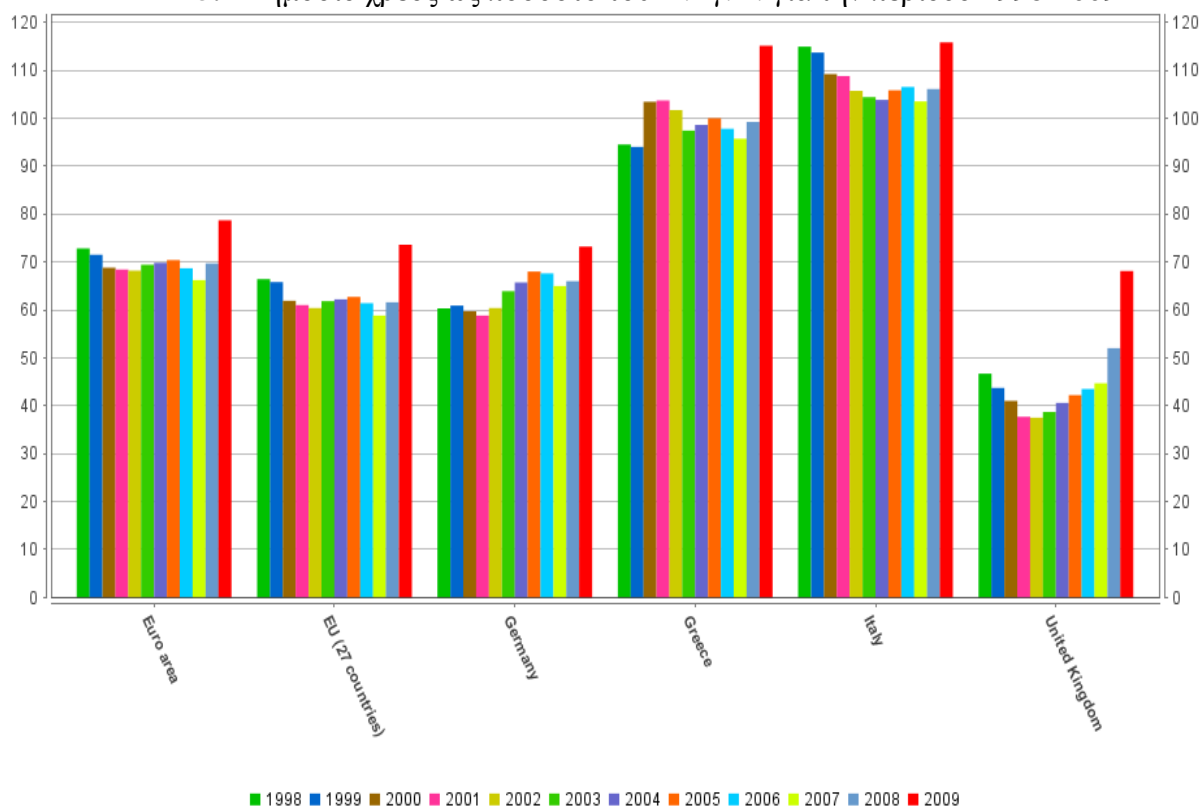

Πηγή: EUROSTAT

Στο διάγραμμα 5.2 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα, στην Γερμανία, στην Ιταλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και τις χώρες της Ε.Ε. των 27 και της Ευρωζώνης για την περίοδο 1998-2009. Και σε αυτή την περίπτωση παρατηρούμε ότι η Ελλάδα και η Ιταλία είναι οι χώρες που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο δημόσιο χρέος στην περιοχή της Ε.Ε. των 27 και των χωρών της Ευρωζώνης και ως ποσοστό του Α.Εγ.Π. είναι πολύ μεγαλύτερα από το μέσο όρο. Επιπλέον, όπως και στην περίπτωση του δημοσιονομικού ελλείμματος που εξετάσαμε παραπάνω, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια σημαντική αύξηση του δημοσίου χρέους στις γεωγραφικές περιοχές που παρουσιάζουμε στο διάγραμμα 5.2.

Η πιο επιζήμια ίσως αρνητική επίπτωση στην ανάπτυξη της οικονομίας, ως συνέπεια των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, είναι η διόγκωση του συνολικού εσωτερικού και εξωτερικού χρέους της χώρας. Η σημαντική αύξηση του δημοσίου χρέους είναι επακόλουθο της προσπάθειας της κυβέρνησης να χρηματοδοτήσει το έλλειμμα προσφεύγοντας σε εσωτερικό και εξωτερικό δανεισμό. Επιπλέον, η χρήση νομισματικής πολιτικής, ως μέσο χρηματοδότησης των ελλειμμάτων, έχει ως αποτέλεσμα την τροφοδότηση πληθωριστικών πιέσεων. Η αύξηση του πληθωρισμού πιθανόν να οδηγήσει σε αύξηση των επιτοκίων και σε χαμηλότερα επίπεδα επενδύσεων, αποδυναμώνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, εκτοπίζοντας τα ελληνικά προϊόντα από τα ξένα στην εγχώρια και διεθνή αγορά, ενώ επιβαρύνει με άδικο τρόπο τις επερχόμενες γενεές.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2 Δημόσιο χρέος ως ποσοστό του Α.Εγ.Π. για την περίοδο 1998-2009

Πηγή: EUROSTAT

Δύο είναι οι κύριες πηγές χρηματοδότησης στις οποίες προσφεύγουν οι κυβερνήσεις για την εξυπηρέτηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Η πρώτη μέθοδος χρηματοδότησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων είναι η φορολογία, η οποία

αποτελεί συνήθως ένα αναγκαστικό μέσο μετάθεσης πόρων από τον ιδιωτικό στο δημόσιο τομέα. Ο δημόσιος δανεισμός αποτελεί την δεύτερη πηγή χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών. Όπως με την φορολογία έτσι και με τον δημόσιο δανεισμό, έχουμε μετάθεση πόρων από τον ιδιωτικό στο δημόσιο τομέα, προκειμένου να γίνει δυνατή η κάλυψη των δαπανών. Η βασική τους διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι ο δανεισμός αποτελεί εκούσια μεταβίβαση πόρων από τους ιδιώτες στο δημόσιο. Περαιτέρω, ο δημόσιος δανεισμός μπορεί να προέρχεται είτε από πηγές του εσωτερικού είτε από πηγές του εξωτερικού.

Συγκεκριμένα το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος διευρύνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια και το 2008 έφθασε στο 14,6% του Α.Εγχ.Π., ενώ το 2009 υποχώρησε προσωρινά στο 11,2%, αποκλειστικά λόγω της ύφεσης και της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, αφού οι εισαγωγές μειώθηκαν περισσότερο από τις εξαγωγές, λόγω της μείωσης της ζήτησης και της τελικής καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

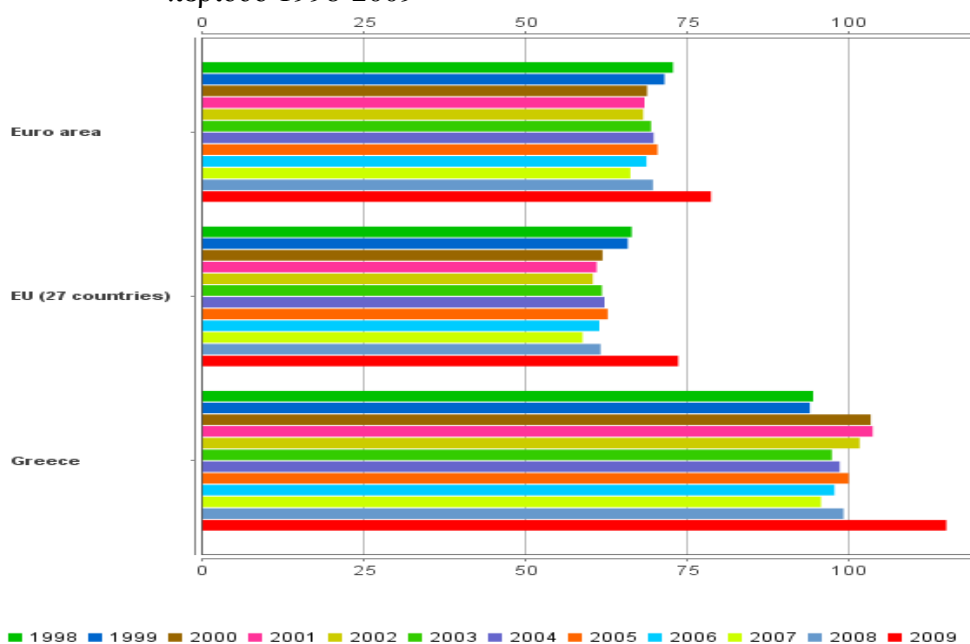
Ταυτόχρονα, πολύ μεγάλο είναι και το συνολικό ακαθάριστο εξωτερικό χρέος, του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, το οποίο από 151,6% του Α.Εγχ.Π. στο τέλος του 2008 αυξήθηκε στο 171,0% του Α.Εγχ.Π. το Σεπτέμβριο του 2009. Το ακαθάριστο εξωτερικό χρέος του τομέα της γενικής κυβέρνησης είναι περίπου το 55% του συνολικού εξωτερικού χρέους και το Σεπτέμβριο του 2009 ήταν ίσο με το 94,2% του ετήσιου Α.Εγχ.Π. Στο διάγραμμα 5.3 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του ακαθάριστου δημόσιου χρέους της Ελλάδας, καθώς και της Ε.Ε. των 27 και της Ευρωζώνης, ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για την περίοδο 1998-2009. Παρατηρούμε πως το ακαθάριστο δημόσιο χρέος της Ελλάδος υπερβαίνει το αντίστοιχο μέσο όρο των δημοσίων χρεών των χωρών της Ε.Ε. 27 και τις Ευρωζώνης., τα οποία είναι περίπου 78% και 72% του Α.Εγχ.Π. (Υπουργείο Οικονομικών, 2009; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

Η πτώση της συνολικής εγχώριας ζήτησης και της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα αλλά και σειρά εξωγενών παραγόντων, όπως οι χαμηλές τιμές του αργού πετρελαίου στις διεθνείς αγορές και οι περιορισμένες καθαρές εισαγωγές πλοίων, είχαν αποτέλεσμα τη μεγάλη μείωση των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές αγαθών. Ο περιορισμός του εμπορικού ελλείμματος και, δευτερευόντως, του ελλείμματος του ισοζυγίου των εισοδημάτων συνέβαλε στη σημαντική μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, παρά τη μεγάλη υποχώρηση των πλεονασμάτων

των ισοζυγίων των υπηρεσιών και των τρεχουσών μεταβιβάσεων. Οι εξελίξεις αυτές αποτελούν συγκυριακό φαινόμενο, δεδομένου ότι οι δομικές αδυναμίες της οικονομίας οι οποίες τροφοδοτούν το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών παραμένουν (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αντανακλά την υστέρηση της εθνικής αποταμίευσης έναντι της εγχώριας επενδυτικής δαπάνης, η οποία ισοδυναμεί με την υστέρηση της συνολικής εγχώριας παραγωγής έναντι της συνολικής ζήτησης και δαπάνης. Η τελευταία οφείλεται στις μεγάλες και επί σειρά ετών σωρευμένες απώλειες διεθνούς ανταγωνιστικότητας (European Commission, 2010; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β). Οι επακόλουθες μεγάλες απώλειες ανταγωνιστικότητας τιμών επέτειναν τα προβλήματα που οφείλονται στις δομικές αδυναμίες της παραγωγής και συνέβαλαν καθοριστικά στο να παραμείνει χαμηλό το επίπεδο της «διαρθρωτικής» ανταγωνιστικότητας και αντίστοιχα περιορισμένη η δυνατότητα της εγχώριας παραγωγής να ανταποκρίνεται με επάρκεια και ευελιξία στη σύνθεση και στις μεταβολές της εξωτερικής αλλά και της εγχώριας ζήτησης (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.3 Ακαθάριστο δημόσιο χρέος ως ποσοστό του Α.Εγ.Π. για την περίοδο 1998-2009

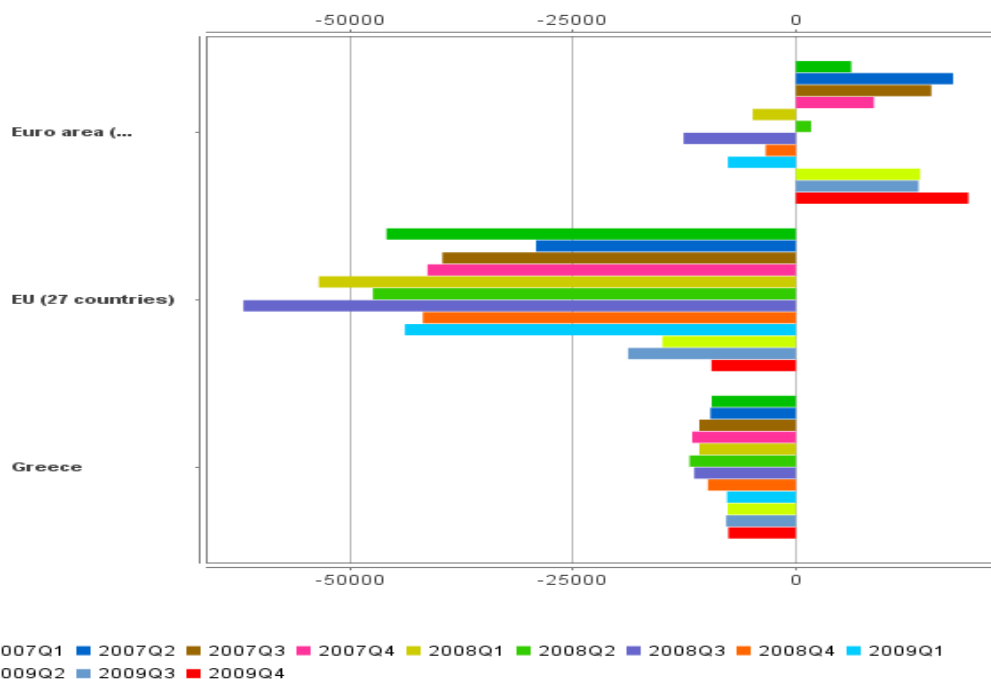

Πηγή: EUROSTAT

Η υστέρηση της εθνικής αποταμίευσης έναντι των εγχώριων επενδύσεων την τελευταία δεκαετία οφείλεται στην ταυτόχρονη ταχεία αύξηση τόσο της κατανάλωσης όσο και των επενδύσεων, που ήταν αποτέλεσμα της μεγάλης μείωσης των επιτοκίων λόγω της ένταξης της Ελλάδας στην Ο.Ν.Ε., όπως αναφέραμε προηγουμένως, της σχετικά υψηλής πιστωτικής επέκτασης, της βελτίωσης των προσδοκίων των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων και, βεβαίως, των μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Οι απώλειες ανταγωνιστικότητας οφείλονται κυρίως στις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, όπως είναι τα στοιχεία δυσκαμψίας στις αγορές προϊόντων και εργασίας, η δημοσιονομική χαλαρότητα και σπατάλη σε μια περίοδο που η ταχεία ανάπτυξη επέτρεπε και επέβαλλε θαρραλέα δημοσιονομική προσαρμογή και ένας μεγάλος, αναποτελεσματικός και συνεχώς διευρυνόμενος δημόσιος τομέας (European Commission, 2010; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α; 2010β). Συγκεκριμένα η περίοδος 1996-1999 χαρακτηρίζεται από μια προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής για την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, αλλά και από την παράλληλη μείωση της αποταμίευσης του ιδιωτικού τομέα, εξαιτίας της απελευθέρωσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η επόμενη περίοδος, 2000-2004, χαρακτηρίζεται από έντονη επενδυτική δραστηριότητα, ειδικά σε υποδομές, λόγω της προετοιμασίας της Ελλάδας για τους Ολυμπιακούς αγώνες της Αθήνας το 2004. Στα έτη 2005-2006 έγινε μια προσπάθεια εφαρμογής περιοριστικής δημοσιονομικής προσαρμογής, η οποία όμως ανατράπηκε τα επόμενα τρία χρόνια εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης (European Commission, 2010; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

Η σημαντική μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 13,3 δισεκατομμύρια ευρώ το 2009 προήλθε από τη μείωση του εμπορικού ελλείμματος πλην των καυσίμων και πλοίων κατά 7,4 δισεκατομμυρίων ευρώ, των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 4,6 δισεκατομμύρια ευρώ και των καθαρών πληρωμών για αγορές πλοίων κατά 1,3 δισεκατομμύρια ευρώ. Όσον αφορά το εμπορικό ισοζύγιο εκτός πλοίων και καυσίμων, οι πληρωμές για εισαγωγές μειώθηκαν κατά 9,9 δισεκατομμύρια ευρώ ή 24,0%,46 δηλαδή πολύ περισσότερο από ότι οι εισπράξεις από εξαγωγές, οι οποίες μειώθηκαν κατά 2,5 δισεκατομμύρια ευρώ ή κατά 17,8% (Υπουργείο Οικονομικών, 2009; European Commission, 2010; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.4 Ισοζύγιο προϊόντων σε εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2007-2009

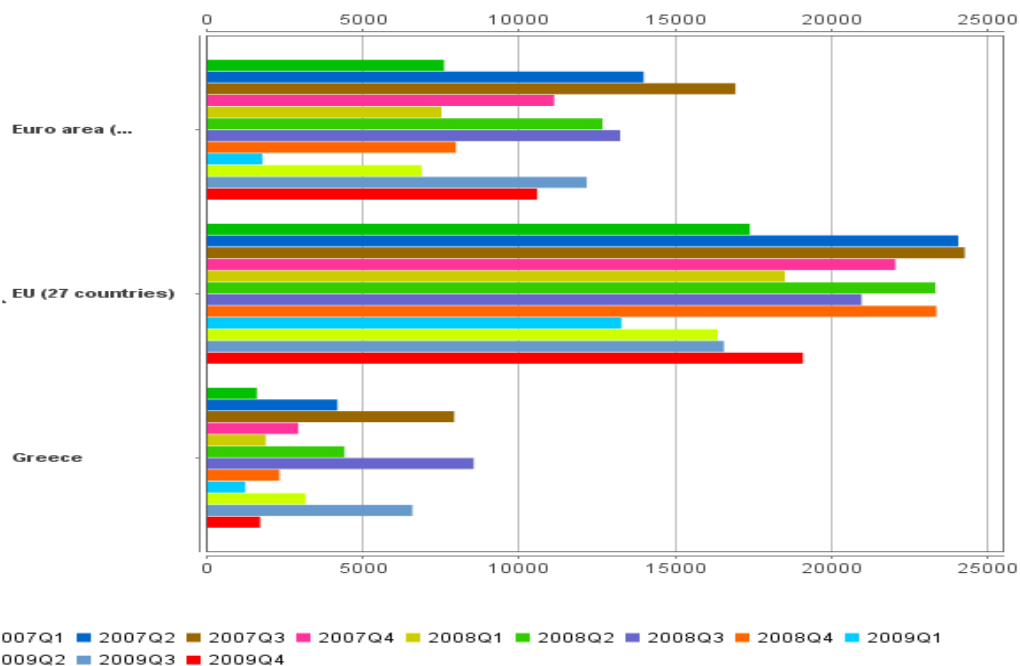

Πηγή: EUROSTAT

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών συρρικνώθηκε κατά 4,6 δισεκατομμύρια ευρώ το 2009, λόγω της μείωσης των καθαρών εισπράξεων κυρίως από υπηρεσίες μεταφορών και δευτερευόντως από ταξιδιωτικές υπηρεσίες (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β). Στα διαγράμματα 5.4 και 5.5 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του ισοζυγίου προϊόντων και υπηρεσιών αντίστοιχα, στην Ελλάδα, στην Ε.Ε. 27 και στην Ευρωζώνη για την περίοδο 2007-2009 σε τριμηνιαία δεδομένα.

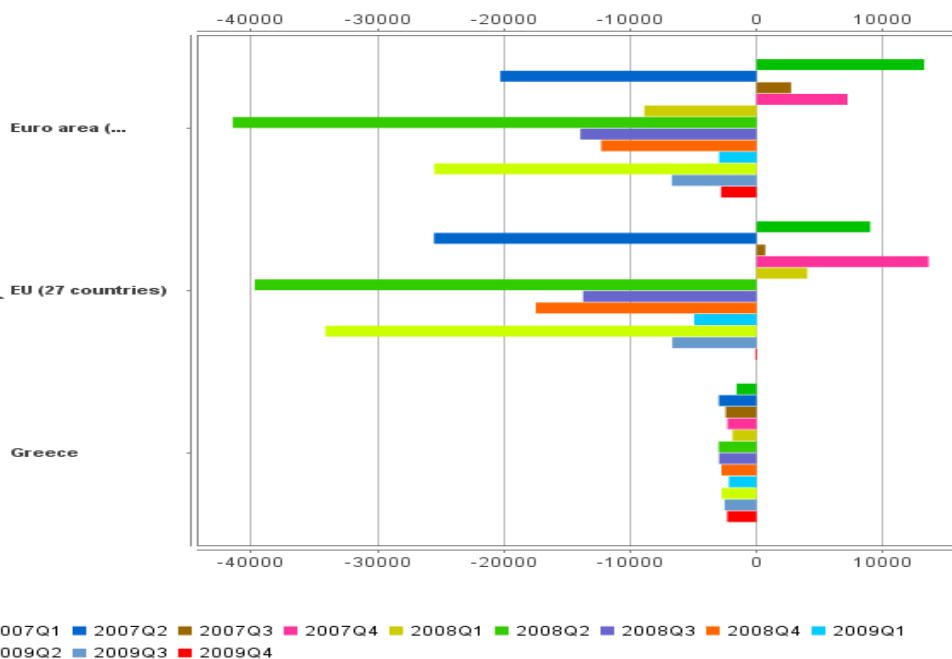
Το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων στο 2009 περιορίστηκε κατά 840 εκατομμύρια ευρώ, αντανakλώντας τη μείωση των καθαρών πληρωμών για τόκους, μερίσματα και κέρδη. Ωστόσο, οι καθαρές πληρωμές για τόκους επί των ομολόγων και των εντόκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου σημείωσαν αύξηση που οφείλεται στην άνοδο κατά 16,9% του ακαθάριστου χρέους της γενικής κυβέρνησης (Υπουργείο Οικονομικών, 2009; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β). Στο διάγραμμα 5.6 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του ισοζυγίου εισοδημάτων σε εκατομμύρια ευρώ στην Ελλάδα, στην Ε.Ε. των 27 και στην Ευρωζώνη σε τριμηνιαία δεδομένα για την περίοδο 2007-2009.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.5 Ισοζύγιο υπηρεσιών σε εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2007-2009

Πηγή: EUROSTAT

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.6 Ισοζύγιο εισοδημάτων σε εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2007-2009

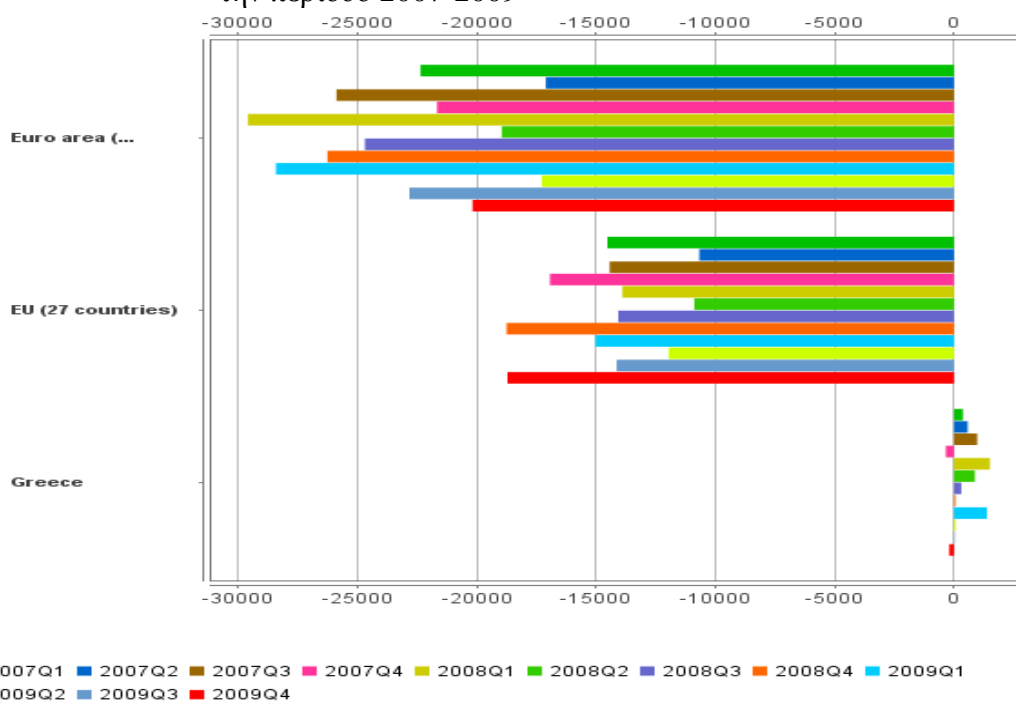

Πηγή: EUROSTAT

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων περιορίστηκε κατά 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ, κυρίως λόγω της μείωσης των μεταβιβάσεων από την Ε.Ε. προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης και δευτερευόντως λόγω της μείωσης των εισπράξεων των λοιπών τομέων (Υπουργείο Οικονομικών, 2009; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β). Στο διάγραμμα 5.7 παρουσιάζεται η εξέλιξη του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων για την περίοδο 2007-2009.

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων μειώθηκε σε 2,0 δισεκατομμύρια ευρώ, από 4,1 δισεκατομμύρια ευρώ που ήταν το 2008. Το σύνολο των χρηματοοικονομικών επενδύσεων παρουσίασε καθαρή εισροή 24,2 δισεκατομμυρίων ευρώ το 2009, έναντι 29,9 δισεκατομμυρίων ευρώ το 2008 (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.7 Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων σε εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2007-2009

Πηγή: EUROSTAT

Η αδυναμία της κυβέρνησης, όσον αφορά την πάταξη της φοροδιαφυγής και της διεύρυνσης της φορολογικής βάσης, αποτελεί επίσης έναν καθοριστικό παράγοντα της αύξησης των ελλειμμάτων, καθώς επίσης και το πρόβλημα της κοινωνικής ασφάλισης και συγκεκριμένα η διεύρυνση των ελλειμμάτων των Οργανισμών Κοινωνικής

Ασφάλισης και Πρόνοιας αποτελούν το αγκάθι της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης για την μείωση των ελλειμμάτων Επιπλέον, η αύξηση των ανελαστικών δαπανών για μισθούς, συντάξεις κ.α., στο σύνολο των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αίτια της αδυναμίας της κυβέρνησης να ελέγξει τη συνεχή ανοδική τάση των ελλειμμάτων.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι το δημόσιο χρέος και το δημοσιονομικό έλλειμμα αποτελούν ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Η εξέλιξή τους προσδιορίζει και επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την πορεία των δημοσιονομικών και των μακροοικονομικών μεταβλητών, καθώς επίσης προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό τη δημοσιονομική πολιτική. Επομένως η ύπαρξη μεγάλου χρέους σε σχέση με το Α.Εγχ.Π. οδηγεί σε αύξηση της φορολογίας και σε περικοπές επιδομάτων και μισθών που με τη σειρά τους προκαλούν στρεβλώσεις στην οικονομία με αποτέλεσμα τη δημιουργία αντικινήτρων στην οικονομία.

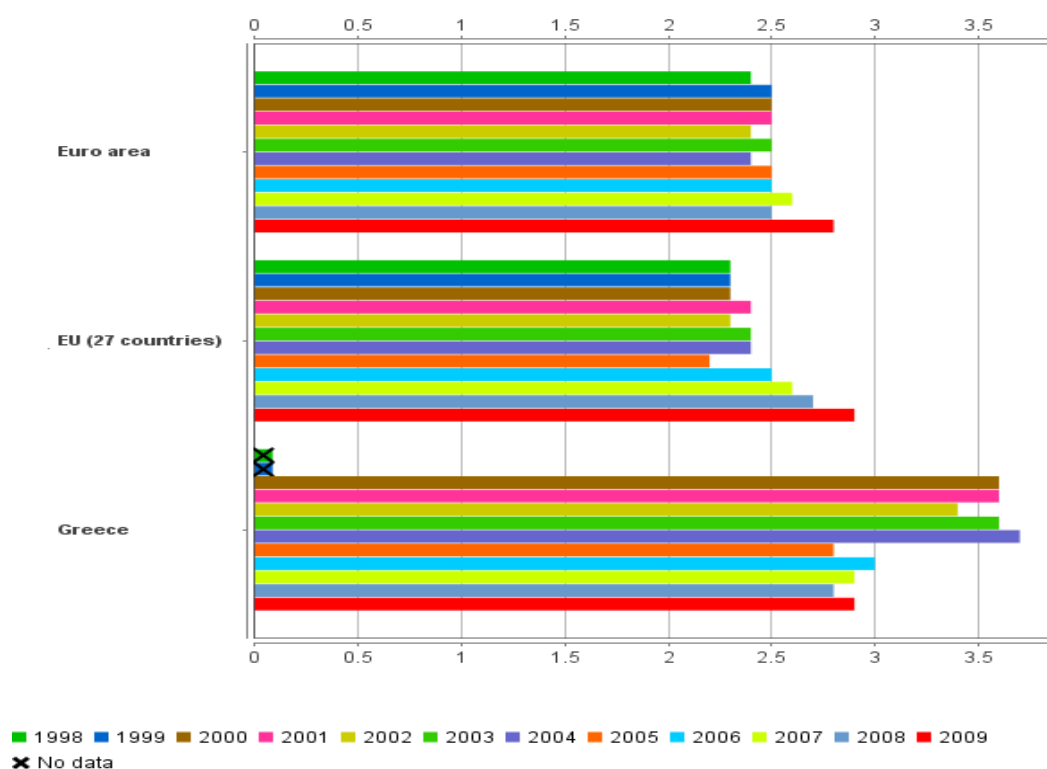
Το 2009 και άλλες χώρες παρουσίασαν υψηλά ελλείμματα ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π., λόγω της οικονομικής κρίσης, όπως οι Η.Π.Α. με 12,5%, το Ηνωμένο Βασίλειο με 12,6%, η Ιρλανδία με 11,3% και η Ισπανία με 11,2% μεταξύ άλλων χωρών, αλλά η περίπτωση της Ελλάδας διαφέρει στο ότι συνδέεται με προβλήματα που απορρέουν από τις διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας. Παράλληλα το υψηλό δημόσιο χρέος που άγγιξε το 113,4% του Α.Εγχ.Π., που αναμένεται να συνεχίσει να αυξάνεται μέχρι και το 2011 και οι μακροπρόθεσμες προοπτικές επιβάρυνσης των δημόσιων δαπανών λόγω της γήρανσης του πληθυσμού αναμένεται να αυξηθούν από 11,7% του Α.Εγχ.Π. σε 24,0% το 2050. Συγκεκριμένα το χρέος της γενικής κυβέρνησης του έτους 2010 προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί στα 294.950 εκατ. ευρώ ή 120,8% του ΑΕΠ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 7,4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ έναντι του 2009 (European Commission, 2010; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β). Όλα αυτά καταδεικνύουν το τεράστιο μέγεθος της πολυετούς δημοσιονομικής προσπάθειας και προσαρμογής που θα απαιτηθεί να εφαρμοστεί

Επιπλέον, κατά το 2008 παρατηρήθηκε μια χαλάρωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού η οποία επιτάθηκε και το 2009. Επιπρόσθετα, ορισμένα από τα μέτρα που ελήφθησαν κατά το 2009 οδήγησαν σε αύξηση των δαπανών με αποτέλεσμα την περαιτέρω αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος. Η διεύρυνση του ελλείμματος του εντοπίζεται κυρίως στον Τακτικό Προϋπολογισμό που οφείλεται στη μεγάλη υστέρηση

των εσόδων αλλά και στη σημαντική υπέρβαση των δαπανών σε σχέση με τους εξαιρετικά φιλόδοξους στόχους του προϋπολογισμού του 2009, καθώς επίσης οφείλεται και στον Προϋπολογισμό Δημόσιων Επενδύσεων, καθώς οι εισπράξεις από τα διαρθρωτικά Ταμεία της Ε.Ε. υπολήφθηκαν σημαντικά τόσο έναντι της πρόβλεψης του προϋπολογισμού όσο και έναντι των εισπράξεων του 2008, ενώ και οι δαπάνες υπερέβησαν την πρόβλεψη του προϋπολογισμού (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010). Ενδεικτικά στο διάγραμμα 5.8 παρουσιάζουμε την εξέλιξη των δημόσιων επενδύσεων της Ελλάδος, της Ε.Ε. 27 και της Ευρωζώνης ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για την περίοδο 1998-2009. Είναι αξιοσημείωτο να αναφερθεί ότι οι δημόσιες επενδύσεις στην Ελλάδα υπερβαίνουν σε όλη την χρονική περίοδο που εξετάζουμε το μέσο όρο των δημόσιων επενδύσεων των χωρών της Ευρωζώνης, αλλά και των χωρών της Ε.Ε. 27 με εξαίρεση το 2009. Επιπλέον παρατηρούμε ότι οι δημόσιες επενδύσεις αυξήθηκαν σημαντικά την περίοδο 2000-2004, ακριβώς την περίοδο που αναλύσαμε προηγουμένως που χαρακτηρίζονταν από έντονη επενδυτική δραστηριότητα, κυρίως λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Αντίθετα οι δημόσιες επενδύσεις στην Ελλάδα παρουσίασαν μεγάλη πτώση από το 2005 και έπειτα μέχρι και το 2009.

Τα δημοσιονομικά ελλείμματα αποτελούσαν πάντοτε το κεντρικό ενδιαφέρον των κυβερνήσεων, αφού αποτελούν δείκτη αξιολόγησης της κατάστασης της οικονομίας σε εθνικό επίπεδο. Όταν μια κυβέρνηση αδυνατεί να καλύψει τις δαπάνες της μέσω της φορολογίας, τότε καταφεύγει στο δανεισμό για να καλύψει το έλλειμμα. Ο συνεχής δανεισμός σε συνδυασμό με τα υψηλά ελλείμματα οδήγησε την Ελληνική οικονομία σε συσσώρευση χρέους. Η συσσώρευση χρέους υποχρεώνει τις οικονομίες σε μια επιτακτική ανάγκη για δημοσιονομική πειθαρχία και έλεγχο του ελλείμματος. Για το σκοπό αυτό, στην οικονομική πολιτική χρησιμοποιείται συχνά ο όρος της «διατηρησιμότητας» τον οποίο θα εξετάσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.8 Δημόσιες επενδύσεις ως ποσοστό του Α.Εγ.Π. για την περίοδο 1998-2009

Πηγή: EUROSTAT

Οι μελέτες κατατείνουν στο συμπέρασμα ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών δεν είναι διατηρήσιμο, διότι δεν οφείλεται σε προσωρινής επενέργειας παράγοντες, καθώς και ότι τα προβλήματα σε επίπεδο θεσμών, όπως η διαφθορά, η ποιότητα του νομοθετικού πλαισίου και ιδίως η πολυνομία, οι αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος και η ανεπάρκεια των υποδομών μεταξύ άλλων επηρεάζουν αρνητικά την παραγωγικότητα της οικονομίας. Τα επόμενα έτη, το ενδεχόμενο να παραμείνει χαμηλή η ανταγωνιστικότητα τιμών και κόστους των ελληνικών προϊόντων, καθώς και η τυχόν άνοδος της τιμής του πετρελαίου και των πρώτων υλών στις διεθνείς αγορές, είναι δυνατόν να προκαλέσουν νέα αύξηση του εμπορικού ελλείμματος. Βεβαίως, για το 2010 προβλέπεται αισθητή επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα, ενώ αναμένεται ότι οι εισαγωγές θα συνεχίσουν να μειώνονται, αν και λιγότερο από ότι το 2009 (European Commission, 2010; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

Όσον αφορά το ισοζύγιο υπηρεσιών, λόγω της ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας είναι εύλογο να αναμένεται αύξηση των καθαρών εισπράξεων από τη ναυτιλία, ενώ εκτιμάται ότι θα υπάρξει σταθεροποίηση των εισπράξεων από τον τουρισμό. Όσον αφορά το ισοζύγιο εισοδημάτων, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η αύξηση του κόστους του εξωτερικού δανεισμού κατά τους τελευταίους μήνες, καθώς και η προοπτική ανόδου των επιτοκίων διεθνώς, συνεπάγονται αύξηση των πληρωμών για τόκους κατά τα επόμενα έτη. Επομένως, με βάση τα σημερινά δεδομένα το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα συνεχίσει να διαμορφώνεται σε υψηλά επίπεδα. Στη μείωση του ελλείμματος είναι δυνατόν, μεταξύ άλλων, να συμβάλουν η εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής, στο βαθμό κατά τον οποίο θα οδηγήσει σε μείωση του κόστους δανεισμού του Ελληνικού Δημοσίου και κατά επέκταση των ελληνικών τραπεζών, επιχειρήσεων και νοικοκυριών, καθώς και η έναρξη αποτελεσματικής αντιμετώπισης των διαρθρωτικών αδυναμιών της οικονομίας.

Η διεθνής χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση ανέδειξε με τον πλέον έντονο τρόπο τις χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες και μακροοικονομικές ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας. Μεταξύ άλλων, η διεθνής κρίση επιτάχυνε και επέτεινε την επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών στην Ελλάδα, η οποία ουσιαστικά είχε αρχίσει από το δεύτερο εξάμηνο του 2007, δηλαδή πριν πλήξει την Ελλάδα η διεθνής κρίση. Το 2007 το έλλειμμα υπερέβη την τιμή αναφοράς της Συνθήκης του Μάαστριχτ που είναι το 3,0% του Α.Εγχ.Π. Το 2008 το έλλειμμα συνέχισε την ανοδική του πορεία και διαμορφώθηκε σε υψηλά επίπεδα στο 5,6% και μετά από αναθεώρηση στο 7,7% του Α.Εγχ.Π., ενώ και ο λόγος του χρέους προς το Α.Εγχ.Π. αυξήθηκε για πρώτη φορά μετά από οκτώ χρόνια πτωτικής πορείας. Λόγω των υψηλών ελλειμμάτων του 2007 και του 2008, τα οποία υπερέβησαν την τιμή αναφοράς της Συνθήκης, τον Απρίλιο του 2009 η Ελλάδα υπήχθη στη Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος. Έτσι, όταν στο τέλος του 2008 η διεθνής κρίση έπληξε και την ελληνική οικονομία, οι δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές ήταν ήδη αρνητικές. Παρά τη ραγδαία επιδείνωση των δημοσιονομικών μεγεθών, τα μέτρα που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια του 2009 ήταν ανεπαρκή σε σχέση με το μέγεθος του προβλήματος και δεν αποτελούσαν μέρος ολοκληρωμένου προγράμματος για την αντιμετώπιση της κρίσης, με αποτέλεσμα η τελευταία να εκδηλωθεί στην Ελλάδα κυρίως ως δημοσιονομική κρίση (Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

Η μεγάλη διεύρυνση της διαφοράς των αποδόσεων μεταξύ των ελληνικών και γερμανικών ομολόγων, που παρατηρήθηκε στο τέλος του 2008 και το πρώτο τρίμηνο του 2009, οφειλόταν βεβαίως στο γεγονός ότι την περίοδο εκείνη η διεθνής κρίση βρισκόταν στην κορύφωσή της, αλλά αντανακλούσε και την ανησυχία των αγορών για την επιδείνωση των δημοσιονομικών εξελίξεων, το πολύ υψηλό δημόσιο χρέος 99,2% στο τέλος του 2008, την αδυναμία περιορισμού των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και το εξαιρετικά μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που ήταν 14,6 % του Α.Εγχ.Π. στο τέλος του 2008. Κατά τη διάρκεια του 2009 η περαιτέρω επιδείνωση των δημοσιονομικών μεγεθών υπήρξε ραγδαία. Όμως, παρά την επιδείνωση των δημοσιονομικών μεγεθών, την πρωτοφανή διεύρυνση της διαφοράς αποδόσεων των ελληνικών έναντι των γερμανικών ομολόγων τους πρώτους μήνες του 2009 και την υπαγωγή της ελληνικής οικονομίας στη «Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος», δεν έγιναν οι απαραίτητες ενέργειες για την έγκαιρη αντιμετώπιση του προβλήματος ούτε προετοιμάστηκε το πρόγραμμα μέτρων που έπρεπε να υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή έως τις 27 Οκτωβρίου 2009 (European Commission, 2010; Τράπεζα της Ελλάδος, 2010α ; 2010β).

Για το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης σε ευρώ και για την περίοδο 2008-2009, τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου εξακολουθούσαν να αποτελούν τον κύριο όγκο του χρέους της κεντρικής κυβέρνησης φθάνοντας το 82,6% του συνόλου. Τα έντοκα γραμμάτια αποτελούνε μικρό ποσοστό το οποίο ανέρχεται σε 3,1%, ενώ τα κοινοπρακτικά και λοιπά ομολογιακά δάνεια ανέρχονται σε υψηλότερο ποσοστό που φτάνει το 12,1%. Το υπόλοιπο ποσοστό, 2,2%, αντιπροσωπεύει κυρίως δάνεια από την Τράπεζα της Ελλάδος (Υπουργείο Οικονομικών, 2009).

Από το τρίτο τρίμηνο του 2009 έχουν εμφανιστεί ενδείξεις σταδιακής ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας, αν και οι αβεβαιότητες εξακολουθούν να είναι μεγάλες. Η διάρκεια και η σταθερότητα της διαφαινόμενης ανάπτυξης δεν είναι δεδομένες παρά το γεγονός ότι η λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών επανέρχεται στην ομαλότητα και η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση εξασθενεί. Το 2010, σύμφωνα και με τις τελευταίες προβλέψεις των διεθνών οργανισμών, αναμένεται ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας. Αντίστοιχα προβλέπεται ότι η ελληνική οικονομία με κάποια χρονική υστέρηση θα ακολουθήσει τη σταδιακή, μέσα στο χρόνο, ανάκαμψη με την επαναφορά σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης προς το τέλος του έτους.

Στην εξέλιξη αυτή αναμένεται να συνεισφέρουν θετικά το πακέτο στήριξης της οικονομίας και η αύξηση του ΠΔΕ στο 4,2% του ΑΕΠ, η μείωση της ανασφάλειας που δημιούργησε η κρίση, η ομαλοποίηση της χρηματοδότησης νοικοκυριών και επιχειρήσεων από το τραπεζικό σύστημα και η επαναφορά σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης της ευρωπαϊκής οικονομίας. Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα διαθέσιμα στοιχεία, ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας προβλέπεται να παραμείνει αρνητικός το 2010, αλλά η ύφεση θα περιοριστεί στο -0,3%. Στη μεταβολή αυτή θετική αναμένεται να είναι η συμβολή του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών κατά 0,32 εκατ. μονάδες, ενώ η συμβολή της εγχώριας ζήτησης προβλέπεται σε -0,62 εκατ. μονάδες. Συγκεκριμένα, μετά τη σημαντική επιβράδυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων το 2009, το 2010 η ιδιωτική κατανάλωση προβλέπεται να σημειώσει μια μικρή αύξηση κατά 0,4%, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου προβλέπεται να μειωθούν μόνο κατά 1,9%, ενώ θετική εκτιμάται ότι θα είναι η αύξηση του όγκου των εξαγωγών, τόσο των αγαθών όσο και των υπηρεσιών, με το σύνολο των εξαγωγών να αυξάνεται κατά 2,5%. Με χαμηλότερο ρυθμό, 0,7%, προβλέπεται να αυξηθούν οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, συγκρατούμενες από τις σχετικά μικρές αυξήσεις στην ιδιωτική κατανάλωση και στις επενδύσεις σε εξοπλισμό. Τέλος η αύξηση στη δημόσια κατανάλωση, σε σταθερές τιμές, προβλέπεται να μειωθεί το 2010 κατά 3%, λόγω της συγκράτησης των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου (Υπουργείο Οικονομικών, 2009).

5.2 Μέτρα για την Αντιμετώπιση του Δημοσιονομικού Ελλείμματος και του Δημόσιου Χρέους

Σε συντονισμό με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα εφαρμόσε, για την αντιμετώπιση της στενότητας και έλλειψης της ρευστότητας που δημιούργησε η παγκόσμια οικονομική κρίσης, ένα σχέδιο στήριξης του τραπεζικού συστήματος ύψους 28 δισεκατομμυρίων ευρώ. Το πρόγραμμα αυτό εξασφάλισε ρευστότητα στον χρηματοπιστωτικό τομέα, όμως ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά παρουσίασε μια φθίνουσα τάση από 20,1% που ήταν τον Αύγουστο του 2008 σε 5,4% το Σεπτέμβριο του 2009 και με ετήσια εκτίμηση 4% έναντι στόχου 10%. Από το συνολικό ποσό που προέβλεπε το σχέδιο στήριξης της

ρευστότητας έχουν αξιοποιηθεί από τις τράπεζες τα 11,3 δις ευρώ, δηλαδή ένα ποσοστό αξιοποίησης 40%. Παράλληλα, η εφαρμογή πακέτου μέτρων ενίσχυσης διάφορων κλάδων, συμπεριλαμβανομένων και των προγραμμάτων εγγυοδοσίας οικονομίας αποδείχτηκαν μη επαρκή για να ανακόψουν τη σταδιακή πορεία προς την ύφεση, εξέλιξη που αντικατοπτρίζει και τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.

Με την ψήφιση του ν. 3723/2008 «Ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης και άλλες διατάξεις» (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2008) επιχειρήθηκε η θωράκιση της ελληνικής οικονομίας από τις επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης με την ενίσχυση της ρευστότητας. Σκοπός ήταν να αποκτήσουν οι τράπεζες επιπλέον κεφάλαια για την άνετη χορήγηση πιστώσεων στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις και να αμβλυνθούν οι πιέσεις στα επιτόκια χορηγήσεων δημοσίου.

.Τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2008)

∴

- Η ανάληψη από το Ελληνικό Δημόσιο προνομιούχων μετοχών ανώνυμων τραπεζικών εταιρειών που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας από την Τράπεζα της Ελλάδος μέχρι του συνολικού ποσού των 5 δισεκατομμύρια ευρώ. Οι προνομιούχες αυτές μετοχές, προέρχονται από την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου των παραπάνω τραπεζικών εταιρειών και παρέχουν δικαίωμα σταθερής απόδοσης 10% ετησίως επί του εισφερόμενου κεφαλαίου. Στο μέτρο αυτό έχουν ενταχθεί δέκα πιστωτικά ιδρύματα και το συνολικό ποσό που αντλήθηκε ανέρχεται σε 3,8 δισεκατομμύρια ευρώ. Η αξία αγοράς των μετοχών καλύφθηκε από ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου με επιτόκιο Euribor .
- Η παροχή της εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου μέχρι συνολικού ποσού 15 δισεκατομμύρια ευρώ προς τις τράπεζες, που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας από την Τράπεζα της Ελλάδος και καλύπτουν το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας που θέτει η Τράπεζα της Ελλάδος για δάνεια που θα συναφθούν μέχρι το τέλος του 2009 με ή χωρίς έκδοση τίτλων και θα έχουν διάρκεια από τρεις μήνες έως τρία έτη. Η παραπάνω εγγύηση παρέχεται έναντι προμήθειας ή επαρκών εξασφαλίσεων Στο μέτρο αυτό έχουν ενταχθεί μέχρι σήμερα τρία πιστωτικά

ιδρύματα και το συνολικό ποσό παροχής εγγύησης από το Ελληνικό Δημόσιο ανέρχεται σε 3 δισεκατομμύρια ευρώ.

- Η έκδοση ειδικών τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου διάρκειας έως 3 έτη, συνολικού ύψους 8 δισεκατομμύρια ευρώ, και η διάθεσή τους προς τις τράπεζες που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας από την Τράπεζα της Ελλάδος και καλύπτουν το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας που θέτει η Τράπεζα της Ελλάδος. Η διάθεση αυτή γίνεται έναντι σχετικής προμήθειας που καταβάλλουν τα πιστωτικά ιδρύματα. Οι παραπάνω τίτλοι διατίθενται στα πιστωτικά ιδρύματα, προκειμένου να τους χρησιμοποιήσουν για να αντλήσουν ρευστότητα από την εσωτερική ή εξωτερική κεφαλαιαγορά και θα τους επιστρέψουν στη λήξη τους για να ακυρωθούν. Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί και διατεθεί με δανεισμό σε δεκατρία πιστωτικά ιδρύματα, τίτλοι συνολικού ύψους 4,6 δισεκατομμύρια ευρώ.

Οι διεθνείς οργανισμοί (IMF, 2009β; OECD, 2009; European Commission, 2010) και η πλειονότητα των αναλυτών, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι τα ελληνικά προβλήματα είναι δομικά και προτείνουν για την αντιμετώπισή των ένα συνολικό αναπροσανατολισμό της οικονομικής πολιτικής, με τη λήψη διαρθρωτικών μέτρων, και τον εξορθολογισμό των ιδιωτικών συμπεριφορών. Ωστόσο, και μεταξύ αυτών, δεν υπάρχει ομοφωνία ως προς την ακριβή μορφή του νέου αναπτυξιακού προτύπου το οποίο πρέπει να επιδιωχθεί και του μείγματος πολιτικής το οποίο θα αποδειχθεί ότι θα είναι η αποτελεσματικότερη.

Η Ελληνική κυβέρνηση στις αρχές Οκτωβρίου του 2009 ανακοίνωσε τον προϋπολογισμό του 2010, στον οποίο δημοσιονομική προτεραιότητα για το επόμενο έτος αποτελεί η μείωση του ελλείμματος σε μονοψήφιο λόγο ως προς το Α.Εγχ.Π. και συγκράτηση της αύξησης του δημοσίου χρέους. Επίσης έχει ήδη ξεκινήσει η διαδικασία κατάρτισης του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης και από τις αρχές Ιανουαρίου 2010 συζητείται με τους εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας το σχέδιο του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Αυτό σημαίνει ότι η μείωση του ελλείμματος στο 3% του Α.Εγχ.Π θα γίνει στο τέλος του 2012. Με δεδομένη τη δέσμευση της κυβέρνησης να μειωθεί το έλλειμμα μέσα στο 2010 κατά 4%, οι αλλαγές φαίνεται να έρχονται το 2011 όπου εκεί λογικά το έλλειμμα θα πρέπει να μειωθεί κατά 3%, περίπου στο 5,7% του ΑΕΠ, αντί για 2% που

είχε προγραμματιστεί αρχικά, όπως και το 2012 η μείωση του ελλείμματος θα πρέπει να είναι και πάλι της τάξης του 3% για να μπορέσει έτσι το έλλειμμα να βρεθεί στο επίπεδο που ζητά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Το πλαίσιο διαχείρισης του δημοσίου χρέους θα στηρίζεται στους ακόλουθους πυλώνες:

- την πλήρη διαφάνεια κατά την εκτέλεση του προγράμματος του δανεισμού
- το σαφή προσδιορισμό του αναλαμβανόμενου κινδύνου του ελληνικού χαρτοφυλακίου.

Οι στόχοι της διαχείρισης του δημοσίου χρέους για το 2010 θα είναι:

- η μείωση του κόστους εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους,
- η εξομάλυνση της μεταβλητότητας των χρηματορροών, κυρίως μέσω στρατηγικών επιτοκιακής προστασίας,
- το μέγιστο ποσοστό χρέους που αναχρηματοδοτείται μέσα στα επόμενα 5 έτη να μην ξεπερνά το 55% του συνολικού χαρτοφυλακίου χρέους και
- η διατήρηση της χρηματοοικονομικής διάρκειας κοντά στα 4 έτη.

Επιπλέον η Κυβέρνηση προέβη στα παρακάτω μέτρα για την αντιμετώπιση και τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος (Ολομέλεια της Βουλής, 2010).

1. Μείωση αποδοχών του δημόσιου τομέα

- Τα έξοδα παράστασης του Προέδρου της Δημοκρατίας, όπως καθορίζονται στο άρθρο 1 παράγραφος 2 του ν. 565/1977 καθώς και του Προέδρου της Κυβέρνησης, του Προέδρου της Βουλής, του Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης, των Υπουργών και των Υφυπουργών
- Τα πάσης φύσεως επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη προβλεπόμενα των λειτουργιών και υπαλλήλων του Δημοσίου, των

Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.), των μόνιμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και αντιστοίχων της Ελληνικής Αστυνομίας, καθώς και του Πυροσβεστικού και Λιμενικού Σώματος μειώνονται κατά ποσοστό 12%.

- Οι πάσης φύσεως τακτικές αποδοχές, επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη ή ρήτρα ή όρο συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητική απόφαση ή με ατομική σύμβαση εργασίας ή συμφωνία προβλεπόμενα των εργαζομένων χωρίς εξαίρεση, σε Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.), που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται τακτικά από τον Κρατικό Προϋπολογισμό ή είναι δημόσιες επιχειρήσεις κατά την έννοια των παραγράφων 1, 2 και 3 του άρθρου 1 του ν. 3429/2005, μειώνονται κατά ποσοστό 7%. Τα επιδόματα των Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας μειώνονται κατά 30%. Από τη μείωση εξαιρούνται τα επιδόματα που συνδέονται με την οικογενειακή κατάσταση ή την υπηρεσιακή εξέλιξη, καθώς και τα συνδεόμενα με το ανθυγιεινό ή επικίνδυνο της εργασίας τους και το μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών τους.
- Οι πάσης φύσεως αμοιβές, αποζημιώσεις και απολαβές των μελών των συλλογικών οργάνων διοίκησης των Ν.Π.Δ.Δ. και των μελών Δ.Σ. των Ν.Π.Ι.Δ. επί των οποίων εφαρμόζονται οι δύο προηγούμενοι παράγραφοι του άρθρου αυτού, μειώνονται κατά ποσοστό πενήντα τοις εκατό (50%), κατά παρέκκλιση κάθε γενικής ή ειδικής διάταξης νόμου ή απόφασης οποιουδήποτε οργάνου διοίκησης του νομικού προσώπου.

2. Ανώτατο όριο αποδοχών και πρόσθετων αμοιβών

- Οι πάσης φύσεως αποδοχές και πρόσθετες αμοιβές ή απολαβές που καταβάλλονται στους λειτουργούς ή υπαλλήλους ή μισθωτούς με σχέση εργασίας δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α., των Ενόπλων Δυνάμεων, της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού και του Λιμενικού Σώματος απαγορεύεται να υπερβαίνουν τις αποδοχές Γενικού

Γραμματέα Υπουργείου, όπως αυτές κάθε φορά καθορίζονται, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η οικογενειακή παροχή, τα επιδόματα εορτών και αδείας.

- Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού επιτρέπεται υπέρβαση του ορίου που καθορίζεται στην παράγραφο 1 μέχρι ποσοστού 20%, ανάλογα με τα ειδικά προσόντα ή τις ειδικές συνθήκες απασχόλησης, στον πρόεδρο και στον αντιπρόεδρο ανεξάρτητης διοικητικής αρχής, στον διοικητή και στον πρόεδρο Ν.Π.Δ.Δ. και μέχρι του διπλάσιου του ορίου της παραγράφου 1, στον πρόεδρο ή στον διευθύνοντα σύμβουλο Ν.Π.Ι.Δ..
- Από το όριο που ορίζεται στην παράγραφο 1 εξαιρούνται α) οι δικαστικοί λειτουργοί και το κύριο προσωπικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (Ν.Σ.Κ.), για τους οποίους ως ανώτατο όριο αποδοχών και πρόσθετων αμοιβών ή απολαβών, ορίζονται οι εκάστοτε αποδοχές του Προέδρου του Αρείου Πάγου χωρίς οικογενειακή παροχή και β) οι ιατροί του Ε.Σ.Υ.

3. Εισοδηματική πολιτική έτους 2010

- Από την έναρξη ισχύος του παρόντος και μέχρι 31.12.2010 απαγορεύεται η συνολολόγηση, καθώς και η χορήγηση ή η καταβολή, με οποιονδήποτε τρόπο και για οποιονδήποτε λόγο, αυξήσεων στις κάθε είδους, φύσεως και ονομασίας αποδοχές των λειτουργών, υπαλλήλων και εργαζομένων κατά την ίδια χρονική περίοδο και με οποιαδήποτε σχέση εργασίας στο Δημόσιο εν γένει, τα Ν.Π.Δ.Δ., τους Ο.Τ.Α., καθώς και τα Ν.Π.Ι.Δ. που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται τακτικά από τον Κρατικό Προϋπολογισμό.
- Πάσης φύσεως αποδοχές που καταβάλλονται κατά παράβαση των προηγούμενων διατάξεων αναζητούνται υποχρεωτικώς. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού και ύστερα από ακρόαση των ενδιαφερομένων παύονται από τα καθήκοντά τους ο διοικητής ή πρόεδρος, ο διευθύνων σύμβουλος και τα μέλη του Δ.Σ. των φορέων που

υπάγονται στις ρυθμίσεις του άρθρου αυτού, οι οποίοι δεν εφαρμόζουν τις διατάξεις του παρόντος

4. Αναπροσαρμογή χρηματοδότησης ΟΑΠ-ΔΕΗ και ΤΑΠ-ΟΤΕ

- Η κατά το έτος 2010 και εφεξής χρηματοδότηση των ασφαλιστικών ταμείων ΟΑΠ-ΔΕΗ και ΤΑΠ-ΟΤΕ δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το προβλεπόμενο στον προϋπολογισμό του έτους 2010 ποσό, μειωμένο κατά ποσοστό 10%.

5. Έκτακτη οικονομική εισφορά στα φυσικά πρόσωπα με μεγάλο εισόδημα

- Επιβάλλεται έκτακτη εφάπαξ εισφορά ποσοστού ένα τοις εκατό (1%) επί του εισοδήματος των φυσικών προσώπων που φορολογούνται κατά τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 2 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν. 2238/1994), καθώς και στο εισόδημα σχολάζουσας κληρονομιάς.
- Για την επιβολή της εισφοράς λαμβάνεται υπόψη το συνολικό καθαρό εισόδημα, πραγματικό ή τεκμαρτό, φορολογούμενο ή απαλλασσόμενο του φυσικού προσώπου ή της σχολάζουσας κληρονομιάς των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος του οικονομικού έτους 2010, εφόσον αυτό είναι εκατό χιλιάδες ευρώ 100.000 Ευρώ και άνω

6. Μείωση ορίων υπερωριακής απασχόλησης

- Οι κατά τα ως άνω ώρες απογευματινής υπερωριακής εργασίας δεν μπορεί να υπερβαίνουν τις σαράντα ώρες μηνιαίως ανά υπάλληλο.
- Εξήντα (60) ώρες μηνιαίως ανά υπάλληλο των Γραφείων του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Προέδρου και Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης, των Υπουργών, των Αναπληρωτών Υπουργών, των Υφυπουργών, της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης, καθώς και των Γραφείων των Βουλευτών, των

μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, των Πολιτικών Κομμάτων και του Γραφείου Επιτρόπου στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για απογευματινή απασχόληση. Στην περίπτωση απασχόλησης κατά τις εξαιρεσιμες ημέρες και νυκτερινές ώρες, μπορεί να χορηγηθούν μέχρι τριάντα ώρες για εξαιρεσιμες ημέρες και είκοσι ώρες για νυκτερινή εργασία μέσα στο όριο των εξήντα ωρών.

- Πενήντα (50) ώρες μηνιαίως ανά υπάλληλο των Γραφείων των Γενικών Γραμματέων Υπουργείων, των Ειδικών Γραμματέων και των Διοικητών και των Υποδιοικητών των Ασφαλιστικών Οργανισμών, για απογευματινή απασχόληση. Στην περίπτωση απασχόλησης κατά τις εξαιρεσιμες ημέρες και νυκτερινές ώρες, μπορεί να χορηγηθούν μέχρι είκοσι ώρες για εξαιρεσιμες ημέρες και δεκαπέντε ώρες για νυκτερινή εργασία μέσα στο όριο των πενήντα ωρών.

7. Μείωση αμοιβών για συμμετοχή σε συλλογικά όργανα

- Τα κάθε είδους μόνιμα ή προσωρινού χαρακτήρα συλλογικά όργανα (συμβούλια, επιτροπές, ομάδες εργασίας κ.λπ.) του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., τα οποία προβλέπονται από τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις ή συνιστώνται και συγκροτούνται με διοικητικές πράξεις λειτουργούν εντός του κανονικού ωραρίου εργασίας των οικείων Υπηρεσιών ή σε χρόνο που καλύπτεται από υπερωριακή απασχόληση και δεν καταβάλλεται καμία πρόσθετη αμοιβή ή αποζημίωση στα μέλη τους
- Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του συλλογικού οργάνου για την οικονομία της χώρας ή την αποτελεσματικότερη λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης και την καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη και προκειμένου περί Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α., με βάση το μέγεθος, τη σπουδαιότητα και τα στοιχεία του προϋπολογισμού τους, επιτρέπεται η λειτουργία τους εκτός του κανονικού ωραρίου εργασίας και εκτός του χρόνου που καλύπτεται από υπερωριακή απασχόληση και μπορεί να καθορίζεται αποζημίωση κατά μήνα ή κατά συνεδρίαση με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού.

- Η αποζημίωση αυτή δεν μπορεί να είναι κατά μήνα, μεγαλύτερη από τετρακόσια (400) ευρώ για τον πρόεδρο και τριακόσια ευρώ για τα μέλη και τους γραμματείς.
- Η ανωτέρω μηνιαία αποζημίωση καταβάλλεται με την προϋπόθεση συμμετοχής σε τέσσερις τουλάχιστον συνεδριάσεις το μήνα. Σε περίπτωση συμμετοχής σε λιγότερες συνεδριάσεις η αποζημίωση περικόπτεται ανάλογα.
- Το σύνολο των πρόσθετων μηνιαίων αμοιβών ή απολαβών των λειτουργών, υπαλλήλων και μισθωτών του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου από συμμετοχή σε μόνιμα ή προσωρινά συλλογικά όργανα των υπηρεσιών αυτών δεν μπορεί να υπερβαίνει το 25% των συνολικών μηνιαίων αποδοχών της οργανικής τους θέσης
- Ειδικά για τους εκπαιδευτικούς και το λοιπό προσωπικό που αποδεδειγμένα συμμετέχουν καθ' οιονδήποτε τρόπο στην οργάνωση, διεξαγωγή και υποστήριξη των γενικών και ειδικών εξετάσεων ή άλλης διαδικασίας εισαγωγής στην Ανώτατη Εκπαίδευση και την έκδοση των αποτελεσμάτων επιλογής, καθώς και στις εξετάσεις ιδιωτικών, Γενικών και Επαγγελματικών Λυκείων (Ε.ΠΑ.Λ.) και Επαγγελματικών Σχολών (Ε.ΠΑΚ.) και στις αναβαθμολογήσεις γραπτών δοκιμίων μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης καθορίζεται αποζημίωση με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

8. Αναστολή προσλήψεων για το έτος 2010

- Κατά τη διάρκεια του έτους 2010 δεν χορηγούνται εγκρίσεις της Τριμελούς Επιτροπής της παραγράφου 1 του άρθρου 2 της ΠΥΣ 33/2006 (ΦΕΚ 280 Α'), όπως ισχύει, για την πλήρωση κενών οργανικών θέσεων ή προσλήψεων προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου στους φορείς του άρθρου 1 παραγράφου 1 του ν. 3812/2009 Για το ίδιο έτος, με την επιφύλαξη της επόμενης παραγράφου, αναστέλλονται οι προσλήψεις και

διορισμοί του ανωτέρω προσωπικού των φορέων αυτών. Εξαιρούνται οι τομείς: α) υγείας, προκειμένου για ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, β) παιδείας, προκειμένου για εκπαιδευτικό προσωπικό, γ) ασφάλειας, προκειμένου για ένστολο προσωπικό, καθώς και δ) ο υποχρεωτικός διορισμός των αποφοίτων της Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και της Σχολής Τοπικής Αυτοδιοίκησης

- Οι επιτυγχόντες σε διαδικασίες επιλογής τακτικού προσωπικού του Α.Σ.Ε.Π. και των φορέων για τους οποίους έχουν εκδοθεί οριστικά αποτελέσματα μέχρι την 31.12.2009, διορίζονται σταδιακά, βάσει σειράς επιτυχίας, με έναρξη το β' εξάμηνο του έτους 2010 και ο διορισμός όλων όσων περιλαμβάνονται στους οριστικούς πίνακες ολοκληρώνεται μέχρι την 31.12.2012
- Ο διορισμός των επιτυχόντων σε διαδικασίες επιλογής τακτικού προσωπικού του Α.Σ.Ε.Π. και των φορέων, οι οποίες προκηρύχθηκαν βάσει εγκριτικών αποφάσεων της Τριμελούς Επιτροπής της ΠΥΣ 33/2006, έτους 2009 ή και προγενέστερων ετών και για τους οποίους οι οριστικοί πίνακες αποτελεσμάτων θα εκδοθούν μετά την 1.1.2010, διενεργείται σταδιακά, βάσει σειράς επιτυχίας, εντός του έτους 2011 και ολοκληρώνεται, μέχρι την εξάντληση των περιλαμβανομένων στους οριστικούς πίνακες και πάντως όχι πέραν της 31.12.2013.

9. Περιορισμός προσλήψεων για τα έτη 2011 έως και 2013

- Από την 1η Ιανουαρίου 2011 και μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2013, ο αριθμός των ετήσιων προσλήψεων και διορισμών του μόνιμου προσωπικού και του προσωπικού με σχέση εργασίας αορίστου χρόνου στους φορείς της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν. 3812/2009, δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερος συνολικά από το λόγο ένα προς πέντε-μία πρόσληψη ανά πέντε αποχωρήσεις- στο σύνολο των φορέων. Οι αποχωρήσεις υπολογίζονται την 31η Δεκεμβρίου του αμέσως προηγούμενου έτους και αφορούν στο σύνολο του έτους αυτού. Στον υπολογισμό του αριθμού του προς πρόσληψη προσωπικού στο σύνολο των φορέων, συνυπολογίζεται και ο υποχρεωτικός διορισμός των αποφοίτων της

Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και της Σχολής Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς και ο υποχρεωτικός διορισμός που διενεργείται βάσει ειδικών διατάξεων.

- Ειδικά για το εκπαιδευτικό προσωπικό, όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, τα Σώματα Ασφαλείας, το Λιμενικό Σώμα, καθώς και το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό του τομέα υγείας, ο λόγος αυτός ορίζεται σε ένα προς ένα -μία πρόσληψη ανά μία αποχώρηση.
- Από τη ρύθμιση αυτή εξαιρούνται: α) οι μετακλητοί υπάλληλοι, β) το μη πολιτικό προσωπικό των Ενόπλων Δυνάμεων, γ) οι προσλήψεις ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού νέων νοσηλευτικών μονάδων, δ) επιτυχόντες του Α.Σ.Ε.Π. και των φορέων των παραγράφων 2 και 3 του προηγούμενου άρθρου (Αναστολή προσλήψεων για το έτος 2010).
- Αν για οποιαδήποτε αιτία το σύνολο των προσλήψεων είναι μικρότερο του λόγου ένα προς πέντε, με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, οι υπολειπόμενες θέσεις διατηρούνται για πλήρωση σε επόμενο έτος
- Εγκρίσεις πρόσληψης προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου και συμβάσεις μίσθωσης έργου για το έτος 2010 περιορίζονται κατά 30%, σε σχέση με τις αντίστοιχες εγκρίσεις του έτους 2009. Ο περιορισμός αυτός δεν ισχύει για προσλήψεις προσωπικού ορισμένου χρόνου που γίνονται για κάλυψη απρόβλεπτων και επειγουσών αναγκών.
- Από τη δημοσίευση του παρόντος δεν επιτρέπεται η απόσπαση εκπαιδευτικού προσωπικού σε θέσεις χωρίς πλήρη εκπαιδευτικά και διδακτικά καθήκοντα. Με ευθύνη
- του Υπουργού Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, οι υφιστάμενες κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος αποσπάσεις εκπαιδευτικών μειώνονται υποχρεωτικά κατά 50%, το αργότερο μέχρι τις 30 Αυγούστου 2010.

Επίσης απαγορεύονται στο σύνολό τους οι αποσπάσεις σε καθήκοντα διάφορα της ειδικότητάς τους του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού, του στρατιωτικού προσωπικού, καθώς και του προσωπικού των Σωμάτων Ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένου και αυτού του Λιμενικού Σώματος. Στο νοσηλευτικό προσωπικό συμπεριλαμβάνεται το τεχνικό προσωπικό των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, καθώς και το προσωπικό του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας (Ε.Κ.Α.Β.).

10. Αναπροσαρμογή Φ.Π.Α.

- Ο συντελεστής του φόρου προστιθέμενης αξίας ορίζεται σε είκοσι ένα τοις εκατό (21%) στη φορολογητέα αξία. Κατ' εξαίρεση, ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες ο συντελεστής του φόρου ορίζεται σε 10%.

11. Ειδικός φόρος κατανάλωσης στα προϊόντα καπνού

- Στην τιμή αυτή ο συντελεστής του ειδικού φόρου κατανάλωσης (Ε.Φ.Κ.) ορίζεται σε ποσοστό 65% με ελάχιστο ποσό εισπραξης τα 78 ευρώ ανά 1.000 τσιγάρα
- Οι διατάξεις της περίπτωσης β' της παραγράφου 1 του άρθρου 97 του ν. 2960/2001, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, αντικαθίστανται ως εξής: β) σε έναν αναλογικό φόρο ο συντελεστής του οποίου είναι 58,823 % και προκύπτει από το κλάσμα που έχει ως αριθμητή το γινόμενο του συντελεστή του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί την πλέον ζητούμενη τιμή μείον τον πάγιο φόρο και παρονομαστή την πλέον ζητούμενη τιμή. Ο αναλογικός συντελεστής 58,823% υπολογίζεται στην τιμή λιανικής πώλησης χιλίων (1.000) τεμαχίων τσιγάρων (1 φορολογική μονάδα) και είναι ίδιος για όλες τις κατηγορίες τσιγάρων. Στα τσιγάρα που πωλούνται σε τιμή μικρότερη από την τιμή λιανικής πώλησης των τσιγάρων της πλέον ζητούμενης κατηγορίας τιμών, το συνολικό ποσό του ειδικού φόρου κατανάλωσης, που υπολογίζεται σύμφωνα με τις ανωτέρω

περιπτώσεις α' και β' δεν μπορεί να είναι κατώτερο του 75% του συνολικού ειδικού φόρου κατανάλωσης που επιβάλλεται στα τσιγάρα της πλέον ζητούμενης κατηγορίας τιμών

- Οι διατάξεις των περιπτώσεων α' και β' της παραγράφου 2 του άρθρου 97 του ν. 2960/2001, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, αντικαθίστανται ως εξής: α) Στα πούρα ή σιγαρίλλος σε ποσοστό 32% επί της κατά χιλιόγραμμο τιμής λιανικής πώλησής τους, που ήταν 26% σύμφωνα με ν. 2960/2001 (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2001), β) Στο λεπτοκομμένο καπνό, ο οποίος προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων και στα άλλα καπνά για κάπνισμα, σε ποσοστό 67% επί της κατά χιλιόγραμμο τιμής λιανικής πώλησής τους, που ήταν 59%, σύμφωνα με το ν. 2960/2001 (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2001).

12. Ειδικός φόρος κατανάλωσης αιθυλικής αλκοόλης

- Ο συντελεστής του ειδικού φόρου κατανάλωσης αιθυλικής αλκοόλης καθορίζεται σε 1.884 ευρώ, ανά εκατόλιτρο άνυδρης αιθυλικής αλκοόλης
- Εφαρμόζεται μειωμένος κατά 50% ο συντελεστής ειδικού φόρου κατανάλωσης αιθυλικής αλκοόλης, έναντι του ισχύοντος κανονικού συντελεστή για την αιθυλική αλκοόλη που προορίζεται για την παρασκευή ούζου ή που περιέχεται στο τσίπουρο και την τσικουδιά. Ο μειωμένος αυτός συντελεστής καθορίζεται σε 942 ευρώ, ανά εκατόλιτρο άνυδρης αιθυλικής αλκοόλης
- Ο φόρος αυτός ορίζεται σε ένα ευρώ και ενενήντα έξι λεπτά (1,96) ανά βαθμό PLATO κατά όγκο και εκατόλιτρο μύρας
- Ο μειωμένος αυτός συντελεστής καθορίζεται σε ενενήντα οκτώ λεπτά (0,98 ευρώ) ανά βαθμό PLATO κατά όγκο και εκατόλιτρο μύρας

13. Επιβολή εφάπαξ φόρου επί των αποθεμάτων πετρελαίου θέρμανσης

- Στα αποθέματα πετρελαίου εσωτερικής καύσης DIESEL - θέρμανσης που έχει στην κυριότητά του την 3.3.2010 κάθε επιτηδευματίας, που έχει λάβει αριθμό μητρώου Διακινητών Πετρελαίου Θέρμανσης (ΔΙ.ΠΕ.ΘΕ.), τα οποία έχουν τεθεί σε ανάλωση και έχει πραγματοποιηθεί η φυσική τους έξοδος από τις φορολογικές αποθήκες, αλλά δεν έχουν διατεθεί στην κατανάλωση, επιβάλλεται εφάπαξ φόρος ισόποσος με τη διαφορά των φορολογικών επιβαρύνσεων που εφαρμόζονται από 4.3.2010, δηλαδή του ειδικού φόρου κατανάλωσης και του Φ.Π.Α., και των ήδη καταβληθέντων κατά την έξοδό τους από τη φορολογική αποθήκη ειδικού φόρου κατανάλωσης και Φ.Π.Α..
- Ο εφάπαξ φόρος επιβάλλεται στα αποθέματα της προηγούμενης παραγράφου που έχει στην κυριότητά του ο επιτηδευματίας ΔΙ.ΠΕ.ΘΕ., την 3.3.2010 σε εγκαταστάσεις του ή σε εγκαταστάσεις τρίτων, ανεξάρτητα από το χρόνο λήξης της διαχειριστικής του περιόδου ή την κατηγορία των βιβλίων που τηρεί ή την απαλλαγή από την τήρηση βιβλίων
- Σε περίπτωση που ο επιτηδευματίας ΔΙ.ΠΕ.ΘΕ. πραγματοποιεί πωλήσεις σε δικαιούχους χρήσης πετρελαίου θέρμανσης και δικαιούται επιστροφής, τότε ο οφειλόμενος εφάπαξ φόρος συμψηφίζεται με τα προς επιστροφή ποσά των φορολογικών επιβαρύνσεων, λόγω της εξομοίωσης του ειδικού φόρου κατανάλωσης του πετρελαίου εσωτερικής καύσης (DIESEL) – θέρμανσης με το πετρέλαιο κίνησης
- Σε περίπτωση που ο επιτηδευματίας ΔΙ.ΠΕ.ΘΕ. δεν πραγματοποιεί πωλήσεις σε δικαιούχους χρήσης πετρελαίου θέρμανσης και δεν δικαιούται επιστροφής σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 22 του ν. 3634/2008 τότε ο οφειλόμενος εφάπαξ φόρος καταβάλλεται εφάπαξ με την υποβολή από τον υπόχρεο δήλωσης εις διπλούν στην αρμόδια για τη φορολογία εισοδήματός του Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (Δ.Ο.Υ.), το αργότερο μέχρι και τις 15.4.2010.

14. Ειδικός φόρος σε είδη πολυτελείας

- Επιβάλλεται φόρος πολυτελείας στα επιβατικά αυτοκίνητα της δασμολογικής κλάσης 8703 της Συνδυασμένης Ονοματολογίας, καθώς και στα αυτοκίνητα τύπου jeep της δασμολογικής κλάσης 8704, το ποσοστό του οποίου ορίζεται για αυτοκίνητα με τιμή χονδρικής πώλησης από τον κατασκευαστή οίκο ως εξής:

- α) από 17.000 ευρώ μέχρι και 22.000 ευρώ, ποσοστό 10%,
- β) άνω των 22.000 ευρώ μέχρι και 30.000 ευρώ, ποσοστό 20%,
- γ) άνω των 30.000 ευρώ, ποσοστό 30%.

- Προκειμένου για μεταχειρισμένα όμοια αυτοκίνητα, το ποσοστό του φόρου καθορίζεται ως εξής:

- α) από 12.000 ευρώ μέχρι και 15.000 ευρώ, ποσοστό 10%,
- β) άνω των 15.000 ευρώ μέχρι και 20.000 ευρώ, ποσοστό 20%,
- γ) άνω των 20.000 ευρώ, ποσοστό 30%

- Από το φόρο πολυτελείας της προηγούμενης παραγράφου εξαιρούνται τα επιβατικά αυτοκίνητα που προορίζονται να κυκλοφορήσουν ως δημόσιας χρήσης, καθώς και τα αυτοκινούμενα τροχόσπιτα.

- Επιβάλλεται φόρος πολυτελείας επί της φορολογητέας αξίας, όπως αυτή διαμορφώνεται από τα άρθρα 19 και 20 του ν. 2859/2000 (ΦΕΚ 248 Α΄) για τα ενδοκοινοτικώς αποκτούμενα και τα εισαγόμενα από τρίτες χώρες και επί της τιμής πώλησης προ Φ.Π.Α. για τα εγχωρίως παραγόμενα, στα παρακάτω είδη.

- α) Δέρματα ερπετών, κροκοδείλων, σαυροειδών και άγριων ζώων καθώς και πτηνών, ψαριών και θαλάσσιων ζώων.
- β) Τεχνουργήματα από δέρμα
- γ) Υποδήματα από δέρμα της περίπτωσης α) ΔΚ.ΕΕΧ.64.03
- δ) Ενδύματα, εξαρτήματα της ένδυσης και άλλα είδη από γουνοδέρματα.

ε) Τάπητες από οποιαδήποτε ύλη που περιέχουν μετάξι ή απορρίμματα από μετάξι σε ποσοστό πάνω από 10% στο συνολικό βάρος

στ) Ακατέργαστα ή κατεργασμένα μαργαριτάρια, πολύτιμες ή ημιπολύτιμες πέτρες, συνθετικές ή μετασχηματισμένες πέτρες, κατεργασμένες ή ακατέργαστες. Εξαιρούνται εκείνες που προορίζονται για βιομηχανική χρήση.

ζ) σκόνη διαμαντιού και σκόνη από πολύτιμες ή ημιπολύτιμες πέτρες φυσικές ή συνθετικές

η) κοσμήματα με ή χωρίς πολύτιμες πέτρες και μέρη αυτών από πολύτιμα μέταλλα ή από μέταλλα επιστρωμένα με πολύτιμα μέταλλα

θ) Είδη χρυσοχοΐας και μέρη αυτών από πολύτιμα μέταλλα

ι) Άλλα τεχνουργήματα από πολύτιμα μέταλλα.

ιβ) Αεροπλάνα, υδροπλάνα και ελικόπτερα ιδιωτικής χρήσης

ιγ) πλοία., πλοiάρια και άλλα σκάφη που προορίζονται για αναψυχή

Το ποσοστό φόρου πολυτέλειας ορίζεται στα 10% με εξαίρεση την κατηγορία ιβ) που ορίζεται στα 20%.

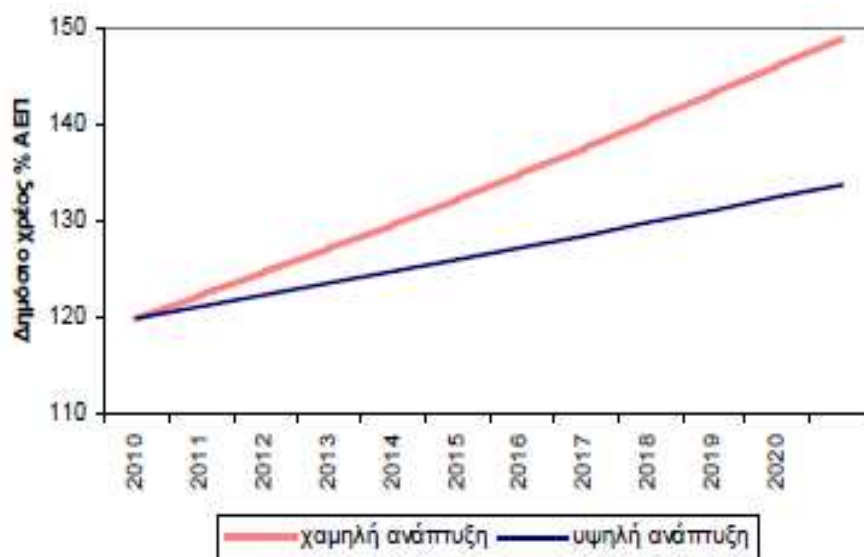
5.3 Προοπτικές για την Αντιμετώπιση του Δημοσιονομικού Ελλείμματος και του Δημόσιου Χρέους

Η κυβέρνηση κατέθεσε πρόσφατα το νέο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης, ανακοινώνοντας τους στόχους της δημοσιονομικής προσαρμογής για την επόμενη τετραετία. Παρότι οι βασικές κατευθύνσεις του προγράμματος είναι σωστές, οι αγορές παραμένουν ανήσυχες, αμφισβητώντας την ικανότητα των ανακοινωθέντων μέτρων να ανακόψουν την εκρηκτική πορεία του δημόσιου χρέους. Μια από τις κεντρικές αβεβαιότητες όσον αφορά την μακροπρόθεσμη πορεία του δημόσιου χρέους αφορά την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Ο Μαλλιαρόπουλος (2010) σε μια μελέτη του υποστηρίζει ότι το δημόσιο χρέος, λαμβάνοντας το αισιόδοξο σενάριο και το σενάριο υψηλής ανάπτυξης με ανάπτυξη του πραγματικού Α.Εγχ.Π. 2.5% και πληθωρισμό 2% , δηλαδή ονομαστική ανάπτυξη 4.5%, θα αυξηθεί σε 132% το 2020 από 120% που προβλέπεται να είναι το 2010. Αντίθετα στην περίπτωση του απαισιόδοξου σεναρίου χαμηλής ανάπτυξης ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το Α.Εγχ.Π. θα φθάσει ήδη το

132% το 2015, ενώ θα φθάσει το 145% το 2020. Στο διάγραμμα 5.9 παρουσιάζουμε την εξέλιξη του λόγου του δημοσίου χρέους προς το Α.Εγχ.Π. για την δεκαετία 2010-2020 υπό δύο εναλλακτικά σενάρια, χαμηλής και υψηλής ανάπτυξης.

Πρέπει να τονιστεί ότι ο Μαλλιάρopoulos (2010) μελετάει το φαινόμενο της χιονοστιβάδας υποθέτοντας ότι ο ρυθμός ανάπτυξης και τα μακροπρόθεσμα επιτόκια των κρατικών ομολόγων δεν παρουσιάζουν συσχέτιση, οπότε το φαινόμενο της χιονοστιβάδας εξελίσσεται γραμμικά στο χρόνο. Όμως τα επιτόκια μπορεί να επηρεαστούν θετικά αν η οικονομία μπει σε μια τροχιά χαμηλής ανάπτυξης καθώς οι επενδυτές θα ζητούν υψηλότερα ασφάλιστρα κινδύνου, οπότε μια μείωση του ρυθμού της ανάπτυξης θα οδηγήσει σε περαιτέρω αύξηση των επιτοκίων οπότε σε περαιτέρω μείωση της ανάπτυξης και επιτάχυνσης του ρυθμού συσσώρευσης του χρέους. Επομένως ο κίνδυνος δημιουργία του φαινομένου της χιονοστιβάδας επιβάλλει όχι μόνο τη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, αλλά την συστηματική δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων για να αντισταθμίσουν την επίδραση του φαινομένου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.9 Το φαινόμενο της χιονοστιβάδας υπό σενάριο χαμηλής και υψηλής ανάπτυξης.

Πηγή: Μαλλιάρopoulos (2010)

Οι Reinhart και Rogoff (2010) υποστηρίζουν ότι όταν το χρέος ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. ξεπερνάει το 60% με 90% η κυβερνητική οικονομική ενίσχυση θα οδηγήσει

σε μεγέθυνση του χρέους και όχι σε ανάπτυξη της οικονομίας. Η μεγέθυνση του χρέους μπορεί να λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις σε περιπτώσεις που ο ρυθμός ανάπτυξης του Α.Εγχ.Π. είναι χαμηλότερος του μέσου σταθμισμένου επιτοκίου κυβερνητικών ομολόγων. Παράλληλα με το συνολικό ονομαστικό χρέος της Ελλάδας να αγγίζει τα 298,5 δισεκατομμύρια ευρώ το 2009 και χρέος ίσο με 113% περίπου του Α.Εγχ.Π. το 2009 -κατά πολύ παραπάνω του «ανεκτού» 60%-90%- η Ελλάδα αναγκάζεται να πληρώνει πολύ υψηλά επιτόκια σε σύγκριση με άλλες χώρες. Επομένως η δραματική μεταβολή των συνθηκών λειτουργίας της ελληνικής οικονομίας οδήγησαν μεγάλα τμήματα των διεθνών αγορών και θεσμικών παραγόντων να εξετάζουν σοβαρά το ενδεχόμενο χρεοκοπίας και μάλιστα πολλοί να στοιχηματίζουν σε αυτό. Η χρεοκοπία μίας χώρας συνιστά αδυναμία αποπληρωμής των δανειακών της υποχρεώσεων εντός των χρονικών ορίων τα οποία προβλέπουν οι συμφωνίες δανεισμού. Εκτενέστερη ανάλυση για την αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους, τη δημοσιονομική αναθεώρηση και τους δείκτες δημοσιονομικής προσαρμογής θα γίνει στο επόμενο κεφάλαιο.

6. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρουμε τον ορισμό της διατηρησιμότητας και αναλύουμε την αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους και της δημοσιονομικής αναθεώρησης για την Ελληνική οικονομία. Επιπλέον, αναφερόμαστε και στους δείκτες της δημοσιονομικής προσαρμογής.

6.1 Ορισμός της Διατηρησιμότητας

Η συσσώρευση χρέους υποχρεώνει τις οικονομίες σε μια επιτακτική ανάγκη για δημοσιονομική πειθαρχία και έλεγχο του ελλείμματος. Για το σκοπό αυτό, στην οικονομική πολιτική χρησιμοποιείται συχνά ο όρος της «διατηρησιμότητας» (sustainability). Ο ευρύτερα αποδεκτός ορισμός της διατηρησιμότητας βασίζεται στην έννοια του διαχρονικού περιορισμού του προϋπολογισμού, ο οποίος δηλώνει ότι η παρούσα αξία του χρέους στο όριο τείνει στο μηδέν. Η παραβίαση αυτού του περιορισμού έχει ως συνέπεια μία μη-διατηρήσιμη δημοσιονομική πολιτική. Η αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων που παρατηρείτε σε χώρες της Ευρώπης και την Αμερική αποτελεί ίσως ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα του εικοστού αιώνα και δικαιολογημένα έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον τόσο των οικονομολόγων όσο και των πολιτικών. Η αυξητική αυτή τάση των ελλειμμάτων καταρρίπτει εξολοκλήρου την αντίληψη ότι το ζήτημα της διατηρησιμότητας των δημοσίων οικονομικών αφορά μόνο τις υποανάπτυκτες χώρες με εύθραυστες οικονομίες οι οποίες αντιδρούν ευαίσθητα στις κυκλικές διακυμάνσεις.

Ως έλλειμμα λοιπόν, μπορούμε να θεωρήσουμε το δάνειο που αναγκάζεται να πάρει μια κυβέρνηση, προκειμένου να χρηματοδοτήσει μέρος των δημοσίων δαπανών που δεν καλύπτεται από τη φορολογία. Η διόγκωση του δημοσίου χρέους αποτελεί το άμεσο αποτέλεσμα των μακροχρόνιων ελλειμμάτων. Τα ερωτήματα επομένως που προκύπτουν είναι:

- μπορεί μια κυβέρνηση να δανείζεται επ' αορίστου;
- είναι το έλλειμμα ή/και το χρέος του δημοσίου τομέα διατηρήσιμο;

Ο χρονικός ορίζοντας στον οποίο θα γίνει η εκτίμηση της διατηρησιμότητας εξαρτάται κάθε φορά από το σκοπό της εκτίμησης. Στη βραχυχρόνια περίοδο, η εκτίμηση της διατηρησιμότητας του δημοσίου χρέους εξαρτάται από παράγοντες, όπως είναι το ύψος του χρέους και η αξία του νομίσματος. Για τη μακροχρόνια εκτίμηση της διατηρησιμότητας των δημοσίων οικονομικών ο χρονικός ορίζοντας θα πρέπει να είναι μεγαλύτερος για να εκτιμηθεί έτσι η επίδραση του προϋπολογισμού στις δεσμεύσεις της κυβέρνησης.

Σύμφωνα με τον Cuddington (1997) υπάρχουν δύο εναλλακτικές προσεγγίσεις, όσον αφορά στο ζήτημα της διατηρησιμότητας των δημοσίων οικονομικών. Η πρώτη προσέγγιση που είναι λογιστική, υποθέτει ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα που δεν προκαλεί καμία μεταβολή στο λόγο χρέους – Α.Εγχ.Π. είναι διατηρήσιμο. Η δεύτερη προσέγγιση αναφέρεται στην προσέγγιση της παρούσας αξίας του περιορισμού και θεωρεί ότι η διατηρησιμότητα της δημοσιονομικής πολιτικής εξαρτάται εξολοκλήρου από το μέγεθος του χρέους που μπορεί να χρηματοδοτηθεί. Παράλληλα σύμφωνα με τον Afonso (2000) η διατηρήσιμη δημοσιονομική πολιτική υφίσταται όταν ικανοποιείται διαχρονικά ο περιορισμός του κρατικού προϋπολογισμού. Αυτό επιτυγχάνεται όταν η παρούσα αξία του χρέους, στο όριο, ισούται με το μηδέν. Όταν οι κυβερνητικές εισφορές δεν επαρκούν να καλύψουν τις δαπάνες, δημιουργείται έλλειμμα που οδηγεί σε μη-διατηρήσιμη δημοσιοοικονομική πολιτική. Αλλαγές στην δημοσιονομική πολιτική απαιτούνται ως αποτέλεσμα της μη-διατηρησιμότητας. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF, 2002) ορίζει τη διατηρησιμότητα διαφορετικά και πιο γενικά. Συγκεκριμένα η διατηρησιμότητα του χρέους ορίζεται ως μια κατάσταση στην οποία ο δανειζόμενος προσδοκά στην ικανότητά του να συνεχίσει να εξυπηρετεί το χρέος, χωρίς να προκαλέσει μεγάλες μελλοντικές διορθώσεις στην οικονομική κατάσταση, οι οποίες θα διαταράξουν την ισορροπία του εισοδήματος και των δαπανών. Επιπλέον, αναφέρει ότι καταστάσεις όπως αναδιάρθρωση του χρέους τώρα ή στο μέλλον ή καταστάσεις όπου ο δανειζόμενος συνεχίζει να δανείζεται και κατά συνέπεια να συσσωρεύει χρέος με ρυθμό μεγαλύτερο της ικανότητάς του να το αποπληρώσει, δεν ανταποκρίνονται με την έννοια της διατηρησιμότητας. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (E.C.B., 2007), η διατηρησιμότητα των δημοσίων οικονομικών αποτελεί την αναγκαία προϋπόθεση για σταθερότητα, ανάπτυξη και

συναχία στους κόλπους της Νομισματικής Ένωσης. Η Ε.Κ.Τ. ορίζει την έννοια της διατηρησιμότητας ως την ικανότητα της κυβέρνησης να εξυπηρετήσει το χρέος. Επομένως, η διατηρησιμότητα απαιτεί οι τρέχουσες πολιτικές της κυβέρνησης να ικανοποιούν διαχρονικά τον περιορισμό του προϋπολογισμού. Αυτό συνεπάγεται, η παρούσα αξία των μελλοντικών αρχικών πλεονασμάτων να ισούται με το ανεξόφλητο απόθεμα του χρέους. Συνεπώς, όσο υψηλότερο το επίπεδο του ανεξόφλητου χρέους, τόσο μεγαλύτερο θα πρέπει να είναι το μελλοντικό αρχικό πλεόνασμα για να εξασφαλιστεί η διατηρησιμότητα. Η αντίληψη για μη διατηρήσιμη δημοσιονομική πολιτική θα δημιουργούσε συνθήκες αβεβαιότητας στην οικονομία.

Για τον έλεγχο της διατηρησιμότητας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission, 2006) πρότεινε δυο δείκτες. Οι δείκτες αυτοί καλούνται δείκτες της διατηρησιμότητας και μετράνε το μέγεθος των απαιτούμενων προσαρμογών στον προϋπολογισμό για

- την επίτευξη του στόχου, το χρέος να κυμανθεί στην τιμή 60% του ΑΕΠ μέχρι το 2050,
- την ικανοποίηση του διαχρονικού περιορισμού του προϋπολογισμού σε πεπερασμένο χρονικό ορίζοντα.

Επίσης πρέπει να επισημανθεί, ότι οι δείκτες διατηρησιμότητας παρέχουν γενικότερες πληροφορίες και ένα μέτρο του μεγέθους των απαιτούμενων προσαρμογών, καθώς και πληροφορίες για το κόστος που απορρέει από την καθυστέρηση της εφαρμογής της μακροχρόνιας διατηρησιμότητας.

6.2 Αναδιάρθρωση του Δημόσιου Χρέους

Η μη ρεαλιστική πρόβλεψη του ταμειακού ελλείμματος κατά το έτος 2009, εξαιτίας της υπερεκτίμησης των εσόδων και της αύξησης των δαπανών, σε συνδυασμό με τον αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας, είχαν ως αποτέλεσμα τη σημαντική απόκλιση του χρέους, τόσο σε απόλυτο μέγεθος, όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ, από τους στόχους που είχαν τεθεί στον προϋπολογισμό του 2009. Επιπλέον ο δανεισμός το 2009 έφθασε σε ιστορικά υψηλά επίπεδα, προκειμένου να καλυφθούν τα υπερβολικά ταμειακά ελλείμματα. Παρά τη σχετική βελτίωση του διεθνούς

οικονομικού κλίματος, ιδίως κατά το δεύτερο εξάμηνο, και τη μείωση της διαφοράς αποδόσεων –τα λεγόμενα spreads- μεταξύ του δεκαετούς ομολόγου αναφοράς και του αντίστοιχου γερμανικού, το κόστος δανεισμού για την Ελλάδα παρέμεινε υψηλότερο σε σχέση με τις χώρες της ευρωζώνης (Υπουργείο Οικονομικών, 2009).

Το συμβατικό διορθωτικό μέτρο της παροχής βοήθειας μέσω εισροής νέου χρήματος έχει ήδη χρησιμοποιηθεί από πολλές χώρες οι οποίες έχουν υψηλά επίπεδα δημοσίου χρέους. Συνεπώς ποιες είναι οι επιλογές στη δυσμενή αλλά δυστυχώς πιθανή εξέλιξη όπου η Ελλάδα θα πρέπει να αναδιαρθρώσει το χρέος της; Η αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους είναι λοιπόν ο μηχανισμός με τον οποίο ένα κράτος αποτρέπει δυσμενείς συνέπειες για τα επίπεδα του δημοσίου χρέους και της σταθερότητας της οικονομίας γενικότερα και έχει δύο βασικές πτυχές. Η διαδικαστική πτυχή επικεντρώνεται στον τρόπο εκτέλεσης της αναδιάρθρωσης ενώ η ουσιαστική πτυχή της διαδικασίας αυτής αφορά την εκτέλεση της αναδιάρθρωσης του χρέους μέσω επαναπροσδιορισμού της ημερομηνίας εξόφλησης του ομολόγου και μείωση της ονομαστικής αξίας αυτού. Εφόσον οι χώρες δεν δύνανται να χρεοκοπήσουν η μόνη λύση είναι η ανταλλαγή των ομολόγων που ακόμα δεν έχουν αθετηθεί με ομόλογα μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας και συνήθως χαμηλότερου επιτοκίου (Olivares κ.α., 2010). Με δεδομένη τη σημερινή πραγματικότητα και κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας, η Ελλάδα πλέον αναγκάζεται να χρειαστεί τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ε.Ε. και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου Δ.Ν.Τ.

Όπως αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, σύμφωνα με τον Μαλλιάρη (2010) για να μειωθεί ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το Α.Εγχ.Π. στο 90% ως το 2020, απαιτούνται πρωτογενή πλεονάσματα της τάξης του 4,5% ετησίως για μια δεκαετία, δηλαδή μηδενικά δημοσιονομικά ελλείμματα. Συγκεκριμένα αν λάβουμε υπόψη το σενάριο χαμηλής ανάπτυξης με ετήσια αύξηση του Α.Εγχ.Π. κατά 1%, τότε για να σταθεροποιηθεί το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. απαιτείται δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων της τάξης του 3% ετησίως.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Citigroup (Η Αυγή, 2010) η αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους απλά παρατάθηκε χρονικά με το πακέτο στήριξης της οικονομίας, αλλά δεν αποφεύχθηκε. Σύμφωνα με τον οίκο, το κόστος δανεισμού για την Ελλάδα το 2013 θα είναι πιθανότατα υψηλότερο από το 5% και η Ελλάδα ή δεν θα μπορεί να αντλήσει δάνεια από τις αγορές ή θα πρέπει να πείσει την Ε.Ε. και το ΔΝΤ να

προχωρήσουν σε επέκταση του τριετούς μηχανισμού στήριξης, που κατά την άποψη του οίκου αυτό είναι ανέφικτο. Επομένως σύμφωνα με την Citigroup η Ελλάδα θα πρέπει είτε να χρεοκοπήσει είτε να προχωρήσει σε «εθελοντική» αναδιάρθρωση του χρέους της, επιμηκύνοντας τα ληξιπρόθεσμα ομόλογα της επόμενης 5ετίας κατά τουλάχιστον πενταετή. Επιπλέον σύμφωνα με τον Krugman (2010) η Ελλάδα όχι μόνο θα οδηγηθεί σε αναδιάρθρωση του χρέους της, αλλά θα αποσυρθεί και από τη ζώνη του Ευρώ. Συγκεκριμένα, ο Krugman (2010) υποστηρίζει ότι η Ελλάδα ακόμη και με αναδιάρθρωση του χρέους της, θα αντιμετωπίσει μεγάλα προβλήματα καθώς θα υποχρεωθεί σε αυστηρότατη λιτότητα προκαλώντας βαθιά ύφεση και αυτό μόνον για να κλείσει το πρωτογενές της έλλειμμα. Το μόνο πράγμα που θα μπορούσε να περιορίσει την ανάγκη της λιτότητας θα ήταν κάτι που θα βοηθούσε την οικονομία να επεκταθεί ή τουλάχιστον να μην συρρικνωθεί τόσο πολύ, αλλά ο μόνος δρόμος για την επέκταση της οικονομίας είναι η αύξηση των εξαγωγών, το οποίο μπορεί να επιτευχθεί με δραστική μείωση των τιμών και του κόστους των ελληνικών προϊόντων σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη. Αυτό στην περίπτωση της Ευρωζώνης μπορεί να επιτευχθεί με αυστηρές μισθολογικές ρυθμίσεις βάσει συλλογικών συμβάσεων και με συμφωνημένη συλλογική μείωση των μισθών, δηλαδή με μια εσωτερική υποτίμηση, κάτι που ο Krugman το αποκλείει. Επομένως η εναλλακτική λύση είναι η υποτίμηση του νομίσματος, που αυτό σημαίνει εγκατάλειψη του ευρώ. Από την άλλη πλευρά όμως οποιαδήποτε ανακοίνωση σχετικά με έξοδο από τη ζώνη του ευρώ από την κυβέρνηση ή εξωτερικούς φορείς όπως η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μεταξύ άλλων, θα οδηγούσε σε κερδοσκοπικές επιθέσεις κατά των Ελληνικών τραπεζών που ίσως είναι αδύνατον να γίνει, αλλά όχι και απίθανο να μη γίνει Krugman (2010).

Επίσης ο Τόλιος (2010), εξετάζει την περίπτωση εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους κάτω από τρία σενάρια, «Ελεγχόμενη χρεοκοπία», «Επαναδιαπραγμάτευση χρέους» και «Μονομερή παύση πληρωμών». Η πρώτη πολιτική, η «Ελεγχόμενη χρεοκοπία», προωθείται από την Ελληνική κυβέρνηση, την Ε.Ε. και το Δ.Ν.Τ., καθώς και από μεγάλα συμφέροντα. Σύμφωνα με αυτή την πολιτική, στόχος είναι να μη χρεοκοπήσει η Ελλάδα διότι θα ζημιώσει το Ευρώ. Επιπλέον με την πολιτική της «Ελεγχόμενης χρεοκοπίας» ίσως γίνει κάποια αναδιάρθρωση χρέους με παράταση χρόνου αποπληρωμής αλλά με αντίτιμο της εφαρμογή επαχθών όρων. Από την άλλη πλευρά το αίτημα της «επαναδιαπραγμάτευσης χρέους» χωρίς προσφυγή σε μονομερή

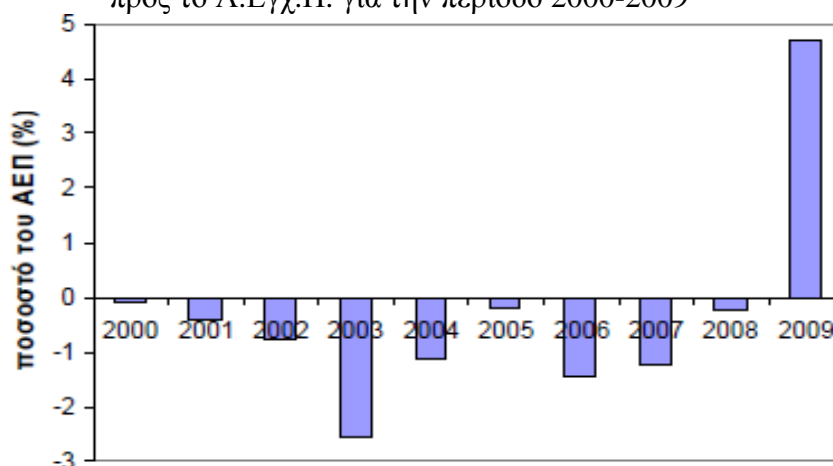
στάση πληρωμών σηματοδοτεί μια ήπια μορφή διεκδίκησης για ρύθμιση χρέους, με αμφίβολα όμως αποτελέσματα. Η τρίτη επιλογή είναι η «μονομερής παύση πληρωμών». Πρόκειται για ριζοσπαστική διεκδίκηση, δηλαδή μη καταβολή τοκοχρεωλυσίων, που εξασφαλίζει οικονομική ανακούφιση στο δημοσιονομικό αδιέξοδο. Αυτή η πολιτική όμως θα έχει σοβαρότατες συνέπειες στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις. Για παράδειγμα η Ε.Κ.Τ. μπορεί να σταματήσει τη διάθεση ευρωνομισμάτων για συναλλαγές, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να οδηγηθεί έξω από την Ευρωζώνη και να επιστρέψει στο εθνικό νόμισμα. Η επιστροφή της Ελλάδας στο εθνικό της νόμισμα, τη δραχμή, θα έχει θετικές και αρνητικές συνέπειες. Η θετική συνέπεια είναι ότι δίνει δυνατότητα χάραξης συναλλαγματικής και νομισματικής πολιτικής, απεγκλωβισμού από τις ρυθμίσεις του Συμφώνου Σταθερότητας και χάραξης ευέλικτης εθνικής οικονομικής πολιτικής. Από την άλλη όμως προκύπτει ζήτημα κατεύθυνσης της συναλλαγματικής πολιτικής και τρόπου αντιμετώπισης του χρέους.

6.3 Δημοσιονομική Αναθεώρηση και Δείκτες Δημοσιονομικής Σταθεροποίησης

Η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία EUROSTAT προχώρησε σε αναθεώρηση των στοιχείων για το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας κατά το έτος 2009. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύθηκαν τον Απρίλιο του 2010, το δημοσιονομικό έλλειμμα ανέρχεται στο 13,6% έναντι του 12,7% που είχε αναγγελθεί αρχικά από την κυβέρνηση σε σχέση με το 7,7% που ήταν το 2008, ενώ σύμφωνα με τα αναθεωρημένα στοιχεία της EUROSTAT, το δημόσιο χρέος ανέρχεται στο 115,1 και όχι στο 113,4 που είχαν αναγγείλει αρχικά οι στατιστικές υπηρεσίες της Ελλάδας. Επιπλέον η EUROSTAT εξετάζει το ενδεχόμενο να προχωρήσει και σε νέα αναθεώρηση του ελλείμματος για το έτος 2009 που μπορεί να φθάσει το 0,3-0,5% του Α.Εγχ.Π., αλλά να προχωρήσει και σε νέα αναθεώρηση του δημόσιου χρέους της τάξεως του 5-7% Α.Εγχ.Π. Το αποτέλεσμα της ανακοίνωσης της αναθεώρησης των στοιχείων οδήγησε σε νέο ιστορικό υψηλό τα spreads που έφτασε ακόμα και τις 600 μονάδες βάσης, την πτώση του χρηματιστηρίου, αλλά και τη Moody's να υποβαθμίσει κατά μια μονάδα την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας (ΕΠΤ Ειδήσεις, 2010).

Όσον αφορά την εξέλιξη του δημόσιου χρέους και του δημοσιονομικού ελλείμματος, ο Μαλλιαρόπουλος (2010) εξετάζει το φαινόμενο της χιονοστιβάδας για την περίπτωση της Ελληνικής οικονομίας. Το φαινόμενο αυτό δημιουργείται όταν το μεσοσταθμικό επιτόκιο εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους είναι υψηλότερο από τον ρυθμό μεταβολής του ονομαστικού Α.Εγχ.Π.. Επίσης το φαινόμενο της χιονοστιβάδας περιγράφει πως ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το Α.Εγχ.Π. μπορεί να αυξάνεται ακόμη και όταν το πρωτογενές έλλειμμα, που ορίζεται ως το δημοσιονομικό έλλειμμα μείον τους τόκους, είναι μηδενικό, δηλαδή δεν υπάρχει νέος δανεισμός του δημοσίου. Επομένως εφόσον ο ρυθμός μεταβολής του Α.Εγχ.Π. γίνει μικρότερος από το μεσοσταθμικό επιτόκιο ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το Α.Εγχ.Π. μεγαλώνει. Στο διάγραμμα 6.1 παρουσιάζεται η εξέλιξη της ποσοστιαίας μεταβολής του λόγου του δημόσιου χρέους προς το Α.Εγχ.Π. για την περίοδο 2000-2009 και παρατηρούμε ότι η διαφορά του επιτοκίου από το Α.Εγχ.Π. οδηγούσε σε μείωση του λόγου του δημόσιου χρέους κατά 0.9 ποσοστιαίες μονάδες το χρόνο κατά μέσο όρο στην περίοδο 2000-2008. Το 2009 όμως ήταν η πρώτη χρονιά από το 2000 και μετά όπου ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το Α.Εγχ.Π. αυξήθηκε κατά 4,7 ποσοστιαίες μονάδες.

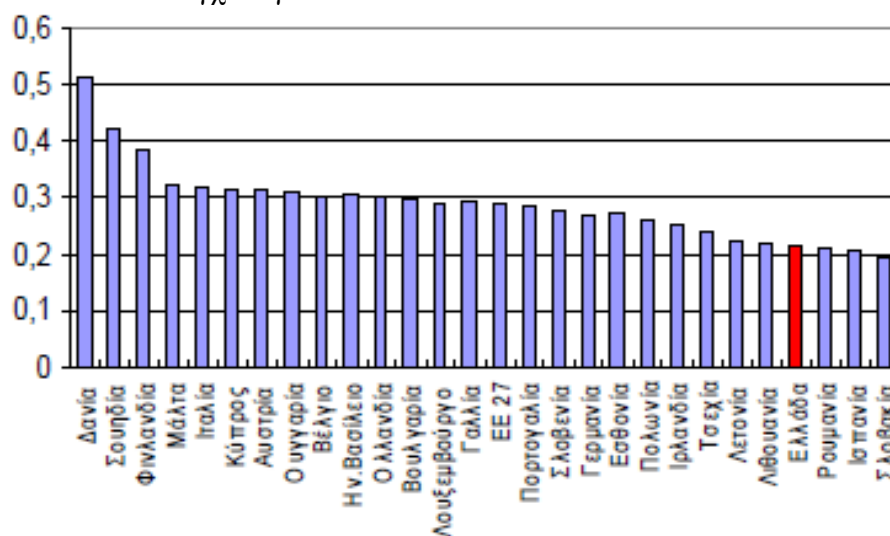
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.1 Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του λόγου του δημόσιου χρέους προς το Α.Εγχ.Π. για την περίοδο 2000-2009

Πηγή: Μαλλιαρόπουλος (2010)

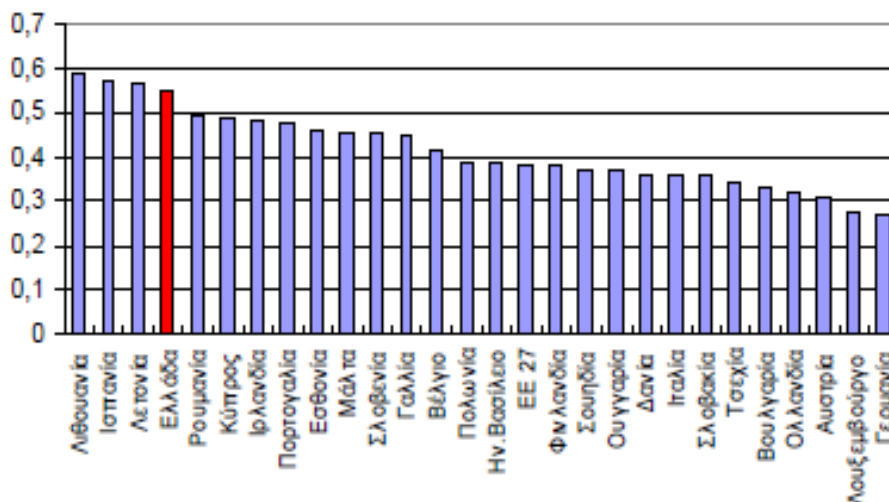
Επίσης η Ελληνική οικονομία διαφέρει από αυτή των χωρών της υπόλοιπης Ευρώπης. Πρώτον τα έσοδα του δημοσίου ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. είναι από τα χαμηλότερα, αφού το 2009 τα έσοδα του Ελληνικού δημοσίου από φόρους εκτιμώνται περίπου στο 20% του Α.Εγχ.Π. ενώ ο μέσος όρος στην Ε.Ε. των 27 είναι 29%, όπως παρατηρούμε στο διάγραμμα 6.2. Τα έσοδα του Ελληνικού δημοσίου από φόρους υπερβαίνουν μόνο τρεις χώρες, την Ισπανία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία. και είναι συγκρίσιμα μόνο με τα αντίστοιχα έσοδα της Λετονίας και Λιθουανίας. Ένα άλλο χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί την Ελλάδα από τις χώρες της Ε.Ε. είναι ο συγκριτικά μεγαλύτερος δημόσιος τομέας. Συγκεκριμένα οι δαπάνες για τη δημόσια απασχόληση, που περιλαμβάνει τους μισθούς και τις συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων απορροφούν το 55% των εσόδων του Ελληνικού δημοσίου από φόρους σε σχέση με το 38% στην Ε.Ε. των 27. Επιπλέον οι χώρες με τις υψηλότερες δαπάνες σε σχέση με την Ελλάδα για τη δημόσια απασχόληση είναι μόνο η Ισπανία, η Λετονία και η Λιθουανία, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 6.3. Οι δαπάνες για τη δημόσια απασχόληση από 38% των καθαρών εσόδων του δημοσίου που ήταν το 2000 αυξήθηκαν ραγδαία στο 55% το 2009, παρά τις πιέσεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για περικοπές δαπανών (Μαλλιαρόπουλος, 2010).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.2 Έσοδα του Ελληνικού δημοσίου από φόρους ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για το 2009

Πηγές: 1. Ameco database EUROSTAT, 2. Μαλλιαρόπουλος (2010)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.3 Δαπάνες για τη δημόσια απασχόληση ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π. για το 2009

Πηγές: 1. Ameco database EUROSTAT, 2. Μαλλιάρopoulos (2010)

Επομένως από αυτή τη μελέτη (Μαλλιάρopoulos, 2010), συμπεραίνουμε ότι προκειμένου να υπάρξει σύγκλιση προς την Ευρώπη, αλλά και για να μειωθεί το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος, η δημοσιονομική προσαρμογή θα πρέπει να στοχεύει στην περικοπή των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου, με προτεραιότητα τις δαπάνες για απασχόληση και τις συντάξεις. Δεύτερον, η δημοσιονομική προσαρμογή θα πρέπει να στοχεύει στην αύξηση των φορολογικών εσόδων. Επιπρόσθετα στην τρέχουσα οικονομική κατάσταση και της αυξημένης αβεβαιότητας για την Ελληνική οικονομία, αλλά και για τις άλλες χώρες της Ευρωζώνης και της Ε.Ε. που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα, καθώς και για άλλες χώρες της διεθνούς κοινότητας, η περικοπή δαπανών επιβάλλεται ως ο κύριος μοχλός της δημοσιονομικής προσαρμογής, όπως και για τον επιπλέον λόγο ότι τα φορολογικά έσοδα εξαρτώνται άμεσα από την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας και ανάπτυξης, τα οποία θα επηρεαστούν αρνητικά στην περίπτωση της ακόμα βαθύτερης ύφεσης της Ελληνικής οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά σύμφωνα με τον Αναστασάτο (2010) ο υψηλός λόγος δημόσιου χρέους προς Α.Εγχ.Π. δεν είναι επαρκής αλλά ούτε αναγκαία προϋπόθεση για την κήρυξη χρεοκοπίας, αφού αρκετές ανεπτυγμένες χώρες οι οποίες δεν αντιμετωπίζουν προσκόμματα στη χρηματοδότησή τους από τις διεθνείς αγορές, έχουν υψηλότερο λόγο χρέους προς Α.Εγχ.Π. από χώρες οι οποίες υποχρεώθηκαν σε χρεοστάσιο. Πρέπει να τονιστεί ότι η διαδικασία του χρεοστασίου έχει ως στόχο την

αναδιάρθρωση προκειμένου να αποφευχθεί η εκκαθάριση. Επίσης η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ο.Ν.Ε. την απαλλάσσει από τον σημαντικότερο λόγο κήρυξης χρεοστασίου που είναι οι κερδοσκοπικές επιθέσεις στα συναλλαγματικά της διαθέσιμα και στο νόμισμα. Τέτοιες επιθέσεις συνήθως καταλήγουν σε υποτίμηση του νομίσματος, η οποία αυξάνει την αξία των δανείων τα οποία είναι εκφρασμένα σε ξένο νόμισμα ώστε το συνολικό βάρος του χρέους να καθίσταται μη εξυπηρετήσιμο ή μη διατηρήσιμο. Για την Ελλάδα τέτοιος κίνδυνος δεν υφίσταται, καθώς σχεδόν το σύνολο του χρέους της είναι εκφρασμένο σε ευρώ και οι όποιες πιέσεις εκφράζονται αποκλειστικά στην αγορά ομολόγων. Επομένως σύμφωνα με τον Αναστασάτο (2010) η χρεοκοπία δεν είναι λύση διότι έχει μεγαλύτερο κόστος για την Ευρωζώνη από ότι έχει η δημοσιονομική προσαρμογή της Ελληνικής οικονομίας.

Επομένως πέρα του γεγονότος ότι η χρεοκοπία ενός κράτους μέλους της Ευρωζώνης είναι πιθανό να είναι ανέφικτο για τους λόγους που μόλις αναφέραμε παραπάνω, η πιθανή χρεοκοπία ενός κράτους μέλους της Ο.Ν.Ε. θα υπέσκαπτε επιπλέον το κύρος ολόκληρου του εγχειρήματος και την αξιοπιστία του κοινού νομίσματος ως ασπίδας προστασίας έναντι κρίσεων, νομισματικής και χρηματοπιστωτικής αστάθειας. Η στρατηγική πίεσης περιλαμβάνει τόσο την αυστηρότερη αναθεώρηση των θεσμών προληπτικού ελέγχου των οικονομικών πολιτικών των κρατών-μελών όσο και κατασταλτικά μέτρα. Περαιτέρω, η ελληνική περίπτωση έχει καταστήσει σαφή την αποτυχία του υφιστάμενου πλαισίου άσκησης της δημοσιονομικής πολιτικής σε εθνική βάση. Πλέον κερδίζουν έδαφος οι απόψεις ότι η σταθερότητα της ΟΝΕ απαιτεί την αυστηροποίηση των αρχών εναρμόνισης των εθνικών πολιτικών ή και την μεταφορά αρμοδιοτήτων άσκησης πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η εμβάθυνση της οικονομικής ενοποίησης θα απαιτήσει και εμβάθυνση της πολιτικής ενοποίησης. Παράλληλα, εντείνονται και τα κατασταλτικά μέτρα ώστε η πιθανότητα κοινοτικής αλληλεγγύης να μην χαλαρώνει την αφοσίωση των κρατών-μελών στην εφαρμογή πολιτικών συνεπών με τους στόχους της δημοσιονομικής σταθερότητας και της μακροχρόνιας ανταγωνιστικότητας. (Αναστασάτος, 2010). Η Ελλάδα ήδη βρίσκεται σε καθεστώς πρωτοφανούς ελέγχου της εφαρμογής του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης Π.Σ.Α., όπου τριμερής επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ε.Κ.Τ. και του Δ.Ν.Τ. θα ελέγχει την εκτέλεση του προϋπολογισμού σε μηνιαία βάση. Μάλιστα σε

περίπτωση που εντοπιστούν αποκλίσεις από τους στόχους που έχουν τεθεί, τότε η Επιτροπή θα εισηγείται νέα μέτρα, όπου αυτά τα μέτρα θα αφορούν και την ανάταξη της ανταγωνιστικότητας και όχι μόνον τη δημοσιονομική προσαρμογή. Επιπλέον αν η Ελλάδα δεν λάβει επαρκή μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης, τότε το EcoFin μπορεί να αποφασίσει πάγωμα πόρων έως και 3,7 δισεκατομμύρια ευρώ από τα ταμεία. (Αναστασάτος, 2010). Ωστόσο οι εξελίξεις των τελευταίων ημερών απέδειξαν και κατέστησαν σαφές ότι η Ευρωζώνη αντιμετωπίζει μία πολύ πιο άμεση πρόκληση. Αποδείχτηκε ότι η υποψία και μόνο δυσκολιών εξυπηρέτησης του χρέους μίας χώρας μπορεί να πυροδοτήσει ντόμινο επιθέσεων εναντίον των κρατικών ομολόγων άλλων χωρών-μελών που αντιμετωπίζουν δημοσιονομικές δυσκολίες.

Παρόλο όμως που μπορεί να αποκλείεται η πιθανότητα κήρυξης χρεοκοπίας της Ελλάδας συμπεραίνουμε από αυτά που αναλύσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια ότι η ανάπτυξη θα είναι πολύ δυσχερής υπόθεση τα επόμενα έτη. Η παγκόσμια οικονομική κρίση ανέδειξε τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, δηλαδή τα δίδυμα ελλείμματα, δημοσιονομικό και εξωτερικό. Τα συμπτώματα αυτά καταδεικνύουν τις βαθύτερες παθογένειες της χαμηλής ανταγωνιστικότητας και του στρεβλού παραγωγικού προτύπου της ελληνικής οικονομίας. Για την αντιμετώπιση αυτών των αδυναμιών απαιτείται μια αναγκαστική δημοσιονομική προσαρμογή μέσω μία μακροχρόνιας ύφεσης. Η ύφεση θα μειώσει την ιδιωτική κατανάλωση τόσο σε απόλυτα μεγέθη όσο και ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π., καθόσον μειώνει το διαθέσιμο εισόδημα. Αυτό ακολούθως επιφέρει την μείωση μισθών και τιμών και άρα την προσαρμογή της ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές. Επιπλέον οι πολιτικές που θα μπορούσαν να τονώσουν τους ρυθμούς ανάπτυξης είναι τα διαρθρωτικά μέτρα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας ως προς την ποιότητα, καταπολέμηση του γραφειοκρατικού κόστους έναρξης και λειτουργίας επιχειρηματικής δραστηριότητας, κόστους διαφθοράς, κόστους ολιγοπωλιακών στρεβλώσεων στις αγορές προϊόντων, υπηρεσιών και παραγωγικών και η ενθάρρυνση της μετακίνησης ανθρώπινου και υλικού κεφαλαίου από φθίνοντες προς δυναμικούς κλάδους. Εφόσον δεν υπάρχει πλέον καμία δυνατότητα επέκτασης της ζήτησης, η ανάπτυξη μπορεί να ενισχυθεί μόνο με την μεταφορά πόρων προς δραστηριότητες με μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία (Αναστασάτος, 2009).

Ως προς τα βασικά οικονομικά μεγέθη, εκτιμάται ότι η οικονομική ύφεση θα είναι το 2010 βαθιά στην Ελλάδα φθάνοντας το 4%, θα περιοριστεί το 2011 στο 2,5% και ότι από το 2012 η ελληνική οικονομία θα τεθεί εκ νέου σε αναπτυξιακή τροχιά όσο προχωρά η δημοσιονομική σταθεροποίηση. Σε ότι αφορά τον πληθωρισμό, προβλέπεται πως θα υπερβεί το 3% το 2010 και το 2% το 2011, ενώ η ανεργία θα πλησιάσει το 12% το 2010 και θα υπερβεί το 13% το 2013. Η αύξηση των εξαγωγών αναμένεται να εξισορροπήσει τη μείωση της εσωτερικής ζήτησης, οδηγώντας σε μεγαλύτερη από την προβλεπόμενη συμβολή στην αύξηση του Α.Εγχ.Π. Αυτό θα εξαρτηθεί κυρίως από τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας και ειδικότερα το κόστος προσαρμογής για κάθε μονάδα εργασίας. Οι εξελίξεις στον τομέα των εξαγωγών αναμένεται να επιφέρουν μερική διόρθωση του εξωτερικού ελλείμματος το 2010. Ωστόσο, η βελτίωση μεσοπρόθεσμα αναμένεται να είναι πολύ πιο μετριοπαθής, δεδομένων των διαρθρωτικών αδυναμιών στην εξωτερική απόδοση της οικονομίας και τις συσσωρευμένες απώλειες ανταγωνιστικότητας στην Ελληνική οικονομία, όπως αναφέραμε σε προηγούμενα τμήματα της εργασίας (Καθημερινή, 2010).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σημειώνει, επίσης, ότι όσο θα προχωρά η δημοσιονομική σταθεροποίηση θα πρέπει να αναμένεται αποκλιμάκωση των πιέσεων των αγορών και μείωση των spread δανεισμού, αλλά η οικονομική δραστηριότητα θα συνεχίζει να επηρεάζεται αρνητικά, λόγω του συνεχιζόμενου υψηλού και περιορισμένου κόστους πρόσβασης του ιδιωτικού τομέα στις πηγές χρηματοδότησης (Ελευθεροτυπία, 2010). Γενικά το Ecofin προτείνει τέσσερις συστάσεις προς τη Ελληνική οικονομία (Λάσκαρη, 2009).

- Ενίσχυση της δημοσιονομικής σταθεροποίησης
- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας
- Βελτίωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και του ελέγχου των κρατικών δαπανών
- Μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών, μέσω της συνέχισης των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της υγείας και στο συνταξιοδοτικό

Η Ελλάδα έχει ξεκινήσει το μακροχρόνιο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής σύμφωνα με τις επιταγές του Δ.Ν.Τ., της Ε.Ε. και της Ε.Κ.Τ., καθώς έχει εγκριθεί το δάνειο των 110 δισεκατομμυρίων ευρώ από το Δ.Ν.Τ. και την Ε.Ε. με επιτόκιο 4% τα πρώτα τρία χρόνια και 5% για τα επόμενα δύο. Σύμφωνα όμως με τις εκτιμήσεις της

Citigroup, τα δημοσιονομικά μέτρα που έχει λάβει η Ελλάδα μπορεί να οδηγήσουν σε μείωση του ελλείμματος, δεν φτάνουν όμως για να καλύψουν τα μακροπρόθεσμα προβλήματα αξιοπιστίας της χώρας. Οι μεταρρυθμίσεις περιλαμβάνουν αλλαγές τους μισθούς, τις συντάξεις, την υγεία, τη δημόσια διοίκηση, τις αγορές προϊόντων, το επιχειρηματικό περιβάλλον, την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα (BankingNews, 2010). Γενικά τα επείγοντα μέτρα που λαμβάνονται από την Ελληνική κυβέρνηση για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης από τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης και το διεθνές Νομισματικό Ταμείο -Δ.Ν.Τ. είναι τα παρόμοια με αυτά που αναλύσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2008) με κάποιες αλλαγές σε ορισμένα άρθρα (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2010).

1. Μείωση αποδοχών του δημόσιου τομέα

- Τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας που προβλέπονται από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη ή ρήτρα ή όρο συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητική απόφαση ή με ατομική σύμβαση εργασίας ή συμφωνία, για λειτουργούς, υπαλλήλους και μισθωτούς με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου για τα αιρετά όργανα Ο.Τ.Α., τους διοικητές, υποδιοικητές, προέδρους, αντιπροέδρους των Ν.Π.Δ.Δ., τους προέδρους, αντιπροέδρους και τα μέλη των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών, καθώς και τους προέδρους, αντιπροέδρους, διευθύνοντες συμβούλους και εκτελεστικά μέλη διοικητικών συμβουλίων των Ν.Π.Ι.Δ. που ανήκουν στο Κράτος, σε Ν.Π.Δ.Δ. ή σε Ο.Τ.Α. καθορίζονται ως εξής:

α) Το επίδομα εορτών Χριστουγέννων σε 500 ευρώ.

β) Το επίδομα εορτών Πάσχα σε 250 ευρώ.

γ) Το επίδομα αδείας, σε 250 ευρώ

Τα επιδόματα αυτά καταβάλλονται εφόσον οι πάσης φύσεως τακτικές αποδοχές, επιδόματα και αμοιβές δεν υπερβαίνουν σε μηνιαία βάση τις 3.000 Ευρώ.

- Τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας για τους συνταξιούχους και βοηθηματούχους όλων των φορέων κύριας ασφάλισης, με εξαίρεση τους συνταξιούχους του Ο.Γ.Α., χορηγούνται εφόσον ο δικαιούχος έχει υπερβεί το 60^ο έτος της ηλικίας του και το ύψος τους καθορίζεται ως εξής:

α) Το επίδομα εορτών Χριστουγέννων σε 400 ευρώ.

β) Το επίδομα εορτών Πάσχα σε 200 ευρώ.

γ) Το επίδομα αδειάς, σε 200 ευρώ

- Από το όριο ηλικίας που προβλέπεται στην προηγούμενη παράγραφο εξαιρούνται όσοι εξ ιδίου δικαιώματος λαμβάνουν σύνταξη λόγω αναπηρίας ή με το καθεστώς των βαρέων και ανθυγιεινών ή των οικοδομικών επαγγελμάτων, καθώς και οι δικαιούχοι εκ μεταβιβάσεως, εφόσον οι τελευταίοι:

α) είναι δικαιούχοι λόγω θανάτου συζύγου, ή

β) δεν έχουν υπερβεί το 18ο έτος ή αν σπουδάζουν, το 24ο έτος της ηλικίας τους, ή

γ) είναι ανάκανοι για άσκηση οποιουδήποτε βιοποριστικού επαγγέλματος σε ποσοστό μεγαλύτερο του 67%.

2. Αύξηση Φ.Π.Α. και Ειδικών Φόρων Κατανάλωσης

- Ο συντελεστής του φόρου προστιθέμενης αξίας ορίζεται σε 23% στη φορολογητέα αξία. Κατά εξαίρεση, σε κάποια αγαθά και υπηρεσίες ο συντελεστής του φόρου ορίζεται σε 11%. Επίσης καθορίζονται ειδικό φορολογικοί συντελεστές για πετρελαιοειδή αγαθά, όπως η βενζίνη με μόλυβδο και χωρίς μόλυβδο, βενζίνη αεροπλάνων και ειδικά καύσιμα αεριοθούμενων, πετρέλαιο εσωτερικής και εξωτερικής καύσης και φωτιστικά πετρέλαια.

3. Έκτακτη εισφορά στα κέρδη των νομικών προσώπων και ειδικός φόρος τηλεοπτικών διαφημίσεων

Επιβάλλεται έκτακτη, εφάπαξ εισφορά κοινωνικής ευθύνης, στο συνολικό καθαρό εισόδημα, οικονομικού έτους 2010, των νομικών προσώπων, δηλαδή οι ομόρρυθμες και οι ετερόρρυθμες εταιρίες, οι κοινωνίες αστικού δικαίου, που ασκούν επιχείρηση ή επάγγελμα, οι αστικές κερδοσκοπικές ή μη εταιρίες, οι συμμετοχικές ή αφανείς, καθώς και οι κοινοπραξίες της, εφόσον το εισόδημα αυτό υπερβαίνει τα εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ. Η εισφορά επιβάλλεται στο σύνολο του καθαρού εισοδήματος. Αν το καθαρό εισόδημα είναι ίσο ή μικρότερο των 100.000 ευρώ, δεν επιβάλλεται εισφορά

α) Για συνολικό καθαρό εισόδημα ή καθαρά κέρδη από ένα 1 ευρώ έως και 300.000 ευρώ, η έκτακτη εισφορά ισούται με το γινόμενο τους επί συντελεστή 4%.

- β) Για τη διαφορά του συνολικού καθαρού εισοδήματος ή των καθαρών κερδών από 300.001 ευρώ έως και 1.000.000 ευρώ, η έκτακτη εισφορά υπολογίζεται με συντελεστή 6%
- γ) Για τη διαφορά του συνολικού καθαρού εισοδήματος ή των καθαρών κερδών από 1.000.001 ευρώ έως και πέντε 5.000.000 ευρώ, η έκτακτη εισφορά υπολογίζεται με συντελεστή 8%.
- δ) Για τη διαφορά του συνολικού καθαρού εισοδήματος ή των καθαρών κερδών από 5.000.001 ευρώ και άνω, η έκτακτη εισφορά υπολογίζεται με συντελεστή 10%.

6.4 Δημοσιονομική Προσαρμογή

Οι βασικοί στόχοι και προοπτικές των μέτρων για την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων και του χρέους σύμφωνα με το μηχανισμό στήριξης είναι η διόρθωση των δημοσιονομικών και διαρθρωτικών ανισορροπιών και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης. Συγκεκριμένα χωρίς την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στη βιωσιμότητα της δημοσιονομικής και οικονομικής κατάστασης, το κόστος χρηματοδότησης της οικονομίας αναπόφευκτα θα παραμείνει υψηλό αν δεν αυξηθεί περαιτέρω. Η ελληνική κυβέρνηση προβλέπει μια εκτεταμένη περίοδο προσαρμογής, όπου ο ρυθμός ανάπτυξης του Α.Εγχ.Π. αναμένεται ότι θα περιοριστεί σημαντικά το 2010-2011 με αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης 4% και 2.5% το 2010 και 2011 αντίστοιχα. Ενώ λοιπόν η δημοσιονομική εξυγίανση θα επιβαρύνει αναπόφευκτα την οικονομική δραστηριότητα αρχικά στην περίοδο 2010-2011, η ανάκτηση της εμπιστοσύνης από τα δημοσιονομικά μέτρα και το ισχυρό μεσοπρόθεσμο οικονομικό πρόγραμμα και σε συνδυασμό με διεξοδικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις θα δημιουργήσουν τις συνθήκες για την επιστροφή σε ρυθμούς θετικής ανάπτυξης από το 2012 και έπειτα.

Επιπλέον ο πληθωρισμός στην Ελλάδα πρέπει να μειωθεί κάτω από το μέσο όρο της Ε.Ε, που όπως αναφέραμε σε προηγούμενο κεφάλαιο είναι αρκετά υψηλότερος, προκειμένου η Ελληνική οικονομία να ανακτήσει ανταγωνιστικότητα τιμών. Ο περιορισμός της εγχώριας ζήτησης μέσω της δημοσιονομικής προσαρμογής και της συγκράτησης των μισθών και των συντάξεων θα οδηγήσουν στην ουσιαστική κάμψη του πληθωρισμού.

Το εξωτερικό έλλειμμα αναμένεται να μειωθεί σταδιακά στο μεσοπρόθεσμο διάστημα καθώς η εγχώρια ζήτηση και ο πληθωρισμός θα μειώνονται, οι εξαγωγές θα βελτιώνονται και η εξάρτηση από τις εισαγωγές θα μειώνεται αυτό όμως αναμένεται να διαρκέσει για αρκετά χρόνια ενώ τα έσοδα από τους τόκους για το υψηλό εξωτερικό χρέος θα ασκούν πίεση στο ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών για κάποιο διάστημα.

Η κυβέρνηση δεσμεύεται να θέσει σε εφαρμογή ισχυρά μέτρα προσαρμογής, πέραν των όσων ανακοινώθηκαν το Μάρτιο αυτού του έτους, ύψους 11% του Α.Εγχ.Π. συνολικά έως το 2013, με πρόσθετα διορθωτικά μέτρα το 2014 για τη μείωση του ελλείμματος αρκετά κάτω από το 3% του Α.Εγχ.Π.. Αυτή η μεγάλη προσαρμογή είναι αναγκαία για να τεθεί ο λόγος του χρέους προς Α.Εγχ.Π. σε καθοδική πορεία από το 2013 και έπειτα, η οποία θα διατηρηθεί μετά το πρόγραμμα μέσω της επίτευξης σημαντικών πρωτογενών πλεονασμάτων, τουλάχιστον 5% του Α.Εγχ.Π., μέχρι το 2020.

Επίσης η εισοδηματική πολιτική θα πρέπει να στηρίζει την προσπάθεια για τη δημοσιονομική προσαρμογή και την επανάκτηση της ανταγωνιστικότητας. Συγκεκριμένα η προσαρμογή των εισοδημάτων σε βιώσιμα επίπεδα είναι αναγκαία για τη στήριξη της δημοσιονομικής διόρθωσης και της μείωσης του πληθωρισμού σε επίπεδα κάτω από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, καθώς και για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους και τιμών σε μόνιμη βάση. Τα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης θα πρέπει να ενδυναμωθούν για να αντιμετωπίσουν οι διαρθρωτικές ανισορροπίες που οφείλονται στη γήρανση του πληθυσμού, καθώς τα κόστη ασφαλιστικών παροχών στην Ελλάδα προβλέπεται να είναι από τα υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση με τις τρέχουσες πολιτικές.

Οι πολιτικές στο χρηματοπιστωτικό τομέα είναι απαραίτητες και σημαντικές προκειμένου να διατηρήσουν τη σταθερότητα. Στην παρούσα φάση, τα κεφαλαιακά αποθέματα στο τραπεζικό σύστημα είναι επαρκή, η εποπτεία των τραπεζών θα πρέπει να παρακολουθεί στενά τη ρευστότητα και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια ανά τράπεζα. Η Τράπεζα της Ελλάδος και η κυβέρνηση θα ενισχύσουν και θα ξεκαθαρίσουν περαιτέρω τα κύρια στοιχεία του ελληνικού εποπτικού πλαισίου και του πλαισίου διαχείρισης χρηματοπιστωτικών κρίσεων ώστε να βοηθήσουν το τραπεζικό σύστημα στη διάρκεια αυτής της περιόδου χαμηλής ανάπτυξης.

Επιπλέον οι διαρθρωτικές πολιτικές και το πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων για τον εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα και για την αύξηση της αποτελεσματικότητας και

της ευελιξίας των αγορών προϊόντων και εργασίας, θα προάγουν την ικανότητα της οικονομίας να παράγει, να αποταμιεύει και να εξάγει.

Επίσης όσον αφορά τη δίκαιη κατανομή του κόστους προσαρμογής η μείωση σε μισθούς και συντάξεις στο δημόσιο και στους χαμηλόμισθους ισχύουν.

- Μειώσεις στις συντάξεις: η απάλειψη της 13^{ης} και της 14^{ης} σύνταξης αντισταθμίζεται για όσους λαμβάνουν λιγότερο από 2500 ευρώ μηνιαίως με την υιοθέτηση ενός νέου ενιαίου επιδόματος 800 ετησίως ευρώ. Η μείωση βαραίνει περισσότερο όσους λαμβάνουν υψηλότερες συντάξεις.

-Μειώσεις στους μισθούς: Η πληρωμή του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού θα απαλειφθεί για όλους τους εργαζομένους. Για την προστασία των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων, για όσους λαμβάνουν λιγότερο από 3000 ευρώ μηνιαίως θα υιοθετηθεί ένα ενιαίο επίδομα 1000 ευρώ ετησίως ανά εργαζόμενο το οποίο θα χρηματοδοτηθεί μέσω μείωσης επιδομάτων για τους υψηλόμισθους.

Όσον αφορά τις δαπάνες θα μειωθούν περίπου στο 7% του Α.Εγχ.Π. μέχρι το 2013. Συγκεκριμένα, από την υιοθέτηση του ευρώ, η Ελλάδα έχει αυξήσει τις δαπάνες χωρίς τόκους κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ, συμπεριλαμβανομένων των μισθολογικών δαπανών, της κατανάλωσης του δημοσίου και των κοινωνικού χαρακτήρα μεταβιβαστικών πληρωμών, δημιουργώντας ένα πολύ μεγάλο βάρος για το κράτος

Παράλληλα τα έσοδα αναμένεται να αυξηθούν κατά περίπου 4% το Α.Εγχ.Π. Έσοδα που προέρχονται από πολίτες υψηλότερων εισοδηματικών κλιμακίων θα περιλαμβάνουν την αύξηση, μέσω των κριτηρίων διαβίωσης, της φορολογίας των ελευθέρων επαγγελματιών, την αύξηση της φορολογίας των ειδών πολυτελείας, και προσωρινά πρόσθετους φόρους σε εξαιρετικά κερδοφόρες εταιρείες και υψηλής αξίας ακίνητα, όπως και άλλα μέτρα για την πάταξη της φοροδιαφυγής που περιλαμβάνονται στην προσφάτως εγκριθείσα φορολογική μεταρρύθμιση. Άλλες αυξήσεις των εσόδων θα περιλαμβάνουν τη διεύρυνση της βάσης του Φ.Π.Α., την αύξηση των συντελεστών και την αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης σε κατηγορίες όπου η Ελλάδα βρίσκεται κάτω από το μέσο όρο της Ευρωζώνης και όπου η αποτελεσματικότητα του φοροεισπρακτικού μηχανισμού είναι χαμηλή. Πέρα από τα παραπάνω μέτρα και μεταρρυθμίσεις η κυβέρνηση προχωράει και σε μεταρρυθμίσεις στο ασφαλιστικό και

στον τομέα της υγείας. Συγκεκριμένα η κανονική ηλικία συνταξιοδότησης θα οριστεί στα 65 έτη, αυξανόμενη παράλληλα με το προσδόκιμο ζωής. Οι παροχές θα πρέπει να τιμαριθμοποιούνται. Η μεταρρύθμιση επίσης θα περιορίσει την πρόωρη συνταξιοδότηση, ακόμα και για τους ασφαλισμένους πριν από το 1993, και θα περιορίσει τον κατάλογο των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων. Το νέο σύστημα θα προβλέπει επίσης μια σύνταξη κοινωνικού χαρακτήρα με εισοδηματικά κριτήρια για όλους τους πολίτες που βρίσκονται πάνω από την κανονική ηλικία συνταξιοδότησης, ώστε να παρέχεται ένα σημαντικό δίκτυ ασφαλείας, συμβατό με τη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών. Όσον αφορά τον τομέα της υγείας η κυβέρνηση θα εφαρμόσει σύστημα διπλογραφικού λογιστικού ελέγχου των χρήσεων σε νοσοκομεία, την περιοδική δημοσίευση των ελεγμένων ισολογισμών, καθώς και βελτιώσεις στους μηχανισμούς τιμολόγησης και κοστολόγησης. Επιπλέον η κυβέρνηση προγραμματίζει επίσης να διαχωρίσει τον κλάδο υγείας από τον κλάδο συνταξιοδότησης, να συγχωνεύσει τα κονδύλια για την απλοποίηση του υπερβολικά κατακερματισμένου συστήματος, καθώς και να συγκεντρώσει όλες τις σχετικές με την υγεία δραστηριότητες υπό την αρμοδιότητα ενός μόνο υπουργείου.

Πέρα από τις δημοσιονομικές πολιτικές απαραίτητες καθίστανται και οι πολιτικές στο χρηματοπιστωτικό τομέα. Παρόλο το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες παρουσιάζουν ισχυρή φερεγγυότητα, αντιμετωπίζουν ακόμη προκλήσεις. Η κεφαλαιακή βάση του συστήματος ενισχύθηκε σημαντικά το 2009, αυξανόμενη από 24 δισεκατομμύρια ευρώ σε 33 δισεκατομμύρια ευρώ, συμπεριλαμβανομένων κεφαλαιακών ενισχύσεων από το κράτος ύψους 3,8 δισεκατομμυρίων ευρώ, κεφαλαιακών ενισχύσεων από τους μετόχους και παρακρατηθέντα κέρδη. Όλες οι τράπεζες ικανοποιούν το όριο κεφαλαιακής επάρκειας του 8% και η μέση κεφαλαιακή επάρκεια του συστήματος αυξήθηκε σε 11,7% στο τέλος του 2009. Παρόλα αυτά η δημοσιονομική κρίση και η αποδυνάμωση του οικονομικού περιβάλλοντος οδήγησαν σε αναστροφή του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης και σε αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τα οποία έφτασαν το 7,7% στο τέλος του 2009, ενώ η κερδοφορία μειώθηκε και ήταν αρνητική το 2009. Η κυβέρνηση θα θεσπίσει μέχρι τις 30 Ιουνίου 2010, ως σημείο αναφοράς μέσω συγκεκριμένης νομοθεσίας και μετά από διαβούλευση με το Δ.Ν.Τ., την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ε.Κ.Τ., ένα πλήρως ανεξάρτητο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Τ.Χ.Σ.). Ο πρωταρχικός

σκοπός του Τ.Χ.Σ. είναι η διαφύλαξη της φερεγγυότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα και κατά συνέπεια της δυνατότητάς του να στηρίζει την ελληνική οικονομία, παρέχοντας κεφάλαιο στις τράπεζες εφόσον χρειαστεί.

Στους πίνακες 6.1-6.5 παρουσιάζουμε τις συνολικές επιπτώσεις των δημοσιονομικών μέτρων της κυβέρνησης για την περίοδο 2010-2014.

Για τη χρηματοδότηση του προγράμματος της δημοσιονομικής προσαρμογής, προβλέπεται ένα χρηματοδοτικό έλλειμμα της τάξεως των 110 δισεκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο του προγράμματος, το οποίο προβλέπεται να καλυφθεί με αντίστοιχα διμερή δάνεια στήριξης από τους εταίρους στην Ευρωζώνη (80 δισεκατομμύρια ευρώ) και μέσω της στήριξης του Δ.Ν.Τ. (30 δισεκατομμύρια ευρώ). Η Ελλάδα θα αξιοποιήσει τους πόρους αυτούς παράλληλα, καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, αντλώντας χρηματοδότηση από τα διμερή δάνεια και το Δ.Ν.Τ. σε αναλογία 8 προς 3 για κάθε έμβασμα, που μετράται με τη συναλλαγματική ισοτιμία του προγράμματος. Επιπλέον στο πλαίσιο της συμφωνίας, η Τράπεζα της Ελλάδος θα εκτελέσει μία αξιολόγηση των διασφαλίσεων σύμφωνα με την πολιτική διασφαλίσεων του Δ.Ν.Τ. Σε αυτό το πλαίσιο και για να διευκολυνθεί η έγκαιρη ολοκλήρωση της αξιολόγησης, οι αρχές έχουν παραχωρήσει τις απαιτούμενες πληροφορίες ώστε η αξιολόγηση να ξεκινήσει και έχουν ήδη εξουσιοδοτήσει εξωτερικούς ελεγκτές για να παράσχουν πληροφορίες και να προβούν σε συζητήσεις με το προσωπικό του Δ.Ν.Τ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2010

<i>σε εκ. Ευρώ</i>	<i>% του ΑΕΠ</i>	
Έσοδα	0,5	
Αύξηση του ΦΠΑ	800	0,3
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα	200	0,1
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα τσιγάρα	200	0,1
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα ποτά	50	0
Έξοδα	1,9	
Μείωση του μισθολογικού κόστους μέσω μείωσης 13ου και 14ου μισθού και των επιδομάτων	1100	0,5
Ενδιάμεση κατανάλωση	700	0,3
Μειώσεις στις συντάξεις (στις υψηλότερες συντάξεις)	350	0,1
Αναστολή της β' δόσης του επιδόματος αλληλεγγύης	400	0,2
Μείωση των συντάξεων μέσω της μείωσης της 13ης και 14ης σύνταξης	1500	0,6
Μείωση των δημόσιων επενδύσεων	500	0,2
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΠΙΠΤΩΣΗ	5800	2,5

Πηγή: Εφημερίς της Κυβερνήσεως (2010)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.2 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2011

	<i>σε εκ. Ευρώ</i>	<i>% του ΑΕΠ</i>
Μεταφορά επίπτωσης από το προηγούμενο έτος		1,1
Αύξηση του ΦΠΑ	1000	0,4
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα	250	0,1
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα τσιγάρα	300	0,1
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα ποτά	50	0,0
Μείωση του μισθολογικού κόστους μέσω μείωσης 13ου και 14ου μισθού και επιδομάτων	400	0,2
Μείωση των συντάξεων μέσω της μείωσης της 13ης και 14ης σύνταξης	500	0,2
Έσοδα		2,2
Φορολόγηση των αυθαιρέτων κτισμάτων	800	0,4
Φόρος πολυτελείας	100	0,0
Λογιστικός προσδιορισμός εισοδήματος	50	0,0
Δικαιώματα τυχερών παιγνίων	200	0,1
Άδειες τυχερών παιγνίων	500	0,2
Ειδική εισφορά σε κερδοφόρες επιχειρήσεις	600	0,3
Τέλος διατήρησης ημιυπαίθριων	500	0,2
ΦΠΑ – αλλαγές στις υποκατηγορίες και διεύρυνση της βάσης	1000	0,4
Πράσινα τέλη	300	0,1
Τεκμήρια φορολόγησης	400	0,2
Αύξηση των αντικειμενικών αξιών των ακινήτων	400	0,2
Φορολογία των αμοιβών σε είδος (αυτοκίνητα)	150	0,1
Έξοδα		1,0
Ενδιάμεση κατανάλωση	300	0,1
Εξοικονόμηση από την εισαγωγή ενοποιημένου συστήματος πληρωμής μισθών Δημοσίου	100	0,0
Πάγωμα συντάξεων	100	0,0
Εξοικονόμηση πόρων από τον «Καλλικράτη»	500	0,2
Μειώσεις στις συντάξεις (στις υψηλότερες συντάξεις)	150	0,1
Μείωση των δημόσιων επενδύσεων	500	0,4
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΠΙΠΤΩΣΗ	9650	4,3

Πηγή: Εφημερίς της Κυβερνήσεως (2010)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.3 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2012

	<i>σε εκ. Ευρώ</i>	<i>% του ΑΕΠ</i>
Έσοδα		0,7
Ειδικοί φόροι κατανάλωσης μη-αλκοολούχων ποτών	300	0,1
Άδειες τυχερών παιγνίων	225	0,1
Δικαιώματα τυχερών παιγνίων	400	0,2
ΦΠΑ – διεύρυνση βάσης	300	0,1
Τεκμήρια φορολόγησης	100	0,0
Αύξηση των αντικειμενικών αξιών των ακινήτων	200	0,1
Έξοδα		1,2
Μείωση προσλήψεων δημοσίων υπαλλήλων πέραν του 5:1	600	0,3
Επιδόματα ανεργίας (με βάση ελάχιστα μέσα διαβίωσης)	500	0,2
Πάγωμα συντάξεων	250	0,1
Εξοικονόμηση πόρων από τον «Καλλικράτη»	500	0,2
Μείωση πληρωμών προς τις δημόσιες επιχειρήσεις	800	0,4
Μείωση των δημοσίων επενδύσεων	500	0,2
Μη-καθορισμένα μέτρα για λειτουργικά έξοδα	900	0,4
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΠΙΠΤΩΣΗ	5575	2,4

Πηγή: Εφημερίς της Κυβερνήσεως (2010)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2013

	<i>σε εκ. Ευρώ</i>	<i>% του ΑΕΠ</i>
Έσοδα		-0,3
Τεκμήρια φορολόγησης	100	0,0
Άδειες τυχερών παιγνίων	-725	-0,3
Έξοδα		
Μείωση των προσλήψεων των δημοσίων υπαλλήλων πέραν του 5:1	500	0,2
Πάγωμα συντάξεων	200	0,1
Εξοικονόμηση πόρων από τον «Καλλικράτη»	500	0,2
Μη-καθορισμένα μέτρα	4200	1,8
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΠΙΠΤΩΣΗ	4775	2,0

Πηγή: Εφημερίς της Κυβερνήσεως (2010)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.5 Δημοσιονομικά μέτρα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα για το 2014

	<i>σε εκ. Ευρώ</i>	<i>% του ΑΕΠ</i>
Προσωρινά μέτρα		-0,4
Ειδική εισφορά σε κερδοφόρες επιχειρήσεις (διακοπή των προσωρινών μέτρων)	-600	-0,2
Φορολόγηση των αυθαίρετων κτισμάτων (διακοπή των προσωρινών μέτρων)	-450	-0,2
Μη-καθορισμένα μέτρα	5750	2,4
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΠΙΠΤΩΣΗ	4700	1,9
ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΜΕΤΡΑ 2010 - 2014	30000	13,0

Πηγή: Εφημερίς της Κυβερνήσεως (2010)

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι συμμετέχοντες στην Ελληνική οικονομία, νοικοκυριά, άτομα, κυβέρνηση και κράτος, πρέπει να παύσουν να δαπανούν περισσότερα από όσα παράγουν. Δεν πρόκειται απλώς για ένα ζήτημα οικονομικής διατηρησιμότητας αλλά, τελικώς, έχει και ηθική διάσταση, δηλαδή η γενεά η οποία είναι οικονομικώς δρώσα επί του παρόντος συντηρεί ένα υψηλό επίπεδο ευημερίας μετακυλίνοντας το κόστος, δηλαδή καταδικάζοντας σε χαμηλότερη ευημερία τις επόμενες γενεές, με αποτέλεσμα οι συνέπειες να είναι μακροχρόνιες. Ο αναγκαίος περιορισμός των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και των ιδιωτικών χρεών, αν δεν συνοδευτεί με πρωτοβουλίες και ενέργειες, όπως η εξωστρέφεια της Ελληνικής οικονομίας, η αύξηση και βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας και από επενδύσεις σε παραγωγικές δραστηριότητες, υποδομές και περιβάλλον, θα καθηλώσει τη χώρα σε μονιμότερη οικονομική ύφεση, σε χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο για τις μελλοντικές γενιές και σε περιορισμό των δυνατοτήτων άσκησης κοινωνικής πολιτικής.

Συμπεράναμε ότι η παγκόσμια οικονομική κρίση είχε σοβαρότατες αρνητικές επιπτώσεις στην εξέλιξη των μακροοικονομικών μεταβλητών και των εθνικών λογαριασμών κατά το 2008 και ιδιαίτερα το 2009. Επιπλέον η οικονομική κρίση είχε αρνητικές επιπτώσεις και στην παγκόσμια οικονομία, αλλά ακόμη περισσότερο στην Ελληνική οικονομία, λόγω των μακροχρονίων διαρθρωτικών αδυναμιών της. Επίσης αναλύσαμε την διαχρονική εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους της Ελλάδας και συμπεράναμε ότι η λύση και η καλύτερη πολιτική για τη δημοσιονομική προσαρμογή είναι η περικοπή των καταναλωτικών δαπανών για τη δημόσια απασχόληση και την αύξηση των φορολογικών εσόδων. Επιπλέον συμπεραίνουμε ότι ακόμα και υπό την περίπτωση υψηλής ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας το δημόσιο χρέος θα συνεχίσει να αυξάνεται μέχρι και το 2020.

Έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις και εκτιμήσεις σχετικά με την πορεία της Ελληνικής οικονομίας στο μέλλον, από απόψεις σχετικά με αναδιάρθρωση του χρέους ως και κήρυξη χρεοκοπίας και έξοδο από τη ζώνη του Ευρώ. Αναλύσαμε ότι πιθανόν η περίπτωση εξόδου της Ελλάδος από την Ευρωζώνη και η κήρυξη χρεοκοπίας όχι μόνο δεν είναι εφικτή, αλλά είναι και ανεπιθύμητη, διότι αυτό θα ζημίωνε το ευρώ και θα αμαύρωνε την αποτελεσματικότητα της Ευρωζώνης. Πέρα αυτών οι υπεύθυνοι τη πολιτικής στην Ευρωζώνη έχουν κατανοήσει πλέον ότι το πρόβλημα της Ελλάδας δεν

είναι το μοναδικό, καθώς και άλλες χώρες με παρόμοια προβλήματα ακολουθούν, όπως η Ισπανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία μεταξύ άλλων.

Επίσης παρουσιάσαμε τα μέτρα αντιμετώπισης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του χρέους, καθώς και τα μέτρα της δημοσιονομικής προσαρμογής που θα εφαρμόσει η κυβέρνηση σύμφωνα με το μηχανισμό στήριξης για την ελληνική οικονομία από τις χώρες της Ευρωζώνης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Από την ανάλυση συμπεραίνουμε ότι ο ρυθμός ανάπτυξης αναμένεται να είναι σημαντικά αρνητικός για την περίοδο 2010-2011, ενώ σε συνδυασμό με το μεσοπρόθεσμο οικονομικό πρόγραμμα της κυβέρνησης, τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, τη μείωση του πληθωρισμού και των εισαγωγών, καθώς και η βελτίωση των εξαγωγών, οι μεταρρυθμίσεις στη φορολογία, στο ασφαλιστικό σύστημα και στον τομέα της υγείας, αναμένεται να οδηγήσουν και πάλι την ελληνική οικονομία σε ρυθμούς θετικής ανάπτυξης και σε μείωση του ελλείμματος σε 3% του Α.Εγχ.Π. από το 2012 και έπειτα. Βέβαια όπως αναφέραμε το εξωτερικό χρέος μπορεί να αυξάνεται αρχικά εξαιτίας των τόκων και των πιέσεων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Πρέπει να επισημανθεί ότι τα δημοσιονομικά μέτρα και οι πολιτικές στήριξης προς τις τράπεζες για την ενίσχυση της ρευστότητας δεν είναι αρκετά αν δεν εφαρμοστεί πλήρως ένα δυναμικό πρόγραμμα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, ώστε να είναι ικανή να παράγει, να εξάγει και να αποταμιεύει και ταυτόχρονα να μειώσει την εξάρτηση της από τις εισαγωγές, αλλά και να δημιουργήσει τα βασικά οικονομικά θεμελιώδη για ανταγωνιστικούς και βιώσιμους μισθούς και να προωθήσει το βιοτικό επίπεδο της Ελληνικής οικονομίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Alpha Bank, (2009), ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ, Τεύχος 108

Αμοιρίδης, Μ. (2009), *Οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στην αυτοκινητοβιομηχανία ως μοχλός μετάβασης σε φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες*, Δημοσίευτη Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Αναστασάτος, Τ. (2009), Προς Ένα Νέο Ελληνικό Αναπτυξιακό Πρότυπο: Επενδύσεις και Εξωστρέφεια, Eurobank Research, *Οικονομία & Αγορές*, 4(7), σελ. 2-25

Αναστασάτος, Τ. (2010), Γιατί η χρεοκοπία δεν αποτελεί επιλογή: Κόστη, διαφορές και επιπτώσεις στις διαθέσιμες επιλογές οικονομικής πολιτικής, Eurobank Research, *Οικονομία και Αγορές*, 5(9), σελ. 8-20

Βαβούρας, Ι.Σ. (1998), *Οικονομική πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

BankingNews, (2010), Citigroup: 'Βλέπει' ΔΝΤ ως το Μάιο- Η Ελλάδα ξεκινά τη δημοσιονομική προσαρμογή, <http://www.bankingnews.gr/Όλη-η-ενημέρωση/item/2422>, τελευταία επίσκεψη, 19/05/2010

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας, (2010α), *ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ Δ' τρίμηνο 2009*, ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ, 18 Μαρτίου

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας, (2010β), *ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ: Δ Τρίμηνο 2009*, ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ, 11 Μαρτίου

Ελευθεροτυπία, (2010), Στο 4% η ύφεση για την Ελλάδα το 2010 προβλέπει η Κομισιόν, <http://www.enet.gr/?i=news.el.oikonomia&id=159023>, τελευταία επίσκεψη, 18/05/2010

Επίσημη Εφημερίδα L 290, (2000), Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2516/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σελ. 0001 - 0002

ΕΡΤ Ειδήσεις (2010), Αναθεώρηση ελλείμματος από τη Eurostat-Στα ύψη το spread, <http://news.ert.gr/el/oikonomia/eidiseis/35753-anatheorisi-elleimματος-neo-ypsilo-to-spread>, τελευταία επίσκεψη, 20/05/2010

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, (2001), *ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2960, Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας*, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 265, 22 Νοεμβρίου

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, (2008), *ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3723, Ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της διεθνούς*

χρηματοπιστωτικής κρίσης και άλλες διατάξεις, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 250, 9 Δεκεμβρίου

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, (2010), ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3845, Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 65, 6 Μαΐου

Gillis, M., Perkins, D.H., Roemer, M. and Snodgrass, D.R. (2002α), *Οικονομική της Ανάπτυξης*, Α΄ Τόμος, Εκδόσεις Τυπωθήτω

Gillis, M., Perkins, D.H., Roemer, M. and Snodgrass, D.R. (2002β), *Οικονομική της Ανάπτυξης*, Β΄ Τόμος, Εκδόσεις Τυπωθήτω

Η Αυγή, (2010), Παιχνίδια των αναλυτών με την αναδιάρθρωση του χρέους, <http://www.avgi.gr/ArticleActions/show.action?articleID=541066>, τελευταία επίσκεψη στις 18/05/2010

Καθημερινή (2010), Ύφεση 4% το 2010 στην Ελλάδα, http://www.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_kathremote_1_06/05/2010_336132, τελευταία επίσκεψη στις 18/05/2010

Λάσκαρη, Ε. (2009), Ecofin: Τέσσερις συστάσεις προς την Ελλάδα, <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/475181/Article.aspx>, τελευταία επίσκεψη στις 19/05/2010

Μαλλιαρόπουλος, Δ. (2010),), Δημοσιονομική Προσαρμογή και Οικονομική Ανάπτυξη 2010-2020, Eurobank Research, Οικονομία και Αγορές, 5(9), σελ. 2-7

Olivares-Caminal, P., Κόκκορη, Ι. και Παπαδάκη, Κ. (2010), Τι σημαίνει Αναδιάρθρωση του Δημόσιου Χρέους, <http://www.capital.gr/News.asp?id=951113>, τελευταία επίσκεψη στις 18/05/2010

Ολομέλεια της Βουλής, (2010), Προστασία της εθνικής οικονομίας - Επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης, επίσημα Πρακτικά της Ολομέλειας της Βουλής ΟΗ, Μάρτιος

Παναγιώτου, Π. (2010), «Ευχαριστούμε Ελλάδα» λένε Γερμανοί, Ευρωπαίοι & ΔΝΤ για την κρίση, <http://www.sofokleous10.gr>, τελευταία επίσκεψη στις 03/05/2010

Πουρναράκης, Ε. Δ. και Χατζηκωνσταντίνου, Γ.Θ. (1999), *Αρχές Οικονομικής*, Εκδόσεις ΑΝΙΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (1995), ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 2494/95 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 23ης Οκτωβρίου 1995 για τη θέσπιση εναρμονισμένων δεικτών τιμών καταναλωτή

Σταμάτης, Γ. (1990), *Αναπαραγωγή, Εισοδηματικό Κύκλωμα και Εθνικοί Λογαριασμοί, Μια Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Σφακιανάκης, Μ.Κ. (1998), *Διοικητική κρίσεων*, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα

Τόλιος, Γ. (2010), Παύση πληρωμών ή επαναδιαπραγμάτευση χρέους;, Η Αυγή, <http://www.avgi.gr/ArticleActionshow.action?articleID=541508>, τελευταία επίσκεψη στις 19/05/2010

Τράπεζα της Ελλάδος, (2010α), *Νομισματική Πολιτική 2009-2010*, Αθήνα.

Τράπεζα της Ελλάδος, (2010β), *Έκθεση του Διοικητή για το Έτος 2009*, Αθήνα.

Υπουργείο Οικονομικών, (2009), *Προϋπολογισμός Οικονομικού Έτους 2010*

Ξενόγλωσση

Afonso, A. (2005), Fiscal Sustainability: The Unpleasant European Case, *FinanzArchiv*, 61(1), pp. 19-44

Arieff, A., Weiss, M.A. and Jones, V.C. (2010), The Global Economic Crisis: Impact on Sub-Saharan Africa and Global Policy Responses, *Congressional Research Service*, RL40778

Arreaza, M., Sorensen, B. and Yosha, O. (1998), Consumption Smoothing through Fiscal Policy in OECD and EU Countries, *NBER Working Papers*, 6372, National Bureau of Economic Research

Bloomberg, (2010), Japan Economy Grows 4.9%, <http://www.tradingeconomics.com/Economics/GDP-Growth.aspx?Symbol=JPY>, τελευταία επίσκεψη στις 20/05/2010

Blundell-Wignall, A. (2007), Structured Products: Implications for Financial Markets, *Financial Market Trends*, OECD

Bordo, M., Eichengreen, B., Klingebiel, D. and Martinez-Peria, M.S. (2001), Is the crisis problem growing more severe?, *Economic Policy*, 32, pp. 51-82

Bureau Report, (2009), Japan's unemployment rate hits record high in July, <http://www.zeenews.com/news558913.html>, τελευταία επίσκεψη στις 20/05/2010

Cecchetti, S.G. (2008), [Crisis and Responses: the Federal Reserve and the Financial Crisis of 2007-2008](#), *NBER Working Papers*, 14134, National Bureau of Economic Research

Cox, W. (2008). Root Causes of the Financial Crisis: A Primer, <http://www.newgeography.com/content/00369-root-causes-financial-crisis-a-primer>

Christiano, L. J., Gust, C. and Roldos, J. (2002), Monetary Policy in a Financial Crisis, *NBER Working Papers*, 9005, National Bureau of Economic Research

Cuddington, J. (1997), Analysing the Sustainability of Fiscal Deficits in Developing Countries, *Policy Research Working Paper*, No. 1784, World Bank

ECB, (2007), Assessing Fiscal Soundness: Theory and Practice, *European Central Bank, Occasional Paper Series*, No.56, March

Euronews, (2010), Russian GDP slumps in 2009, <http://www.euronews.net/2010/02/01/russian-gdp-slumps-in-29/>, τελευταία επίσκεψη στις 20/05/2010

European Commission, (2006), The Long-run Sustainability of Public Finances in the European Union, *European Economy*, April

European Commission, (2010), European Economic Forecast - autumn 2009, *EUROPEAN ECONOMY 10*, Economic and Financial Affairs

Faiola, A., Nakashima, E. and J. Drew (2008), “What Went Wrong?”, *Washington Post*, <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/story/2008/10/14/ST2008101403344.html>, τελευταία επίσκεψη στις 03/05/2010

Fatás, A. and Mihov, I. (2006), The Macroeconomics Effects of Fiscal Rules in the US States, *Journal of Public Economics*, 90, pp. 101-117.

Furceri, D. and Mourougane, A. (2009), Financial Crises: Past Lessons and Policy Implications, *OECD Economics Department Working Papers*, 668, OECD, Economics Department

Galí, J. and Perotti, R. (2003), Fiscal policy and monetary integration in Europe, *Economic Policy*, 37, pp. 533-572.

Geithner, T.F. (2008), Systemic Risk and Financial Markets, *Testimony before the House Committee on Financial Services*, http://www.cfr.org/publication/18153/geithners_testimony_before_the_committee_on_financial_services_us_house_of_representatives_july_2008.html, τελευταία επίσκεψη στις 03/05/2010

Global Insight, (2008), *Country Intelligence Analysis, China*, October 20

Guha, K. (2007), Bundesbank Chief Says Credit Crisis Has Hallmarks of Classic Bank Run, *Financial Times*, 3, September, pp. 1

Honohan, P. and Klingebiel, D. (2003), The fiscal cost implications of an accommodating approach to banking crises, *Journal of Banking and Finance*, 27(8), pp. 1539-1560

- Hsu, J. and Moroz, M. (2009), Shadow Banks and the Financial Crisis of 2007-2008, *Research Affiliates LLC*, www.researchaffiliates.com/ideas/pdf/Shadow_Banks.pdf
- Jickling, M. (2009), Causes of the Financial Crisis, CRS Report for Congress, *Congressional Research Service*, R40173
- IMF, (2002) Assessing Sustainability, prepared by the policy Development and Review Department, May
- IMF (2008), Financial Stress, Downturns, and Recoveries, *World Economic Outlook*
- IMF, (2009α), *Regional Economic Outlook: Sub-Saharan Africa*, October
- IMF (2009β), Country Report No. 09/244, August
- Kaminsky, G.L. (2003), Varieties of Currency crisis, *NBER working paper*, No. 10193
- Kaufman, H. (2008), Finance's Upper Tier Needs Closer Scrutiny, *Financial Times*, 21 April, pp. 13
- Krugman, P. (2010), *Default, Devaluation, Or What?*, The New York Times, <http://krugman.blogs.nytimes.com>, τελευταία επίσκεψη στις 18/05/2010
- Laeven, L. and Valencia, F. (2008), Systemic Banking Crises: A New Database, International Monetary Fund, November
- Mason, J.R. (2008), The Summer of '07 and the Shortcomings of Financial Innovation, *Journal of Applied Finance*, 18, pp. 8-15
- Men, J. (2010), Η χρηματοοικονομική κρίση θα κάνει την Κίνα μια υπερδύναμη;, NATO, <http://www.nato.int/docu/review/2009/FinancialCrisis/Financial-Crisis-China/GR/index.htm>, τελευταία επίσκεψη: 22/04/2010
- Misra, B.M. (2009), Global Financial Crisis and Monetary Policy Response: Experience of India, Regional High-Level Workshop on "Strengthening the Response to the Global Financial Crisis in Asia-Pacific: The Role of Monetary, Fiscal and External Debt Policies", UNITED NATIONS ECONOMIC AND SOCIAL COMMISSION FOR ASIA AND THE PACIFIC, 27-30 July
- Mohan, R. (2009), Global financial crisis – causes, impact, policy responses and lessons, *Speech at the 7th Annual India Business Forum Conference*, London Business School, London, 23 April
- Murphy, E.V. (2008), Alternative Mortgages: Causes and Policy Implications of Troubled Mortgage Resets in the Subprime and Alt-A Markets, CRS Report for Congress, *Congressional Research Service*, RL33775

Nanto, D.K. (2009), The Global Financial Crisis: Analysis and Policy Implications, CRS Report for Congress, *Congressional Research Service*, RL34742

OECD (2008), *Economic Outlook*, No. 84, November.

OECD (2009), *Economic Outlook*, No. 85, June.

Office for National Statistics, (2010), GDP Growth Economy grows by 0.3% in Q1 2010, <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=192>, τελευταία επίσκεψη στις 20/05/2010

Paulson, H.M., Steel, R.K. and D.G. Nason (2008), Blueprint for a Modernized Financial Regulatory Structure, *U.S. Treasury*, March, <http://www.ustreas.gov/press/releases/reports/Blueprint.pdf>

Reinhart, C.M. and Rogoff, K.S. (2010), Growth in a Time of Debt, *NBER Working Paper*, No. 15639

Reuters, (2010), Payrolls in U.S. Rise by Most in Four Years, <http://www.tradingeconomics.com/Economics/Unemployment-rate.aspx?Symbol=USD>, τελευταία επίσκεψη στις 20/05/2010

Roubini, N. (2008), The Shadow Banking System is Unravelling, *Financial Times*, 22 September, pp. 9

Scotiabank Group, (2009), Global Economic Research, Global Forecast Update, www.scotiacapital.com/English/bns_econ/fxout.pdf

Smaghi, L.B. (2008), The financial crisis and global imbalances – two sides of the same coin, *Speech at the Asia Europe Economic Forum*, Beijing, 9 December, 2008

Sunstein, C. and R. Thaler (2008), Human Frailty Caused This Crisis, *Financial Times*, http://us.ft.com/ftgateway/superpage.ft?news_id=fto111120081457021577, τελευταία επίσκεψη στις 03/05/2010

Te Velde, D.W. (2009), The Global Financial Crisis and Developing Countries, Overseas development Institute